

**CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)**

**ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1994

Technical and Bibliographic Notes / Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

☐ Coloured covers/
Couverture de couleur	☐ Coloured pages/
Pages de couleur
☐ Covers damaged/
Couverture endommagée	☐ Pages damaged/
Pages endommagées
☐ Covers restored and/or laminated/
Couverture restaurée et/ou pelliculée	☐ Pages restored and/or laminated/
Pages restaurées et/ou pelliculées
☐ Cover title missing/
Le titre de couverture manque	☒ Pages discoloured, stained or foxed/
Pages décolorées, tachetées ou piquées
☐ Coloured maps/
Cartes géographiques en couleur	☐ Pages detached/
Pages détachées
☐ Coloured ink (i.e. other than blue or black)/
Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)	☒ Showthrough/
Transparence
☐ Coloured plates and/or illustrations/
Planches et/ou illustrations en couleur	☐ Quality of print varies/
Qualité inégale de l'impression
☐ Bound with other material/
Relié avec d'autres documents	☐ Continuous pagination/
Pagination continue
☒ Tight binding may cause shadows or distortion
along interior margin/
La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la
distorsion le long de la marge intérieure	☐ Includes index(es)/
Comprend un (des) index
☐ Blank leaves added during restoration may appear
within the text. Whenever possible, these have
been omitted from filming/
Il se peut que certaines pages blanches ajoutées
lors d'une restauration apparaissent dans le texte,
mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont
pas été filmées.	Title on header taken from: /
Le titre de l'en-tête provient:
	☐ Title page of issue/
Page de titre de la livraison
	☐ Caption of issue/
Titre de départ de la livraison
	☐ Masthead/
Générique (périodiques) de la livraison

Additional comments: / Text in Dutch.
Commentaires supplémentaires:

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	12X	14X	16X	18X	20X	22X	24X	26X	28X	30X	32X
						✓					

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

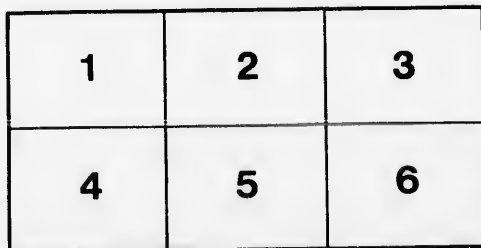
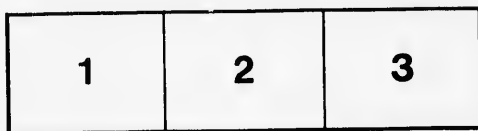
National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol \rightarrow (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

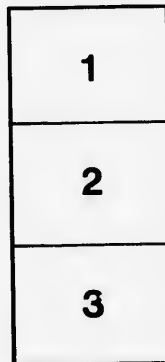
Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole \rightarrow signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482-0300 - Phone
(716) 286-5989 - Fax

N

Gour
Vra

By J

Geographische en Historische
Beschrijving der Kusten

V A N

NOORD-AMERICA,

Met de Natuurlijke Historie des Landts:

Door den Heer DENYS,

*Gouverneur Lieutenant Generaal voor den Koning van
Frankrijk, en Eigenaar van alle de Landen en Eilan-
den welke gelegen zijn van Cap de Campseaux af
tot aan Cap des Roziers.*

AMSTERDAM,

By JAN TEN HOORN, Boekverkooper over 't Oude
Heeren Logement, in de Histori-Schryver. A. 1688.

Op

N

A. A

Arbeid

ken en

Kinder

171, 1

Vrouw

Arenden

Armelij

Aumay (

zyn sch

en wre

Gemal

la Tour

Authour

zynde o

varen n

keert n

andre C

varen n

5. vert

Breton,

deren v

Bakkelp

wat ram

zyn. 30

door de

al zyn o

zant ger

hem, a

zilli, ge

Nepegie

B. *Ay*

een Eila

- van all

- *Artico*

- van R

Bakkelp

is, zo al

B L A D - W Y Z E R

Op de Beschrijving der Kusten en Natuurlijke Historie

V A N

N O O R D - A M E R I C A .

- A.** **A** *Ardbevinge* in N-America van weinig gevaar. 154
A *Arbeid der Wilden*, omtrent wat saken en hoedanig die geschied onder Kinderen 160. onder 't Manvolk, 171, 172, 173. 175, 176. en onder 't Vrouwvolk. 174, 175
A *Arenden*. 150. *Argietten*. 139
A *Armelijns*. 149
A *Aunay (den Heer d')* 34. zyn Fort 13. zyn schrikkelijke ongerechtigheid en wreedheid gepleegt omtrent de Gemalin en 't volk van den Heer de *la Tour*. 14
A *Authent* (of Schryver van dit Boek, zynde de Hr. Denys,) zyn wederwaren met den Heer *la Borgne*. 2. keert na Vrankr., en komt met een andre Commissie te rug. 3. wederwaren met de Heer de *la Giraudiere* 5. vertrekt sig te *S. Pieter* aen Cap Breton, alwaar de Brand al syn goederen vernield 7. tragt een *zittende Bakkeljaauwvangst* op te regten, en wat *rampen* hein daar in wedervare zyn. 30-32. 47. zyn *woonplaats* 34. door de dood van den Heer *Razilli*, al zyn onderneemingen in 't voetzant geraakt. 34, 35. *Gastery* door hem, aan den Commandeur de *Razilli*, gegeven. 37. zyn *wooning* tot *Nepegiguit*. 75
B. **B** *Ay* van *Mirligaiche*, en vreemt geloof der Wilden wegens een Eiland in de selve gelegen. 36
- van alle Eilanden. 39
- Articougnische. 49. *- der Hette*. 74
- van Rijfigauche. 75
B *Bakkeljaauw*, wat voor een visch dit is, zo als hy gevangen word op de *groote Bank van Ter-Neuwe* 96, 105. zyn gulfigheid. 97. wat *lieden en schepen* uit verscheidene Provintien van Vrankrijk op dese visschery uitgaan, en hoedanig hare *toerusting* is noopende de *Groene Bakkeljaauwvangst*, 97, 98. *eerste werk* der Visschers, en *manier van vischen* 98, 99 100. *naarstigheid* der visschers, en voordeelen daar uit spruitende 100. *groote Yschofsen*: *koude en armoede* die de gene ontmoeten die op deze vangst gaan. 100-102
- Rakende de gedroogde Bakkeljaauwvangst, hoedanige *lieden en schepen* op dese visschery uitgaan: *toerusting* en *verdingen* 105 tot 109. *toerusting der visschers* 109. *Admiraelschap* onder de visschers, en hoe dat verkregen word 110, 111. *huising* der visschers: *Huising des Kapiteins*: *Keuken*, en *Schavotmaking*. 112, 113
- Zittende Bakkeljaauwvangst, wat *lieden* deze visschery tot 'er eigen *schaden ondernomen* hebben. 30, 47, 114 tot 117. dat, zomense met voordeel wil doen, men 't *land* moet doen *bevolken*, en deze visschery ten voordeel der *visschers* doen dienen. 117 tot 121. *Bakkeljaauw-baay*. 82
B *Bank van Terre-Neuwe* 96, 100, 101. *meenigten* van voogelen die 'er op gevangen worden. 103
B *Beeren*, en haar eigenschappen. 145. *Jagt* daar op 183, 184. *Beeren Rivier* 21. *Beyers*, gedaante, hoedanigheden, naarstigheid, vernuft en andre bysonderheden deser beiten. 130-136. *Jagt* op deselve en *vangst* 179, 180, 183, 184

B L A D - W Y Z E R.

- Boomen, die diep in 't land en in de Boffchen ftaan, hun eigenfchappen en wat voordeelen men kan trekkē van de *Beuke-Berke-Eike-Pijn-Den-Olm-Mafthouten- en Effche-boomen*. 140 tot 143. *Braden der Wilden* op wat manier dat gefchiet 157. *Brand* inde Boffchen gebragt door den *Blixen* en andersins. 154. *Bruiloften* der Wilden, op wat manier die gehouden worden. 163
Bygeloozigheden der Wilden. 191
C. *Acany* 139. *Canoor*, gevaarlijk vaaren daar mee. 27. *toebereiding, en gebruik*. 172-174
Cap Toumentin. 60. - *Fourchu*. 21
Cariboux, een foort van Elanden. 72
Chadye. 56. *Chevaliers*. 139
Cravans. 138
D. *Daniels haven*. 77
Dieren. 144-150
Doodflag, hoe verbrenkt. 193, 198
Doorbord Eiland. 80
Drank uit Mafthout-boomen. 143
Dronkfchap in Brandewijn, de wilden zeer genegen daar toe: gevechten en andre kwaden daar uit ontftaande. 192--195. 197, 198
Dijk en Huijing, vernuttiglijk door de *Beyers* gefigt. 132--136
E. *Ekbourns* 148. *Eiland van Cap Breton* 51. - *van Magdalena*. 70. - *van S. Jan*. 71. - *van goeder geluk*. 82. - *P'Ifle P'Ormet*. 60
Eilanden van Tousquet. 22
van Michaur 53. - *van Mifcou*. 66
Eiland en zyn eigenfchappen. 144.
Jagt op de zelve gemaakt door de *Voffen* en *Quincajou*. 147. *Jagt der Wilden* op de felve. 177--183. de *Jagt* daar op was eertijts op't *Eiland van Cap Breton*. 51
Encornet, een vifch als een zeekat. 126
Endvogels 138. *Engelze Haven*. 53
Engelzen, hun veroveringen. 4
- F.** *Laitans*. 123. *Fort* van den Heer d'Aunay 13. *Fourvillon* 54
Franfche Baay. 17
G. *Aarn* van Boomwortelen. 161
Gafteryen 192. *Geboomten*. 9
Geneesmeesters van ingebeeelde ziekten 170, 171. *Geflagroerftoogen* onder de Wilden gedaan op *Bruiloftē*, 163. en uitvaardn. 187. *Gevegt* dat doodelijk was onder eenige Wildē. 67. tuffchen twee *Swaard-viffchen* met een *Walvifch*. 126, 127
Goiflan. 140. *Groene Eiland*. 52
H. *Handel der Wilden* aen de *Huizen* en *Schepen der Franfen* 194--198. *Haven van Cap Naigre*. 29. - *van S. Anna*. 54. *Hoofdragt der Wilden*, hoedanig onder *Vryfters*, *Vryers* en *Getrouden*. 167, 168
Houtgenas. Ziet *Boomen*.
Houtfnippen 151. *Huizen der wilden* en hoeze *toebereid* worden. 168
Hutten der Wilden, maakzel en *toebereiding* 161. *Hurelijken* der wilden, *voorbereidinge*, *fluitingen* en *Bruiloften*. 162-164. *trappen van maagfchap*: en oorzake van die te *verbreeken*. 164, 165
J. *Aargetijden* in *Nieuw-Vrankr.* hoedanig wegens de *Lente*, *Zomer*, *Herft* en *Winter*. 153
Jagt der Wilden, hoedanig op *Eilanden*, 177--182. op *Beyers* 179--183. op *Beeren* 183, 184. en op *Loffen*. 184
K. *Aap der twee Baayen*. 17
- Pafpec-biac 76. - *der Hoop*. 79. *Keetels* des Wilden *van Hout*, hoedanig zy gemaakt worden. 157. manier van daar in te *kooken* 158. de *Ziel* uit een der *koperen*, die door *ouderdom* fyn *klank* verlooren had, *vertrokken*: en in wat *hoogfte agting* de Wilden de *kopere keetelmakers* hebben. 189, 190
Kinderbakering. 159. *opvoeding*. 160
Kleedin.

Kleed
op d
167.
volk
Konyn
149.
Vran
Kruif
L. L
tagne
legen
uit ge
te do
aanm
Heer
Leeuw
Loffen
Lijkp
gebru
M. M
Meerl.
Musku
N. N
Nieu-V
Kuffen
Bayen
rijks,
ryen,
zelve e
reden
89, 90
dat 'er
die ma
nen gr
zout re
ver dar
fal too
voorde
trekt,
Droog
vangft
Rivier

B L A D - W Y Z E R.

ort van den
Fourillon 54
17
vertelen. 161
Geboomten. 9
geelde ziek-
ertoggen on-
p Bruilofte,
Gevegt dat
nige Wildē.
ard-viffchen
126, 127
iland. 52
aen de Hui-
ler Franffen
Cap Naigre.
Hoofdragt
onder Vry-
en. 167, 168

der wilden
den. 168
nzel en toe-
gen der wil-
aitingen en
rappen van
van die te
164, 165
v-Vrankr.,
Lente, Zo-
153
g op Elan-
179--183.
Loffen. 184
en. 17
der Hoop.
van Hout,
rden. 157.
ren 158. de
, die door
oren had,
oogfte ag-
ere keetel-
189, 190
ding. 160
Kleedin.

Kleedingen en optoofelen der Wilden
op de dagen van verheuging. 165-
167. Hoofdragt van man en vrouw
volk. 167. Klip van Lapis Lafuli. 12
Konynen, vangning, en eigenschappen.
149. Koude en Sneeuw in Nieuw-
Vrankr., en reden daar van. 89, 90
Kruiffers. 103
L. **L** A Giraudiere (den Heer) 47.
zyn Wooning. 40. La Mon-
tagne, zyn vreeinde fortune, en ge-
legentheid van onfen Autheur daar
uit genomen om fyn Vianden goed
te doen. 40, 41. La Tour. 14, 15.
aanmerkelijke Hiftorie van dezen
Heer en zyn Zoon. 24-26
Leenwerken. 139. Levervreters. 103
Loffen. 145. Jagt daar op. 184
Lijkplegtigheden onder de Wilden
gebruiklijk. 187--190
M. **M** Aarter. 148. Makereel punt.
78. Mariemetten. 139
Meerl. 152. Mouche, ib.
Muskus-rat. 129, 130
N. **N** Achtegualshaven. 29. Nepe-
giguit. 74, 75. Niganiche 55
Nieu-Vrankrijk, verhaal van desfelts
Kusten, Eilanden, Rivieren, Kapen,
Bayen, Havens, goedheid des Aard-
rijks, Geboomten, jagten, Viffche-
ryen, enz. 1 tot 84. - klimaat van't
zelve en van out Vrankrijk. 87, 88.
reden wegens desfelts koud en sneeu
89, 90. antw. op de regenwerping
dat 'er geen wyn- en andre vrugten
die men in Vrankr. heeft, fon kon-
nen groeyen. 91-94. bequaam om
zout te maken 94. wat onfen Schry-
ver daar van vertoont heeft, en nog
fal toonen. 95. hoedanigheden en
voordeelen diemen daar te landen
trekt, vande Viffchery der Groene,
Drooge en Zittende Bakkelfaauw-
vangft; 95--121. van andre Zee- en
Rivier-viffen. 121--136. Zee- en
Water-Vogels; 137-140. verfehide
foorten van Boomen; 140-143. Bor-
dieren. 144--150. Landvogelen 150-
152. Jaargetyden 153, 154. vrugten
des lands 155. gaartheid en zeden
der inboorlingen. Ziet Wilden. Dit
land te bevalken is 't naaste middel
om 'er veel voordeel voor den Ko-
ning van te rrekken. 199, 200
O. **O** Ester, groote. 59. vreeinde
manier om die te vangē. 129
Otter. 130
P. **P** Alome. 139. Passpec. 38. Pau-
lus (S.) Eiland. 70. Penneguin.
104. Perdrijzen. 150. Prieters (S.)
Baay. 52. -vifch. 126. Piron. 149.
Port Royal. 18. Pijlen. 172
Q. **Q** uincajou. 147
R. **R** Avens. 151. Razilly (Den
Commandeur) zyn woon-
plaats. 33. Rechiboutou, des zelfs
Rivier. 61. Verhaal van den Kapi-
tein daar af. 62, 63. Reigers. 151
Requiem. 127
Rivier van Pentagouet. 8. geboom-
ten, beesten en vogelen daar om-
trent. 9, 10. Eilanden: Makereel
viffchery, enz. 10
- der Etecheminr. 11
- van S. Jean. 13. geboomten en
wijngaart daar omtrent. 16
- van Chedaboutou. 46
- Mirliguifche. 49
- van Piffou. 58, 59
- van Luilckerland. 61
- van Rechiboutou. 61
- Miramichy. 64
- van Gafpē. 83
Rivier vifch. 128
Rog. 124
Rokken der Wilden. 166
S. **S** Chapen haven 29. - Rivier. 47
Schildpadden. 128
Schoenen. 166. Slangen. 149
Cc 2 Sic.

B L A D - W Y Z E R .

- Sieken*, op welke manier men haar doet sweeten. 168, 169. de *ingebeelde zieken* door blazen geneezen. 170
- Slaap plaatsen* 162. *Spanjaars Rivier* 54. *Sprookjens der Wilden*. 171
- Stecelen der Wilden*, en op wat gront zy hare verschooning vind. 199
- Steur*, en manier omze te vangē. 124
- Straal van zoet water in de zee*. 67
- Swaardvifsch*, en 't gevege van twee swaardvifflen tegen een Walvifsch. 126, 127. *Swaluwen*. 152
- Sweeten der zieken*, op wat manier dit te weeg gebracht word. 168, 169
- T. **T** *Abak rooken*. 171 - *pijpen*. 176
- Tak Eilanden*. 70. *Teelingen*. 139. *Terre Neuve*, Beschryving van de groote Bank van Terre Neuve. 96. korte zomer en vroege winter daar op, en uit wat oorzaak, 100, 101
- Theodorus Rivier*. 38
- Tortelduiven*, meenigten. 65
- Trappanzen* en haare eigenschappen. 137. *Tuin* zeer schoone van de vader Recoller. 27
- U. **U** *llen*. 151. *Uitvaarnden*. Ziet *lijck plegtigheden*.
- V. **V** *Alk, Gier, en Teffels*. 150
- Vegteryen der Wilden* als se dronken zyn. 197, 198. *Vernuftigheid*, zeer groote van de Bevers. 131 tot 136. *Verdoogen*. Ziet *Geflagt verdoogen*. *Verwen*, en beschildering der aengezigten. 166, 167. *Vifsch Arenden*. 151. *Vifchen der zee*. 121 tot 128. der *Rivieren*. 128. *Viervoetige Rivier vifchen*. 129 tot 136. *Vifchery van Bakkeljaauw*. Ziet *Bakkeljaauw*. *Vleermuis* 152. *Vlottende Boomen van de Wilden*, voordē duivel gehouden. 15. *Vogel Eilanden*. 70. *Vogel-vangst* by nagt met ontstecke toortzen. 185. *Vogelen*. 150, 151, 152. *Voffen*. 146, 147.
- Vrankrijk*. Ziet *Nieuw Vrankrijk*. *Vrugten des Lands*. 155, 156
- W. **W** *Ater hoenders*. 104. - *Ravens*. 139. *Walvifsch Haven*. 55. *Wezel*. 149
- Wilden in Nieuw Vrankrijk*, hun hooge ouderdom. 156. manier van *Braden*. 157. *Houte keetels* en manier van *kooken* daar in. 157, 158. drank, *Arbeid* en voetzel. 158. kinderbaakering: veelwijvery: vrugtafdryving. 159. kinderliefde en *Arbeid* der kinderen: verhuifing, 160. maakzel harer *Hutten*, en deszelfs toestelling. 161. manier van *Huwelijken* en *Bruiloften*. 162 tot 165. kleeding en vercierfelen van man en vrouw volk. 166, 167, 168. *Wet* en zedertug. 168. manier van 'er zieken te geneezen door *sweeten* en *Blazingen*. 168. tot 171. *Sprookjens vertellingen*: lacherye: *Rookingen* van *Tabak*. 171. *Arbeid* der *Mannen* en der *Vrouwen*. 171. tot 176. hun *Tagten* en *Tagthonden*. 177 tot 184. *Voogel en vifchvangst* by nagt met *Toorffen*. 185, 186. *lijck plegtigheden*. 187 tot 190. waar in de tegenwoordige *Wilden* van de voorgaande en hun oude gewoontens verandert zyn. 191, 192. hun geneigtheid tot *dronkenschap* en *Brandewijn drinken*; *vegteryen* en *doodflagen* daar uit spruitende, als ook 't bederf van den *Handel* met haar, en 't bederf harer *zeelen*, 192 tot 199.
- Winden*, twee *strijdlge* tegens den ander waanjende. 70. *Wijnvongten* ook in *Nieuw Vrankrijk* te teelen. 91, 92, 93
- Y. **Y** *Sfihatten*, zeer lange. 101
- Izervarken*. 145
- Z. **Z** *Aagbekken*. 139. *Zalmes*, meenigten. 61
- Zalm-vangst* by nagt met *toorffen*. 186
- Zand baay*. 23. *Zee-bond*. 128
- *Kreeft*. 126. *Koejen* of *beeften* met de groote tand. 122. *Man*, vreedde *historie* daer van. 44, 45. *Schol*. 126. *Sneken*, en manier om die te vangen. 50. *Varkens*. 123. *Voogelen*. 137 tot 140. *Wolven* en manier van die te vangen. 23. *Zeevolven Eilanden*. 22. groote meenigte van *Vogelen* daar op. 23. *Zouimaken* in *N-Vrankrijk*. 94. *E I N D E*.

Nieuw
brek des
kerk al
In der
weeft,
geene di
heden e
de geleg
men nie
ring beh
rechth
'De
Vrankr
gebied v
van S.
daar wo
volgens
dit Land
't Is
daar me
Land on
duur. al
heeft ge
Vruchte
te breng
het onze
lichter t
hebben
gedaan v
Albe
kwaam
masten
bezogd ka

AANDEN L E E Z E R.

Is niet zonder groote moeite geweest dat ik my eindelijk overgegeeven heb aan de beden van eenigen mijner Vrienden, en dat ik aan hun nieuwsgierigheid heb vergund de Beschrijving, welke ik u geef, van het schoonste gedeelte van Nieuw-Vrankrijk. Mijn wederstreeving hier in sproot niet uit het gebrek der zaaken die ik te zeggen had, maar uit de weinige bevering welke ik al mijn leven gehad heb tot de schikking en sierlijkheid der woorden. In der daad, het waar tot de voldoening des Leezers te wenschen geweest, dat dit Werk geschreeven was met een ganssch andere stijl als de geene die ik nu vijftig jaaren heb gebruikt, zonder dat mijn zeebezigheden en een verkeering van by de veertig jaaren met de Wilden my ooit de gelegenheid hebben kunnen geeven om ze te veranderen. Men zou men niet al de bevalligheid en de regelmatigheid, die 'er in de redeneering behoorde te wezen, vind; ten minsten kan ik verzekeren, dat d'oprechtheid in alle de aingen, die ik verhandel, zulks vergoeden zal.

'De verscheidene tochten die ik na alle de Zeeplaatsen van Nieuw-Vrankrijk gedaan heb, en de lange tijd dat ik de eer heb gehad van het gebied voor den Koning te voeren, zo op d' Eilanden der groote Baay van S. Laurens als op het vaste Land, en dat ik met mijn Huisgezins daar woonachtig ben geweest, hebben my de gelegenheid gegeeven om, volgens mijn neiging, opmerkingen te maaken over alles, 't geen my in dit Land nut of curieus gedocht heeft.

't Is door mijn eigene ondervinding dat ik geraakt ben uit het gevoelen, daar men langen tijd in geweest heeft, dat d' overmaatige koude dit groot Land onbewoonbaar maakte; en ik heb erkend, dat z' 'er niet langer duurt als in Vrankrijk, en dat ter plaatsen daar men de ploeg te werk heeft gesteld, 't aardrijk byna overal bekwaam is om alle de soorten van Vruchten, Graanen, enz. welken wy in onze Provincien hebben, voort te brengen: 't geen men niet in twiifel kan trekken, dewijl het klimaat het onze gelijk is, zijnde het Land op de zelve hoogte gelegen. 't Is ook lichter te bevolken als eenig der Landen van America daar wy Colonien hebben, vermits de reis kort is, en byna geheel onder de zelve paralel gedaan word als men gewoon is te vertrekken om derwaarts te gaan.

Al het hout, 't geen 'er gehakt word om de grond te zuiveren, is bekwaam of tot het bouwen van huizen, of tot het maaken van schepen en masten, of tot asschen, en alle d' andere gebruiken daar het hout toe gebezigd kan worden; behalven dat de groote menigte van veilige havens,

AAN DEN LEEZER.

die langs de gantsche kust zijn, den handel, dien men daar kan drijven, zeer veel zullen verlichten.

Daar zijn *Mijnen van Steenkool* in d' uitstrekking van mijn gebied, en op den oever der zee, welke zo goed gevonden word als die van Schotland, door de proeven die ik 'er tot verscheidene maalen op de plaats en in Frankrijk, daar ik 'er monsters af heb doen brengen, af genomen heb. Om kort te gaan, alles helpt om de meening, welke de Koning heeft, van de Bevolkingen, die hy in de vreemde Landen stuurt, gelukkig te maaken, te bevoorderen.

Indien de *Bakkelaanwvangst* onze Schepen na deze kusten gevrokken heeft, de handel heeft de zelve werking voortgebracht ten opzichte der Wilden, welke door den omgang met de Franschen zodanig van zeden veranderd zijn, dat ik het raadsaam geoordeeld heb het onderscheid, 't geen 'er tusschen hun beleid en tegenwoordige manier van leven is, in vergelijking van het geen 't welk zy leidden eer het overmatig gebruik van de brandewijn en wij: hun eerste geneigdheden verdurven hadden, te doen aanmerken.

Belangende de Dieren, die daar zijn: mogelijk heeft men nooit iets zo zonderling gezien als 't geen ik zeg van d' ingeeving der Bevers, van hun naarzigheid, van hun macht, van hun onderstelling, van hun gehoorzaamheid in den arbeid, van de grootheid hunner werken, van de vastheid hunner gebouwen, en van alles 't geen het vernuft dezer Dieren betreft.

Men zal ook bekomen, dat de loosheid der Vossen in de Trappanzen te betrappen alles overtreft 't geen elders daar af gezegt mag worden; en de behendigheit der Honden in hen na te aapen zal den Leezer niet minder wonderlijk voorkomen. Eindelijk, men zal 'er zo veel dingen in vinden, welke een naauwkeurige opmerking verdienen, dat men oordeelen zal, dat ik met deze Beschrijving ten minsten eenig nut aan het gemeen gedaan zal hebben.

GEOGRA-

N

't Gee

ren

nig

en

hei

die

sch

daa

geduur

de Razu

Land t

Pentagon

en zyn

Fransel

GEOGRAPHISCHE BESCHRYVING

Der Kusten van

NOORD-AMERICA.

I. HOOFDSTUK.

't Geen handelt van alle de Kusten, Eilanden, en Rivieren, van de goedheid des Aardrijks, van de hoedanigheid des Houts, van de Vogelen, Visschen, Dieren, en andere dingen begreepen in de gantsche uitgestrektheid der Kusten van de Rivier Pentagouet af tot aan die van S. Jan, met de verovering welke d' Engelsen daar af gedaan hebben, en 't geen den Auteur daar wedervaaren is.

DE Rivier *Pentagouet*, aldus geheeten door de Wilden, is de geene die zich tot aan *Nieuw-Engeland* uitstrekt, welke ik niet gezien heb, noch ook de Kust tot aan de Rivier van *S. Jan*; weshalven ik 'er niet af spreken zal als volgens 't verhaal, 't welk my de geenen, die daar gewoond hebben gedurende den tijd dat wylen Mijn Heer de Commandeur *de Razilly* na de belegering van *Rochel* heen toog om dit Land te gaan bewoonen, daar af hebben gedaan. 't Fort *Pentagouet* was gebouwd door wylen Mijn Heer *de la Tour*; en zynde gedurende d' oorlogen door d' Engelsen op de Franschen veroverd, wierd het door een verdrag gemaakt met

2 *Nauwkeurige Beschrijving der Kusten*

met Vrankrijk, ten verzoek van de Heeren der Compagnie van *Canada*, weder gesteld in de handen van den Heer *de Razilly*, op de voorwaarden begreepen in het Tractaat hier na aan het eind van dit Boek ingelijfd. Sedert dien tijd heeft hy 'er altijd Bezetting onderhouden tot aan sijn dood, waar na Mijn Heer *d' Annay Charmizé* door een verdrag, 't geen hy maakte met den Broeder des Heeren *de Razilly*, op hem volgde. Hier na stelde den Heer *le Borgne* van Rochel zich in de bezitting door arrest des Parlements van Parijs, en als Crediteur van den gemelden Heer *d' Annay*, zo wegens *Pentagouet*, *Port Royal*, als *Haive*, eerste woonplaats des gemelden Heeren *de Razilly*, daar hy groote kosten gedaan had, zo in sijn gebouwen en fortificatien als met 'er volk te doen komen om 'er te wonen. Daar was alreeds een schoon eind landts beploegd, 't geen hy veel verder voortgezet, en daar door dit Land in een anderen staat gebracht zou hebben, als de geenendie op hem gevolgd zyn, welke in plaats van de hand aan dit werk te houden, in tegendeel *Haive* verwoeft, d' inwoonders te *Port Royal* gebracht, en allen hun gebouwen den oorlog aangedaan hebben. En *le Borgne*, die Heer van alle dese Landen pretendeerde te wesen, als Crediteur van den Heer *d' Annay*, in den jaare 1654. verstaan hebbende dat ik aan het Eiland van *Cap Breton* gekomen was, met commissie der Heeren van de Compagnie, om het te doen bewoonen, nam sijn slag waar om my daar af te versteeken, dat al mijn volk aan land gevoerd hebbende ten einde de ploeg in d' aarde te zetten, ik na *S. Anna* gegaan was, om aldaar dese Haven te besichtigen. Hy stuurde sestig man aan *Cap Breton*, die mijn volk overrompelden, en 'er sich meester af maakten, gelijk ook van het Schip 't geen ik daar gelaaten had, en van alles wat 'er in was. Vervolgens zonden zy vijf-en-twintig man in hinderlaag op den weg, dien zy wisten dat ik houden moest. Zy kreegen my, hebbende maar drie mannen by my, en sonder wapenen, en brachten my gevangen te *Port Royal*, met al mijn volk, de toerusting die zy genomen hadden, en mijn Schip en koopmanschappen, waar van de schade voor mijn hoofd bedroeg drie-en-vijftig duifend ponden, gelijk my de laading kwam te staan, daar

Wedervaa-
ren van den
Auteur met
den Heer *le
Borgne*.

daa
jaar
aan
wer
T
wy
om
spaan
flon
van
'k W
my i
eenig
rijk,
dere
stellin
Ope
ning
wierd
Comm
bied v
was,
beho
met e
weete
heen g
digen
bracht
slag, o
der ma
sijn vol
en na
verrafl
d' Orig
t' over
alreeds
daags m
van S.

daar ik nooit iets af weer heb kunnen krygen. 't Volgende jaar stelde *le Borgne* een Commandant in het Fort, 't geen ik aan *Cap Breton*, ter plaatse *S. Pieter* geheeten, had doen opwerpen.

Terwijl zy my gevangen na *Port Royal* voerden, toogen wy door *Haive*. De geenen, die my geleidden, hadden order om alles in de brand te steeken, sonder zelfs de Kapel te spaaren, welke in drie of vier uren door de vlammen verflonden wierd, met de Fortres en andere gebouwen, waar van de schade meer als honderd duisend ponden bedroeg: 'k Was zo haast niet te *Port Royal* gekomen, of men smeet my in een gat, met de boeyens aan de beenen; uit het welk eenigen tijd daar na verloft zynde, toog ik weer na Vrankrijk, om mijn klachten te doen: alwaar vervolgens een andere Commissie van de Heeren der Compagnie tot mijn herstelling verkreegen hebbende; die my bevestigd wierd door Opene Brieven des Konings, keerde ik weder in de Wooning van *S. Pieter*, aan *Cap Breton*, welke my wedergegeeven wierd uit kracht van mijn Opene Brieven, en van mijn Commissie, door den geene die daar voor *le Borgne* het gebied voerde, welke alsroen na de Rivier van *S. Ian* gegaan was, om te trachten den Heer *de la Tour*, dien de zelve toebehoorde, t'overrompelen, onder den dekmantel van hem met eenige leeftocht te geryven, 't geen ik naderhand te weeten ben gekomen uit een man, dien ik uitdrukkelijk heen gesonden had om hem mijn Opene Brieven aan te kondigen, 't welk hy in gevolg van de macht die hy had volbracht. Dit verplichtte *le Borgne* d' uitvoering van den aanslag, dien hy tegens den Heer *de la Tour* had, tot op een ander maal uit te stellen, om te trachten door het middel van sijn volk, 't geen hy weer in twee chaloepen deed treden, en na *Port Royal* keeren, op sijn wederkomst den geen te verrassen, die hem mijn Commissie aangekondigd had, en d' Origineelen in handen te krygen, om vervolgens my t'overrompelen, en uit myn besitting te stooten, gelijk hy alreeds had gedaan. Doch dit viel gantsch anders uit: want daags na hun vertrek kwamen d' Engelschen in de Rivier van *S. Ian*, tasten den Heer *de la Tour* aan, en deden hem

D:en Auteur
keerd na
Vrankrijk,
en komt met
een andere
Commissie
te rug.

4 *Naauwkeurige Beschrijving der Kusten*

Veroveringen der Engelschen.

aanzeggen dat hy zich over sou' geeven, 't geen hy genoodzaakt was te doen, zynde zonder leeftocht, en hebbende 'er geen gekreegen van Mijn Heer *le Borgne*, gelijk hy meende, 't welk hem belette de plaats te konnen houden. d' Engelschen toogen van daar na *Port Royal*, alwaar *le Borgne* het gebied voerde, dien zy insgelijks sommeerden om sich over te geeven; 't geen niet hebbende willen doen, wierpen d' Engelschen drie honderd man te lande. Om zich daar tegen te stellen, stuurde *le Borgne* zyn Sergent met een gedeelte van zyn volk. Daar viel een gevecht voor tusschen de twee partyen, in het welk de gemelde Sergent dood bleef, hebbende d' overigen de vlucht genomen. *Le Borgne* vond sich in groote bekommering; want van honderd twintig man der synen, met d' inwoonders die wel honderd vijftig uitmaakten, kon hy 'er niet een vinden die bekwaam was om te commandeeren; 't geen hen noodzaakte zich op verdrag over te geeven, eer by gebrek van moed, als van allerhande krygs- en mond-voorraad, daar zy genoegzaam af voorfien waren om de plaats te houden. d' Engelschen meesters van het Fort zynde, wilden geen der artikelen, welken zy hen vergund hadden, meer houden; dienende de lafhertigheid der verwonnenen den zeeghafrigen tot dekmantel. Sedert dien tijd zyn d' Engelschen altijd gebleven in de bezitting van het Fort *Pentagonet*, van de Rivier van *S. Ian*, van *Port Royal*, en van *Haive*, tot nu toe dat de Koning de zelve weer aan zich heeft getrokken.

Eenigen tijd daar na kwam de Zoon van den Heer *le Borgne* weder, om sich te *Haive* te bevestigen, alwaar hy een Fort van palislaaden maakte. Hy had by sich eenen *Guilbault*, Koopman van *Rochel*, die hem al de leeftocht en koopmanschappen, welken hy van nooden had, beschikte, zullende zyn betaaling vinden uit den handel die daar gedreeven sou worden. d' Engelschen ondertusschen te weten krijgende, dat *le Borgne* te *Haive* was, toogen derwaarts om hem gevangen te neemen; maar *le Borgne* hen ziende komen, vluchtte in 't bosch met eenigen der zijnen, waar van het grootste gedeelte met *Guilbault* in het Fort bleef, beslooten hebbende sich te verdedigen. In der daad sy verduurden den aanval der

Engel-

Er
vel
zaa
and
dro
han
bek
ge
gel
gev
gre
leef
te k
lang
in v
is,
oor
hoe
had
zaak
moe
M
moe
nier
de la
S. M
twe
wijs
'er n
brack
men
het w
bod a
sijn r
dend
met a
men
heid

Engelfchen, van de welken verſcheidene op de plaats ſneuvelden, onder anderen hun Bevelhebber; 't geen hen noodzaakte voor eenigen tijd af te wijken: maar *Guilbault*, die geen ander belang in deſe zaak had als ſijn goed te bergen, verdroeg ſich naderhand met d' Engelfchen om hen het Fort in handen te ſtellen, op voorwaarde dat alles 't geen hem toebehoorde, of den geenen die by hem waren, hen wedergegeeven ſou worden; 't geen volbracht wierd. Maar d' Engelfchen in het Fort gekomen zijnde, en *le Borgne* daar niet gevonden hebbende, wilden niet dat hy in het verdrag begreepen ſou wezen; 't welk hem noodſaakte, zijnde ſonder leeftocht in 't boſch gevlucht, ſich kort daar na gevangen te komen geeven. Zy brachten hem te *Baſton*; alwaar hem langen tijd bewaard hebbende, ſtelden ſy hem eindelijk weer in vryheid door een verdrag, 't geen ſedert niet gehouden is, 't welk naderhand verſcheidene oorlogen onder hen veroorzaakt heeft, die my groote ſchaden toegevoegd hebben, hoewel ik 'er geen deel in nam, en dat ik geen ander oogmerk had als my in mijn gebied tot mijn beveltinging en tot mijn zaaken te beyveren, ſonder my met die van anderen te bemoeyen.

Maar ik had noch andere rampen te verwachten; en wat moeite ik aanwendde om mijn oetroy op de vreedſaamſte manier die het mogelijk was te doen gelden, verkreeg den Heer *de la Giraudiere*, die ſich ſedert eenigen tijd in de Rivier van *S. Maria* was komen ter neder zetten; door verſtrikking een tweede oetroy van de Heeren der Compagnie, maakende hen wijs dat *Cap de Campſeaux* ter plaatſe van *Cap S. Louis* was; die 'er meer als vijf-en-twintig mijlen van af gelegen is. Hy bracht honderd man in 't land, welke te *Campſeaux* aankwamen, alwaar ſy wiſten dat mijn Schip komen moest, gelijk het wel haaft daar nadeed, 't geen hy arreſteerde, met verbod aan den Kapitein van iets over te geeven, uit kracht van ſijn nieuw oetroy 't welk hy my deed aankondigen, gebiedende my te gelijk mijn wooning aan hem over te geeven, met alles 't geen ik pretendeerde tot aan *Cap S. Louis*, welke men gezegt had de gemelde *Cap de Campſeaux* te zyn. In waarheid hier over wat verſteld ſtaande; antwoordde ik, dat men

Wederwaaren van den Auteurs met den Heer de la Giraudiere.

6 *Naamkeurige Beschrijving der Kusten*

de Heeren vande Compagnie kwalijk onderrecht had, welke niet geeven konden 't geen sy alreeds aan my hadden verkocht, maar hebbende my daar op te gemoet gevoerd, dat, zo ik het niet goedwillig wilde overgeeven, men het my met geweld sou doen overgeeven, verzochten my meer als honderd twintig man, die ik by my had, weetende dat mijn Schip gearresteerd was, en dat ik niet leeftocht genoeg had om hen daar te houden, hun afscheid, 't geen ik hen toestond, na hen echter al voorens gebruikt te hebben tot alle mijn huizingen, met twee kleine bolwerken te besluiten en te versterken, welk versien met acht stukken kanon en eenige steenstukken en met een omvang van tonnen met aarde, my in staat van verweering stelden: waar na van al mijn volk niet meer als twaalf man gehouden hebbende, zond ik de rest na het Eiland van *Cap Breton*, met brieven aan de Kapiteinen der Visschers van hen t'ontfangen, hen doortocht te geeven, en my eenige leeftocht te stuurden, zo sy ze hadden, 't geen sy deden zo goed als sy konden. *Giraudiere* en sijn Broeder, met al hun volk eenigen tijd daar na het vertrek der mijnen verstaande, en geloovende geen wederstand te sullen vinden, kwamen sy aanzetten, met het voorneemen van my te dwingen aan hen over te geeven, 't geen ik hen geweigerd had: maar sy wonden zeer verbaasd als sy my in staat zagen van hun onderneeming te wederstaan. Zy deden my een tweede bevel van de plaats aan hen in te ruymen, of anders dat sy ze souden overweldigen, en dat ik mijn leven alzo niet in gevaar moest stellen: maar hebbende hen geantwoord, dat sy meer zorgs voor het hunne souden draagen, en dat, hebbende twaalf mannen by my so wel gemoedigd om mijn goed te verdedigen, als zy waren om het onrechtvaardiglijk te neemen, wy hen niet ontzien souden, vernoegden sy sich met drie dagen in het gesicht van 't Fort te leggen, sonder iets te doen als zich gints en herwaarts te wenden, waar na sy weer te rug keerden. Eenigen tijd daar na kwam den Heer *le Bay*, Broeder van *la Giraudiere*, weder, en verzocht my te spreken. Hy zei my, dat hy mijn wooning van *S. Pieter* ingenomen had, daar maar vijf mannen waren, welken ik daar alleenlijk tot den handel hield; en hebbende my voorgesteld

ons

ons
twi
my
daar
hun
geen
der
vere
over
wier
Zy
ons v
Com
te sijn
les,
verni
werk
rijks
uitge
derd
wen,
ware
ik 'er
noodf
daar i
hebbe
noch n
chaloe
ken ha
bedraa
nooit
een zo
verbra
belen,
om, a
men ve
was ge
hembd

ons te famen te verdraagen, kwamen wy, na verscheidene twistingen die wy in dit gesprek hadden, over een, dat hy my *S. Pieter* weder sou geeven, en dat ik hen *Chedaboston*, daar ik alstoen was, in handen sou leveren; dat zy my met hun Schip weer in Vrankrijk souden brengen, zijnde 'er geen ander op de Kust; dat wy onse pretentien in de handen der Heeren van de Compagnie souden stellen, om ons te vereffenen; en dat wy ons souden houden aan 't geen sy daar over souden uitspreken: 't welk van wederzijde getekend wierd.

Zy brachten my vervolgens weer in Vrankrijk, volgens ons verdrag; en na onse geschillen aan de Heeren van de Compagnie voorgesteld te hebben, verklaarden sy verstrikt te zijn geweest, en gaven een vonnis, door het welk zy alles, 't geen den Heer *de la Giraudiere* van hen verkreegen had, vernietigden, en my in alle mijn rechten herstelden. Dit werk veroorzaakte my echter voor meer als vijftien duizend rijksdaalders aan schaden, zo wegens de penningen die ik uitgeschooten had tot het onderhoud en het beleid van honderd twintig man, als wegens mijn beploegingen, gebouwen, en beesten, welke altemaal verlooren en verwoest waren; 't geen alle mijn richkingen sodanig verbrak, dat ik 'er my niet weer heb kunnen bevestigen, zulks dat ik geen noodsaakt was my te *S. Pieter* aan *Cap Breton* te vertrekken, daar ik my ongetwijfeld wegens mijn schaden hersteld sou hebben, door d' ontmoeting van eenige Wilden die men noch niet en kende, welke my kwamen vinden, en my twee chaloepen vol Bontwerk brachten, boven mijn gewoonlijken handel, 't geen wel vijf-en-twintig duifend ponden kon bedraagen: maar door een ongeluk, daar men d' oorzaak nooit af heeft kunnen weeten, vloog de brand by nacht in een zolder, daar men niet gewoon was vuur te brengen, en verbrandde alle mijn huizingen, koopmanschappen, meubelen, voorraad, leefstocht, meel, wijn, wapenen; kort om, alles 't geen ik op dese plaats had wierd door de vlammen vernield, sonder iets te kunnen bergen; en al mijn volk was genoodzaakt, so wel als ik, 't geweld 'er af in 't bloote hembd t'ontvluchten: Daar wierd niets gebergd als een half oxhoofd

Den Antee
keerd weder
na Vrankrijk
daar hy in
zyn rechten
hersteld
wordt.

Vertrekt sich
te S. Pieter
aan Cap
Breton, al-
waar de
brand alle
syn goederen
vernield.

8 *Naaukeurige Beschrijving der Kusten*

oxhoofd brandewijn , en zo veel wijn , met omtrent vijf honderd schooven koorn , die men met groote moeite uit een schuur haalde , daar de vlam noch geen vat aan had gekreegen ; sonder het welk wy altemaal genoodzaakt souden zyn geweest de kost met de Wilden in de bosschen te gaan zoeken , verwachtende de volgende lente . Ziet daar , hoe ik tot noch niets in dit Land heb kunnen uitrechten , so ter oorzaak der oorlogen welken men my uit nijd verwekt heeft , als door het ongeluk van brand , daar ik nooit , gelijk ik alreeds gezegt heb , den oorspronk af heb kunnen ontdekken ; 't geen men niet wyten moet noch aan mijn achteloosheid , noch aan het gebrek des aardrijks , gelijk ook niet aan d'onkunde des Landts , daar ik de voordeelen genoegzaam af wist : 't welk my met sekerheid doet seggen , dat ik , sonder mijn rampen , door mijn vlyt en arbeid in weinig tijds een aanmerkelijke fortuin gemaakt , en van dit aardrijk alle de voordeelen getrokken zou hebben , welken het my aanbod.

't Is dan zeer gewis , dat men het met zo veel genoegen als Vrankrijk zelf kan bewoonen , als maar de nijd der Franschen tegens malkander de voorneemens der bestmeenenden niet in de grond boort , en dat 't geen eenmaal aan een particulier gegeven is van land om te bebouwen aan hem mag blyven , sonder daar in ontrufft , noch 'er af ontbloot te kunnen worden : anders zal niemand ooit met genegenheid arbeiden om dit Land bewoonbaar te maaken ; en het zal altijd bloot gesteld wezen voor de geweldenaryen der sterksten , of der geener die het meest in aansien sullen zyn : 't gunt alle de goede onderneemingen , welken de geenen , die 'er de kennis af hebben , daar konnen maaken , met groote glorie voor Sijn Majesteit , en een groot voordeel voor Vrankrijk zelf , altijd in de grond sal booren .

Maar laat ons mijn ongelukken daar laten , en mijn beschryving vervolgen . De Rivier *Pentagonet* is redelyk wyd aan haar mond , en loopt tien of twaalf mylen landwaarts in . De Schepen van twee tot drie honderd vat kunnen daar in opzeilen tot aan het Fort der Franschen , 't geen gelegen is ter rechter hand van den inkomst . d' Engelfchen wonen

aan

Rivier Pen-
tagouet.

aan d
te uit
gena
sijn d
boom
men,
ken w
boom
voeten
maake
veele
d' cen
ner ne
ne wel
wel ev
de dar
van m
hebben
ook ve
d' Eike
dere pl
Noord
Daa
Engelan
ziet, e
komt.
Denne
zijnde
mijns o
wassen
koude
'er nie
sweller
niet dik
In A
de Der
plaatse
tigheid

aan de linker hand, en hebben 'er veel volks, met een grootte uitgestrektheid van bebouwd land. 't Land is 'er zeer aangenaam, en het aardrijk goed. Aan beide zyden der Rivier zijn de Boomen schoon, en in groote menigte, als Eiken-^{Geboome:} boomen, Berkenboomen, Beukeboomen, Esschenboomen, Masthoutenboomen, en van alle andere soorten welken wy in Vrankrijk hebben. Daar zijn ook veele wilde Pijnboomen, niet seer grof van draad, maar veertig ja seltigvoeten hoog sonder takken, zeer bekwaam om deelen af te maaken, so voor schepen als voor huizen. Ook heeft men 'er veele Dennenboomen van drierley soorten, waar van d' eenen een plat blad hebben, van de langte en breedte eenner nesteling, puntswijze langs de tak heen, zijnde de geene welkers draad de grofste is. De tweede soort heeft het blad wel even eens, maar het komt rondom de tak, en steekt: en de derde heeft ook het blad rondom, maar ylder en verder van malkander, en steekt niet; men noemt ze Pruisische, hebbende den draad veel geslootener als d' anderen, en is ook veel bekwaamer tot Masthout, en de beste van allen. d' Eikenboomen van dit gewest zijn ook beter als in alle d' andere plaatsen van *Nieuw-Vrankrijk*; en hoe men verder na 't Noorden komt, hoe 'er allerhande hout slechter is.

Daar is ook een groote menigte van Masthout in *Nieuw-Engeland*, 't geen 'er tegenwoordig geheel *Engeland* af voorziet, en 't geen men veel beter vind als dat uit *Noorwegen* komt. De reden, die ik 'er af kan geeven, is dat hoe deze Dennenboom den draad geslootener heeft, hoe ze beter is, zijnde die van *Noorwegen* van dese hoedanigheid; 't geen, mijns oordeels, daar van komt, dat dese Boomen op bergen wassen, daar ze den voet droog hebben, en dat de groote koude deser gewesten het hout samensluit, zulks dat het sap 'er niet voedsel genoeg aan geeft om 'er den draad af te doen swelllen, maar alleenlijk tot de hoogte; en de Boom word niet dik als na de maat dat ze opschiet.

In *Nieuw-Engeland* doet de herte de selve werking; want de Dennenboomen groeyen 'er ook op drooge en hooge plaatsen: maar de Zon door haar kracht d' overtollige vochtigheid van dese Boomen opdroogende, 't welk belet dat de

draad opswelt, houdende dien geslootener, geeft hen een veel sterker samenbinding, die hen van beter hoedanigheid maakt als de geene welke door de koude aan die van 't Noorden medegedeeld word.

't Bewijs van mijn redeneering is, dat al het Masthout, 't welk in *Nieuw-Vrankrijk* valt, van *Haive* af tot aan de mond der groote Rivier van *S. Laurens*, daar het Land gemaatigd is, niet goed is, vermits het veel grover draad heeft als 't geen te *Port Royal*, in de Rivier *S. Jan*, of in die van *Pentagout*, 't welk het beste is, valt.

Wat dat van *Kebek* belangt, 't moet ook van goede hoedanigheid wezen, dewijl 'er koude beneden aan de Rivier, en warmte boven aan is. Ik kan 'er niet meer af zeggen, vermits ik het niet gezien heb.

Beesten en
Vogelen
omtent de
Rivier *Pen-*
tagout.

Maar om weder tot de Rivier *Pentagout* te keeren: men heeft 'er een menigte van Beeren, die sich voeden met de ekels, welken zy 'er vinden. Zy hebben het vleesch seer lekker, en blank als Kalfsvleesch. Daar zyn ook veele Elanden, weinig Bevers en Otters, maar een groot getal van Haazen, Perdryzen, Tertelduiven, en andere Landvogelen in de Lente, en in de Winter noch meer Rivier- en Zeevogelen, die daar in zeer groote menigte komen, als Trapganzen, Teelingen, Waterravens, en van verscheidene andere soorten, welke des Somers na 't Noorden gaan, en 's Winters, als de Rivieren toevriezen, 't geen zeer selden aan de kant van 't Zuiden gebeurt, weer derwaarts keeren.

Eilanden en
Makereelvis-
schery in de
Rivier, &c.

Eer men in de Rivier komt, zyn 'er verscheidene Eilanden een weinigje in de ruimte, rondom de welken d' Engelschen zeer veel Makereel vangen, en zelfs in de mond der Rivier daar het Eiland der *Woeste Bergen* is. Als men na *Boston* gaat, ziet men ook noch veele Eilanden, alwaar d' Engelschen in de Lente hun Makereelvischery aanstellen, daar zy een seer grooten handel mée dryven in alle hun Eilanden van de *Barbados* of *Antilles*, 't geen hen het meest verrijkt heeft. Wat den Haring belangt, zy hebben ze niet veel, maar wel Sprot, 't geen 'er een soort af is, doch op ver na zo goed niet. Gedurende de Winter alleen vangen zy rondom dese Eilanden Bakkeljaauw, die zy in de Vorst te droogen

gen l
en br
ander
Zalm
water
vang
Va
trent
vier,
mins,
Land
uitstr
dese I
twee
ke alt
omvar
heid k
scheid
en Spr
andere
vier va
boezen
vijf m
die om
drie m
met D
andere
Water
konner
vernee
opdoer
waar v
Boome
Eiken-
gesprol
heette,
Champla
en aang
die sy g

gen hangen. Onse Franschen gaan ze in de Lente koopen, en brengen hen in wisseling Zout, Wijn, Brandewijn, en andere koopmanfchappen. Boven aan dese Rivier is veel Zalm, Elft, en andere Zeevifch; want wat die van 't zoet water belangt, 'k heb noch niet gehoord dat men z' 'er gevangen heeft.

Van de Rivier *Pentagonet* af tot aan die van *S. Jan* mag omtrent veertig of vijf-en-veertig mijlen wezen. d' Eerste Rivier, welke men langs de Kuit ontmoet, is die der *Etechemins*, welke van *Boston* af tot aan *Port Royal* den naam des Landts voert, waar van daan de Wilden, die dese gantsche uitstrekking bewoonen, ook den selven naam vocren. In dese Rivier is een groot getal van Eilanden, eenigen van twee mijlen in 't rond, d' anderen van meer of minder, welke altemaal gelegen zyn in een Zeeboezem van een grooten omvang, daar Schepen van honderd vijftig vat in alle sekerheid kunnen leggen. In desen Zeeboezem ontlasten sich verscheidene Vlieten, in de welken men Zalm, Elft, Zeesnoek, en Sprot vind; en langs de Kust vangen ze Bakkeljaauw, en andere Vifsch van allerhande foorten. Gaande na de Rivier van *S. Jan*, ontmoet men 'er Eilanden, en groote Zeeboezemen, die 'er insgelijks mee vervult zyn; en vier of vijf mijlen van de Rivier der *Etechemins* is een andere Rivier, die omtrent een half mijl wijde heeft, in de welke twee of drie mijlen opvaarende, vind men kleine Eilanden, bedekt met Dennenboomen, Berkenboomen, eenige Eiken- en andere Boomen. Hooger op in de gemelde Rivier is een Waterval, die de Schepen belet verder te vaaren: de Canoos kunnen 'er komen. 'k Heb haar uitgestrektheid niet kunnen verneemen. Daar zyn eenige Bergen welke zich boven aan opdoen, en vele Beemden die langs haar oevers leggen, waar van eenigen, na men zegt, vry groot zyn. Alle de Boomen vertoonen 'er sich seer schoon. Men heeft 'er veel Eiken- en andere foorten van Boomen, daar ik alreeds af gesproken heb. Men meent, dat dese plaats eertijds *S. Croix* heette, en dat het de geene is daar de Heeren *de Mont* en *de Champlain* een Wooning hebben willen doen bouwen: so goed en aangenaam vonden zy desen oord, meer als alle d' anderen die sy gezien hadden.

Tegen over de laatste Zeeboezem, in 't ruim van de Zee, doen sich Eilanden op, welker grootste 't Eiland *Menane* heet, 't geen men, komende uit de Zee, van verre ziet, en tot kennis der Rivier van *S. Jan* dient, hoewel de mond van de selve wel ses of seven mijlen daar van af gelegen zy.

Op alle dese Eilanden, welke in de Zee leggen, twee of drie mijlen van het groote land, heeft men een menigte van allerhande Vogelen, die daar in de lente hun jongen gaan uitbroeyen, en onder andere veel Exters, welke Vogelen zyn so groot als Hoenders, met seer groote vleugelen, en welker Jongen uitsteekend goed sijn om te eeten. Dese Vogelen vangen de Makereel, Haring, en Sprot, daar sy ze maar kunnen vinden. Men heeft 'er ook Trapganzen, Endvogels, *Moyagues*, *Goilans*, *Esterletten*, Zeeperroketten, Zeeduiven, en allerhande andere Vogelen in groote menigte.

Van de laatste Zeeboezem na de Rivier *S. Jan* gaande, heeft men niet als Klippen ses of seven mijlen ver, ter welke oorzaak de Kust seer gevaarlijk is; en omtrent drie vierde deelen mijls verder in zee als het Eiland *Menane*, is een Klip, die sich niet verthoont als om de zes of zeven jaaren, welke, na 't zeggen der Wilden *Lapis Lasuli* is. 'k Heb 'er een stuk afgezien, 't geen sy vereerden aan wijlen den Commandeur *de Kazilly*, die het na Vrankrijk stuurde, om het te laten bezien. Men schreef hem weer te rug; dat het oprechte *Lapis Lasuli* was, daar men Hemelsblauw af kon maaken, 't geen tien rijksdaalders het ons waardig geweest sou zyn. Men deed vervolgens alles wat men kon, om van de Wilden de plaats te verneemen, daar dese Klip was, welke sy nooit wilden openbaaren, wat men hen ook belooven mocht, maar alleenlijk dat ze dicht by *Menane* was, gelijk ik gezegt heb.

Al van La-
pis Lasuli.

't Ge
va
mi
en
D
f
hand,
ter oo
ter slij
veel w
rassen o
Strand
voorby
melde
had M
men ee
tegen o
so groo
Sluis te
den se d
ren sou
en Zee
die des
Een
kleine
't geen
dewijl
dicht by
voor het
niet als
meer al

II. HOOFDSTUK.

't Geen handelt van de Rivier S. Jan, van de Mijnen, van Port Royal, van de gantsche Fransche Baay, mitsgaders van het Aardrijk, het Geboomt, de Jagt, en alles 't geen aldaar voorgevallen is.

DE mond der Rivier S. Jan is van gevaarlijke aankomst, loopende van beide zyden langs het land heen. De beste plaats is aan de kant van Stuurboord, of ter rechter hand, sonder te na aan het land te komen. Dese mond is eng, ter oorzaak van een klein Eiland 't welk aan Bakboord, of ter linker hand legt; 't geen voorby zijnde, is de Rivier veel wijder. Aan de selve zyde des Eilands sijn groote Marassen of Beemden, welke met hooge vloed blank staan. De Strand, die een punt maakt, is slijkachtig zand, welke punt voorby zijnde, ontmoet men een Zeeboezem, die in de gemelde Maratiën loopt, waar af den ingang vry eng is. Hier had Mijn Heer *de la Tour* een Sluis laten maaken, alwaar men een groote menigte van die Sprotten ving, welken men tegen de winter deed zouten. Daar wierd 'er bywijlen een so groote overvloed gevangen, dat men gehouden was de Sluis te breeken, en se in de zee te smijten; andersints sou den se de Sluis verstonken hebben, welke daar door verlooren sou sijn geweest. Men vond 'er ook bywijlen Zalm, Elft, en Zeesnoek; 't geen alle lentens tot een groot voedsel voor die des Landts diende.

Een weinigje verder, voorby de gemelde Sluis, is een kleine Heuvel, op de welke *d' Aunay* zyn Fort deed bouwen, 't geen ik mijns oordeels niet wel geplaatst gevonden heb, dewijl het gecommandeerd word door een Eiland, dat daar dicht by legt, en hooger is, waar achter alle de Schepen sich voor het Fort in veiligheid kunnen leggen, in het welk men niet als putwater heeft, 't geen niet seer goed valt, niet meer als dat 't welk buiten het Fort is. 't Zou na mijn gevoelen

Schrikkelij-
ke onrecht-
vaardigheid
en vreed-
heid, ge-
pleegd door
den Heer
d' Annay
ontrent de
Gemalin en
het volk van
den Heer de
la Tour.

voelen beter geplaatst zyn geweest achter het Eiland, daar de Schepen leggen, alwaar het hooger geweest sou zyn, en by gevolg niet gecommandeerd door eenige andere gebuurige plaatsen, en daar het goed water gehad sou hebben, gelijk als in dat 't geen de gemelden Heer *de la Tour* deed bouwen, 't welk door *d' Annay* om ver gesmeeten wierd, na dat hy 'er sich seer onrechtvaardiglijk den meester af gemaakt had, hebbende daar gantsch geen recht op; 't geen hy seer beswaarlijk sou hebben kunnen volbrengen, indien hy niet verwittigd was geweest van het afwezen des gemelden Heeren *de la Tour*, die een gedeelte van sijn volk met zich genomen, en niet als sijn Vrouw met de rest der sijnen tot de bewaaring van het Fort gelaaten had, 't welk na geduurende drie dagen en drie nachten alle d' aantastingen van *d' Annay* verduurd, en hem gedwongen te hebben tot buiten het bereik van het Kanon af te wijken, eindelijk op den vierden dag, zynde Paaschdag, genoodsaakt was te buigen, zynde verraaden door een Switser, die dien dag de wacht had, terwijl zy haar volk liet rusten; hoopende eenige verlichting. De Switser liet sich oinkoopen door de lieden van *d' Annay*, en leed dat zy ten storm kwamen, die noch een tijd lang verduurd wierd door de Commandante in het hoofd van haar volk, welke sich ook niet opgaf als in d' uiterste nood, en op voorwaarde dat de gemelde *d' Annay* aan altemaal quartier sou geeven; 't geen hy niet volbracht: want hebbende sich meester van de plaats gemaakt, deed hy hen altemaal benevens de Commandante in de gevangenis smijten, en vervolgens, met het advys van zyn Raad, ophangen, uitgefondert een eenige dien het leven geschonken wierd mits dat hy voor Beul sou dienen. De Commandante woonde hun executie by, staande met de strop om den hals onder de galg; als of zy de snoodste booswicht had geweest. Ziet daar het recht, daar *le Borgne* sich af gediend heeft, om, als Crediteur van den gemelden Heer *d' Annay*, d' eigendom van de Rivier *S. Jan* te pretendeeren.

't Eiland, daar ik af gesproken heb, achter het welk de Schepen gaan leggen, om te meer in sekerheid te wezen, voorby zynde, heeft men maar een goede Kanonschoot tot

aan

aan d
Chal
Maar
vreen
Grach
rond
tussch
Rivie
loop
staand
de stro
voerd
len ach
eind,
als de
dan aa
die ee
groot
het te
noem
gen is
twee
van ee
steene
ten. A
voorfe
ken, z
de Fra
yzere
niet m
mee be
nen ste
de la To
ben my
Boom
uit al h
konner
De V

Eiland, daar
 fou zyn, en
 andere gebuu-
 hebben, ge-
 deed' bou-
 werd, na dat
 af gemaakt
 geen hy feer
 adien hy niet
 melden Hee-
 et zich geno-
 en tot de be-
 gedurende
 van d' *Aunay*
 uit het be-
 den vierden
 gen, zynde
 ht had, ter-
 verlichting.
 an d' *Aunay*,
 tijd lang ver-
 ofd van haar
 e nood, en
 eemaal quar-
 nt hebbende
 en altemaal
 smijten, en
 angen, uit-
 werd mits
 nte woonde
 als onder de
 t. Ziet daar
 m, als Cre-
 dom van de
 het welk de
 te wezen,
 nchtoot tot
 aan

aan de Waterval, daar zy niet komen kunnen, maar wel Chaloeppen en kleine Barken, en alleenlijk met hooge vloed. Maar eer wy verder in de Rivier treden, moeten wy een vreemde zaak aanmerken. By de Waterval is een groote Gracht van omtrent drie of vier honderd schreden in 't rond, die gemaakt word door de val van het water, 't geen tusschen twee Klippen heen loopt, welke een engte in de Rivier formeeren; 't geen haar hier ter plaats snelder van loop maakt. In dese Gracht heeft men een groote Boom, staande vlak over eind, die heen en weer vlot, en hoe sterk de stroom ook mag wezen, word hy nooit uit de Gracht gevoerd. Hy vertoont sich niet als nu en dan, en men is by wijlen acht, tien, of veertien dagen, sonder hem te zien. Het eind, 't geen boven het water uitsteekt, is omtrent so dik als de buik van een oxhoofd; en als hy sich vertoont is het dan aan d' eene en dan aan d' andere kant. Alle de Wilden; die eertijds hier voorby voeren, welke in dese Oorden in groot getal zyn, deden 'er hulde aan; maar weinige doen het tegenwoordig, zynde beter onderrecht geworden. Zy noemden desen Boom den *Manitou*; 't geen de *Duivel* te zeggen is. De hulde, die sy hem eertijds deden, was een of twee Bevers, of ander bontwerk, 't geen sy met de punt van een pijl, gemaakt van een Elandts been, 't welk zy met steenen scherpten, op de kruin van desen Boom vast hegten. Als sy hier voorby voeren, en dat hun *Manitou* niet te voorschijn kwam, hielden zy het voor een kwaad voorteken, zeggende, dat hy op hen vergramd was. Sedert dat de Franchen in dese Gewesten zyn geweest, en dat men hen yzere pijlspitsen gegeven heeft, gebruiken zy d' anderen niet meer; en d' arme *Manitou* heeft 'er den kruin so zeer mee bedekt, dat men 'er naauwelijks een speld in fou kunnen steeken. 'k Heb hem gezien; en lieden van Mijn Heer *de la Tour*, die by hen woonden, en naderhand by my, hebben my verhaald, dat hy eens touwen aan de kruin van desen Boom liet vast maaken, en dat Chaloeppen met tien riemen uit al hun kracht met de stroom hem nooit uit de Gracht konden trekken.

De Waterval voorby zynde, verwijd de Rivier sich op d' eene

Vlootende
 Boom van
 de Wilden
 voor den
 Duivel ge-
 houden.

d' eene plaats veel meer als op d' andere, ter oorfaak der Eilanden. Daar zijn 'er drie grooten, op de welken men zeer fchoone beemden heeft; gelijk ook langs beide de gantsche oevers der Rivier, die alle Jaaren onderloopen door het smelten van de sneeuw, 't geen gemeenlijk in de lente gebeurt. Zy loopt feer diep landwaarts in; en zelfs komen de Wilden door het middel van dese Rivier, gaande eenige landeryen over, in andere Rivieren, waar af de eenen zich verliezen in die van *S. Laurens*, en d' anderen in de groote Baay van *S. Laurens*, en te *Nepisquit* in de Baay der *Hette* (a) vloeeyen. Aan ieder dwarsweg moet men de Canoos twee of drie maalen over draagen, door Bosfchen heen, daar men wegen vind die van d' eene Rivier na d' andere loopen, welken zy *Louniguins* noemen. d' Andere draagplaatfen zyn plaatfen in de Rivieren, daar de vaart verhinderd word door de Watervallen, veroorfaakt door Klippen die het water wederhouden, en 'er den doortocht af verengen; 't geen de froom zo snel maakt, en het water van fo hoog doct vallen, dat men genoodsaakt is de Canoos op de fchouders, of op het hoofd, te draagen tot aan de plaats, daar de loop der Rivier gelijk is. Dese draagplaatfen zyn meestendeel van vijf of ses mijlen, en bywijlen van tien; doch dit is wat zeldfaams. De Wilden noemen ze *Louniguins*. Zy troosten zich defen arbeid feer gewillig, vermits hun Canoos feer licht te draagen zyn, gelijk men gemakkelijk fal kunnen afmeeten uit de befchryving, welke ik daar op fijn plaats af zal doen. De Chaloeppen kunnen in dese Rivier niet hooger opvaaren als achtien of twintig mijlen, ter oorfaak der Watervallen en Klippen, die daar als gezaaid zyn, weshalven men gehouden is Canoos te gebruiken.

Geboomt en
Wingard
omtrent de
Rivier *S. Ian*.

Behalven al het Geboomt, 't geen ik alreeds genoemd heb, is hier noch een groote menigte van feer fchoone Eikenboomen, welke goed fouden wezen om Schepen te bouwen, en beter moeten zyn als die van 't Noorden, waar af het hout te vet is. Men heeft 'er ook overvloedig veel Beukeboomen, feer dik en hoog van takken; mitsgaders Wilde-Nootenboomen, welker Nooten driekantig zyn, en feer moeyelijk om t' openen: maar als men ze voor het vuur legt, gaan

ga
va
va
de
dik
ga
of
ker
ove
den
nie
mak
gele
V
heef
wy
waar
ter f
voor
omt
well
omt
jen,
zerm
groot
een k
Kaap
ften
waar
gevaa
hoog
gen v
dat ze
te we
Rivie
welke
de wa
JEAN

oorzaak der Eiken men zeer de de gantsche door het smelente gebeurt. en de Wilden ge landeryen zich verliezen grote Baay van (a) vloeeyen. e of drie maanen wegen n, welken zy yn plaatsen in orde Waterer wederhouen de stroom t vallen, dat rs, of op het op der Rivier van vijf of ses at zeldsaams. sich desen arht te draagen en uit de been. De Chaaaren als achlen en Klipgehouden is

its genoemd schoone Eiepen te boulen, waar af ig veel Beuders Wildeyn, en seer et vuur legt, gaan

van NOORD-AMERICA.

17

gaan ze gemakkelijk open. 't Geen 'er in is, heeft de smaak van een Noot. Men vind 'er ook noch een groote menigte van Wilde-Wyngaarden, die Druiven draagen, waar van de korlen groot en seer goet van smaak zyn; maar de schil is dik en hard. Zy komen tot rijphcid; en indien dese Wyngaarden gekweekt en overgevoerd wierden, 'k twijfel niet of ze souden seer goeden Wijn voortbrengen. 't Is geen teken dat 'er de koude so streng is, noch de sneeuw in sulck een overmaat, als al de wereld zegt. 'k Geloof, dat 'er wel Oorden in Vrankrijk zyn, die wegens het klimaat tegen dit Land niet opmogen, endaar veel volks woont, 't geen het so gemakkelijk niet en heeft als men 't hier in dese hoewel verafgelegene Gewesten sou hebben.

Van de mond der Rivier *S. Jan* af tot aan die van *Port Royal* heeft men een vaart van twaalf mijlen, welke maakt 't geen wy de *Franfche Baay* noemen, die tien of twaalf mijlen landwaart in loopt. Komende uit de Rivier *S. Jan*, ontmoet men ter linker hand een punt, die sich in de zee uitstrekt, welke voorby gevaaren zynde, komt men in een groote Baay, die omtrent een mijl ver landwaart in loopt, aan het eind van de welke twee Eilanden leggen; en zeilende langs de kust heen omtrent drie of vier mijlen ver, vind men twee kleine Baaijen, leggende een mijl van malkander, alwaar men segt *Yzermijnen* te zyn. Vervolgende dese streek, ziet men een groote punt, die sich in de zee uitstrekt, achter de welke een klein Riviertje is. Verder voortvaarende, ziet men een Kaap; die men de *Kaap der twee Baayen* noemt, welker inkomsten seer eng zyn, en die vijftien of seftien mijlen landwaart in loopen. In dese Baayen sijn veele Klippen, die seer gevaarlijk zyn, vermits de zee daar acht of tien vademen hoog vloeit, en de selven bedekt, 't welk ik heb hooren seggen van de geenen, die daar met Barken gaan handelen, en dat ze gehouden sijn het anker op vijftien en seftien vademen te werpen, om in sekerheid te wezen. Daar sijn verscheidene Rivieren, die in dese Baayen vloeeyen, door het middel der welke de Wilden in die van *S. Jan* komen; en anderen, door de welken sy in Meiren komen, die sich strekken na *Campseaux*, en *Cap S. Louis*, welke in de groote Baay van *S. Lau-*

Franfche
Baay.

Kaap der
twee Baayen.

rens gelegen is. Men moet eenige landeryen passeeren om van d' eene plaats na d' andere te gaan; en de Wilden van die Oorden brengen hun Pelteryen in de Rivier *S. Jan* aan d' Engelschen. Den Heer *d' Aruay* heeft 'er in sijn tijd tot drie duisend Elanden jaarlijks gehandeld, sonder de Bevers en Otters; 't geen d' oorzaak was, dat hy 'er den Heer *la Tour* af beroofde. Dese Baayen heeten *van de Mijnen*, vermits 'er van die Mijnsteenen zyn, welken men eertijds tot de Vuurroers gebruikte; en alle de geenen, die 'er geweest hebben, seggen, dat 'er ook Kopermynen op verscheiden plaatsen zyn.

In dese Baayen sijn veele Bergen landwaart in, en eenigen seer hoog. Daar is ook vlak land, en een groot getal van Pynboomen, Dennenboomen, Pruisfchen, vermengd met ander goed Geboomt; doch weinig op d' oevers der Zee. De gantsche omvang der twee Baayen begrypt omtrent een mijl of anderhalf. Verder in 't land heeft men schoone Boomen, zo Eikenboomen als van andere soorten, die, na het seggen van alle de Wilden, seer bekwaam soudenzyn tot masten en ander scheepshout.

Uit dese Baayen der Mijnen komende, en sijn weg na *Port Royal* vervolgende, ontmoet men een Eiland van een groote hoogte, en van omtrent vijf vierde deel mijls in den omvang. Het is boven op plat; en niet tegenstaande sijn hoogte, heeft men 'er een Waterbron. Men segt, dat 'er ook een Kopermijn is. Van hier ses of seven mijlen ver langs het land heen varende, 't geen niet als Klippen is, vind men den mond van *Port Royal* (*de Koninklijke Haven*) die seer eng is, 't geen een sterke vloed maakt; en so men 'er een Schip met het Gety wil in of uit doen gaan, moet het met het achterkasteel voor geschieden, en noch moet men wel op zyn hoede wezen.

Port Royal.

Port Royal is een zeer schoone plaats, en een seer schoone Kom, die meer als een mijl in de breedte, en omtrent twee in de langte heeft. Voor aan in den ingang heeft men achtien of twintig yademen waters, en niet minder als vier of ses vademmen tusschen het land en het Eiland, 't geen men het Kom is. Hier kunnen groote Schepen in sekerheid leggen, zynde de grond overal goed. Aan het eind van de Kom is als

(a) *l'Isle aux Chevreis.*

een

een
ha
ne
in
nie
of
den
ben
gen
daar
d' A
scho
Lan
by h
verl
hebb
gestr
Tour
hebb
die z
Alle
mand
welk
alwaa
Beha
ken,
is, zo
te van
dere s
Bo
Eiken
nenbo
Ypen
die-W
bergac
winter
nynen
het W
is 'er zo

passeeren om
 Wilden van die
 Jan aan d'En-
 a tijd tot drie
 de Bevers en
 n Heer *la Tour*
 , vermits 'er
 tot de Vuur-
 weest hebben,
 n plaatsen zyn.
 in, en eeni-
 root getal van
 ermengd met
 vers der Zee.
 omtrent een
 schoone Boo-
 , die, na het
 uden zyn tot

g na *Port Royal*
 groote hoog-
 mvang. Het
 te, heeft men
 Kopermijn is.
 heen vaaren-
 mond van *Port*
 en een sterke
 Gety wil in of
 voor geschie-
 n.

seer schoone
 mtrent twee
 men achtien
 vier of ses va-
 eiden men het
 heid leggen,
 de Kom is als
 een

van NOORD-AMERICA.

een Punt landts, alwaar Mijn Heer *d'Annay* een braaf Fort had doen opwerpen. Dese Punt heeft twee Rivieren, d'ee- ne ter rechter en d' andere ter linker hand, die niet seer diep in 't land loopen, d' cene wijd in haar mond, en d' andere niet zo wijd, maar veel dieper, en ontfangende het gety acht of tien mijlen hoog. Men heeft 'er een menigte van Beemden aan beide de zyden, en twee Eilanden die Beemden hebben, welker drie of vier mijlen opwaarts van het Fort gelegen zyn. Daar is een groote uitgestrektheid van landeryen, daar het gety eertijds over heen liep, welken den Heer *d'Annay* droog deed maalen. Zy draagen tegenwoordig schoon Koorn. Sedert dat d'Engelschen meesters van het Land sijn geweest, hebbend' Inwoonders, welke sich dicht by het Fort neergezet hadden, meestendeel hun woningen verlaaten, en zyn sich boven aan de Rivier gaan neder slaan, hebbende hun landeryen beneden en boven die groote uitgestrektheid van land welke tegenwoordig *Mevrouw de la Tour* toekomt, alwaar sy noch andere landen droog gemaakt hebben, welke overvloediger Koorn draagen als de geenen die zy rondom het Fort bebouwden, hoewel ze goed waren. Alle dese Inwoonders sijn de geenert, die Mijn Heer de Commandeur *de Razilly* uit Vrankrijk te *Harve* had doen komen, welke sedert dien tijd te *Port Royal* seer vermenigvuldigd zyn, alwaar sy een groot getal van Koeyen en Varkens hebben. Behalven de twee Rivieren, daar ik so even af heb gesproken, ontlast 'er sich noch een in de Kom, die seer vichrijk is, zo wel als de twee anderen, en waar in een groote menigte van visch gevangen word, als Zalm, Elft, Geep, en andere soort.

Boven aan dese drie Rivieren ziet men een menigte van Eikenboomen, en op der selver oevers Pijnboomen en Dennenboomen van drierhande soorten, Berken-, Esschen-, Ypen-, Masthouten-, Esschen- en Eikenboomen. De *Wildie-Wyngaard* en Noot zyn 'er ook. Dit Land is niet seer bergachtig. Ook is 'er seer weinig sneeuw, en seer weinig winter. De Jagt is 'er goed het gantsche jaar door van Koenynen, Perdrysen, Tortelduiven, en ander Boswild. Wat het Waterwild belangt, 't is 'er in groote overvloed. 't Land is 'er zomer en winter seer aangenaam.

Vaarende van *Port Royal* na het *Lange Eiland*, vind men ter verte van twee of drie mijlen een grooten Zeeboezem, daar Schepen in kunnen leggen. Daar is goede grond, maar de vryheid voor storm en wind niet algemeen; en 't is eigentlijk maar een Ree. Vervolgende de streck langs de kust ses of seven mijlen ver, ontmoet men Zeeboezemen, en Klippen, bedekt met Boomen, tot aan het *Lange Eiland*, 't geen omtrent ses of seven mijlen in de langte heeft. Het maakt een doortocht om uit de *Fransche Baay* na het Land van *Acadia* te gaan. Tusschen het *Lange Eiland* en het land van *Port Royal* zyn Klippen, die de groote en kleine doortocht maaken. De stroom is 'er seer sterk, onder anderen in de kleine, die maar voor Barken is. 'k Heb 'er eens willen doorvaaren; maar de wind ons niet gunstig zynde om het gety dood te zeilen, en ons in de groote doortocht te brengen, wilde ik het anker doen uitsnijten, hoewel 'er maar twee vademmen en een half waters in den ingang was. De stroom was so sterk, dat het anker geen grond hebbende konnen vatten, wy het verloorren met onse kabel, die by het eind afbrak. Wy moesten dan weer na de Rivier *S. Jan* gaan, daar men my een ander anker en kabel gaf; waar na ik door de groote doortocht van het *Lange Eiland* heen voer.

III. H O O F D S T U K.

Beschrijving der Kust van het Lange Eiland af tot aan Haive, mitsgaders van de Rivieren, Eilanden, Jagt, Aardrijk, en verscheidene soorten van Geboomt; gelijk ook d'oprechting van een Zittende Vischvangst, hoe de zelve verwoest is, en meer andere byzonderheden.

Vaarende uit de *Fransche Baay* om na de Kust van *Acadia* te gaan, neemt men de streck na *Cap Fourchu*. Dese gantsche Kust is goed en sonder Klippen; en ses mijlen

len v
ne S
het
den.
men
als d
en d
reeks
fen,
Kust
en Sp
Vo
seer s
foort
sche E
de de
een in
ik in v
vol w
gen,
derd
een g
geene
aardri
aange
seven
Cap
ze van
sich in
vloedig
eenige
Wat h
sijn me
de Lom
plaats h
meron.
Woon
schen v

ten van het *Lange Eiland* ontmoet men een Rivier, daar kleine Schepen in kunnen komen, de *Beerenrivier* geheeten, na *Beerenrivier*. het groot getal deser dieren die sich daar omtrent onthouden. Daar sijn weinig Pyn- en Dennenboomen, maar een menigte van Eiken vermengd met andere schoone Boomen, als de geenen die ik alreeds genoemd heb. 't Land is schoon, en doet sich heel gelijk op. Langs heen siet men een groote reeks van Beemden; en het aardrijk moet 'er seer goed wesen, voor zo veel als ik 'er af heb kunnen oordeelen. Op de Kust word Bakkeljaauw gevangen; gelijk ook Zalm, Elft, en Spiering boven aan de Rivier.

Voortvaarende tot aan *Cap Fourchu*, vertoont de Kust sich seer schoon. Daar zyn weinig Dennen-, maar veele andere soorten van Boomen, en groote Velden. Langs dese gantsche Kust is goede Jagt van allerhande Wild; en vervolgende de selve streck, vind men vijf mijlen van de *Beerenrivier* een ingang tusschen twee Klippen voor een Chaloepe, daar ik in voer, en een menigte Poelen van zee water zag, welke vol waren van Endvogels, Trapganzen, Ganzen, Teelingen, en alle ander Gevogelt, daar wy 'er meer als vijf honderd stuks van allerhande soort af schooten. Men heeft 'er een groote menigte van seer schoone Boomen, gelijk de geenen die ik alreeds genoemd heb. 't Land is gelijk, en 't aardrijk moet 'er seer goed wesen. De gelegenheid is seer aangenaam. Van daar tot aan *Cap Fourchu* mag omtrent ses of seven mijlen zyn.

Cap Fourchu (*de Vork-Kaap*) word alzo geheeten om dat *Cap Fourchu* ze van een vorkachtige gedaante is. De Schepen kunnen 'er sich in veiligheid leggen. De Bakkeljaauw vangst is 'er overvloedig, en niet ver van land, en heeft 'er beter swier als op eenige plaats van *Acadia*. 't Land is 'er seer schoon en goed. Wat het Geboomt belangt, 't is 'er als elders; maar daar sijn meer Eiken-, Masthouten-, en Ypenboomen. Eenen *de Lomeron* heeft 'er eertijds een Wooning gehad; en de plaats heette ten tijde van Mijn Heer *de la Tour, le Port Lomeron*. In 't begin dat hy in dese Gewesten was, wierd dese Wooning ten tijde des oorlogs van Rochel door d' Engelsen verwoest.

en
vind men ter
oecem, daar
nd, maar de
't is eigent-
gs de kust ses
en, en Klip-
land, 't geen
Het maakt
and van *Aca-*
and van *Port-*
ortocht maa-
in de kleine,
doorvaaren;
dood te zei-
wilde ik het
vademen en
was so sterk,
ten, wy het
k. Wy moe-
n my een an-
re doortocht

K.
af tot aan
aden, Jagt,
boomt; ge-
schvangst,
byzonder-

t van *Acadia*
urchu. Dese
; en ses mij-
len

(a) Zand-
kaap.Eilanden van
Tousquet,

Van *Cap Fourchu* na (a) *Cap de Sable* gaande, vind men een groote Baay, daar veel Eilanden in leggen, welken men d' *Eilanden van Tousquet* noemt. Zy staan altemaal vol schoone Boomen, van de selve foorten als d' anderen daar wy alreeds af gesproken hebben. Daar zyn veele Beemden op dese Eilanden, overvloedig in allerhande Vogelen, welke daar zelfs hun nesten maaken. Men heeft 'er Ganzen, Kraanen, Trapganzen, Endvogels, Teelingen, Reigers, Houtsnippen, Waterfnippen, Ravens, en zo veel andere foorten van Vogelen dat het te verwonderen is. 't Land is van d'aangenaamsten en de besten die ik noch gezien heb. 't Is gelijk, en het aardrijk is 'er seer goed. De Vischvangst is 'er overvloedig in Elst en Zalm; en de Spiering vind men 'er in de Lente in groote menigte in de Vlieten, daar ze haar kuit komt schieten. Zy is gemeenlijk zo groot als een middelmatige Haring. Den Heer *de la Tour* had 'er een Wooning voor de Pelteryhandel met de Wilden, die daar van verscheidene oorden kwamen, welke niet verder als twee of drie mijlen van het land af was.

Zeevolken-
eilanden.

Men gaat van daar na *Cap de Sable*, welke Banken en Klippen in de ruimte heeft; maar de Haven is goed, en de Bakkeljaauwvangst 'er overvloedig. Tusschen *Cap Fourchu* en *Cap de Sable*, drie of vier mijlen in Zee, zyn verscheidene Eilanden, d' eenen van een, en d' anderen van twee, drie, en vier mijlen in den omvang, welken men de *Zeevolkeneilanden* noemt. Men kan 'er seer beswaarlijk aankomen, ter oorzaak der Klippen die 'er rondom zyn. Zy staan vol van Dennen-, Berken-, en andere Boomen, die 'er niet seer dik vallen; en heeten *Zeevolkeneilanden*, vermits dese dieren daar hun jongen komen werpen, die groot en sterk zyn. Men heeft 'er van verscheidene foorten, daar ik een bysonder artijkel af zal maaken. Zy komen om te werpen omtrent de maand February, klimmen op de Klippen, en plaatsfen sich rondom d' Eilanden, daar zy hun jongen werpen, welke terstond na de geboorte dikker en langer zyn, als het dikste en langste Varken 't geen men sien mag. Zy blyven maar weinig tijds op 't land, waar na d' Ouden hen mee in zee neemmen. Bywijlen komen zy weer te land, of op Klippen, daar de

de M
daar
gen
Men
den
wille
starv
de ze
heid
men
zo ve
ses,
vetste
wel o
maake
goed
van si
ligheid
altijd
een zo
geloof
hun n
fulk ee
maake
geen f
stokke
Wat d
geert,
selfs oo
Van
Cap de S
ke sich
Eiland
land, r
ke sich
omtren
die seer
konden

de Moeder hen te zuigen geeft. Mijn Heer d' *Aunay* stuurde daar volk van *Port Royal* met barken, om ze op de tijd te van-^{Manier van de Zeeu- ven te vane- gen.} gen, 't geen in de maand February is als 'er de Jongen zyn. Men vaart rondom d' Eilanden met sterke stokken. d' Ouden vlieden in de zee, en men stut de Jongen, welke volgen willen, met hen een slag op de neus te geeven, daar ze af starven. Men vaart zo snel als men kan; want d' Ouden in de zee zynde, maaken een groot getier, 't geen de verbaasheid overal brengende, alle d' anderen de vlucht doet nemen: maar weinig Jongen ontkomen 't, vermits men hen zo veel tijds niet en geeft. Daar sijn dagen dat men 'er tot ses, seven, ja acht honderd dood slaat. De kleinsten sijn de vetsten, want d' Ouden zyn mager. 's Winters moet men wel drie of vier kleinen hebben om een oxhoofd traan te maaken, welke, varsch zynde, goed om te eeten is, en zo goed om te branden als oly van olyven, geevende geen stank van sich als andere traan, welke altijd dikke droefem of vuiligheid op den bodem van het vat laat. Dese in tegendeel is altijd helder en klaar. Op dese *Zeeuveland* heeft men ^{Groote menigte van Vogelen op de Zeeuveland.} een zo groote menigte van allerhande Vogelen, dat het ongelooftelijk is, en insonderheid in de Lente wanneer zy 'er hun nesten maaken. Als men 'er na toe gaat, doet men 'er sulck een grooten hoop opvliegen, dat ze een wolk in de lucht maaken, daar de Zon niet doordringen kan; en men heeft geen snaphaanen van doen om ze te dooden, maar slechts stokken, want zy zijn luy om uit hun nest op te vliegen. Wat de Jongen belangt, men vangt 'er zo veel als men begeert, ja dat men 'er gantsche Chaloeppen mee kan laaden, en selfs ook met de eyeren.

Van hier de *Baay Tonsquet* doorvaarende, komt men aan *Cap de Sable*, 't geen een Eiland is, dat een punt maakt, welke sich in zee uitstrekt; en tusschen het groot land en het Eiland is een doortocht voor Barken: maar voorby het Eiland, na het water toe, heeft men klippen en banken, welke sich stijf een mijl ver in zee uitstrekken. Zynde de zelve om trent twee mijlen gepasseerd, komt men in de *Zandbaay*, ^{Zandbaay.} die seer groot is; en waar in de Schepen in alle zekerheid kunnen leggen. 'k Vond daar in den jaare 1651. Mijn Heer *Gabaret*,

Aanmerke-
lijke historie
van de Hee-
ren de la
Tour, vader
en Zoon.

Gabaret, Zeekapitein voor den Koning, die 'er het anker geworpen had, en wederkwam van een rooftocht uit de *Golf van Mexico*. Op dese zelve plaats heeft Mijn Heer *de la Tour* een Wooning gehad, daar hy zyn verblijf hield gedurende het beleg van *Rochel*. Hy had 'er een goed Fort, 't geen hem wel diende, dewijl sijn Vader alstoen in Engeland was, alwaar hy een Staatjuffer der Koningin van groote conditie trouwde; ter gunste van welk huwelijk de Koning hem Ridder van de Koufband maakte, om hem te verplichten zyn Zoon te gaan vinden, en hem te brengen tot het Fort onder de gehoorzaamheid van sijn Britannische Majesteit te stellen. Ten desen einde dee men twee Oorlogschepen toerusten, in een der welker *la Tour* en zyn Vrouw sich ingescheept hadden. Zy waren niet so haast in 't gesicht van het Fort gekomen, of den oude *la Tour* trad te land, alwaar hy zyn uiterste vlijt aanwendde om sijn Zoon te bepraaten tot het Fort onder de gehoorzaamheid des Konings van Engeland te stellen; dat hy 'er het gebied in sou blijven voeren, met sulck een volkomene macht als hy tot daar toe gedaan had, en dat hy en sijn Gemalin daar ook tot zyn sekerheid souden blijven; dat men ten dien einde Commissien in zyn naam had medegebracht, met d' Order van de Koufband om de zelve te vereeren, en andere voordeelen welke hem beloofd wierden door de geenen die het gebied over de Schepen voerden. Zy kwamen echter niet in het Fort, en de jonge *la Tour* antwoordde hen; dat hy ten hoogsten aan den Koning van Engeland gehouden was wegens dat hy so veel genegentheid voor hem betuigde; maar dat hy een Meester had, bekwaam om de getrouwheid, welke hy schuldig was hem te bewijzen, t' erkennen; dat hy hen de Plaats niet in handen kon stellen, noch andere Commissie neemen als de geene welke hy had; dat hy den Koning van Engeland bedankte voor d' eer, die hy hem deed, maar dat hy geen vergelding kon aanneemen als van den Koning, zyn Meester: 't welk sijn Vader en de Bevelhebbers der Schepen verplichte de schoonste woorden der wereld te gebruiken, om hem t' overreeden, maar te vergeefs; want hy bleef standvastig in sijn besluit, en zei kloekmoediglijk tegen zyn Vader, dat

- noch

no
't
der
een
de
ver
and
dat
in
het
niet
te v
tege
velh
oord
om
rug
te ra
ten,
scher
liffaa
maar
niet
veel
hen
stigd
Solda
't ge
steer
aan d
uit fy
mis lo
sten;
deed
en zy
niet
bezet
van d

'er het anker
 icht uit de *Golf*
 Heer de *la Tour*
 gedurende
 Fort, 't geen
 Engeland was,
 roote conditie
 Koning hem
 te verplichten
 en tot het Fort
 ne Majesteit te
 yschepen toe-
 bouw sich inge-
 gesicht van het
 nd, alwaar hy
 bepraaten tot
 gs van Enge-
 ijven voeren,
 ar toe gedaan
 zyn sekerheid
 missien in zyn
 de Koufband
 en welke hem
 over de Sche-
 ort, en de jon-
 n aan den Ko-
 hy so veel ge-
 een Meester
 schuldig was
 Plaats niet in
 neemen als de
 Engeland be-
 hy geen ver-
 zyn Meester:
 en verplicht-
 ten, om hem
 efstandvastig
 n Vader, dat
 - noch

noch hy, noch sijn Vrouw, ooit in zyn Fort souden treden; 't geen hem dan met d' anderen te rug deed wijken, en weder na hun Schepen keeren, van waar sy des anderendaags een man aan land stuurden met een brief van den Väder, in de welke hy hem schreef alles 't geen dienen kon om hem te verplichten sich met vriendschap over te geeven; dat men anders beslooten had hem 'er met geweld toe te dwingen; dat zy volk daar toe hadden; dat hy sich sou wachten van sich in d' ongunst des Konings van Engeland te stellen; dat het het rechte middel was om zich te bederven; en dat hy sich niet in staat vond om zyn krachten te wederstaan. Maar 't was te vergeefs gefluit; en hy zei voor alle mondelijk antwoord tegen den geen, die hem den brief had gebracht: dat de Bevelhebbers en sijn Väder doen konden 't geen zy raadzaam oordeelden, en dat hy en zyn volk t' eenemaal gereed waren om hen t' ontfangen. De Boode ging dese tijding weer te rug brengen; waar na sy het besluit namen van het Fort aan te tasten. Zy deden dan des anderendaags volk aan land zetten, en vielen op het Fort aan. 't Gevecht duurde dien gantschen dag en den nacht. Zy trachtten te naderen, om de palissaden om ver te hakken, of 'er den brand in te steeken; maar die van binnen waren zodanig op hun hoede, dat sy 'er niet toe konden geraaken. Daar wierden in dese aantasting veele Engelschen dood geschooren en gekwetst; 't geen hen het besluit van den jongen *la Tour* maar al te wel bevestigde. Des anderen daags deden sy alle de Matroozen en Soldaaten aan land zetten, om hem door het groot getal, 't geen sy op het breedste vertoonden, te vervaaren, en poefteerden sig achter aarde beschanfingen, welken zy des nachts aan de vier hoeken van het Fort opgeworpen hadden, waar uit sy dapper vuur gaven, zo wel als die van binnen, die niet mis schooten, en 'er noch verscheidene neervelden en kwetsten; 't geen d' Engelschen van de verovering des Forts deed afstaan, willende de Matroozen niet meer aanvallen, en zynde de Soldaaten in geen groot getal, dewijl men 'er niet meer meegebracht had als 'er van nooden waren om in bezetting te leggen: so seer hielden sy sich op het verhaal van den ouden *la Tour* verzekerd, dat sy 'er geenige weder-

stand soudén vinden, so haast als hy sijn Zoon maar gesproken sou hebben van d'eer en de voordceelen, daar sijn Majesteit hem mee begunstigde.

De la Tour ziende, dat de Kapiteinen der Schepen beslootten hadden d' onderneeming te laten vaaren, en te vertrekken, was in groote verbaasdheid; want hy dorst niet weer in Engeland komen, uit vrees dat men hem daar een kwaade trek mocht speelen. Zyn Vrouw bekommerde hem ook geweldig, aan de welke hy sich niet dorst ontdekken; 't geen hy eindelijk genoodsaakt was te doen, zeggende tegen haar, dat hy niets sekerder, noch geen andere party te neemen vond, als die van by zyn Zoon te blijven; dewijl 'er, na de beproeving welke hy gewaagd had, geen meerder veiligheid voor hem in Vrankrijk was, als in Engeland; dat zy 'er heen kon gaan, so 't haar goed docht, maar wat hem belangde, dat hy aan zyn Zoon sou verfoeken hem toe te laten by hem te mogen woonen. Zyn Gemalin betuigde hem, dat zy hem niet en sou verlaten, indien zyn Zoon hen wilde vergunnen daar te woonen. 't Besluit genomen zynde, openbaarden sy het aan de Kapitein, die het goed vond. Hy schreef dan aan zyn Zoon, en bad hem, te dulden dat sijn Vrouw en hy in het land bleeven; dat, na 't geen 'er voorgevallen was, zy niet weer in Engeland dorsten komen, dewijl 'er zyn hoofd aanhing. Zyn Zoon antwoordde hem, dat hy d' oorsaak van sijn dood niet wilde wezen; maar dat hy hem zyn verfoek niet toe kon staan, als op voorwaarde dat noch hy noch zyn Vrouw in sijn Fort sou komen; dat hy hen een kleine wooning daar buiten sou laten bouwen; en dat het 't alles was 't geen hy doen kon. Hy ontving de voorwaarde; welke zyn Zoon hem aanbod. De Kapitein stuurde al zyn roerusting aan land, daar den oude *la Tour* sich ook vervoegde, met zyn Gemalin, twee Knechten om hem te dienen, en twee Kamenieren voor zyn Vrouw. De jonge *de la Tour* liet hen een wooning bouwen een stuk wegs van het Fort, daar zy 't in stelden so sy best konden. Zy hadden eenige leeftocht meegebracht, die so haast niet verteerd was of de jonge *la Tour* versorgde hen daar af, voedende sijn Vader en zyn gantche huisgein. Omtrent den jaare 1635. nam ik mijn weg

weg
die
wo
't g
plic
den.
was
betu
volg
deed
't ge
ken,
aanb
der e
voor
niet b
in de
mijl v
wilde
loope
gepla
ik by
door
daar z
smeete
Dese
lijk, v
doet.
bouwe
een m
schoon
den en
boome
van te
maar e
vernoe
neer h
zaaid h

maar gespro-
aar zijn Maje-

nepen besloo-
en te vertrek-
orft niet weer
r een kwaade
e hem ook ge-
ken; 't geen
de tegen haar,
y te neemen
rijl 'er, na de
der veiligheid
at zy 'er heen
em belangde,
aaten by hem
, dat zy hem
ilde vergun-
e, openbaar-
e. Hy schreef
ijn Vrouw en
gefallen was,
ewijl 'er zyn
dat hy d' oor-
t hy hem zyn
e dat noch hy
t hy hen een
a; en dat het
voorwaarde,
uurde al zyn
ok vervoeg-
m te dienen,
nge de la Tour
an het Fort,
eenige leef-
as of de jon-
ader en zyn
nam ik mijn
weg

van NOORD-AMERICA.

27

weg langs die streek. Ik ging den jongen *de la Tour* bezoeken, die my seer wel ontving, en my toestond zijn Vader in zyn wooning, daar ik so even afgesproken heb, te bezoeken; 't geen ik deed. Hy ontving my seer vriendelijk, en verplichtte my het middagmaal met hem en zyn Vrouw te houden. Zy waren heel zindelijk behuisraad. Terwijl ik daar was, kwam 'er een Vader Recollet, aan wien de Vrouw betuigde de blijdschap welke sy had over my te zien. Vervolgens praatte ik met den Recollet, die my een verhaal deed van zyn Tuin, en my noodigde om ze te gaan bezien, 't geen ik aannam. 'k Was nieuwsgierig om alles te bekijken, en selfs op te merken 't geen sich opmerkenswaardig aanbod. Hy deed my met hem in zyn Cano treden, sonder eenige overdenking te maaken op het gevaar, daar ik my voor bloot stelde, hebbende dese manier van vaaren noch niet besocht. De Vader maakte zyn zeil klaar, en stelde het in de wind. Wy zeilden de Baay over, die wel anderhalf mijl wijd is; en so als mijn Leidsman in 't aankomen het zeil wilde strijken, uit vrees van al te hard tegen 't land aan te loopen, en zijn Cano te breeken, voor in de welke hy my geplaatst had, keek ik sonder achterdocht om: en hoewel ik byna niet anders had gedaan als het hoofd omgekeerd, en door dese kleine beweging de Cano buiten het gewicht, daar ze in was, gebracht, wierd ze in een oogenblik omgesmeeten. 't Kwam ons wel, dat wy dicht by land waren. Dese manier van vaaren is kluchtig, moeyelijk, en gevaarlijk, voornaamentlijk als men 'er d' eerste bezoeken af doet. Wy kwamen in de Tuin, welke hy my zei alleen bebouwd te hebben. Zy mocht omtrent een vierde deel van een morgen groot wezen. Ik sag 'er een menigte van seer schoone Blomkool, en alle andere soorten van Moeskruiden en Peulvruchten. Daar waren eenige Appel- en Peerboomen, die heel schoon stonden, maar noch niet in staat van te draagen, zynde jong uit Vrankrijk gekomen, en daar maar eerst in 't voorgaande Jaar geplant. 'k Was zeer wel vernoegd over dit alles te zien, maar noch veel meer wanneer hy my zijn Erweten en Koorn toonde, 't geen hy gezaaid had. d' Erweten verheugden my door het aanschouwen

Gevaarlijke
vaart mee
Canoos.

Schoone
Tuin van
een Vader
Recollet.

wen van hun hoogte. Zy stonden aan staaken, maar so vol, dat het ongeloofelijk is so men het niet en ziet; en het Koorn van gelijken. Daar was geen Koornzaad, 't welk niet seven of acht strooyen had, de minsten; d' anderen twaalf en dertien: en de minste aar was een halve voet lang, en t' eenemaal vol. Maar onder anderen toonde hy my een Koornzaad, 't geen aan een kant gegroeid was, 't weld honderd vijftig strooyen had, draagende altemaal aaren, die ik self geteld heb. Hy had 'er een hoepel van een oxhoofd om geslagen, om ze staande te houden, uit vrees dat ze door de wind om ver gewaaid mochten worden. De jonge *de la Tour* had ook een Tuin dicht by zyn Fort van Koorn en Erweten, maar so wel niet gade geslagen als die van den Recollet. 't Land is vlak in dese Baay; en de Boomen zyn 'er seer schoon, van de soorten welken ik alreeds genoemd heb: doch men heeft 'er so veel Dennenboomen niet. Daar zyn verscheidene Vlieten die in de gemelde Baay loopen, in de welke veel visch gevangen word, kleine Bakkeljaauw, Makreelen, en andere soorten; en in de monden der Vlieten seer veel Spiering in de lente. Ook is 'er een Rivier, daar Zalm en Elft in word gevangen; en gaande na *Cap de Sable*, vind men een menigte van Schelpvisch, als *Corques*, *Bourgos*, Mosselen, *Concellievers*, en andere soorten, mitsgaders Zee kreeften, waar van 'er zyn welker ieder voorste schaar een pint en meer houd. Dese Rivier opvaarende, en langs de Vlieten die sich daar in ontlasten, ontmoet men een menigte van schoone Velden en Beemden.

Uit de *Zandbaay* zyn weg vervolgende, ziet men een kleine Kaap of Punt, en eenige Eilanden welke langs de kust leggen, bedekt met Boomen en Dennenboomen. Daar is veel Gevogelte rondom, 't geen daar in de lente zyn nesten komt maaken. De Kust is 'er insgelijks mee voorsien. 't Land doet sich niet bergachtig op. Dese Kust is vol van Klippen, welke sich in de zee uittrekken, 't geen maakt dat ze seer gevaarlijk is om aan te komen. Drie of mijlen van daar vind men een Haven, daar een kleine Rivier is, die een redelijk eind wegs landwaart in loopt. De Haven is goed, en Schepen van redelijke grootte kunnen daar in alle zekerheid leggen.

gen.
 daar
 het a
 len.
 ik 'er
 vind
 tussch
 de *Sch*
 ten in
 Zy va
 keljaa
 van he
 als me
 zand
 land st
 van D
 toe, is
 breedt
 kleine
 op kar
 groot g
 nen. M
 en de E
 Vaar
 te vind
 Marass
 te van
 nigte v
 Gevog
 en graa
 soorten
 met see
 vind me
 is, twe
 afgeleg
 Zy is se
 overvlo
 Dese

maar fo vol,
en het Koorn
elk niet feven
twaalf en dar-
g, en t' eene-
een Koorn-
weld honderd
en, die ik zelf
hoofd om ge-
lat ze door de
nge de la Tour
orn en Erwe-
den Recollet.
r feer fchoon,
b: doch men
n verfcheide-
de welke veel
Makreelen, en
eer veel Spie-
lm en Elft in
vind men een
y, Mofſelen,
Zeekreeften,
pint en meer
ieten die fich
van fchoone

nen een klei-
langs de kuſt
nen. Daar is
te zyn neſten
ſſen. 't Land
an Klippen,
kt dat ze feer
van daar vind
een redelijk
ed, en Sche-
ckerheid leg-
gen.

gen. Zy heet de *Haven van Cap Naigre*. Al het Geboomt is daar gelijk het ander, 't geen ik alreeds heb genoemd, en het aardrijk 'er goed, voor zo veel ik heb kunnen oordeelen. De Bakkeljaauwvangſt is 'er feer overvloedig, hoewel ik 'er niet een Schip gezien heb. Verder voortvaarende, vind men een groot Eiland, 't geen een goede Haven maakt tuſſchen het land en dit Eiland, welke *Port aux Moutons* of *Schaapenhaven* heet. De Schepen kunnen 'er van twee kan-
ten in en uitkomen. 'k Heb daar Bakkeljaauw zien vangen. Zy vaaren omtrent twee of derdehalf mijl in zee, om de Bakkeljaauw te vinden, die men laat droogen op een zekere foort van horden, op de welke men gehouden is zulks te doen, als men ter plaatſe, daar de Viſch gevangen word, niet dan zand en gras vind, 't geen daar niet bekwaam toe is. 't Eiland ſtaat vol van Geboomte, en onder anderen een menigte van Dennenboomen. Achter dit Eiland, na het groot land toe, is een groote Baay, die wel drie goede mijlen in de breedte, en fo veel in de diepte heeft. Aan 't eind zyn twee kleine Rivieren, daar men met Chaloeppen niet feer ver in op kan vaaren, ter oorſaak der ſwaare Klippen die 'er in groot getal zyn. 't Land is 'er byna gantſch bedekt met ſteenen. Men ziet 'er geen Gebergte boven aan de Rivieren; en de Boomen zyn 'er ſchoon en groot.

Haven van
Cap Naigre.

Port aux
Moutons of
Schaapen-
haven.

Vaarende langs de Kuſt heen, om d'andere Kuſt der Baay te vinden, ontmoet men een groote uitgeſtrektheid van Maraffen, ter langte van omtrent twee mijlen, en ter breedte van een, alwaar het gety oploopt, 't geen een groote menigte van kleine Poelen maakt, welke altemaal vol zyn van Gevogelte, Trapanzen, Endvogels, Teelingen, witte en graauwe Ganzen, Snippen, *Corbegeos*, en meer andere ſoorten van goed Wild; en alle deſe Maraffen ſijn bedekt met feer goed gras. Vervolgende den weg langs de Kuſt, vind men een kleine Haven, die aan het ander eind der Baay is, twee mijlen van *l' Isle aux Moutons* of het *Schaapen-eiland* afgelegen, welke *Port Roſſignol* of de *Nachtegaalshaven* heet. Zy is feer wel gelegen tot de Bakkeljaauwvangſt, die daar in overvloed is.

Port Roſſig-
nol, of Nach-
tegaalsha-
ven.

Deſe oord is d'eerſte plaats, daar ik de ſittende Viſch-
D 3 vangſt

Den Auteurs
tracht een
zittende Bak-
keljaauw-
vangst op te
recliten, en
rampen die
hem daar in
wedervaaen
zijn.

vangst heb willen oprechten, ten welken einde ik Maatschappy gemaakt had met wylen Mijn Heer *de Razilly*, en een Koopman van *Auray* in Bretanje. De Commandeur *de Razilly*, die my beschermde, woonde alstoen te *Havre*. Mijn vangst gelukte my heel wel voor dese tocht. Ik stuurde het Schip gelaaden weder na Bretanje, daar de Visch redelijk wel verkocht wierd; 't geen ons na een grooter Schip deed omzien. Wy kochten 'er een van den Koning, de *Catbarina* genaamd, van twee honderd vat, 't welk wy tot de Vischvangst dedden uitrusten; en een myner Broeders, de *Vuray* geheeten, die sedert Kapitein van een Konings Schip geweest is, wierd 'er opgezet om 'er het gebied over te voeren. Hy bracht het my in *Nieuw-Frankryk*, daar wy hem sijn vangst dedden aanstellen, die ons ook seer wel gelukte. Zynde vol met Bakkeljaauw gelaaden, gaven wy last aan mijn Broeder om na *Porte* in Portugaal te gaan, ten einde de selve te verkoopen; 't geen hy met voordeel deed. Zo haast als hy 'er gekomen was, ontving hy omtrent de waarde van het darde deel sijner laading in Realen, welken hy op Rochel overmaakte: maar terwijl hy besig was met de rest te lossen en te leveren, wierd den oorlog tusschen de twee Kroonen verklaard; en men vergunde aan de Franschen drie maanden om uit de Staaten des Konings van Spanjen, daar Portugaal in die tijd een gedeelte af maakte, te vertrekken, om niet overvallen te worden. Eer de drie maanden verstrecken waren, perste mijn Broeder zyn betaaling aan. Ondertusschen kwam 'er een order van den Koning van Spanjen om alle de Schepen t'arresteeren, uitgefondert het onse, 't geen vryelijk heen mocht gaan: maar onse Vischkoopers haastten zich niet met te betaalen, maakende gestadig uitvluchten; en een maand voor dat de drie maanden verstrecken waren, sloegen zy aan mijn Broeder voor het Schip tot hun Indische reis te koopen. De koop wierd gemaakt en geslooten, op voorwaarde van met gereede penningen te betaalen, en dat het mijn Broeder vry sou staan zyn geld en volk in een ander Fransch Schip, 't geen daar lag, en binnen seven of acht dagen moest vertrekken, te scheepen. Men teide hem een goed gedeelte van zyn geld, 't geen

't ge
reed
van
de G
het
kwa
aan d
ling
hem
met
te vo
In teg
maan
termi
steere
gerec
Koni
hoord
die he
nome
De
hy na
recht
vermy
te ma
nis sm
Den
was,
hem z
hoop a
geen s
doen h
hem zy
beloof
binnen
vrucht
men he
te belet

ende ik Maat-
 r de Razilly, en
 ommandeur de
 te Have. Mijn
 Ik stuurde het
 Visch redelijk
 ter Schip deed
 , de *Catharina*
 y tot de Visch-
 ders, de *Vuray*
 ngs Schip ge-
 d over te voe-
 daar wy hem
 r wel gelukte.
 n wy last aan
 an, ten einde
 eel deed. Zo
 ent de waarde
 welken hy op
 as met de rest
 chen de twee
 de Franschen
 van Spanjen,
 , te vertrek-
 drie maanden
 etaaling aan.
 Koning van
 gefondert het
 onse Visch-
 akende gesta-
 drie maanden
 der voor het
 pp wierd ge-
 gereede pen-
 ry sou staan
 't geen daar
 trekken, te
 an zyn geld,
 't geen

't geen hy aan boord van dit Schip deed brengen, 't welk al-
 reeds op de ree lei. Midlerwyl kwam 'er een tweede order
 van den Koning om alles te beslaan. Op dese order besloeg
 de Gouverneur het Schip van mijn Broeder, zeggende, dat
 het Spaanschen Kooplieden toebehoorde, en dat het be-
 kwaam was tot den oorlog. Mijn Broeder deed sijn klachten
 aan den Gouverneur: hy versocht of de rest van zyn betaa-
 ling, of zyn Schip. De Gouverneur beloofde hem, dat hy
 hem zou doen betaalen, en stuurde ten dien einde iemand
 met hem, om aan de Kooplieden te gebieden de betaalinge
 te voleindigen. Zy beloofden het, doch daar kwam niets af.
 In tegendeel knibbelden en draalden zy zo lang, dat de drie
 maanden verlieden; en daags voor het versfrijken van den
 termijn, deeden zy het Schip, daar het geld in was, arre-
 steeren. Zy naamen 't 'er aanstonds uit, en beweerden in 't
 gerecht, dat zy niet gehouden waren te betaalen, dewijl de
 Koning 'er sich in 't bezit af gesteld had eer het hen toebe-
 hoorde; dat hy zyn verhaal op den Koning moest soeken;
 die het voor het versfrijken der drie maanden na sich had ge-
 nomen.

De Gouverneur gaf hem daar brieven toe, met de welken
 hy na Madrid toog, daar hy zyn saak beweerde, en zyn goed
 recht zo wel deed blijken, dat men genoodsaakt was, om te
 vermyden hem recht te doen, hem een *querelle d'Allemand*,
 te maaken, uit kracht van de welk men hem in de gevange-
 nis smeet; 't geen al zyn betaaling was.

Den Ambassadeur van Vrankrijk, die alstoen te Madrid
 was, ging hem in de gevangenis bezoeken. Hy verhaalde
 hem zyn saak; maar hy kreeg 'er geen andere troost noch
 hoop af, als dat den Ambassadeur hem verzekerde, dat hy
 geen staat moest maaken om 'er iets af te zien, dewijl hy te
 doen had met bedriegers, die nergens op uit waren als om
 hem zyn Schip en Koopmanschappen te doen verliezen. Hy
 beloofde hem echter, dat hy 'er af sou spreken, en 'er hem
 binnen twee of drie dagen bescheid van brengen; maar al zo
 vruchteloos als d'eerste reis, hebbende hem versferd, dat
 men hem niet in de gevangenis had doen smijten, als om hem
 te beletten zyn schuld te eiffchen; dat hy uit kon gaan, mits
 dat

dat hy niets en eifchte: 't geen hy deed ter borgtocht van een Schoenlapper voor een rijksdaalder. Zynde in vryheid, ging hy den Ambassadeur nu en dan bezoeken, die allengskens genegentheid voor hem kreeg, en hem bekwaam vond om aan den Kardinaal *de Richelieu* te doen weten 't geen 'er alstoen in Spanjen tegens Vrankrijk omging, konnende niet schryven uit vrees dat de brieven onderschept mochten worden. Hy deede dan mijn Broeder van buiten leeren alles wat hy t'ontbieden had; en hy wierd na Vrankrijk gezonden met een Geloofsbrief aan den Kardinaal *de Richelieu*. Na zyn brief aan desen Eersten Minister, ter hand gesteld, en hem gezegt te hebben, dat hy hem alleen te spreken had wegens saaken van gevolg, daar den Ambassadeur hem mee had belaaden, kweet hy 'er sich zodanig af, dat de Kardinaal betuigde 'er over voldaan te zyn, en hem sijn bescherming beloofde, om te trachten hem betaaling van zyn Schip te doen krijgen: maar dese schoone woorden waren 't alles 't geen wy 'er af gekreegen hebben, voor so veel den Commandeur *de Razilly*, den Bretanjeschen Koopman, en my belangt: want noopende mijn Broeder, de Kardinaal gaf hem het gebied over een Konings Schip. Ziet daar den uitslag van het ontwerp, 't geen ik gemaakt had om in 't gevolg een zittende Vischvangst op te rechten. En hoewel men geloofd heeft, dat mijn voornaamste oogmerk in alle mijn onderneemingen in dese Landen altijd geweest is de Pelteryhandel met de Wilden, heb ik daar nooit staat op gemaakt als op een toeval, dat eenigermate kon dienen tot de hoofdzak van 't geen in het Land gedaan kan worden, welke is de zittende Vischvangst en de Landbouw, ondersteeld zynde d'oprechting van een of meer Colonien op alle de plaatsen van de Kust daar men beide dese dingen met voordeel in 't werk kan stellen.

Vervolgende de zelve streck, ontmoet men een Kust, en langs heen Eilanden van plaats tot plaats. Daar is doorvaart voor kleine Barken en Chalopen tusschen het groot land en d'Eilanden, welke vol van Dennen- en Berkenboomen staan. Hebbende ses of zeven mijlen langs dese Kust heen gevaaren, vind men een kleine Rivier, welkers intrede goed

is

is vo
cen
Con
gen
woo
den
Lan
als h
na A
halv
een p
Aan
't gee
word
de len
ven g
groot
galde
gantf
Eilan
men e
legger
van de
ne kan
rassen
uitstre
om on
gebou
vijf of
Chalo
Canoc
niet als
men v
ken- e
den va
mufles i
de Pel
uitstee

borgtocht van
nde in vryheid,
n, die allengs-
boekwaam vond
eten 't geen 'er
ng, konnende
chept mochten
niten leeren al-
Frankrijk ge-
maal de *Richelsen*.
r hand gesteld,
e spreken had
adeur hem mee
dat de Kardinaal
m zijn bescher-
van zyn Schip
n waren 't alles
veel den Com-
pman, en my
Kardinaal gaf
et daar den uit-
ad om in 't ge-
n. En hoewel
ogmerk in alle
geweest is de
oit staat op ge-
n dienen tot de
worden, wel-
w, onderfeld
ien op alle de
gen met voor-
n een Kust, en
r is doorvaart
groot land en
erkenboomen
ese Kust heen
s intrede goed
is

is voor Barken. Zy komt van niet ver in het land; maar 't is
een zeer schoon en uitsteekend Land, en de plaats daar de
Commandeur de *Razilly* een gedeelte van zyn landbouwin-
gen had doen aanstellen. Daar waren omtrent veertig In-
woonders, welke alreeds een menigte van koorninzamel-
den toen hy stierf. Hy had geen andere zucht, als om het
Land te doen bevolken; en alle jaaren deed hy zo veel volks,
als hy kon, ten dien einde overkomen. Men ging van daar
na *Haive* te land, hebbende een dwarsweg van omtrent een
halve mijl, en ter zee een weg van een mijl. Men had maar
een punt te passeeren om in de Haven van *Haive* te komen.
Aan de mond van de zelve, ter linker hand, is een Eiland,
't geen l' *Ile aux Framboises*, of het *Braambezieneiland* geheeten
word, ter oorzaak dat 'er niet als *Braamboomen* op staan. In
de lente is het gantsch bedekt met *Tortelduiven*, die de zel-
ven gaan eeten. Ter rechter hand, in 't inkomen, is een
grootte Kaap van Rotssteen, welke men *Cap Doré*, of de *Ver-
gulde Kaap* noemt; vermits, als 'er de Zon op schijnt, zy
gantsch verguld schijnt te wezen. d' Ingang is tusschen het
Eiland en de Kaap; en niet seer wijd. Er in zynde, vind
men een schoone kom, daar wel duisend Schepen in kunnen
leggen. De Wooning van Mijn Heer de *Razilly* was een mijl
van den ingang af gelegen, op een kleine punt, die aan d' ee-
ne kant de Rivier heeft, en aan d' andere een Poel en Ma-
rassen, welke zich omtrent vijf honderd treden in het land
uittrekken; en aan het eind is geen groot land af te snyden
om omtrent drie of vier gemeten landts, daar het Fort op
gebouwd was, met water t' omringen. De Rivier vloeit
vijf of ses mylen ver Landwaart in, tot hoe ver men met
Chaloepen kan opvaaren; doch daar na moet men zich van
Canoos bedienen. Langs dese gantsche Rivier heen siet men
niet als schoone Landeryen, en een menigte schoone Boo-
men van de soorten die ik alreeds genoemd heb; maar d' Eik-
en- en Olmboomen zyn 'er overvloediger aan beide de zy-
den van de Rivier, daar men een oneindige menigte van *Co-
musles* in ziet, welke groote Schelpen zyn, als de geen die
de Pelgrims van S. Michiel en S. Jakob brengen. 't Is een
uitsteekend eeten. De Aal is 'er seer goed, gelijk ook d' Elft,

Woonplaats
van den
Comman-
deur de Ra-
zilly.

Woonplaats
van den Au-
teur.

de Zalm, de Bakkeljaauw, en andere soorten van Visch. De Jagt is 'er niet minder overvloedig, 't geheele jaar door, van allerhande Vogelen die ik alreeds genoemd heb. 't Is de plaats welke de Commandeur *de Razilly* tot zyn verblijf had gekoozen. Wat my belangt, 'k had een andere plaats verkozen aan d' andere zyde der Rivier, daar het aardrijk seer goed was, en op den oever van een andere kleine Rivier, welke in de groote vloede, alwaar ik een Wooning had doen oprichten. 'k Had twaalf mannen by my, d' eenen Landbouwers, en d' anderen Duigenmaakers tot vaten, Timmerlieden, en anderen tot de Jagt. 'k Was voorzien van allerhande voorraad. Wy maakten goede cier; want het Wild ontbrak ons niet. Van boven aan mijn kleine Rivier vier of vijf honderd treden boschwaart in gaande, kwam ik in groote Poelen vol van Wild, daar ik in ging Jaagen, latende de groote Rivier aan den Commandeur. In dese oorden was al het Geboomt niet als Eiken, zynde 't geen dat ik zocht. Ik stelde daar mijn Duigenmaakers en Timmerlieden in 't werk. In twee Jaaren had ik een menigte van Vathout, mitsgaders Huisbalken en Ribben al gevierkant. Mijn Heer *de Razilly*, die niet en wenschte als de goedheid des Landts te doen kennen, om volk derwaarts te trekken, zag met blijdschap, dat ik het Hout laadde in de Schepen, die hem zyn voorraad brochten; sonder het welk zy ledig weer na Vrankrijk fouden hebben moeten keeren.

't Was voor my een gemak, 't geen hem niets en kostte. Dit alles gaf hem een groote vernoeving, en sou een groot voordeel gegeven hebben aan my en aan mijn Maatschappy van de Zittende Bakkeljaauwvangst, welke ik wilde oprichten, gelijk ik gezegt heb, en die mislukte, niet alleenlijk door het verlies van ons Schip, maar vervolgens door de dood van Mijn Heer *de Razilly*, op wien Mijn Heer d' *Annay* volgde, door een verdrag met des Commandeurs Broeder. Dit bracht groote veranderinge in het Land; want d' eerste begeerde niet als des zelfs goedheid te doen kennen, en het te doen bevolken; en d' ander in tegendeel vreesde dat het bewoond sou worden: ook heeft hy 'er niemand heen doen trekken, en alle d' Inwoonders van *Haiwe* te *Port Royal* doen over-

De dood van
Mijn Heer
de *Razilly*
werpte alle
des Auteurs
onderneemingen in 't
voetzand.

over
hen o
van f
ben l
kend
wel g
Heer
mijn
toesta
keeren
koop
genma
'er aff
de voe
Royal.
gen de
Schip t
Boston,
geen o
zei, da
verlof
zyn we
dekman
dat het
een gat
van vijf
elende f
leid altij
het Lan
handele
ten, en
allerhan
wel besp
'er geen
sijn onde
lenten,
den bind
door mij

en van Visch.
 ecle jaar door,
 heb. 't Is de
 n verblijf had
 plaats verko-
 rijk seer goed
 rivier, welke
 had doen op-
 en Landbou-
 en, Timmer-
 zien van aller-
 vant het Wild
 Rivier vier of
 am ik in groo-
 , latende de
 oorden was al
 ik zocht. Ik
 den in't werk.
 , mitsgaders
 eer de *Razilly*,
 te doen ken-
 t blijdschap,
 zyn voorraad
 rankrijk sou-
 ets en kostte.
 ou een groot
 Maatschappy
 ik wilde op-
 , niet alleen-
 gens door de
 heer d' *Annay*
 urs Broeder.
 vant d' eerste
 nen, en het
 eesde dat het
 ad heen doen
 ri *Royal* doen
 over-

overvoeren, houdende de zelve altijd als slaaven, sonder hen daar eenig profijt te laten maaken. Zyn humeur en dat van sijn Raad was te heerschen; 't geen zy niet souden hebben konnen doen, indien men de goedheid des Landts gekend had, en dat het bevolkt was geweest. Zy hebben 't my wel gewaar doen worden; want sedert de dood van Mijn Heer de *Razilly* heb ik de vryheid niet mogen genieten van mijn Hout te laten overvoeren: en hy heeft nooit willen toestaan, dat de Schepen, welke ledig weer te rug moesten keeren, het innamen, hoewel ik hem de helft van de verkooping des Houts heb willen geeven. Mijn Meeffer-Duigenmaaker, aan wien ik de helft gegeeven had van 't geen ik 'er af pretendeerde, 't geen een vierde voor hem en een vierde voor my geweest sou hebben, ging hem vinden te *Port Royal*. Ziende dat dese man hem perste, om zyn Hout te mogen doen wegvoeren, stond hy 't hem toe, zo hy 'er een Schip toe kon vinden. Daar was alstoen een kleine Bark van *Boston*, die hen leestocht gebracht had. Hy sprak 'er den geen over aan, die dese Bark commandeerde, welke hem zei, dat hy 'er te *Boston* een sou gaan koopen. Hy verzocht verlof om 'er heen te gaan, 't geen hem vergund wierd. Op zyn wederkomst strooide d' *Annay* uit, dat hy hen, onder den dekmantel van sijn Hout te komen haalen, verraaden had; dat het was om hen t' overrömpelen. Hy deed hem dan in een gat smijten, daar hy geen dag kon zien, met boeyens van vijftig ponden aan de beenen; en hier liet men hem van elende sterven. Zo lang als d' *Annay* geleefd heeft, is zyn beleid altijd geweest de geenen, welken hy bequaam achtte om het Land door hun voorbeeld te doen bevolken, kwalijk te handelen; zulks dat ik genoodsaakt was het selve te verlaaten, en voor meer als twintig duisend guldens aan Hout van allerhande soort, t' eenemaal opgemaakt. Waar uit men wel bespeuren kan, hoe goed een Land ook wezen mag, dat 'er geen mensch is die 'er vrucht af kan trekken, zo hy in sijn onderneemingen vervolgd word; en al heeft hy de talenten, d' ervaarenheid, en de kennis, zo men hem de handen bind, en dat men hem belet sich 'er af te dienen; 't geen door mijn voorbeeld genoegsaam beweezen is. d' *Annay* veroorzaak-

oorsaaakte naderhand noch groote wanorders in het Land ; en sijn Kinderen waren wel gelukkig dat zy een toevlucht in my vonden , na dat ze van d' Engelschen verdreeven waren : hebbende mijn bevestiging gediend niet alleenlijk tot het onderhoud van mijn Huisgezin , maar ook tot het hunne in hun nood , gedurende byna een Jaar , en voor alle de geenen die my hebben vervolgd.

IV. HOOFDSTUK.

Vervolg der Kust van Acadia van Haive af tot aan Camp-seaux , daar ze eindigt ; behelzende een beschrijving van alle de Rivieren , Eilanden , Bosschen , van de goedheid des Aardrijks , van de verscheidene soorten van Jagt en Vischery , mitsgaders van d' ontmoetingen en gevallen welke den Auteur wedervaaren zijn.

Baay van Mirligache, en vreemd geloof der Wilden wegens een Eiland in de zelve gelegten.

VAN *Haive* afvaarende , en de Vergulde Kaap omtrent een mijl voorby gezeild zynde , komt men in de *Baay van Mirligache* , die byna drie mijlen diep is , vervuld met verscheidene Eilanden . Onder anderen is 'er een van een vierde deel mijls in 't rond , zynde maar een Klip bedekt met Krepelbosch , als *Hey* en diergelijke . 'k Was in dese *Baay* met *Mijn Heer de Razilly* , en eenige Wilden die ons geleidden . Ondertusschen zei ons een *Tolk* , so als wy dicht voorby dit Eiland heen voeren , dat de Wilden daar nooit de voeten op 't land zetteden ; en hebbende hem de reden 'er afgevraagd , antwoordde hy , dat , als iemand de voeten op dit Eiland zette , de brand in sijn manlijke deelen vloog , en de zelve verbrandde , volgens 't verhaal der Wilden : 't geen ons oorsaaak gaf om te lagchen , en noch meer wanneer de *Commandeur de Razilly* tegen een *Vader Kapucijn* van meer als festig jaaren gezegt hebbende , dat hy 'er aan land sou gaan , om die lieden van hun dwaaligen te gencezen , dese zulks weiger-

weig
zilly
eind
Eilan
Eiker
Ve
daar
beide
groot
zend
groot
hier o
Land
Zaal,
daar h
Torte
blijde
appetit
Teelin
snipper
Dit wa
te te g
twee da
diende
der W
niet va
ontbrab
de *Razilly*
mijn lie
den He
mijn re
kosten v
wy kree
van mijn
Vaare
ter vert
gen heef
den legt

weigerde, en het geensins doen wilde, wat Mijn Heer *de Razilly* hen ook mocht zeggen. Men voer dan voort tot aan het eind van dese Baay, daar wy verscheide andere schoone Eilanden vonden, vervuld voor een gedeelte met groote Eikenboomen.

Vervolgende onsen weg, kwamen wy aan een plaats, daar mijn volk besig was met aan Timmer- en Vathout te arbeiden. Mijn Heer *de Razilly* verheugde zich, ziende een so groote menigte van Hout, en zo wel gesteld. Hy zei duizend fraaye dingen over de goedheid des Landts, over het groot getal van volk 't geen in Vrankrijk armoede lijd, en hier op haar gemak sou kunnen leeven: maar hy roemde het Land noch wel meer, wanneer ik hem deed treden in een Zaal, welke ik had laten maaken, overdekt met bladeren, daar hy een tafel vond seer wel gestoffeerd met potspijs van Tortelduiven, Trapganzen, en *Cravans*. Al sijn volk verblijde zich so wel als hy; want zy hadden altemaal goeden appetijt. Op dit gerecht volgde een ander van *Cravans* en Teelingen; en op dit een derde van Houtsnippen, Water-snippen, en Leeuwerken, piramidaalswijze opgestapeld. Dit was een verheuging voor al het volk, zo veel Gevogelte te gelijk te zien; en het had mijn Jaegers altemaal maar twee dagen gekost. Braambesien en Aardbeyen in overvloed dienden tot dessert; zynde my gebracht door de kinderen der Wilden, welken ik daar toe gebruikt had om mijn volk niet van hun arbeid af te trekken. De witte en roode Wijn ontbrak niet op dese kleine gastery; zulks dat Mijn Heer *de Razilly* en al sijn gevolg seer wel voldaan waren, gelijk ook mijn lieden, die wel gewenscht zouden hebben dat dese goeden Heer hen wat dikwils had komen besoecken, daar ik mijn rekening niet by sou hebben gevonden, niet om de kosten van het Gevogelte, 't geen my niet en ontbrak, want wy kreegen het alle dagen varich, maar om de verachtering van mijn arbeid.

Vaarende uit de Baay langs de Kust heen, ontmoet men ter verte van drie of vier mijlen een Rivier, die twee ingangen heeft, door het middel van een Eiland 't geen in 't midden legt. Aan de zyde van den eersten ingang ziet men seer

Gastery
door den
Auteur aan
den Com-
mandeur de
Razilly ge-
geeven.

ten
in het Land;
toevlucht in
eeven waren:
nlijk tot het
t het hunne
voor alle de

K.

aan Camp-
beschrijving
en, van de
idene soorten
ontmoetin-
wen zijn.

Caap omtrent
en in de Baay
vervuld met
een van een
p bedekt met
in dese Baay
e ons geleid-
y dicht voor-
nooit de voe-
den 'er afge-
voeten op dit
vloog, en de
den: 't geen
wanneer de
sijn van meer
and sou gaan,
dese zulks
weiger-

38 *Naauwkeurige Beschrijving der Kusten*

Passepec.

schoone Landeryen, bedekt met groote en schoone Boomen. Aan den anderen ingang, ter rechter hand, vind men geen fraay Geboomte, of men moet diep in Rivier opvaaren. Men heeft 'er niet als kaale hooge Klippen. Tusschen dese Klippen is een kleine Haven, daar de Schepen in ankeren, en daar 'er dikwils zyn die 'er hun Visschery aanstellen, droogende hun Visch op Klippen; en de Chaloeven, die op de Visvangst gaan, vaaren aan beide de zyden in en uit. Een weinigje in 't ruim van dese Eilanden is de vangst goed en overvloedig van Bakkeljaauw. De Makreel en Haring onthoudt sich in menigte aan de Kust. Dese plaats heet *Passepec*. Aan de Zeekant ziet men niet als Klippen, welke altemaal kaal zyn, ter verte van vier of vijf mijlen. Langs dese Kust staan niet als Dennenboomen, vermengd met eenig ander Geboomte. Vijf of zes mijlen langs de Kust voortvaarende, vind men een Baay van omtrent een mijl breed, daar eenige Eilanden in leggen. Hier beginnen de Boomen en het Aardrijk aangenaam te zyn. En daar tegen over, drie of vier mijlen in 't ruime sop, legt een Eiland van Klippen, 't geen groot is, met klein Geboomte 'er op. Men kan 'er zeer beswaarlijk aankomen. 'k Heb 'er eens geweest met een Chaloev, in de tijd dat de Vogelen hun nesten maaken. Wy vonden 'er een zo groote overvloed van alle de soorten, die ik genoemd heb, dat al mijn Scheepsvolk en ik aan 't stoken hakken geteegen zynde, wy 'er een so groot getal af dood sloegen, zo jongen als ouden, welke te luy waren om sich uit hun nesten op te lichten, dat wy ze niet altemaal meekonden neemen, behalven dat de menigte der geener die zich gebergd hadden, en opgevloogen waren, een so dikke wolk maakten, dat de stralen der Zon 'er niet door konden dringen. Wy traden weer te sloop met onse Jagt, en maakten 'er aan land goede cier mee. Vervolgende onse streek omtrent vijf mijlen, vonden wy een Rivier, *Theodorus-Rivier* geheten, die een schoonen ingang heeft voor Schepen. De Chaloeven kunnen 'er vijf of zes mijlen ver in opvaaren, de rest in Canoos. 't Land is 'er seer aangenaam, en 't Aardrijd goed; maar daar zyn eenige Klippen hier en daar gezaaid, welke niet groot, noch aan 't land vast gehegt zyn.

Theodorus-Rivier.

Wat

Wa
foor
Der
Pijn
V
de k
tien
pen
legg
vang
niet a
Denn
in de
boom
achtie
nooit
't gee
d'een
lander
men r
Baay
Rivie
gentli
ken d
ter oo
zynde
ook se
genaar
-Vaa
daar e
maar d
in de r
moet z
keeren
komen
Rivier
men zy
afgespr

Wat het Geboomte belangt, men heeft 'er van allerhande foort, en ze zyn 'er dik en van fchoone hoogte; doch de Dennenboomen vallen 'er zo gemeen niet, als de Wilde Pijnboomen.

Vijf mijlen van defe Rivier, vervolgende de ftreck langs de kufft heen, vind men de *Baay van alle Eilanden*, die wel achttien mijlen wijd is. Eer men 'er in komt, ontmoet men Klippen langs de Kufft; en alle d' Eilanden, welke in defe Baay leggen, zyn Klippen, doch d' eenen veel grooter van omvang als d' anderen. Men heeft 'er een goed gedeelte daar niet als Mos op is; op anderen, Heide; op anderen, kleine Dennenboomen, feer laag en t' eenemaal getakt. Komende in de Baay, vind men grooter Eilanden, daar de Dennenboomen fchoonder vallen; en in defe gantsche ruimte van achttien mijlen ziet men niet als Eilanden, daar ik het getal nooit af heb konnen weten, noch ook dat van het Wild, 't geen 'er van alle kanten overvloeit. Daar is doortocht van d' eene punt na d' andere der gemelde Baay tuffchen defe Eilanden heen voor een Chaloepp, en voor een Bark; maar men moet den weg wel weten om 'er door te vaaren. Defe Baay heeft wel by de vier mijlen diepte, en verfcheidene Rivieren die 'er in loopen; doch ze zyn klein, en, om eigentlijk te fpreken, maar als groote Vlieten, door de welken de Wilden gaan en komen. Zy zyn 'er in groot getal, ter oorfaak van de Jagt die 'er goed is in de hooge landen, zynde daar Bergen gantsch vol van Eilanden. Men heeft 'er ook fchoon Geboomte, en goede grond, en fraaye en aangenaame plaatfen.

Vaarende uit defe Baay, vind men drie of vier mijlen van daar een Rivier, daar kleine Schepen in konnen komen: maar daar is een foort van een Eiland, 't geen Zandplaatfen in de ruimte fmijt, daár de zee geweldig tegen breekt. Men moet ze voorby vaaren, en dan weer langs het land te rug keeren. Daar is een klein Kanaal, waar door men 'er in kan komen. Als men 'er in is, vind men waters genoeg; en de Rivier doet fich feer fraay op, met goed vlak land. De Boomen zyn 'er fchoon, en van de zelve foorten daar ik alreeds afgefproken heb. De Jagt is 'er feer goed, en veel Wild.

Zyn

Baay van alle Eilanden.

fchoone Boomen, vind men Rivier opvaaren. Tuffchen fchepen in ankeren, en aanftellen, fchepen, die open en uit. Een vangft goed en Haring ontdekt heet *Passepec*. welke altemaal langs dese Kufft en eenig ander doortvaarende, daar eenige in het Aardrijck of vier mijlen of vier mijlen, 't geen van 'er zeer bekend met een Chanaaken. Wy foorten, die ik aan 't ftokgroot getal afkuy waren om altemaal meer geener die een fo dikke door konden agt, en maakte onfe ftreck *Theodorvs-Rivier* door Schepen. in opvaaren, en 't Aardrijck en daar geteget zyn. Wat

Zyn weg vervolgende, vind men na vijf mijlen vaarens een andere Rivier, hebbende een klein rond Eiland in den ingang, bedekt met Gras, 't geen het *Groene Eiland* geheeten word; en de Rivier is genoemd *S. Maria* door *la Giraudiere*, die sich daar metter woon neersloeg, en 'er een huis had doen bouwen drie mijlen boven des zelfs mond, konnende de Chaloeven niet hooger opvaaren. 't Land is 'er plat. Van den ingang der Rivier af, en tot een half mijl boven de Wooning, en hooger, zyn het altemaal Klippen. Zy spruit uit, een groot Meir, 't geen omtrent twee mijlen boven de Klippen gelegen is. Alle de Wooningen van *la Giraudiere* waren beslooten in een Fort van vier kleine bolwerken, altemaal van swaare staaken of palissaden gemaakt. Daar lagen twee metaale Stukken op, en eenige Steentukken alles in goede verweering.

La Giraudiere had eenig land doen beploegen; maar dit aardrijk was niet van het beste, ter oorzaak dat het zandachtig viel. 't Bracht echter goed Koorn voort; doch het heeft niet vervolgd. Wijders waren 'er de Vischery en de Jagt overvloedig; maar 'er niet mee veruoegd zynde, begon hy te denken op middelen te vinden om my op 't lijf te vallen, gelijk hy deed. Hy toog na Vrankrijk, misleidde de Geinteresseerden van d' oude Compagnie, en deed sich mijn Wooning geeven met vijf-en-twintig mijlen landts aan my vergund, daar ik af spreeken sal als ik so ver gekomen sal zyn. De gemelde *la Giraudiere*, die met my om dese zaak andermaal in Vrankrijk gekomen was, sich door de Compagnie van zyn pretentie versteeken ziende, is 'er niet weer heen gegaan; en de *Bay*, zyn Broeder, die in zyn plaats het gebied in het Land voerde, is ook weer na Vrankrijk getoogen, latende in zyn steê enen *Huret*, die 'er sedert altijd gebleeven is tot in het Jaar 1669.

Eenen *la Montagne*, die in mijn dienst geweest, en dien ik uitgehuwelijkt had aan een der Dienstmaagden van mijn Vrouw, arbeidde voor zyn rekening te *S. Pieter* op 't Eiland van *Cap Breton*. Daar waren wel zes gemeten goed landts beploegd, sonder wortels, daar hy schoon Koorn, Erweten, en Boonen af in zameide, door het middel der penningen

welken

't Groete
Eiland, en
de Rivier
S. Maria.

Wooning
van den Heer
la Giraudiere.

Vreemde
fontein van
eenen *la*
Montagne,
daar den Au-
teur gele-
genheid uit
spruit van
zyn Vyan-
den goed te
doen.

welk
onttr
kwan
my v
Zy v
toe t
ring t
ven.
randie
geren
so zy
wyl z
souder
troond
tagne b
sijn rek
't geer
oude w
meer o
en zyn
den for
Vrankr
vangen
hem ge
eindelij
gedaan
Wee
met sijn
sich in d
af; wa
op de w
waar v
lijkhed
leefde h
van S.
Wooni
rompel
hoe ze h

welken ik aan hem had verstrekt. *La Giraudiere* had hem my ontroond; ten tijde dat hy my onder schijn van vriendschap kwam bezoeken, hebbende hem en zijn Vrouw bepraat tot my verlof te verzoeken om weer na Vrankrijk te keeren. Zy vielen my so lang lastig, dat ik genoodsaakt was het hen toe te staan: Thans gingen zy na *Campseaux*, om overvoering te vinden, alwaar zy al den tijd der Visschery verbleven. De Schepen gereed zynde om te vertrekken, zei *la Giraudiere* tegen de Kapiteinen, dat zy hen plaats souden weigeren, ten einde my voet te geeven om te gelooven, dat, so zy hen in hun Wooning haalden, het uit liefde was, dewijl ze niet wisten waar ze by gebrek by overvoering heen souden. Hy vernoegde sich niet met my dese lieden ontroond te hebben, hy trok 'er noch anderen tot sich. *La Montagne* bleef 'er omtrent twee jaaren; doch ziende, dat hy 'er zijn rekening niet by en vond, en dat men hem niet en hield 't geen men hem beloofd had, sou hy gaarne weer na zijn oude woonplaats gekeerd hebben, maar ik wilde my niet meer op hem vertrouwen. *Le Borgne* nam hem, zyn Vrouw, en zyn Kinderen, daar hy noch wel so lang by bleef arbeiden sonder een duit te winnen. Hy wist niet, wat hy in Vrankrijk, alwaar hy geen middel had om te leven, aan sou vangen. Ondertusfchen liet *le Borgne* sich voorstaan, dat hy hem genoeg gaf met hen altemaal de kost te geeven: maar eindelijk verliet *Montagne le Borgne*, even als hy *la Giraudiere* gedaan had.

Weetende niet wat te beginnen, nam hy het besluit van met zijn gantsche huisgesin na *Port Royal* te gaan. Hy begaf sich in dienst van d' Engelschen, en kreeg 'er kruit en loot af; waar na hy sich omtrent de Kust vertrok, daar hy een Hut op de wijs der Wilden maakte. Hy bereidde eenige Huiden, waar voor hy kruit, loot, brandewyn, en andere gemakkelikheden van de Kapiteinen der Visschers kreeg. Aldus leefde hy, wanneer hy een Engelsche Bark ontmoette, die van *S. Maria* kwam, daar zy *Huret*, Bevelhebber in de Wooning van den Heer *de Cangé*, hadden meenen t' overrompelen. d' Engelschen openbaarde hem hun aanslag, en hoe ze hen mislukt was: maar *la Montagne* hen beloofd heb-

bende, dat hy ze sou doen gelukken, indien zy weer derwaarts wilden keeren, en dat hy hen gaarne sou versellen, om sich te wreken van het leed 't geen hy 'er af ontfangen had, en hen voor Leidsman dienen, wetende alle de wegen, ende manier van doen, lieten zy 'er sich lichtelijk toe bepraaten. Hy leidde hen dwars door het bosch tot dicht onder het Fort, juist op het uur van het middagmaal; en gaande vervolgens op kondschap, vond hy, dat men at met opene poorten. Straks liep hy 'er d' Engelschen af verwittigen, die in alle haast kwamen aanzetten om in het Fort te geraaken. Ondertusschen kwam 'er by geval iemand uitgaan, die hen gezien hebbende, slooten zy straks de poorten, en riepen ter wapen: maar d' Engelschen bemachtigden de geschutgaten, alwaar hun snaphaanen door leggende, schooten sy op den eerste die uitkwam, vervolgens op een ander, en hielden hen aldus belegerd. Zy arbeidden om een ingang te maaken, en dreigden alles door de kling te jaagen so zy sich niet overgaven; 't geen sy deden. d' Engelschen de meesters zynde, bonden hen aan malkander, en deden hen door een gedeelte van hun volk bewaaren, terwijl d' anderen alles plonderden, en in hun Schip brachten; en na den brand in het Fort gesteecken te hebben, voerden zy hen aan hun boord, daar sy hen een Chaloup gaven, ten einde met de zelve om een goed heenkomen te zien. *Hure* en sijn volk niet wetende werwaarts sich te wenden, kwamen zy in mijn Wooning van *Nipigiguit* aan het eind van de *Baay der Heise*, alwaar mijn Vrouw in mijn afwezen hen een gantsche winter de kost gegeeven heeft. 'k Heb sijn handschrift, daar ik noch geen betaaling af heb gekreegen. Ziet daar hoe mijn naarstigheid en arbeid my gelegentheid hebben gegeeven om de geen en in hun ongelukken by te staan, die nooit landts genoeg na hun zin konden hebben, en die nergens op uit waren als om my te dwarsboomen en te verdelgen, ten tijde dat de Voorzienigheid my deed arbeiden tot hun onderhoud, en om hen brood in hun elende te geeven: doch dit sy gezegt sonder roem of verwijt.

Van de Rivier *S. Maria* tot aan *Cap de Campseaux* heeft men sijn tien mijlen; en hebbende vier of vijf mijlen langs de

Kust

Kust
en da
drie
een o
kerhe
Visch
Van d
hoog

Besch
v
van
de
geb
Zee

C
va
van S. L
tal van
in den
't Staat
zyn ma
Vissche
in 't mi
voor de
aan den
gemeld
heid leg
aan d' a
goede b
Grave, r

Kuft gevaaren, vind men een Baay, daar Klippen in zyn, en daar geen schuilplaats is als voor Chaloeppen. Omtrent drie mijlen in de ruimte leggen Eilanden, achter de welken een of twee Schepen kunnen ankeren, maar met weinig zekerheid. Hier stellen zy hun Visschery aan, en laten de Visch op d' Eilanden droogen, daar geen hoog Geboomte is. Van dese Baay sijn weg langs de Kuft vervolgende, ziet men hooge Landen en Klippen, sonder eenige schuilplaats.

V. H O O F D S T U K.

Beschrijving van Campseaux, van de Baay en kleine Doorvaart van Campseaux tot aan Cap S. Louis, gelijk ook van de Rivieren, Eilanden, Havenen, 't Geboomte, de Jagt, de Visschery, en 't geen daar 't byzonderst gebeurd is, onder anderen een vreemde historie van een Zee- of Meerman.

Campseaux is een Haven van wel drie mijlen diep, welke van de Kaap het begin van den ingang der groote Baay van S. Laurens maakt. Dese Haven bestaat niet als uit een getal van Eilanden. Daar is een groot van omtrent vier mijlen in den omvang, alwaar men Vlieten en Fonteynen ziet. 't Staat vol van schoone Boomen; maar 't meeste gedeelte zyn maar Dennenboomen, 't geen seer gerijfelijk is voor de Visschers, om hun Schavotten te maaken. Dit Eiland legt in 't midden der anderen, en maakt twee Havens, d' eene voor den Admiraal of 't eerst gekomen Schip, die de naaste aan den ingang is, aan de zee kant. d' Ankerplaats van het gemelde Schip is tusschen twee Eilanden, daar het in veiligheid legt. d' Andere Haven is voor den Vice-Admiraal, en aan d' andere zyde des Eilandts, daar de Schepen geen zo goede beschutting hebben. Dese twee plaatsen hebben (a) Grave, maar niet genoeg om de (b) Vignaux t' ontbeeren. De

(a) 't Geen men Grave noemt, zyn een Keusesteenen, welke de Zee aan den oever opwerpt, en die gelijk gelegd worden, om 'er

den Bakkeldar-
jaauw op te
droogen.
(b) Vignaux
Zijn overdek-
te Stakesels
van 25. 30.
en 40. treden
lang, die ten
Zelven einde,
daar men de-
ze Keijsteenen
niet en heeft
opgerecht
worden.

darde plaats is aan de kleinen ingang, aan de zyde der *Bany van Campseaux*. Dese heeft geen *Gravé*, weshalven men zich van *Vignaux* bedient. Alle d'ingangen van beide de zyden sijn gevaarlijk; want de Schepen moeten tusschen Klippen doorvaaren. De Kust is 'er seer vischrijk, inzonderheid in Bakkeljaauw, Makreel, en Haring, daar de Vischers hun Aas af maaken om Bakkeljaauw te vangen, die 'er seer happig na is, te weeten als de Bakkeljaauw met den Hangel gevangen word.

Vreemde hi-
storie van
een Zee- of
Meerman.

'k Moet hier een kleine afwydering maaken, om een saak te verhaalen die een sonderlinge opmerking verdient, en die ooggetuigen genoeg gehad heeft om de waarheid van de selve niet in twijfel te trekken. Terwijl aan dese Kust in den Jaare 1656. drie Schepen op de Bakkeljaauwvangst lagen, wierd het Volk van den Kapitein *Pierre Rouleau*, die het verst van den oever af lag, een eind wegs in zee eenig gewemel gewaar, 't geen veroorzaakt wierd door iets 't welk geen gedaante van eenige bekende Visch had. Zy staroogden 'er langen tijd op, sonder te weeten wat zy 'er af maaken zouden; en de gevoelens hier over geweldig verdeeld zynde, gelijk het onder menschen van weinig kennis gemeenlijk toegaat, roeiden zy met de Chaloepe na het Schip om de Verrekijker te haalen. Thans zag men klaarlijk, dat dese Visch, of om beter te seggen dit Monster, 't geen sich noch al in de selve gestalte hield, en vermaak schein te scheppen in de stralen der Zon (want het was omtrent twee uren na den middag, en seer helder en schoon weer) met het sachtjes golvende water te speelen, niet kwalijk na een Mensch geleck. Dit verwekte een algemeene verwondering, en te gelijk een groote nieuwsgierigheid om dit vreemd Schepsel van nader by te bekijken, en, waar 't mogelijk, gevangen te krygen. Men hield sich derhalven op order van den Kapitein gantsch stil, om het door het gerucht niet te verjaagen, en daalde vast in de Sloepen, met touwen en andere dingen welken men de bekwaamsten oordeelden om dit Monster leevendig in handen te bekomen. Maar terwijl het Volk van den genoemden Kapitein aldus besig was, hadden ook die der andre twee Schepen; hoewel ze verder af gele-

ten

de der Baay
 en men zich
 de de zyden
 en Klippen
 onderheid in
 isfchers hun
 er feer hap-
 Hangel ge-

om een faak
 er dient, en
 rheid van de
 Kust in den
 angft lagen,
 au, die het
 eenig gewe-
 iets 't welk
 Zy staroog-
 er af maa-
 dig verdeeld
 g kennis ge-
 na het Schip
 laarlijk, dat
 't geen fich
 k fcheen te
 ntrent twee
 (weer) met
 alijk na een
 verwonde-
 n dit vreemd
 t mogelijk,
 op order van
 ucht niet te
 uwen en an-
 deelden om
 Maar terwijl
 g was, had-
 ze verder af
 gele-

geleg
ten u
hebb
de ha
sijn C
zyn o
een o
dese
beide
einde
wierd
trooz
Chalo
Zeem
genoc
der he
t'ger
groot
t'ronc
trappe
touwe
ven he
opschi
of inn
met ve
aan ma
d'ooge
als mer
d'een
deelder
de een
schyn b
der wat
groot
gen leg
met list
k T
onaang

gelegen waren, het selve voorwerp in 't oog gekreegen, en ten uitersten nieuwsgierig zynde om 'er nader kennis af te hebben, sich in hun Chaloeppen begeeven, en de riemen in de hand genomen. De Kapitein *Rohlsan*, die selve in een van zijn Chaloeppen was, wel bezeffende dat men op deze wijs zyn oogmerk geensins zou bereiken, maar in tegendeel door een ontydig gerucht het Monster verjaagen, wenkte alle dese Vaartuigen by malkander, en gaf order dat men aan beide de zyden een groot stuk wegs om zou roeyen, ten einde het also onvoorfiens van achteren t' overvallen. Dit wierd in alle zilte gedaan, en zo van pas, dat een der Matroozen, of Visschers, leggende over het hoord van de Chaloepp heen, den Zeeman (want 't was in der daad een Zeeman) een strik over het hoofd smeet; doch niet gaauw genoeg toetreckende, schoot hy door het touw heen, onder het water weg, maakende met het onderste gedeelte, 't geen men door de snelheid niet wel kon bekennen, een groot getier. Straks versamelden sich alle de Chaloeppen in 't rond, om hem, indien hy nochmaals bovenkwam, te betrappen, houdende sich een ieder ten dien einde gereed met touwen en strikken; maar in plaats van sich daar weer boven het water te vertoonen, kwam hy verder zecwaart in opschieten, en streek met de handen, waar af de vingeren, of immers de dingen die in de plaats der vingeren stonden, met vellen, even als die der Swaanen- en Ganzenpooten, aan malkander vast gehecht waren, het mosachtig hair uit d' oogen, daar hy ook over het gantscheligchaam, zo ver als men het boven 't water zag, mee bedekt scheen, op deene plaats meer en d' andere minder. De Visschers verdeelden sich weer, en namen een grooten omweg, ten einde een tweede proef te neemen: doch de Zeeman na allen schyn bemerkende dat het op hem gemunt was, schoot onder water, en heeft sich daar na nooit weer vertoond; tot groote droefheid der Visschers, die 'er menigmaal op gingen leggen loeren, en sich onophoudelijk het hoofd braken met listen te versinnen om hem te betrappen.

'k Twijfel niet, of dese afwydering zal den Leezer niet onaangenaam geweest zyn: doch 't waar te wenschen, dat

de moeite der Visschers een gelukkiger gevolg had gehad, en dat zy dit Monster of desen Zeeman in hun geweld hadden gekreegen. Laat ons den afgebroken draad van ons verhaal nu weder aanknoopen.

Komende aan het eind der *Baay van Campseaux*, die acht mijlen diepte heeft, vaarende van *Campseaux* af derwaarts langs de kust heen, vind men drie mijlen ver Klippen, en daarna een grooten Inham, die een Eiland in 't midden heeft, achter het welk de Chalopen sich in veiligheid kunnen leggen. Hoe men verder de Baay invaart, hoe het land zich schooender opdoet; en drie mijlen van desen Inham ontmoet men een kleine Rivier, welke ik de *Zalmrivier* genoemd heb. Gaande een derwaarts, om 'er te visschen, deed ik in den ingang het net uitwerpen, en daar wierd in een trek so groot een menigte van Zalm gevangen, dat tien mannen het niet aan land konden brengen; en hoewel het nieuw was, zou de Zalm, indien het niet gebroken had, 'er-mee heen gefhooten hebben: en noch hadden wy onse Chaloepe vol. De Zalmen zyn 'er sterk, en de minsten drie voeten lang. Een ander maal ging ik vier mijlen hoog in de Rivier, tot so ver als de Chalopen kunnen opkomen. Daar zyn twee Grachten, alwaar ik het net deed uitwerpen. In d' een veng ik meer als een oxhoofd vol Elft, en in d' andere honderd en twintig Zalmen. De Rivier loopt seer diep landwaart in, en draagt daar niet als Canoos. Aan de slinker zyde van dese Rivier sijn hooge landen, bedekt met schoone Boomen; en langs dese kust, dicht by 't water, veele Pijnboomen. Aan de rechter zyde vallen de landen veel laager, en draagen de zelve soorten van Boomen welken ik alreeds beschreeven heb. De Rivier opvaarende, tot zo ver als de Chalopen kunnen opkomen, vind men Velden en Beemden. Zy maakt een Eiland, 't geen ook niet anders is. 't Gras is 'er goed, en groeit 'er so hoog als een man. 't Was de voorraad van onse Koeyen, toen ik te *Chedabontou*, twee mijlen dieper na 't eind van de Baay was.

Rivier Chedabontou,

Chedabontou is de wilde naam, dien dese Rivier voert. Men heeft 'er een schoone Haven gemaakt door het middel eens Dijks van keisteenen van zes honderd treden lang, die den

den m
ke een
van ee
of zes
seer ge
der mo
is 'er g
bezet z
de soor
't Is
zen tot
ken; 't
aan de
gemete
zaaid w
de huiz
trekke
byna o
't geen
Pieter
dierf m
mogelij
van te v
Vaar
kleine
wegs ni
derwaar
hier zyn
van zou
Gevoge
re Baay
'er eng
pen 'er
ste, daa
droog m
De Jagt
goed, en
Daar zy

den mond der Rivier sluit, uitgezondert den ingang, welke een pistoolfchoot wijde heeft, en van binnen een loort van een kom maakt. Dese Dijk steekt by hodge zee noch vijf of zes voeten boven 't water uit; zulks dat 'er d'inkomst seer gemakkelijk is. Een Schip van honderd vat kan 'er sonder moeite inkomen, en 'er altijd d'rifrig blyven. 't Aardrijk is 'er goed; hoewel de twee oevers der Rivier met Klippen bezet zyn. Boven aan heeft men seer schoone Boomen, van de soorten die ik alreeds genoemd heb.

't Is de plaats, welke ik verkoozen had om mijn Pakhuizen tot d'oprechting van mijn Zittende Visschery te maaken. 'k Had 'er honderd en twintig man in den arbeid, zo aan de huizingen als aan de landbouw; en omtrent dertig gemeten lands laten beplöegen; waarf een gedeelte bezaaid was. Alle dese landeryen zyn weer te braak geraakt, en de huizingen verwoest. 'k Had 'er alreeds twee laten voltrekken van sestig voeten lang, en een ander diergelyk was byna ook klaar, wanneer *la Giraudiere* my kwam aantasten; 't geen my noodsaakte alles te verlaten, en my in 't *Fort St. Pieter* op 't Eiland van *Cap Breton* te vertrekken: en dit bedierf my in alle mijn zaaken sodanig; dat het my byna niet mogelijk is geweest de zelve te herstellen op den voet als ze van te vooren waren.

Vaarende uit *Chedabouctou*, en gaande na den ingang der kleine Doorvaart van *Campsaux*, wint men in vier mijlen wegs niet anders als hooge landen en klippen; welke al nederwaarts daalende tot aan een klein Eiland strekken; en hier zyn de landen plat, maraschtig, en vol kleine Poelen van zout water, in de welken sich een groote menigte van *Gevogelt* onthoud. Een mijl verder ontmoet men een andere Baay, daar een groot gety in komt loopen. Den ingang is 'er eng; zynde daar een Zandplaat, weshalven de Chaloeppen 'er niet in kunnen komen als met volle zee. 't Binnenste, daar twee kleine Vlieten in komen stroomen, loopt droog met laage zee. Men noemt dese plaats de *Schaapenrivier*. De Jagt is 'er uitsteekend; want de landeryen zyn 'er seer goed, en het land aangenaam. 't Geboomt is 'er schoon. Daar zyn weinig Dennenboomen; en de gantsche Kust is

van

Plaats door den Auteur verkoozen tot zijn Zittende Visschery. en onteval hem laat toegevoegd door *la Giraudiere*.

Riviere du Monton, of des Schaapenrivier.

van gelijken tot aan den ingang der kleine Doorvaart van *Campseune*; welke tusschen het vaste land en het Eiland van *Cap Breton* is; alwaar sich een groote Kaap van roode aarde vertoont. Acht of negen mijlen voortvaarende, vind men een groote zeer hooge Kaap; en dese gantsche Kust is hoog, met Klippen daar groote Dennenboomen opstaan. Beneden aan dese groote Kaap, welke aan de rechter zyde steil oploopt, is een Inham; daar de Schepen, die na de groote Baay van *S. Laurens* gaan, om 'er hun Visschery aan te stellen, en al te vroeg aan de kust komen, welke niet in de groote Baay van *S. Laurens* kunnen geraaken door de groote Doorvaart ter oorzaak van het ys, dese kleine Doorvaart komen zoeken; en in desen Inham gaan ankeren, om het ys te laten voorby gaan. Dese plaats heet *Fronsas*. 'k Heb 'er tot acht of tien Schepen gezien; en hoewel de stroom in dese kleine Doortocht uitsteekend sterk zy, hindert het ys de Schepen echter hier ter plaats niet, ter oorzaak van een groote Punt die zich een eind wegs uitstrekt, en het gety, 't geen dit ys uit de groote Baay sou kunnen meevoeren, afwend; en na de kant des Eilands van *Cap Breton* drijft: en dat, 't welk van d' andere kant zou kunnen komen, word ook door de groote Kaap na de kant van dit Eiland gedreeven. Dese plaats is de naauwste van de kleine Doorvaart; en daar mag omtrent een goede kanonschoot van het vaste land tot het Eiland wezen.

Vaarende uit desen Inham, heeft men, eer men de Punt passeert, Poelen van zout water, daar men een menigte van goede en seer groote Oesters, en noch meer Mosselen, in vind. De Punt voorby zynde, ontmoet men een kleine Rivier, daar Chaloeppen in kunnen komen. Als men 'er in is, vind men een Eiland, 't geen een groote Baay in twee verdeelt, daar twee Vlieten in komen loopen. Men heeft 'er ook zeer veel Oesters en Mosselen. 't Land is aangenaam en schoon. De Boomen zyn 'er als d' anderen; maar daar vallen meer Ceder- en Ypenboomen. 't Land is 'er laag. De Baay heeft wel twee mijlen in den omvang, is plat op sommige plaatsen, en loopt met laage zee droog. De grond is slijkachtig zand; en men vind 'er een menigte van Schelpevisch

- van

van a
onderNa
hebbe
ten.

met l

Voor

schoon

heeft;

en bez

fes mi

langs d

den in

de Viss

dryven

geeven

Ver

mengd

fen bec

der Ba

ten, di

welke

komen

men de

geeft.

Z

dueren

bedekt

allerhar

men 't

heiliger

aan den

Zy zitte

opvaare

hooge K

die mij

ke en se

Pijnbo

twee an

van allerhande soort, goed om te eeten. 't Is het grootste onderhoud der Wilden gedurende de Lente.

Na van hier nocht twee mijlen langs de Kust gevaaren te hebben, vind men een andere Baay, *Articougnese* De Baay Articougnese. gehheeten. Volgende de Kust, heeft men altemaal zand, 't geen met laage zee wel drie mijlen na 't water toe droog loopt. Voor aan op het land zyn veele Poelen van zout water, en schoone Beemden, daer men een menigte van Gevogelte heeft; en verder als de Beemden, sijn de Landeryen goed, en bezet met seer schoon Geboomte. Thans noch omtrent ses mijlen voortgevaaren hebbende, vervolgende de streck langs de Kust, vind men een Rivier, langs de welke de Wilden in de Lente heimelijk met Canoos hun Pelteryen aan de Visschers komen brengen, die desen handel niet mogen dryven, en hen echter Tabak en Brandewyn in mangeling geven.

Vervolgende den omvang der Baay, is 'er het land doormengd met Poelen en Beemden, uitgefondert eenige plaatsen bedekt met Dennen- en Cederboomen; en aan het eind der Baay vind men een kleinen ingang tusschen twee punten, die in een grooten gantsch platten Inham loopt, in de welke een Kanaal is, waar door de Chaloeppen kunnen inkomen. Een goede kanonschoot van desen ingang, vind men de Rivier *Mirlignese*, die den naam aan dese Baay geeft. Zy is diep, en strekt sich wel ver landwaart in. Rivier Mirlignese. Gedurende de Lente en den Herfst is dese Inham t'eenemaal bedekt met Trappanzen, en Endvogels, Teelingen, en allerhande ander Gevogelte. 't Getal is 'er zo groot af, dat men 't zich niet kan inbeelden. Zy blyven 'er tot na Allerheiligen. Op dese selve plaats zyn uitsteekende Oesters, en aan den ingang der Rivier, ter slinker-hand, noch meer. Zy zitten aan de Klippen boven op malkander. De Rivier opvaarende, heeft men ter slinker zyde twee mijlen ver seer hooge Kalkklippen, en voorby de selven goede landeryen drie mijlen ver aan beide de zyden, bedekt met schoone dikke en seer hooge Boomen, vermengd met Eiken- en eenige Pijnboomen. Ten einde van dese drie mijlen ontmoet men twee andere Rivieren, vorkswyze, die in dese Rivier vallen,

len, welke van ver uit het land komen. Door dese Rivieren komen de Wilden, die 'er in groot getal zyn, in de Lente om hun Huiden te verhandelen. De Jagt is 'er goed, en 't land plat, met een groote uitgestrektheid van Velden en Beemden aan beide de zyden. Dese twee Rivieren komen uit de Meiren, welke om hoog aan de twee Rivieren zyn, en waar in de Wilden een menigte van Bevers dooden.

Drie mijlen van dese Rivier, vervolgende de streek langs de Kust, vind men een kleinen Inham, daar het gety in loopt, wiens grond niet als slijk is, en midden door de welke een Vliet heen stroomt. Gedurende de Lente en den Herfst vangt men 'er een groote menigte van Zeesnoeken, 't geen een seer goede Visch is, twee of drie voeten lang. De Wilden vangen ze met groote stukken van degens, steekende in stokken van omtrent seven voeten lang, welken sy op de visch uitschieten, als zy se zien; en in een uur laaden zy 'er een Cano mee, daar omtrent twee honderd van dese visschen ingaan. Van hier rijst de Kust tot aan *Cap S. Louis* altijd opwaarts vier mijlen ver. Dese Kaap is ook uitstekend hoog, konnende wel van twintig mijlen ver gesien worden. 'k Heb 'er tot boven toe opgeklommen, alwaar schoone Boomen zyn, en seer hoog en dik, hoewel se van beneden maar struiken schynen te wezen. Nederwaarts daalende aan de zyde der groote *Baay van S. Laurens*, is het land bedekt met het selve Geboomte. Aan de voet van dese Kaap heeft men Klippen, welke een kleine kom maaken, daar men sich in geval van nood met een Chaloep voor storm en onweer in veiligheid kan leggen. Dese kom heeft ingang aan beide de zyden. Men vind 'er een menigte van Zee-kreeften tusschen alle dese Klippen; en indien men 'er by kwaad weer beset was, sou men 'er altijd kunnen vinden daar men af bestaan kon. Men heeft 'er ook eenige Endvogels en *Mozagues* langs de Kust, welke sich achter de Klippen verschuilen, om het geweld der golven, die seer verwoed zyn als de wind op de Kust is, te vermyden. Als men voorby dese Kaap vaart, moet men sich wel wachten van hooge zeilen te voeren, al waait het ook niet sterker als dat de zeilen maar even gespannen staan; en de wijsten voeren

Manier der
Wilden om
de Zeesnoe-
ken te van-
gen.

ze al-
Chalo-
men 'e
wind,
woedh
ontmo
gelijk
sijn ge-
roeyen
vind de

Beschr-
vens
gen
boom-
zelp

I K ko-
gaa.
en he-
pen 't E-
sodanig
schen dit
kleine I-
voor af
mijlen w-
land van
van Cam-
geschied-
van den
fen. Vaa-
vind men

ze altemaal laag, om 'er hulde aan te bewyzen: 'k meen de Chaloeppen, want de Schepen kiezen het ruime fop, en komen 'er fo dicht niet by. De hoogte van de Kaap doet de wind, hoe weinig 'er ook wesen mag, met fulk een verwoedheid neerwaarts vallen, dat, indien fy een hoog zeil ontmoete, zy de Chaloepp het onderfte boven fou fmyten, gelijk aan vercheidene gebeurd is die met de Kiel om hoog fijn geraakt. Men moet defe plaats, om het fekerfte voorby roeyen; en men heeft ze niet fo haast gepaffcirt, of men vind de wind ftill en bekwaam.

VI. HOOFDSTUK.

Befchrijvende van het Eiland van Cap Breton, de Havens, Rivieren, en Eilanden die daar van afhangen, de natuur des Aardrijks, de foorten van Geboomte, de Viffchery, de Jagt, en alles 't geen het zelve behelst.

IK kom weder tot het Eiland van Cap Breton, eer ik verder ga. Het is tien mijlen van Cap de Campseaux afgelegen, en heeft veertig mijlen in den omvang, daar in begrepen 't Eiland van S. Maria, 't geen 'er dicht by legt, en op zodanig een wijs, dat het twee Doortochten maakt; een tuffchen dit Eiland van S. Maria en het vaste land, d'Ingang der kleine Doortocht van Campseaux geheeten, daar wy hier voor af gefproken hebben; en een andere Ingang van zes mijlen wijd, welke tuffchen het gemelde Eiland en het Eiland van Cap Breton is, waar door men uit de kleine Doortocht van Campseaux na het Fort S. Pieter gaat. Defe vaart kan niet gefchieden als met Barken; en noch moet men in het kanaal van den jngang der kleine Doortocht wel op fijn hoede wesen. Vaarende langs het Eiland van S. Maria buiten om heen, vind men drie mijlen van daar een klein Eilandje, gantsch

Eiland van
Cap Breton.

1ste Verte,
of 't Groene
Eiland,

S. Pieters
Baay.

rond, 't *Groene Eiland* geheeten. Om hier na toe te gaan, moet men het ruime sop houden. De Kust is 'er befaaid met Klippen, die sich een goede mijl in zee uitstrekken, wel drie mijlen ver, en daar certijds Schepen vergaan zyn. Hier voor by zynde, moet men het *Groene Eiland* ter rechter hand laaten, om in *S. Pieters Baay* te komen. Men legt 'er voor een Zandpunt, een weinigje in 't ruime water. De Schepen kunnen niet dichtcr aan *S. Pieter* naderen als op een afgelegenheid van drie mijlen. De Barken kunnen 'er bomen: maar men moet het Kanaal wel kennen, 't geen slangswyfe loopt; behalven dat 'er seer veel blinde Klippen zyn. 't Fort is gebouwd aan de voet van een Berg, die byna t' eenemaal recht op gaat. Men heeft moete om 'er van die kant op te komen. Daar is een Poel boven op, die verscheidene Fonteynen aan de voet van den Berg maakt, welke nederwaarts daalende sich van d' eene kant na *Labrador* strekt, ter verte van acht of negen honderd schreeden. Aan d' andere kant van den ingang daalt hy omtrent vijf honderd schreeden nederwaarts, op een Inham daar een kleine Rivier in loopt, in de welke men des winters een menigte van *Ponnamon* vangt. 't Is een kleine Visch, byna als Grundeling, en uitsteekend goed. Al het opperste van desen Berg is seer goed land. De Boomen sijn 'er schoon; en 't is hier daar ik de Ploeg te werk deed stellen. 'k Had 'er wel tachtig gemeten Bouwland, 't geen ik voor mijn brand alle Jaaren liet bezaayen.

d' Andere zyde des landts, te weeten aan de voet van den Berg daar het Fort gelegen is, beslaat meer als tien mijlen. 't Zyn rondom niet als Dennenboomen, daar het land niet goed is tot aan een kleine Rivier, alwaar men goede Landeryen vind, en in de welke Zalm gevangen word. Daar zyn ook eenige Beëmden. De handel is 'er goed na de kant van *Labrador*. 't Geen men *Labrador* noemt, is een streck van de zee, die het *Eiland van Cap Breton* half door snyd, uitgesondert omtrent acht honderd schreeden landts, 't geen 'er is van het *Fort S. Pieter* af tot aan het uiterste deser *Zee van Labrador*, die een soort van een Golf maakt, welkers opening ten Oosten des *Eilands van Cap Breton* is, en ten Westen der zyde

Zee van
Labrador.

zyde van
wijdte
van arn
den om
myden.
men rek
derd sch
ook no
dat het
Fort is.
Oosten
dit onde
opening
volle zee
ingang v
rizont.
van acht
der zyde
schen om
eenigen v
de Berge
gedeelte
ken- en B
vind 'er a
wefende,
maar zy h
ze acht o
verlieden
water der
hen veroo
Vaaren
seaux, om
van 't Oof
den *Micha*
pen, well
'er goed;
tien mijl
gang van

zyde van 't Fort S. Pieter eindigt. 'k Heb in dese tuffchen-
 wijdte een weg laaten maaken, om Chaloeppen met kracht
 van armen uit d' eene zee in d' andere te doen brengen, en
 den omweg, die men ter zee fou moeten neemen, te ver-
 myden. 't Gety klimt tot aan het uiterfte van de Golf; en
 men rekent twintig mijlen van haar ingang tot op acht hon-
 derd fchreeden na aan het Fort, daar se eindigt. Men moet
 ook noch dit aanmerken, als het volle zee in de Labrador is,
 dat het alsdan laage zee aan d' andere kant tegen over het
 Fort is. d' Opening defer kleine Zee van Labrador is ten
 Oosten, vlak ruggelings tegen d' andere kant aan. 't Geen
 dit onderscheid van gety maakt, is dat S. Pieters Baay haar
 opening recht in 't Westen heeft; behalven dat het nooit
 volle zee in een Haven is of de Maan moet vlak tegen den
 ingang van de Haven zyn, 't zy boven of beneden den Ho-
 rizont. In dese Zee van Labrador is een groote Kom of Poel
 van acht mijlen lang, en vijf breed, met inhammen van ie-
 der zyde, welke seer diep landwaart in loopen. De gant-
 fchen omvang van de Labrador is beset met Bergen, waar af
 eenigen van Kalk zyn. 't Land is 'er niet seer goed, hoewel
 de Bergen bedekt zyn met Boomen, waar af het grootfte
 gedeelte Pijn- en Dennenboomen zyn, vermengd met Ber-
 ken- en Beukenboomen. De Vifchery is 'er niet goed. Men
 vind 'er alleenlijk Oesters, welke, eerst verfeh gevangen
 wefende, niet goed zyn, ter oorfaak dat ze al te foet vallen;
 maar zy hebben een fchoone eigenschap, te weeten dat men
 ze acht of tien dagen kan bewaaren fonder dat ze hun water
 verliefen, waar na ze fout zyn, en die lafheid die het foet
 water der Rivieren, aan welker mond zy gevangen worden,
 hen veroorfaakt, verliefen.

Vaarende uit de Haven van S. Pieter aan de zyde van Camp-
 senaux, om het Eiland rond te zeilen, vind men na de kant
 van 't Oosten 't Groene Eiland. Van hier gaat men na d' Eilan-
 den Michaur, die 'er drie mijlen van af leggen. 't Zyn Klip-
 pen, welken men aldus noemt. De Bakkeljaauw vangft is
 'er goed; en van daar tot aan d' Engelsche Haven rekent men
 tien mijlen. De gantfche Kust is niet als Klippen. In den in-
 gang van dese Haven vind men een Eiland; 't geen men ter

Eilanden
 Michaur.

Engel'sche
 Haven.

rechter hand moet laten. De Schepen leggen 'er in veiligheid, en d' ankering is 'er goed. Al het land van binnen is niet als Kusten van hooge Klippen. Beneden heeft men een kleinen Poel, daar een groote menigte van Aal in gevangen word. De Bakkeljaauw vangst is 'er seer goed. Die van Olonne kwamen 'er certijds overwinteren, om van d' eersten op de groote Bank, en vervolgens ook van d' eersten weer in Vrankrijk te zyn; vermits de Visch met de nieuwigheid veel beter verkocht word. Drie mijlen van daar vind men de *Walvishaven*, 't geen ook een goede Haven is, maar moeyelijk om in te komen, ter oorzaak der menigvuldige Klippen die men 'er ontmoet. Van hier gaat men na *Foumillon*, 't welk achter *Cap Breton* legt. *Cap Breton* is maar een Eiland; en het gedeelte des Eilandts, 't geen desen naam voert, en na 't Zuid-Oosten ziet, bestaat altemaal uit Klippen, tusschen de welken men echter niet en laat Schepen in veiligheid te leggen, tot de vangst die daar seer goed is. Al het aardrijk van dit Land deugt niet veel, hoewel 'er boven op de Bergen schoon Geboomte staat, als Berken- en Beuken-, en meestendeel Dennen- en eenige Pijnboomen. Verder voortvaarende, vind men de *Spanjaardsrivier*, in welkers inkomst Schepen in veiligheid kunnen leggen. Daar is een Berg van seer goede Steenkool vier mijlen diep in de Rivier. 't Aardrijk is 'er redelijk goed. Aan d' andere kant is het bedekt met Berken-, Beuken-, Masthouten-, Esschen-, en eenige weinige Eikenboomen. Men vind 'er ook Pijn- en Dennenboomen. Van het opperst der Rivier gaat men dwarshings na de *Zee van Labrador*, ten welken einde men twee of drie mijlen door bosch moet passeeren.

Vaarende uit de *Spanjaardsrivier*, om na den ingang van de *Labrador* te gaan, heeft men in drie mijlen niet als Klippen, aan het eind der welker d' ingang van de kleine *Chibon* of *Labrador* is. In desen ingang heeft men ook Steenkool. Hier begint een groote Baay, die tot dicht aan *Niganiche* loopt, en acht of tien mijlen breedte heeft. In dese Baay zyn feer veel Klippen, daar de Waterravens hun nesten op maaken. Tusschen alle dese Klippen, ter rechter hand, is de groote *Chibon*, zynde d' ingang der *Haven van S. Anna*, welke goed en

Port de la
Baleine, of
Walvishaven,
Fourillon.

Riviere aux
Etagnols,
of de Spanjaardsrivier.

Haven van
S. Anna.

en seer
heeft ge
of vier
komen.
te bree
ven kar
met Ber
nen 'er
tegen 't
zo dich
aan kan
zyn eeni
die uit a
Haven h
zo hard
of grond
scheiden
redelijke
slaat, so
den ze i
beitels ni
my doet
minder so
witte R
slechts de
ven geva
ongeloof
den ingan
menigte
voet der
vogels,
worden.
Vaaren
ver cen K
zyn, ever
vergaan,
wezen; cr
legen is, is

n'er in veilig-
 van binnen is
 heeft men een
 al in gevangen
 Die van Olon-
 d'eersten op
 risten weer in
 nieuwigheid
 ar vind men de
 maar moeye-
 ldige Klippen
 rillon, 't welk
 iland; en het
 oert, en na 't
 oen, tusschen
 u veiligheid te
 l het aardrijk
 en op de Ber-
 Beuken-, en
 Verder voort-
 kers inkomst
 een Berg van
 vier. 't Aard-
 et bedekt met
 -, en eenige
 -en Dennen-
 en dwarstings
 a twee of drie

ingang van de
 als Klippen,
 Chibou of La-
 ankool. Hier
 aniche loopt,
 Baay zyn seer
 n op maaken.
 is de groote
 , welke goed
 en

en seer ruim is. Haar ingang is tusschen twee Punten, en heeft geen honderd schreden wijdte. De Schepen van drie of vier honderd vat kunnen 'er met allerhande getyden in komen. d' Ankering is 'er goed; en als de kabels al kwamen te breeken, sou men maar in de modder loopen. Dese Haven kan duizend Schepen bevatten. De Kom is omringd met Bergen, en seer hooge Steenrotsen. De Schepen kunnen 'er ter rechter hand van den ingang met de Boegspriet tegen 't land leggen, dat 's te zeggen, dat ze sonder gevaar zo dicht aan 't land kunnen leggen, dat 'er de Boegspriet aan kan raaken. De Rotsen sijn daar ter plaats steil. Daar zyn eenige kleine Rivieren en Vlieten, die 'er in loopen, en die uit alle deze Bergen komen. Aan het eind of uiterste der Haven heeft men een Berg van witte Rots als melk, welke zo hard is als Marmer. Op een andere plaats is een aardrijk of grond gantsch vermengd met kleine Keifsteentjes van verscheidene koleuren. Daar zyn aan de Kust brokjes van een redelijke grootte afgevallen, tegens de welken de zee aanslaat, sonder dat ze in stukken breeken: in tegendeel worden ze in de lucht en in 't water zo hard, dat men 'er met beitels niet het minste steentje af sou kunnen hakken; 't geen my doet gelooven, dat ze, indien ze gesleepen waren, niet minder schoon souden wesen als het Marmer, gelijk ook de witte Rots daar ik zo even af gesproken heb, zo men 'er slechts de proef af wilde neemen. Daar word Zalm in de Haven gevangen; maar de Makereel is 'er in overvloed, en ongelooflijk dik en lang. Men vangt ze met den hengel in den ingang der Haven. 't Is een Zandpunt, daar men een menigte van Schelpvisch vind. Daar zyn ook Poelen aan de voet der Bergen, in de welken seer veel Trapganzen, Endvogels, en allerhande ander diergelijk Wild, gevangen worden.

Vaarende van hier na *Niganiche*, heeft men acht mijlen ver een Kust van Klippen, welke uitsteekend hoog en steil zyn, even als een muur. Indien hier een Schip kwam te vergaan, daar sou geen kans van lijfberging voor iemand wezen; en *Niganiche*, 't geen twee mijlen van de punt afgelegen is, is niet veel beter. 't Is eigentlijk maar een Réc tusschen

Niganiche.

schen Eilanden, welke een weinigje in 't ruime water leggen tegen over een Inham van zand grond. De Schepen leggen 'er tusschen d' Eilanden en het land. Men ziet 'er by wijlen tot drie toe; maar ze zyn 'er niet in veiligheid. Echter is het de plaats die d' eerste van de gantsche Kust ingenomen word, vermits 'er de vangst goed en vroeg is. Van *Fourillon* of *Cap Breton* mag omtrent achtien of twintig mijl tot aan *Niganiche* wezen, en van daar tot aan *Cap de Nord* of de *Noordkaap* vijf of zes mijl, altemaal klippige Kust. Aan *Cap de Nord* is plaats voor een Schip, 't geen daar zyn Visschery kan aanstellen. Van *Cap de Nord* tot aan *Chadye* heeft men omtrent vijftien of zeffien mijlen. Dese gantsche Kust is niet als Klippen, bedekt met Deanenboomen, vermengd met eenige kleine Berkenboomen. Daar zyn eenige Inhammen van zand grond, daar zich naauwelijks een Chaloeper kan vertrekken. Dese Kust is gevaarlijk. *Chadye* is een grooten Inham, die omtrent twee mijlen diepte heeft, en aan beide de zyden met Rotsen geboord is. Aan het eind heeft men een Zandplaat, vermengd met Keisteenen, die de zee daar gemaakt heeft; achter de welke een Poel van zout water is. De Bakkeljaauw komt veel in dese Baay, 't geen 'er de Schepen heen trekt, hoewel 'er dikwils vergaan, ter oorsaak van de weinige veiligheid die 'er is.

Chalye.

Vervolgende de streek langs de Kust, welke tot vier mijlen van daar t' eenemaal van Rotsen is, vind men een klein Eiland tegen over een Inham van zandgrond, bekwaam om Chaloeopen in veiligheid te leggen. In desen Inham is een Berg van swarte steen, welke de Timmerlieden gebruiken om hun werken af te tekenen. Zy is niet van de besten, zynde wat hard. Na noch acht mijlen langs de Kust heen gevaaren te hebben, ontmoet men laage en platte Landen, bedekt met Geboomte van allerhande soorten, als Esschen-, Berken-, Beuken-, Masthouten-, Pijn-, en Dennenboomen: maar alle dese Boomen zyn niet van de besten. Van hier komt men met Chaloeopen in een kleine Rivier, in de welke seer veel Zalm gevangen word. Daar is een Mijn van Steenkool. Men heeft my gesegt, dat 'er ook Kalk was; maar ik heb z' 'er niet gezien. 't Geboomte is schoon in dese

Rivier;

Rivier
kleine
Campse
en van
waar ik
tien mi
Cap Bre
de rond
na niet
doet ach
leggen
Haring
maaken
'er seer
land is o
vond 'er
zyn 'er
het Eilan
ven kon
en over
behalven
met een
sullen zy
en dat is
den, gel

Rivier, en 't aardrijk niet bergachtig. Van den mond deser kleine Rivier tot aan den ingang der kleine Doortocht van *Campseaux*; aan de Noordzyde, heeft men maar drie mijlen; en van daar tot aan den anderen ingang aan de Zuidzyde, alwaar ik aangevangen heb om den kring te maaken, omtrent tien mijlen: en hier eindigt den omvang deses *Eilands van Cap Breton*, aan het welk men gemeenlijk tachtig mijlen in de rondte geeft. Den omtrek en het binnenste begrypen byna niet als Bergen van rotssteen: maar 't geen dit Eiland doet achten, sijn de Havens en Reën, daar de Schepen gaan leggen om hun Visschery aan te stellen. De Makereel en Haring komt in overvloed rond het Eiland; en de Visschers maaken 'er hun aas af, om den Bakkelijaauw te vangen, die 'er seer gretig na is, meer als na eenig ander ding. Dit Eiland is ook noch geacht geweest om d' Elands Jagt. Men vond 'er certijds een groote menigte; maar tegenwoordig zyn 'er geen meer. De Wilden hebben alles verwoest, en het Eiland verlaaten, vindende 'er niet meer daar zy af leeven konden. Niet dat 'er de Jagt van Gevogelte niet goed en overvloedig is; maar 't is niet genoeg tot hun voedsel, behalven dat het hen te veel aan kruid en lood kost: want met een snaphaanschoot, daar zy een Eland mee neervellen, fullen zy maar een Trappans of twee dooden, bywijlen drie; en dat is niet genoeg om hen met hun huisgefinnen te voeden, gelijk een groot Beest doet.

Eilandts Jagt
certijds op
het Eiland
van Cap
Breton.

H

VII. HOOFD.

VII. H O O F D S T U K.

Behelzende de beschrijving der groote Baay van S. Laurens, van Cap de S. Louis af tot aan den ingang van

(a) La Baie
des Chaloups.

(a) de Baay der Hette, met alle de Rivieren en Eilanden welke langs de Kust van het vaste Land zijn; mitsgaders van het Eiland S. Jan; de hoedanigheid des Aardrijks, de soorten van Geboomte, de Visschery, de Jagt, en eenige dingen van het beleid en de zeden der Wilden.

MEN moet nu weder na Cap S. Louis keeren, om het overige der Kust tot aan den ingang van de Baay der Hette te volgen.

Vertrukkende van dese Kaap, vind men tien mijlen van daar een kleine Rivier, welkers ingang een Plaat heeft, waar door ze by wijlen gestopt word, te weeten als het kwaad weer is, en dat de zee het zand derwaarts drijft: maar als de Rivier begint te swellen, loopt zy 'er over heen, en maakt d' opening. Daar kunnen niet als Chalopen inkomen. Zy strekt zich niet ver landwaart in. 't Aardrijk is hier goed, en bedekt met Boomen van alle de soorten die ik alreeds genoemd heb.

De streek omtrent twaalf mijlen ver vervolgende, is de Kust niet als Klippen, uitgefondert eenige Inhammen van verscheidene grootte. De landen zyn laag op dese plaatsen, doch goed, en bezet met schoone Boomen, onder de welken seer veel Eikenboomen zyn. Vervolgens komt men aan een groote Rivier, welkers ingang t' eenemaal plat is omtrent anderhalf mijl na de zee toe. Zy heeft wel drie mijlen wijdte in haar mond, die met laage zee byna overal droog loopt, sulks dat men gemakkelijk bemerkt, dat haar grond van zand is. Daar kunnen niet als kleine Vaartuigen inkomen,

Rivier van
Picou,

men, g
ten zy d
eenige R
kleine R
door ee
eng in d
te openi
door het
de welke
ten over
'er sich r
Jagt ove
sijn eenig
geeven.
heeft 'er
Dennen-
vier is re
of acht m
moet, be
voor by
opvaaren
Rivier, r
met groo
rende, sic
men, gel
als die van
goed. La
met Beem
Picou.
Anderh
ten Inham
sters vind
rond; en v
vind 'er gr
te; en nie
altemaal v
Rivier, te
noch een g

men, gelijk Barken van twaalf of vijftien vat; en noch moeten zy de volle zee verwachten. Men vind zelfs in den ingang eenige Klipbanken. Ter linker hand van desen mond is een kleine Rivier, welke niet van de groote afgezonderd is aldoor een Zandpunt. Zy loopt diep landwaart in, en is seer eng in den ingang. Hier voorby zynde, vind men een grootte opening, daar verscheidene Inhammen gemaakt worden door het middel der Punten van laag land, of Beemden, in de welken verscheidene Poelen zyn, daar men een zo grooten overvloed van allerhande Gevogelte in heeft, dat men 'er sich niet genoeg over kan verwonderen; en indien 'er de Jagt overvloedig is, 't land is 'er niet minder goed. Daar sijn eenige kleine Heuvelen, welke een aangenaam gesicht geeven. Alle de Boomen sijn 'er seer schoon en swaar. Men heeft 'er Eiken-, Beuken-, Masthouten-, Ceder-, Pijn-, Dennen-, en allerhande andere Boomen. De grootte Rivier is recht in den ingang. De Chalopen vaaren 'er zeven of acht mijlen ver in, waar na men een klein Eiland ontmoet, bezet met het selve Geboomte, en Wilde-wijngaard; voor by het welk men niet verder na haar oorspronk kan opvaaren, als met Canoos. 't Land aan beide de zyden der Rivier, na haar oorspronk toe, is ter verte van een mijl met groote en kleine Pijnboomen bedekt. Verder opvaarende, siet men aan beide zyden niet als seer schoone Boomen, gelijk hier voor. De Heuvelen zyn 'er wat hooger als die van de kleine Rivier; maar het land is 'er niet minder goed. Langs haer oevers sijn ook Inhammen en Kreeken, met Beemden, daar de Jagt goed is. Zy heet de *Rivier van Pifson*.

Anderhalf mijl in de Rivier, ter linker hand, is een grooten Inham, alwaar men een menigte van uitsteekende Oesters vind. d' Eenen op d' eene plaats zyn byna t' eenemaat rond; en verder in den Inham zyn ze monsterachtig. Men vind 'er grooter als een schoen, en byna van deselve gedaante; en niet tegenstaande dese overmaatige grootte zyn ze altemaal vol, en van goede smaak. Aan den ingang deser Rivier, ter rechter hand, een half mijl van haar mond, is noch een groote Baay, welke by drie mijlen landwaart in

loopt, en verscheidene Eilanden met Beemden, en een goed getal van Inhammen, alwaar ook Gevogelte in overvloed gevonden word, aan beide de zyden begrijpt. Drie mijlen verder vaarende, ontmoet men een anderen Inham, veel grooter, voorzien met een menigte van Eilanden van ongelijke grootte, een gedeelte bedekt met Boomen, en d'anderen met Beemden en Velden, en een oneindige menigte van Vogelen van allerhande soorten. Alle de landen zyn schoon en goed, niet al te bergachtig, maar bezet met schoone Boomen, onder de welken seer veel Pijn- en Eikenboomen zyn.

Acht of negen mijlen verder vaarende, is de Kust hoog met Klippen, en niet seer veilig; weshalven men wat dieper in zee moet steeken. Men vind 'er echter een Inham, daar het land laag is; maar daar is geen groote sekerheid voor Chaloeppen, en de zee breekt 'er geweldig. Vervolgens vind men een andere Rivier, die een menigte van Klippen in haar ingang heeft; en een weinigje in 't ruime water, na de zee toe, een ander klein Eiland, bedekt met Geboomte, 't geen men *l'Isle l'Ormet* noemt. Eer men in dese Rivier komt, ontmoet men een grootte Baay van twee goede mijlen diepte, en een breedte. Op verscheidene plaatsen is het laag land doorgaans bedekt met schoone Boomen. Aan het eind van dese Baay ziet men twee Punten landts, die sich na malkander toe strekken, en een engte maaken, welke d'ingang der Rivier is, die drie of vier mijlen ver uit het land komt. Zy is plat in haar ingang; en de Chaloeppen komen 'er niet diep in. 't Land is redelijk schoon. Men ziet 'er eenige Bergen van een matelijke hoogte. Daar worden ook zeer veel Oesters en Schelpvisch gevangen. Vaarende van daar omtrent twee mijlen langs de Kust heen, vind men noch een andere Rivier, welke vry diep landwaart in loopt. De twee Oevers zyn bergachtig.

Verder voortvaarende, en de Kust omtrent twaalf mijlen volgende, ontmoet men *Cap Tourmentin*. 't Is een groote Punt, die sich in de zee uitstrekt, en maar dardehalf mijl van 't Eiland *S. Ian* aflegt, 't welk het engste van de geheele passazie is. Deze Kust is niet als Bergen, en seer gevaarlijke

Klip-

l'Isle l'Ormet

Cap Tourmentin

Klippen
zyn,
slechts
grootte
al het b
eenige
Dese
dese Ku
dere Ri
moet he
zynde,
Men w
Inham v
sich in v
ne (de
geduurd
noodfaa
maaken
te en Vi
Trappan
snippen.
Elst; M
goede V
onze Ho
zo moe l
naam als
seer scho
soorten d
Beemden
landwaar
noos; en
men.
Vervo
chiboucou
wy af ge
grootte Z
ver strek
doorvaar

Klippen, welke al vry ver in 't ruime water daar tegen over zyn, en waar van men d' eenen ziet, en d' anderen sich slechts met laage zee vertoonen. Deze Punt is tusschen twee groote Baayen, geboord met Bergen en Rotsen, waar van al het bovenste byna niet anders is als Pijn- en Dennen- en eenige weinige andere Boomen.

Deze Punt voorby zynde, en omtrent tien mijlen langs dese Kust voortgevaaren hebbende, ontmoet men een andere Rivier, daar de Barken in kunnen komen; doch men moet het kanaal wel neemen, en een klein Eiland gepasseert zynde, is men in sekerheid, en men vind waters genoeg. Men werpt het anker voor een groote Beemd, welke een Inham van een redelijke uitgestrektheid maakt, alwaar men sich in veiligheid legt. 'k Heb dese Rivier *la Riviere de Cocagne* (de Rivier van Luilekkerland) genoemd; vernids ik 'er gedurende den tijd van acht dagen dat het onweer my noodsaakte daar te blyven, zo veel vond om goede gier te maaken: en al mijn Volk was zodanig verfaad van Gevogelte en Visch, dat zy 'er niet meer aan ruiken wilden; 't zy Trapganzen, Endvogels, Teelingen, Pluvieren, Houtsnippen, Watersnippen, Tortelduiven, Perdryzen, Zalm, Elst; Makereel, Spiering, Oesters, en andere soorten van goede Visch. Alles 't geen ik 'er u af zeggen kan, is dat onze Honden op het Vleesch en de Visch gingen slaapen; zo moe hadden zy het sich gegeeten. 't Land is zo aangenaam als de goede gier. 't Aardrijk is plat, en bedekt met seer schoone Boomen, zo in dikte als in hoogte, van alle de soorten die ik genoemd mag hebben. Daar zyn ook groote Beemden langs de Rivier, die omtrent vijf of ses mijlen landwaart in loopt. De rest is niet bevaarbaar als met Canoos; en men heeft 'er veel meer Pijn- als andere Boomen.

Vervolgende onsen weg, kwamen wy in de *Rivier van Re-* Rivier van
schibouctou, welke omtrent tien mijlen van de laatste, daar Re-schibou-
wy af gesproken hebben, gelegen is. Dese Rivier heeft ctou.
grote Zandbanken in haar ingang, die sich byna een mijl ver strekken, midden door de welken een kanaal is tot de doorvaart der Schepen van twee honderd vat. Na dat men 'er

'er in is gekomen, vind men een kom van een groote uitstrekking, maar plat op eenige plaatsen. De Schepen konnen niet diep in dese Rivier opvaaren, maar de Barken by de drie mijlen. Twee andere Rivieren vallen in dese kom, van de welken d' eene klein, en d' andere redelijk groot is, waar door de Wilden na de Rivier *S. Ian* gaan, draagende hun Canoos twee maalen om van d' eene Rivier in d' andere te geraaken, uit het opperft der welke zy in een groot Meir komen; en hier na treden zy in een andere Rivier, welke in die van *S. Ian* loopt. Met dese vaart brengen zy twee dagen toe, als zy sich niet willen ophouden; 't geen hen selden gebeurt, zynde nooit feer haastig: en door dit middel befoeken de Wilden van *S. Ian* en desen malkander dikwils. Belangende de kleine Rivier, die ter rechterhand van den ingang is, zy dient door het middel van een andere overdraaging tot de gemeenschap van *Miramichi*, 't geen de Wooning is welke ik in de *Baay der Heite* heb. De Kapitein van *Rechibouctou*, *Denys* genaamd, is een hoogmoedige en schadelijke Wild. Alle d' anderen van de groote Baay vreesen hem. Hy heeft op den oever van de kom deser Rivier een Fort, gemaakt van swaare palissaaden, met twee manieren van bolwerken, in het welk zyn hut is; en d' andere Wilden hebben hun hutten rondom de zyne. Hier heeft hy een groot stuk houts boven op een boom doen oprechten, met dikke nagelen 'er door, op de manier van een Wip, welke tot trappen dienen om 'er by op te klimmen; alwaar hy van tijd tot tijd een Wild stuurt, om te zien of 'er niet iets langs de kusten t' ontdekken is; want men kan van dese hoogte feer ver in zee zien. Zo zy eenig Schip of Canoos in 't oog krygen, doet hy al sijn Volk in de wapenen stellen, met hun boogen en pijlen, en snaphaanen; zet een schildwacht op d' aankomst, om te vraagen wat lieden het zyn; en alsdan, na dat het hem in 't hoofd komt, laat hy hen wachten, of terstond aan land komen. Eer hy weer binnen treed, moeten zy een salvo met hun snaphaanen doen, en somtijds twee. Hier na treed dit Hoofd binnen, en zyn stoet na hem. Hy gaat nooit uit zyn hut, om de geenen, die hem komen befoeken, t' ontfangen; maar zit daar altijd

Vreemd ver-
haal noo-
pende de
Kapitein
van *Re-
chibouctou*.

op

op sijn g
bak heef
het com
een meet
Wild ga
doen, o
terstond
nen te ge
Alle de V
versellen
treed, de
de welke
de; want
niemand
zou hy he
ren; wan
hy het nie
doet hy h
buy kryg
party. In
schap zyn
hen dan ie
hals bree
nooit van

Men mo
Canoos ge
temaal Ch
de Kapitei
op hun ve
plaatsen,
aan de Kus
af te bedie
op hebben
meer ceren
daan hebbe

Om wed
Rechibouctou
'er overvlo

op zijn gat, als een Aap, met de pijp in de mond, zo hy tabak heeft. Hy spreekt niet eerst, maar wacht dat men hem het compliment doe; en een wijl daar na antwoord hy met een meesterachtige destigheid. Zo hy na de hut van eenigen Wild gaat, laat hy onderwege een schoot met een snaphaan doen, om alle d'andere Wilden te waarschuwen, welke terstond uit hun hutten komen, en hem met hun snaphaanen te ontmoet gaan. Thans treed uit zijn Chaloept te land. Alle de Wilden, die daar sijn, lossen hun snaphaanen, en versellen hem wyders tot aan hun hutten: en als hy binnen treed, doen ze elk noch een schoot. Ziet daar de manier, op de welke hy sich doet ontfangen, meer uit vrees als uit liefde; want zy wenschen altemaal na zyn dood, en hy is van niemand bemind. Zo zy in hun plicht gebreekg bleeven, zou hy hen slaan, doch niet als ze in getal by malkander waren; want in sulck een geval kon het seer licht gebeuren dat hy het niet straffeloos en deed: maar als hy hen alleen vind, doet hy hen aan hun plicht gedenken. Zo de Wilden een buy krygen om sich vrolijk te maaken, is hy nooit van de party. In tegendeel verbergt hy zich; want in de dronkenschap zyn ze al zo groote Kapiteinen als hy: en indien hy hen dan iets zei, 't geen hen mishaagde, zouden zy hem den hals breeken. In die gelegtheden is hy wijs, en spreekt nooit van zyn grootheid.

Men moet aanmerken, dat de Wilden van de Kust geen Canoos gebruiken tot de Rivieren, en dat zy tot de Zee altemaal Chaloept hebben, welken sy by wijlen koopen van de Kapiteinen, die, na hun Visschery te hebben geëindigt, op hun vertrek staan; maar de meesten neemen ze van de plaats, daar de Kapiteinen ze hebben doen verbergen, aan de Kust of in de Rivieren, om 'er sich in een andere reis af te bedienen: maar als d'eigenaars, of anderen die 'er recht op hebben, de selven kennende worden, maaken ze geen meer ceremonie in ze weder te neemen, als de Wilden gedaan hebben in ze sich toe te eigenen.

Om weder te keeren tot den Kapitein *Denys*. Zijn Land *Reehiboutou* is schoon, niet te laag noch te hoog. De Jagt is 'er overvloedig: de Makereelvangst insgelijks, en ze valt 'er

'er seer groot. Wat het Geboomte belangt, ze sijn als die van andere plaatsen; vermengt met Dennen- en Pijnboomen.

Verlaatende *Rechibouctou*, om na *Miramichi* te gaan, vind men ter linker hand groote Zandbanken, welke sich ver in 't ruime water na de zee toe uitstrekken; en selfs moet men de gantsche Kust niet te dicht komen, wel acht of tien mijlen ver: waar na men een' groote Baay vind, die meer als twee mijlen landwaart in loopt, en wel soo veel wyde heeft. Dese gantsche Baay is ook van Banken, waar af het grootste gedeelte sich met laage zee vertoont; en de zee is 'er by kwaad weer seer gevaarlijk, vermits se overal geweldig breekt. Daar is echter een klein Kanaal, 't geen in de Rivier geleid, welke geweldig krom en bochtig loopt; en men moet het wel weteen om 'er in te komen: en noch konnen 'er geen grooter Vaartuigen in opvaaren als Barken van twaalf of vijftien vat met volle zee. Dese Banken strekken sich tot aan de mond van de *Rivier Miramichy*, waar af den ingang seer eng is, ter oorzaak van een klein Eiland 't geen ter rechterhand in 't inkomen legt, 't welk d' opening sluit. Dit voorby zynde, vind men een' schoone Rivier van een kanonschoot wijd, die redelijk diep is. De twee Kusten sijn hooge Klippen, op de welken schoon Geboomte staat. Men vind 'er echter eenige kleine laage Inhammen, daar men met Chaloupen of Canoos te land kan komen. Dese Rivier heeft vijf of ses mijlen langte, daar de Schepen kunnen opvaaren; en hier vind men twee andere redelijk groote Rivieren, die daar in loopen, en alle beiden puntswyfe eindigen, welke twee punt en een vork maaken; maar daar konnen niet als Canoos in opvaaren ter oorzaak der Klippen die 'er hier en daar zyn. De geene, die ter linker hand is, gaat opwaarts na de *Rivier van Rechibouctou*; en d' andere ter rechter hand strekt sich na de kant van de *Baay der Hette*. Aan 't opperst van dese Rivier komt men door het middel van een draagplaats, daar men de Canoos overdraagt, in de *Rivier van Nepiguit*, welke aan het eind van de *Baay der Hette* gelegen is. De Wilden hebben ons gezegt, dat het land boven aan dese Rivieren schoon en vlak is; dat 'er de Boomen

Rivier Miramichy.

schoon,

schoon
Boome
't Zij
noem
maake
en seer
de Vorl
ter rech
meer als
ne, en
eenige l
Men vin
daar een
het ong
S. Jan ge
en 'savo
vijf of se
den, d'
verzyde
een vier
de selve p
sten sich
of 'er ee
dien de T
Zalmen
met fulke
men des
't geen sy
gen zyn
word doo
Banken t
is; waar
mak verv
ren, die h
Meiren k
dese Meir
Wat de J
goed en o

schoon, dik, en dun gezaaid zyn; dat men 'er geen kleine
 Boomen heeft die hen beletten op d' Elands Jagt te gaan.
 't Zijn de selve soorten van Geboomte die ik hier voor ge-
 noemd heb. In de Valleyen, daar de wateren een Maras
 maaken, heeft men seer veel Dennenboomen, maar klein
 en seer dicht. Wat het benedenst der Rivieren belangt, daar
 de Vork gemaakt word; 't zyn ter slinker hand Klippen, en
 ter rechter hand een plat land, daar een groote Beemd is van
 meer als twee mijlen lang, en een halve mijl breed op d' een-
 ne, en drie vierde deel mijls op d' andere plaats. Daar staan
 eenige kleine Boomen in, doch seer ver van malkander.
 Men vind 'er ook een menigte van Aard- en Braambesien,
 daar een zo groot getal van Tortelduiven op versamelt, dat
 het ongelooflijk is. 'k Heb 'er eens acht dagen omtrent
 S. Jan geweest, gedurende de welken wy 'er alle morgens
 en 's avonds benden af zagen vliegen, waar af de minste van
 vijf of ses honderd waren. d' Eenen setteden sich in de Beem-
 den, d' anderen daar tegen over op een Zandpunt aan d' o-
 verzyde der Rivier. Zy saten niet langer als ten hoogsten
 een vierde deel uurs, wanneer 'er weer andere benden op
 de selve plaats kwamen zitten. Ondertusschen heften d' eer-
 sten sich op, en vloogen. 'k Geef den Leezer te bedenken,
 of 'er een menigte af gedood en gegeeten wierd. Maar in-
 dien de Tortelduiven ons door hun overvloed plaagden, de Menigte van
Tortelduiven en Zal-
men.
 Zalmen maaken 't ons noch veel banger; want ze komen
 met sulke verwaarlijke hoopen in dese Rivier aansetten, dat
 men des nachts niet kan slaapen: zo groot is het geraas,
 't geen sy maaken met, na dat zy uit het water opgespron-
 gen zyn, daar weer in neer te vallen; 't geen veroorzaakt
 word door de moeite, welke zy gehad hebben om over dese
 Banken te geraaken, aangesien het weinig water 't geen 'er
 is; waar na zy sich, als zy dieper grond vinden, op hun ge-
 mak vervrolijken. Vervolgens swemmen zy na de Rivie-
 ren, die heel diep landwaart in loopen, en uit verscheidene
 Meiren komen, welke sich in malkander ontlasten. In alle
 dese Meiren vind men veel Bevers, en weinig Elanden.
 Wat de Jagt van 't Gevogelte belangt, zy is 'er ook seer
 goed en overvloedig. De Schelpvisch ontbreekt 'er mede
 niet,

niet, zynde de Banken 'er altijd mee bezet. De Wilden sijn in dese Rivieren in grooter getal, als in d' anderen.

Om 'er uit te geraaken, moet men alle dese Banken passeeren, en daar na de Kust volgen tot aan het *Eiland van Miscon*, 't geen 'er tien of twaalf mijlen van daan gelegen is. De Kust is byna overal van zand. Men vind 'er veel groote en kleine Inhammen, alwaar Beemden en Poelen van zout water zyn, welken de zee in 't oploopen maakt. Daar zyn ook eenige groote Vlieten; en op alle dese plaatsen ontbreekt de Vogel jagt van allerhande soorten niet. De Kust is gantsch vervuld met Geboomte, even als het ander, uitgefondert dat 'er de Cederboomen gemeender zyn. Twee mijlen aan dese kant eer men d' *Eilanden van Miscon* vind, ontmoet men een groten Inham, die de passazie van *Caraguet* is, 't geen eindigt aan de *Baay der Hette*, alwaar Eilanden sijn daar ik op hun plaats af sal spreken.

Eilanden
van Miscon.

Na twee mijlen langs de Kust heen gevaaren te hebben, vind men een anderen kleinen ingang voor Barken, welke tusschen de twee *Eilanden van Miscon* gelegen is. d' Ingang is gevaarlijk by kwaad weer, vermits 'er een Zandbank is daar de zee afgrýselijk op breekt. Aan beide de zyden der Eilanden heeft men Zandpunten, welke den ingang eng maaken; maar zo haast als men se voorby is, krijgt men grooter ruimte. Ter rechter hand in 't inkomen legt het *kleine Eiland van Miscon*, 't geen vier of vijf mijlen in den omvang heeft. De punt voorby zynde, siet men 'er een gedeelte af als een groote uitgestrektheid van land sonder boomen, sijnde niet anders als Marassen, over de welken als men heen gaat, doet men alles meer als vijftig schreeden rondom sich beeven. Hier gaan de Trapganzen in de lente hun eyeren uitbroeden, en ruijen. De genen, die ruijen, leggen dat jaar niet, en die niet ruijen al. 'k Zal 'er u de bysonderheden af seggen, als ik kom te spreken van d' eigenschappen der Vogelen van dit Land.

Vervolgende onsen streek als men de Marassen voorby is, vind men land bedekt met Dennenboomen, vermengd met eenige kleine Berkenboomen; waar na men een groote Zandpunt ontmoet, die een Inham van een aanmerkelijke grootte

groot
besche
steller
hebbe
om de
Zandp
van de
honder
midden
ken, u
zo dik
van tw
wijs, 't
ter te v
het get
loepen
scheppe
den. T
met het
zout als
Terw
viel 'er
moet lij
sen te ve
Scheper
krygen,
wittiger
en de W
noos fitte
fangen:
willen,
neemt,
daar omt
zeden bre
mangeld
Vischers
na zyn, e
pende ach

grootte maakt. Hier leggen de Schepen, die 'er onder de beschutting der twee Eilanden hun Viſſchery komen aanstellen. Men kan seggen aldaar een Schip in ſekerheid te hebben. 'k Heb 'er tot vijf of ſes Schepen gezien, altemaal om den Bakkeljaauwvangſt. Zy maaken *Vignaux* op deſe Zandpunt; want daar is geen *Grav.* 't Zoet water is ſeer ver van deſen oord; maar in vergelding komt omtrent twee honderd ſchreden van de Kuſt, tegen over of omtrent het midden van die Geboomten daar ik zo even af heb geſproken, uit de grond der zee een ſtraal van zoet water opborlen zo dik als twee vuiften, 't geen ſijn zoetheid in een omring van twintig ſchreeden behoud, ſonder ſich op eenigerley wijs, 't zy met de vloed of d' eb der zee, met het ander water te vermengen, ſulks dat de ſtraal van het zoet water met het gety klimt en daalt. De Viſſchers gaan 'er met hun Chaloeppen hun water haalen, 't geen zy met emmers in de vaten ſcheppen, even of zy 't uit de kom van een Fontein putteden. Ter plaatſe daar deſe ongemeene Bron is, heeft men met het laagſte gety een vadem waters; en 't water is rondom zout als het overige der zee.

*Straal van
zoet water
in de zee.*

Terwijl alhier in den jaare 1657. eenige Viſſchers lagen, viel 'er een droevige ſaak voor, waar af ik het verhaal hier in moet lijven. De Wilden ſijn gewoon ſich omtrent de plaatſen te vervoegen, daar ze weeten dat de Viſſchers met hun Schepen ſtaan te komen. Zo haaft als zy 'er een in 't oog krygen, maaken ze een groote rook, om het Volk te verwittigen dat ze daar zyn. 't Schip naderd hier op aan land, en de Wilden neemen eenige Huiden, en gaan in hun Canoes ſitten om 'er na toe te roeyen. Zy worden 'er wel ontfangen: men geeft hen te eetén en te drinken zo veel als ze willen, om hen aan de gang te helpen; waar na men verneemt, of ze veel Huiden hebben, en of 'er meer Wilden daar omtrent zyn, gelijk hier na in de beſchryving hunner zeden breeder gefegt ſal worden. Deſe Huiden worden vermangeld tegen Brandewijn, daar ze, ſedert dat ze met de Viſſchers hebben beginnen te handelen, geweldig begeerig na zyn, en ſich ſoodanig mee opvullen, dat ze dikwils al ſuijpende achter over vallen; want zy heeten 't geen drinken,

*Doodelijk
gevecht tuſ-
ſchen eenige
Wilden.*

zo ze sich niet beestachtig met desen sterken drank overlaaden. Daar waren dan sommige Wilden aan dese Schepen geweest, die ettelijke Huiden aan de Visschers vermangeld hadden, daar ze een groote quantiteit van Brandewijn voor hadden gekreegen. Des avonds weer aan land komende, vielen se gesamentlijk aan 't drinken, vervolgens aan 't pogchen en inoeven, en eindelijk aan 't vechten: want hun geschillen spruiten gemeenlijk uit hun staat, willende d' eenen meer wesen als d' anderen, en roemende op hun dapperheid. Een van de twee, die d' eersten woorden gekreegen hadden, greep een boetelje by den hals, en sloeg 'er sijn party met sulck een geweld tegen de kop, dat hy beswijmd ter aarde viel; waar na hy hem met het mes, 't geen hy aan den hals had hangen, vier diepe wonden in het lijf stak, sulks dat 'er het bloed in overvloed uit gudsste. Een broeder van desen gekwetsten Wild vloog terstond op; en vindende een inaphaan, meende hy den ander te doorschieten. Dese slaat de tromp aan een kant, sulks dat de kogel een ander, die gantsch geen schuld aan het werk had, dwars door den hals heen vloog. Hier op wierd de strijd algemeen; en al wat men in de hand kreeg diende tot wapen: om kort te gaan, men vond des anderendaags vijf dooden op het slagveld, en dat van negen perfoonen die ze in 't geheel geweest hadden, sijnde d' overgebleevenen ook altemaal meer of minder gekwetst. Zulke doodelijke werkingen brengt de Brandewijn somtijds onder dese lieden voort; en 't sou veel beter wesen, dat de Visschers nooit handel met hen dreeven, als dat ze hen de middelen beschikken om malkander van 't leven te berooven.

't *Groot Eiland van Miscon* heeft seven of acht mijlen in den omvang, met veele groote Inhammen, by de welken verscheidene Beemden en Poelen zyn, daar de Zee in opklimt, en daar een schoone Jagt van allerhande Vogelen is. Men vind 'er ook veele Perdrysen en Konynen. Daar sijn vier Vlieten, welke in de Zee loopen, waar van twee Canoos kunnen voeren, d' anderen niet. 't Geboomte is 'er als op andere plaatsen; doch men heeft 'er meer Dennenboomen. 't Aardrijk is 'er zandachtig, maar echter goed. Alle de

Mocs-

nk overlaa-
se Schepen
ermangeld
ewijn voor
komende,
aan 't pog-
ant hun ge-
ende d' ce-
p hun dap-
len gekree-
loeg 'er sijn
y beswijmd
geen hy aan
f stak, sulks
broeder van
ndende een
Dese slaat
ander, die
oor den hals
; en al wat
ort te gaan,
agveld, en
est hadden,
minder ge-
Brandewijn
l beter we-
en, als dat
van 't leven

ijen in den
velken ver-
in opklimt,
n is. Men
aar sijn vicr
vee Canoos
is 'er als op
enboomen.
Alle de
Mocs-

Moesk
Wooni
ten van
wonder
setten, v
ik uit m
een seke
pagnie h
te met d
inventar
ik 'er had
betaalen
ge pen
order sal
genieting
volkt wo
open staa
d' Uit-
land en di
langs het
nemen,
heeft; en
den, en 'e
de Eiland t

Moeskruiden komen 'er seer wel voort; en toen ik daar een Wooning had, liet ik 'er een menigte van allerhande soorten van Persikken, en Vruchten met steenen planten, die 'er wonderlijk wel voortkwamen. 'k Deed 'er ook Wijngaard setten, welke seer wel aarde. Maar twee jaaren daarna wierd ik uit mijn besitting gestooten door d' *Annay*, uit kracht van een seker Raadbesluit, hoewel ik een Octroy van de Compagnie had, ten insichte van het welk hy een verdrag maakte met den geen, die daar voor my het gebied voerde. Men inventariseerde alle de koopmanschappen en leeftocht, die ik 'er had, wegens welker waarde hy sijn handschrift gaf, te betaalen in 't volgende Jaar; doch ik heb 'er nooit een eenige penning af kunnen krygen. Aldus, so lang als 'er geen order sal wesen, en dat men niet verskerd sal zyn van de genieting sijner Octroyen, sal het Land nimmermeer bevolkt worden, en altijd voor de Vyanden van Vrankrijk open staan.

d' Uit- en ingang der Schepen is tusschen het groot Eiland en die groote Zandpunt van 't klein Eiland. Men moet langs het groot Eiland heen vaaren, om het goed kanaal te neemen, 't geen altijd anderhalf en twee vademen waters heeft; en hier van daan moet men in de *Baay der Hesse* treden, en 'er rondom vaaren, om na l' *Ile Percée* of 't *Doorboorde Eiland* te gaan.

VIII. H O O F D S T U K.

Beschrijving van 't Eiland S. Jan, en d' andere Eilanden welke in de Grootte Baay van S. Laurens gelegen zijn tot aan des zelfs ingang, zelfs van 't Zandeiland, en van alles 't geen de gemelde Eilanden betreft, 't zy ten opzicht van 't Aardrijk, van 't Geboomte, van de Visschery, de Jagt, Rivieren, en andere byzonderheden.

ER men in de *Baay der Hette* treed, sal ik u hier de beschrijving maaken van 't *Eiland S. Jan*, en van alle d' andere Eilanden welke in de *Grootte Baay van S. Laurens* gelegen zyn.

S. Paulus
Eiland.

Isles aux
Oiseaux, of
de Vogel-
eilanden.

Isles Ramées
of de Tak-
eilanden.

Eiland van
Magdalena.

'k Neem mijn weg weer van de grooten ingang, die tus-
schen *Cap de Rest* op 't *Eiland van Terre Neufve* en *Cap de Nord*
op 't *Eiland van Cap Breton* is. In dese tuschenwijdte vind
men het *Eiland van S. Paulus*, leggende omtrent vijf mijlen
van *Cap de Nord*, en achtiën van *Cap de Rest*. Van hier twint-
tig mijlen in de *grootte Baay van S. Laurens* opvaarende, ont-
moet men de *Vogeleilanden*. Zy voeren desen naam ter oorzaak
der grootte menigte die men 'er vind; en zo de *Visschers*, die
in dese *Baay* komen, in 't voorby vaaren mooy weer heb-
ben, stuuren zy 'er hun *Chalopen*, die sich daar met *Ey-
ren* en *Vogels* laaden. Hier na langs de *Takeilanden*, welke
seven zyn leggende altemaal langs het *Eiland van Cap Breton*,
seven of acht mijlen in 't ruime water, heen vaarende, is 'er
een *passazie* tuschen beiden voor *grootte Schepen*. 'k Heb
'er *doorgevaaren* met een *Schip* van vijf honderd vat, 't geen
ik na *Miscon* voerde, om 'er mijn *Visschery* aan te stellen,
en *leefstrocht* aan mijn *Wooning* te brengen. Aan het eind
der *Takeilanden* legt het *Eiland van Magdalena*, 't geen veel
grootter is als alle d' anderen. Daar is een *kleine Haven* voor
Schepen van tachtig of honderd vat, en een *overvloedige*
Bakkelijauwvangst. Men vind 'er ook *Zeewolven*. d' En-
gelschen

gelsche
willen
ven; si
ting va
oude ei
veel nic
gerecht
aan gee
die ook
Met het
aanstelt
het Zan
Cap Breton
van Koe
hebben f
te vange
weshalve
midden i
't geen de
vijf-en-tw
de breedt
aan de ka
ver strek
als een mij
op als de
bleeven,
geslagen.
Maar or
te komen:
men, ver
mijlen van
van l' Isle
gesicht voo
moet 'er nic
an de zyde
sch meer al
ceft wel v
en in de br
gelschen

adere Eilanden
s gelegen zijn
andeiland, en
est, 't zy ten
omte, van de
yzonderheden.

ku hier de be-
van alle d' an-
van S. Laurens

gang, die tus-
en Cap de Nord
enwijdte vind
ent vijf mijlen
an hier twin-
aarende, ont-
am ter oorfaak
Vifchers, die
oy weer heb-
daar met Eyc-

landen, welke
van Cap Breton,
aarende, is 'er
epen. 'k Heb
rd vat, 't geen
Aan het eind
't geen veel
e Haven voor
overvloedige
olven. d' En-
gelschen

gelschen hebben 'er sich verscheidene maalen metter woon
willen ter neer zetten, doch ik heb 'er hen van daan gedree-
ven; sijnde de Franschen sedert onheugelijken tijd in besit-
ting van dese Plaatsen, en niet billijk dat sy ons in onse zo
oude eigendommen komen ontrusten, dewijl wy hen zo
veel nicuwe Colonien, welken sy en onse gebuurfchap op-
gerecht hebben, in vrede laten besitten: behalven dat zy
aan geen Franschman toelaaten eenige vifschery, hoedanig
die ook sou mogen wesen, op hun Kusten aan te stellen.
Met het selve recht moeten sy ze dan ook op d' onsen niet
aanstellen. Echter hebben zy niet gelaaten sulks omtront
het Zandeiland te komen doen, 't geen vijftien mijlen van
Cap Breton in de Baay van Campseaux legt. Dit Eiland was vol
van Koeyen; maar so haast als sy 'er op kwamen woonen,
hebben sy alles verwoest. Zy meenden 'er ook Zeekoeyen
te vangen; doch sy konden niet tot hun oogmerk geraaken:
weshalven sy genoodfaakt waren het te verlaaten. In het
midden is een Poel van zoet water, en een weinig gras,
't geen door het zand heen komt. 't Heeft wel twintig of
vijf-en-twintig mijlen in de langte, en een kanonschoot in
de breedte. 't Is gevaarlijk, ter oorfaak der Banken die het
aan de kant der zee heeft, welke sich wel drie of vier mijlen
ver strekken, en gantsch plat zyn, en met laage zee meer
als een mijl droog loopen. Daar is tegenwoordig niet meer
op als de Poel en Gras, zynde 'er geen Koeyen meer ge-
bleeven, want men heeft ze alleenlijk om de huiden dood
geflagen.

Maar om weder tot onse Eilanden van *Brion* en *Mazdalens*
te komen: 't sijn niet als Klippen, en daar op Dennenboon-
men, vermengd met kleine Berkenboomen. Acht of tien
mijlen van daar ontmoet men 't Eiland van *S. Ian* op de weg
van 't *Isle Percer* of het *Doorboorde Eiland*. Men vaart 'er in 't
gesicht voorby, na de gesteldheid der winden: doch men
moet 'er niet al te dicht aan naderen; want de gantsche Kust
aan de zyde der Baay is niet als zand, en heeft Banken die
sich meer als een mijl in 't ruime water strekken. Dit Eiland
heeft wel vijf-en-twintig of dertig mijlen in de langte, en
ten in de breedte in 't midden, sijnde by na van de gedaante
cener

Eiland van
S. Ian.

eener halve-Maan, en puntig aan beide d' einden. De zyde, die na 't vaste land fiet, is beset met Klippen. Daar sijn twee Inhammen, alwaar twee Vlieten sich in de zee komen ontlasten. Daar kunnen Barken inkomen, sijnde daar binnen soorten van kleine Havenen. Aan die kant is 'er het Geboomte seer schoon; en 't land, 't geen men 'er ziet, is ook redelijk goed. Dit Eiland is by na niet bedekt als met Dennenboomen, vermengd met eenige Beuken- en Berkenboomen. Aan de zyde, die na de groote Baay fiet, heeft men ook twee Havens, daar twee kleine Vlieten uit komen; maar d' ingangen sijn seer plat of ondiep. Van binnen is 'er waters genoeg. 'k Heb eertijds in die geweest, welke het dichtst aan de punt van *Miscoon* is, en 'er drie groote Schepen gesien, Biscayers of Basques: maar om 'er in te komen, moesten zy alles op de Ree lossen, en aan land brengen, en vervolgens de Schepen op zy leggen, als om te kielhaalen, en z' 'er alsdan met Chalopen insleepen. Zy kwamen 'er ook op de selve manier uit; waar na zy al hun Visch op de Ree brachten, om ze te laaden. Men kan 'er tegenwoordig niet meer inkomen, zynde d' ingangen gestopt, en het gevaar al te groot. 't Geen hen dese moeite deed neemen, was d' overvloed van de Visch, die op dese Kust is; behalven dat zy dicht by de (a) *Weesbank* waren, daar de Visch zo groot is als die van de Groote Bank. 't Gety klimt wel ver op sommige plaatsen van dit Eiland; 't geen groote Beemden en verscheidene Poelen maakt; en op alle dese plaatsen is het Gevogelte in overvloed. Zy maaken 'er hun nesten, en ruyen 'er. Men heeft 'er Kraanen, witte en graauwe Ganzen, als in Vrankrijk. Wat d' Elanden belangt, die zyn 'er niet; maar wel *Cariboux*, 't geen een andere soort van Elanden is, niet zo kloek van hoornen, maar dikker en langer van hair, en byna altemaal wit. Zy sijn uitsteekend om t' eten, en hebben blanker vleesch als d' Elanden. Daar zyn 'er weinig; want de Wilden vinden ze al te goed om z' 'er te laten aangroeyen. Dit Beest heeft de hersenen in tweeën verdeeld, door een zekker dik vlies 't geen als twederhande hersenen maakt.

(1) *Banc aux Orphelins.*

Cariboux,
een soort
van Elanden.

Beschr.
ge d
Gro
de R
rijks
schen

O M
Zyn
het
trent dri
tocht vin
u hier vo
bekwaan
der Hette
heen, die
als Zandb
loopt. M
Visschers
moet kom
het een, c
alwaar de
Tousquet h
groote In
jaauwvang
'er in men
Kust niet
ken de zee
geen men
gen. Op e
Geboomte
doch midd

IX. HOOFDSTUK.

Beschrijving van de Baay der Hette, en van al het overige der Kust van de Grootte Baay tot aan den Ingang der Grootte Rivier van S. Laurens, daar by begreepen alle de Rivieren en Harenen, de hoedanigheden des Aardrijks, de verscheidene soorten van Geboornste, de Visschery, de Jagt, en meer andere byzonderheden.

OM in de *Baay der Hette* te komen, keer ik weder te rug. Zynde uyt de Haven van *Miscoon* gelooopen, latende het groot Eiland ter linker hand, vaart men 'er omtrent drie mijlen langs heen, waar na men de kleine doortocht vind, die uit de *Baay van Miramichy* komt, waar af ik u hier voor den ingang heb aangeweesen. Dese doortocht is bekwaam voor Barken, welken men daar door na de *Baay der Hette* sou willen doen gaan, langs d' *Eilanden van Tousquet* heen, die, om eigenlijk te spreken, niet anders en sijn als Zandbanken, waar af een gedeelte met laage zee droog loopt. Maar aan het groot Eiland sijn twee plaatsen, daar de Visschers kunnen leggen, alwaar men door de *Baay der Hette* moet komen. Men vind twee Kanaalen, waar af het een na het een, en het ander na het ander eind des Eilandts loopt, alwaar de Schepen voor vier ankers ryen. 't *Groot Eiland van* Eilanden van Tousquet. *Tousquet* heeft vier of vijf mijlen in den omvang, en twee groote Inhammen, daar de Schepen leggen. De Bakkelaauwvangst is seer goed in dese oorden. De Haring komt 'er in menigte, gelijk ook de Makereel, hoewel de meeste Kust niet anders en zy als zand en kleine keysteentjes, welken de zee op den oever werpt. Dese Keysteentjes zyn 't geen men *Grave* noemt, bekwaam om de Visch op te droogen. Op eenige andere plaatsen is 't altemaal Klip. Wat het Geboornste belangt, 't bestaat meest in Dennenboomen: doch midden op 't Eiland vind men eenige schoone Boomen.

't Ander Eiland is zo groot niet; maar noopende het Aardrijk en het Geboomte is 't byna het zelfde. De Jagt is goed op alle dese Eilanden, welke omringd sijn met Inhammen en Beemden, daar het Wild seer goede weide vind. De Kusten sijn beset met Roosseboomen, Erweten, en Braambezen, altemaal wild goed. Dese *Baay van Tousquet* heeft omtrent drie of vier mijlen uitstrekking.

Baye des
Chaleurs, of
Baay der
Hotie.

Van daar in de *Baay der Hette* tredende, vaart men tien mijlen ver langs steile Klippen heen, tegen welker voet de zee aanslaat; sulks dat, indien 'er een Schip kwam te vergaan, geen levendige ziel 'er af zou komen. 't Bovenst is bedekt met lompe kleine Dennenboomen. Hier voorby zynde, vind men een kleine Rivier, welkers ingang niet bekwaam is als voor Chalopen, en alleenlijk met volle zee. Drie mijlen verdèr is een groote Inham, waar af een punt, die sich in de zee uitstrekt, een zyde van den ingang der Kom van *Nepegiguit* maakt. De gantsche uitgestrektheid van desen grooten Inham is een mijl lang. Hy heeft groote en schoone Beemden achter sich, die een groot half mijl voorby den ingang van de Kom reiken, welke meer als anderhalf mijl langte en byna een mijl breedte heeft. Drie mijlen in 't ruime water, en tegen over haar ingang, in de zee, sijn Banken, waar af de helft met laage zee droog loopt. Daar reesteert een klein Kanaal, waar door de Chalopen omtrent een roerschoot ver in de Kom kunnen komen; al het overige van de selve loopt met laage zee droog. Men ziet 'er een zo groote menigte van Trapganzen, Endvogels, en *Cravans*, dat het ongelooftelijk is; en dit tuig maakt des nachts sulks een geraas, dat men naauwelijks slaapen kan. Als de zee waf, vertrekken ze sich aan de Kust, daar men ze van achter 't Geboomte in menigte dood schiet. In dese Kom ontlasten sich vier Rivieren, waar van 'er drie uit het Gebergte komen, 't geen men boven aan de selven ziet; en d' andere, die de grootste is, vloeit ter flinker hand in 't inkomen in de Kom. 't Is dese, waar door men na *Miramichi* gaat en van daan komt; doch men kan se niet bevaaren als met Canoos. In de drie anderen komt seer veel Zalm; en men heeft nooir een zo grooten overvloed van allerhande Schelpvisch, Schol

en

en Zee
derzyd
den, w
men, v
rechter
welke b
gang de
vangt m
Steur in
ty weer
vieren sw
van dese
alwaar ee
ik, na 't
Cap Breton
Huis is 'e
ten een p
noch ses t
den zyn 'e
plaatfen ro
af de gron
wel voort
Peeren ge
plaats is di
en 't Koo
Braambezi
Vaarend
de Eiland te
kleine Riv
in kan kom
Daar komt
'er gevange
vloed van J
van alle de f
Omtrent
Baay, die v
heeft. 't L
rotssteen. I

en Zeeſnoek geſien, als men op deſe Banken vind. Aan wederzyde der gemelde Kom heeft men byna niet als Beemen, waar achter het aardrijk beſaaden is met ſchoone Boomen, van alle de ſoorten die ik hier voor genoemd heb. Ter rechter hand in 't inkomen is ook een groote Zandpunt, welke byna vlak tegen over d'andere legt, 't geen den ingang der Kom ong maakt. Als de zee waſt, en 'er invloeit, vangt men 'er een menigte van Makereel. Daar komt ook Steur in, die meer als ſes voeten lang is, en 'er met het gety weer uitloopt; mitsgaders ſeer veel Zalm, die na de Rivieren ſwemt. Mijn Wooning van *Nepiguit* is op den oever van deſe Kom, een mijl ter rechterhand van haar ingang, alwaar een Cano met laage zee niet op kan komen. Hier ben ik, na 't verbranden van mijn *Fort S. Pieter* op 't *Eiland van Cap Breton*, genoodſaakt geweest my te vertrekken. Mijn Huis is 'er versterkt met vier kleine bolwerken, en daar buiten een paliffaadwerk van achteen voeten hoog, behalven noch ſes ſtukken kanon die op hun affuiten leggen. De landen zyn 'er niet van de beſten, ter oorſaak dat ze op eenige plaatſen rotsachtig vallen. 'k Heb 'er een groote Tuin, waar af de grond goed is voor Peulvruchten, die 'er wonderlijk wel voortkomen. 'k Heb 'er ook korlen van Appelen en Peeren gezet, die opgekomen zyn, hoewel het de koudſte plaats is die ik heb, en daar de meeste sneeuw valt. d'Erweten en 't Koorn komen 'er redelijk wel voort; en d' Aard- en Braambezen ſijn 'er overal in overvloed.

Vaarende van *Nepiguit* af, om mijn ſtreek na 't *Doorboorde Eiland* te volcinden, vind men na twee mijlen wegs een kleine Rivier, daareen Chaloepe omtrent een half mijl ver in kan komen; maar de Canoos vaaren 'er ſeer hoog in op. Daar komt Zalm in van een ongemeene lengte: men heeft 'er gevangen van ſes voeten lang. Ook vind men 'er overvloed van Jagt. 't Land is 'er goed, en 't Geboomte ſchoon, van alle de ſoorten die ik hier voor genoemd heb.

Omtrent drie mijlen verder ontmoet men een groote Baay, die vier mijlen wydte, en achteen of twintig diepte heeft. 't Land is 'er hoog, en byna altemaal Bergen van rotsſteen. Daar ſijn verſcheidene kleine Vlieten en Rivieren

ren welke in dese Baay vallen, en onder anderen waar door de Wilden zo hoog in 't land kunnen komen, dat ze door het middel van eenige plaatsen, daar ze de Canoos overdraagen, in Meiren treden, welke sich in de groote Rivier van S. Laurents ontlasten, van waar zy na *Kebec* gaan; invoegen dat zy van *Nepesigunt* tot aan de groote Rivier gemeenlijk niet langer onder wege zyn als drie dagen. Men vind ook in dese Baay laage Landen en groote Inhammen, daar de zee in loopt; 't geen Beemden en Poelen maakt, waar in men een groote menigte van allerhande Gevogelte vind. 't Aardrijk is 'er goed op sommige plaatsen, en 't Geboomte schoon, als Eschen-, Berken-, Masthouten, Ceder-, en alle andere soorten van Boomen. Op de heuvelen der Bergen vind men van de selve Boomen, maar veel Dennen- en Pijnboomen.

Vaarende uit dese groote Baay, die de *Baay van Ristigouche* heet, en sijn weg vervolgende, vind men noch omtrent vijf of ses mijlen hooge land en rotsen; welken voorby zynde, begint het land te daalen, en men ontmoet een grooten Inham, daar de zee Beemden en Poelen maakt, 't geen een land van Jagt is; en het aardrijk, 't welk aan het eind van dese Beemden is gelegen, draagt seer schoone Boomen. Hier na vaart men twee goede mijlen langs land heen, het welk sich in de zee strekt; 't geen een Kaap maakt, die de *Kleine Paspac-biac* geheeten word. Daar is een Rivier, in de welke de Chaloeppen gaan leggen, als de Visch van de *Groote Paspac-biac*, welke vier mijlen van daar gelegen is, begint te verloopen; want als ze d' eene plaats verlaat, schiet ze na d' andere toe: maar alle de Visschers gaan omtrent de Groote leggen. De vier mijlen Kufts zyn hooge Klippen, tegen welker voet de zee, als se hoog is, aanslaat. Hier voorby zynde, vind men een groote Punt van Keysteen, welken de zee daar versameld heeft, vermengd met zand. 't Is, gelijk ik gesegt heb, 't geen datmen *Grave* noemt, daar de Visschers hun Visch op laten droogen. Aan de Punt van dese *Grave* is een ingang voor Chaloeppen, daar de zee inkomt, die 'er groote Beemden en Poelen maakt. Achter dese Rivier vind men seer veel Mosselen, Schol, Zeekreeften, en overvloed yan Gevogelte; en in den tijd der Tortel-

Kaap Paspac-
biac.

duiven
en gra
te cete
Kom v
strijken
een gro
ryen;
is, en c
kunnen
Om
voorby
die wel
een mijl
ker men
schreede
ne Rivie
Aardrijk
se Rivier
welke oc
de zee teg
aan *Dani*
nen berg
haven.
De twee
hand in 't
toestrek
Een Schi
deel mijls
anker pla
hand, da
aan de sel
Aan d' an
ge zee dro
gemelden
door konn
die wel ce
Hier valle
Dit maakt

duiven komt 'er een oncindige menigte, mitsgaders w te en graauwe Ganzen, maar ze blyven 'er niet langer als om te eeten, waar na ze weer heen vliegen, een gedeelte na de Kom van *Nepegimut*; en zo haast als d' eenen sich opheffen, strijken d' anderen op de selve plaats neer. Dese *Grave* maakt een grooten Inham, daar de Visschers voor vier kabels gaan ryen; want het is eigentlijk maar een Ree, die niet kwaad is, en die dicht by land goede grond heeft. Twee Schepen kunnen gemakkelijk in 't midden van den Inham leggen.

Om 'er uit te geraaken, moet men een groote Zandpunt voorby vaaren, waar na men een anderen Inham moet, die wel een mijl diepte heeft. Vervolgens zeilt men trent een mijl ver langs steile Klippen heen, aan het eind der welker men noch een anderen Inham vind, die sich stijf duisend schreeden landwaart in strekt, en aan welkers eind een kleine Rivier is daar niet als Chalopen in kunnen komen. Het Aardrijk is 'er goed, en het Geboomte seer schoon. Van de se Rivier tot aan *Danielshaven* heeft men drie of vier mijlen, welke ook noch niet als Kusten van steile Klippen zyn, daar de zee tegen de voet aanslaat; sulks dat van *Paspac-biac* af tot aan *Danielshaven* niemand sich uit een schipbreuk zou kunnen bergen, als alleenlijk in dese kleine Rivier, of in *Daniels-haven*. d' Ingang van dese Haven is stijf een half mijl wyd. De twee Kusten zyn niet als hooge Rotsen. Ter slinker hand in 't inkomen heeft men Klippen, die sich na 't water toestrekken; weshalven men de rechter hand houden moet. Een Schip kan 'er niet verder inkomen als ruim een vierde-deel mijls. Men kan 'er het anker werpen. Tegen over de anker plaats is een groote Inham van zandgrond ter rechter hand, daar de Barken gaan leggen. Verder opvaarende, aan de selve zyde, fiet men een grooten Berg van Kalksteen. Aan d' andere kant heeft men Zandbanken, welke met laage zee droog loopen. Daar is een Zandpunt tegen over den gemelden Berg, die een kleine engte maakt, daar de Barken door kunnen vaaren, waar na men in een groote Kom treed, die wel een mijl diepte, en weinig minder breedte heeft. Hier vallen twee groote, en andere kleinder Vlieten in. Dit maakt een kanaal, 't geen niet als voor de Canoos is; al

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

1.50

1.56

1.63

1.71

1.80

1.88

1.96

2.04

2.12

2.20

2.29

2.38

2.47

2.56

2.65

2.74

2.83

2.92

3.01

3.10

3.19

3.28

3.37

3.46

3.55

3.64

3.73

3.82

3.91

4.00

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

het overige loopt met laage zee droog. 't Is de plaats welke het Gevogelte vereischt: ook is het 'er in groote menigte van allerhande soort. De Schelpvisch ontbreekt nooit op de Banken; gelijk ook niet de Zeekreeften. Men heeft ook Beemden langs dese gantsche Kom heen. 't Land is 'er schoon en laag, en t' eenemaal bedekt met seer schoone Boomen, van alle de soorten die ik genoemd mag hebben. Kort om, dese plaats is seer aangenaam.

Pointe au
Maquereau,
of de Make-
reelpunt.

Loopende uit *Danielshaven*, vaart men noch twee mijlen langs Rotfen heen; waar na men een Kaap van rotssteen vind, seer hoog, die de *Makerelpunt* heet, tegen over de welke dese Visch in groote menigte gevangen word. Daar is ook een goede vangst van Bakkeljaauw. Dese Kaap legt twaalf mijlen van *Cap d'Espoir*, of de *Kaap der Hoop*; en tusschen beiden is een grooten Inham, die wel vijftien mijlen in den omvang heeft, en daar drie Rivieren in loopen. De Bakkeljaauw komt seer veel in dese geheele Baay; maar daar is geen plaats om een Schip te leggen, als tusschen twee Eilanden, welke een goede mijl van de *Makerelpunt* afgelegen zyn, en noch mag het maar een Schip wesen van seftig of tachtig vat. Drie mijlen verder, altijd de Kust van desen grooten Inham volgende, ontmoet men een kleine Rivier, waar af den ingang eng is. De zee heeft daar een sterken stroom. De Barken kunnen 'er gemakkelijk inkomen, mits dat men 'er den ingang af weet, want ze is niet recht. Als men 'er in is, vind men een groote Kom van twee mijlen in den omvang, en waar af een gedeelte droog loopt. De Mosselen, de Schelpvisch en d' Oesters zyn 'er in overvloed, mitsgaders een groote menigte van Gevogelte. Dese plaats is schoon en vermaakelijk, 't land goed en laag, de Boomen schoon, meestendeel Ceder-, Pijn-, en Dennenboomen; op d' oevers, en verder landwaart in, Masthouten-, Esfchen-, Berken, Eiken- en andere soorten van Boomen. Vijf mijlen verder vind men een andere, welke de *Kleine Rivier* geheeten word. Daar kunnen ook niet als Barken inkomen; doch d' ingang is lichter, zynde 'er maar een engte daar het land na toe leid. 't Binnenst is zo wijd niet als d' andere Rivier. Daar is ook meer water, en men vaart 'er verder

der i
weg
Jagt
Vier
Rivier
is mo
zand
aan d
van d
hy re
tot da
floote
paal w
plaatf
had.
de N
door
het D
len va
of de
heid g
zyn ee
tegenv
De Pe
en dit i
't Binn
Beemd
d' ander
'er ook
Ver
Kust v
zee aan
andere
ven jaar
de selve
Doorboor
Hier te
By voor

de plaats welke
roote menigte
ekt nooit op de
Men heeft ook
't Land is 'er
et seer schoone
d mag hebben.

cht twee mijlen
p van rotssteen
tegen over de
en word. Daar
Dese Kaap legt
Hoop; en tuf-
vijftien mijlen
in loopen. De
Baay; maar
tusschen twee
reelpunt afgele-
esen van seftig
Kust van desen
kleine Rivier,
ar een sterken
nkomen, mits
niet recht. Als
twee mijlen in
oopt. De Mos-
in overvloed,
e. Dese plaats
g, de Boomen
nnenboomen;
houten-, Ef-
van Boomen.
de de Kleine Ri-
Barken inko-
aar een engte
niet als d' an-
n vaart 'er ver-
der

der in op. 't Land is byna het selve, zo wegens de grond als wegens het Geboomte. De vangst van Schelppvisch, en de Jagt is 'er overvloedig; en men vangt 'er ook Makercel. Vier mijlen verder ontmoet men een andere, die de *Groote Rivier* geheeten word, vermits ze langer is; maar d'ingang is moeyelijker, ter oorzaak van een Bank van keysteen en zand door de zee derwaarts gesleept, zynde dese ingang dan aan d' eene en dan aan d' andere zyde, vermits ze aan het eind van de Baay is, en dat, als de wind met storm uit zee komt, hy recht in den mond blaast, en ze met keysteen vervult, tot dat den overvloed des waters, 't geen eenigen tijd beflotten is geweest, geweldts genoeg doet om dese hinderpaal weder te rug te dryven, en d' opening vry te laten ter plaatse daar het onweer de minste keysteen na toe gesleept had. In dese twee Rivieren bergt men sich gemeenlijk. Als de Normandysche Vaartuigen van de *Weesbank*, al te zeer door het onweer geperst worden, terwijl hun Schepen by het *Doorboorde Eiland* leggen, 't geen achtien of twintig mijlen van de *Weesbank* afgeleggen is, daar ze niet komen kunnen of de wind moet hen dienen, hebben zy by dese gelegentheid geen andere schuilplaats als in dese twee Rivieren. Daar zyn eertijds zeer veel van die Vaartuigen gebleeven; doch tegenwoordig komen 'er zo veel Normandyers niet meer. De Pelteryhandel is 'er zo goed niet als ze placht te wezen; en dit is 't geen ze meer souden soeken als den Bakkeljaauw. 't Binnenst der *Groote Rivier* is niet wijd, hoewel 'er enige Beemden zyn. De Jagt is 'er ook zo overvloedig niet als op d' andere plaatsen. De landen zyn 'er hooger; en men heeft 'er ook meer Dennenboomen.

Vervolgende de selve streek omtrent ses mijlen, is de Kust van hooge landen en Rotfen, tegen welker voet de zee aanslaat. 't Bovenst is beladen met Dennen- en cenige andere Boomen. Dese Kust is gevaarlijk, en over ses of seven jaaren aldaar een Biscaisch Schip gebleeven. 't Eind van de selve is de *Kaap der Hoop*, leggende vier mijlen van het *Doorboorde Eiland*, en een van *Cap Enragé*, of de *Dolle Kaap*. Hier ter plaatse heeft men dikwils twee strydige winden. By voorbeeld, een Schip sal komen van *Miscou*, of van de

Baay

Cap. d'Espoir
of Kaap der
Hoop.

Baay der Hette, voerende een schoone koelte en voorwind mee; 't ander Schip sal komen van de *Bakkeljaauwbaay*, of 't *Doorboorde Eiland*, ook met een voorwind, welke plaatsen vlak tegen malkander aan gelegen zyn: en zynde by dese Kaapen gekomen, vinden zy den wind alle beiden gantsch stil, of een der twee winden moet het van den ander winnen, en hem te rug dryven. Dit gebeurt hier ter plaatse dikwils. Van hier tot aan het *Doorboorde Eiland* is de gantsche Kust seer hoog, altemaal van steile Rotsen, daar de zee beneden tegen aan slaat; en als 'er eenige schipbreuk komt voor te vallen, is het sonder lijfberging: maar in 't midden vind men een kleinen Inham, daar een Chaloepe sich in veiligheid kan leggen.

11c Percée,
of 't Door-
boorde Ei-
land,

't *Doorboorde Eiland* is een groote Rots, die wel vijftig of zestig vademen hoogte heeft, en aan de rechter voet aan beide de zyden steil oploopt, hebbende wyders omtrent drie of vier vademen breedte. By laage zee gaat men 'er droogs voets rondom. Zy mag omtrent drie hondert vijftig, of vier hondert schreden in de langte hebben, doch is eertijds veel langer geweest, strekkende sich alstoen tot aan *P' Isle de Bonne Avantage*, of 't *Eiland van Goeder Geluk*; maar de zee heeft haar onder aan de voet weggegeeten, 't geen haar doet vallen: en ik heb gezien, dat 'er maar een gat in was, op de wyse van een boog, daar een Chaloepe met staande zeilen door voer. Dit is 't, 't geen haar den naam van 't *Doorboorde Eiland* gegeeven had. Daar zyn 'er sedert twee anderen af geworden, die zo groot niet en zyn, maar die tegenwoordig alle dagen aangroeyen. 't Staat te gelooven, dat dese gaten haar grondvest verswakkende, eindelijk oorzaak van haar val sullen wezen, waar na de Schepen daar niet meer sullen kunnen verblyven. Alle de geenen, die daar hun visschery komen aanstellen, werpen het anker onder het beschut van dit Eiland. Ter lengte van een (a) kabel of twee van het zelve heeft men drie of vier vademen waters; en hoe men 'er sich verder van afwydert, hoe men meer diepte vind. Zy leggen altemaal aan vier ankers, en maaken vloten van Cederhout aan hun kabels vast, om ze t' onderschraagen, uit vrees der Klippen welke op de grond zyn, te weeten als

(a) Een kabel
wordt gere-
kent op hon-
dert twintig
vadem.

het

het onweer uit de zee komt, en de verwoede golven na het Eiland voert, welke daar met een schrikkelijk geweld tegen aan slaan, en een weerftuit maaken die de Schepen niet weinig bezuuren moeten; en dese vlotten sijn d'oorfaak dat de kabels alsdan zo veel niet te lijden hebben. Ter lengte van vier of vijf kabels van het Eiland zyn drie Klippen, welke met volle zee onderloopen; en de verfte in 't ruime water is twee of drie kabels van het land af. Dese Klippen breeken ook noch de zee, 't geen maakt dat ze zo geweldig niet aankomt.

'k Heb 'er tot elf Schepen gezien, altemaal met Bakkeljaauw gelaaden. De vangst is 'er seer overvloedig. Men heeft 'er ook een groote menigte van Makereel, Haaring, en Spiering, tot aas; 't geen de visschery goed maakt. 't Land is 't niet minder. Langs de Kust, die plat is, hebben de Visschers kleine keyfsteentjes gebracht, om een *Grave* te maaken, ten einde den Bakkeljaauw daar op te droogen te leggen. Aan geene zyde van dese *Grave* zyn Beemden, daar ze in oprechten 't geen ze *Vignaux* noemen, waar af ik hier voor de verklaring heb gegeven. Dese Beemden zyn gemaakt door de groote menigte van Dennenboomen, die de Visschers daar om ver gehakt hebben, om hun Schavotten te maaken, zynde dese gantsche Kust voorheen niet anders geweest als Dennenboomen. Tegenwoordig heeft men 'er niet als kleinen, die weer opgekomen zyn; weshalven zy sich nu genoodsaakt vinden die te gaan haalen van den Berg, welke twee roerschooten van de Kust afgelegen is, en ze op hun schouderen te brengen ter plaatse daar zy ze van doen hebben, 't welk een grooten arbeid is. Anders gaan zy ze met Chaloeppen aan het eind der *Bakkeljaauwbaay* haalen. Zy moeten ze hebben om hun Schavotten te maaken, sonder het welk zy den Bakkeljaauw niet souden kunnen ontwyen. De Berg is seer hoog, en heet *Roelandstafel* (a). Men ziet hem wel achtien of twintig mijlen in zee. Hy is plat en vierkantig, 't geen hem desen naam gegeven heeft. Daar staan andere Bergen by, die ook seer hoog zyn. Dese Bergen gaan altemaal nederdaalende tot aan het eind der *Bakkeljaauwbaay*, stijf drie mijlen van het *Doorboorde Eiland* afgelegen, daar de

(a) Zie Table a. Roeland.

Jagt goed is, insonderheid in den tijd der Tortelduiven, onder de welken de Visschers een groote moord aanrechten, om 'er goede gier mee te houden. Zy maaken Tuinen, daar ze Kool, Erweten, Boonen, en Salaad in kweeken; en stuuren ook ter Jagt in de *Bakkeljaanwbaay*, om sich lekker te mesten. Maar eer wy hier intreden, zo laat ons spreeken van 't *Isle de Bonne Avanture*, of 't *Eiland van Goeder Geluk*, 't geen anderhalf mijl van het *Doorboorde Eiland* af, en 'er tegen over legt. 't Is zo hoog als het *Doorboorde Eiland*, van een eyronde gedaante, en heeft twee mijlen in den omvang, zynde wyders gantsch bedekt met Dennenboomen, onder de welken ook eenige andere Boomen gevonden worden. De Konynen Jagt is 'er goed. Van dartig srikken des avondts gesiet, heeft men des anderendaags morgens ten minsten twintig Konynen. De Tortelduiven zyn 'er in overvloed, door de menigte van Aard- en Braambezen, daar ze seer gretig na vallen. Wat de Visschery belangt, zy is 'er zo goed als aan het *Doorboorde Eiland*; maar het gemak is 'er zodanig niet: want daar is geen meer *Grave* als voor een Schip. 'k Heb 'er drie Schepen ten anker sien leggen voor een kleinen Inham, waar door men aan dit Eiland komt. Alle d' andere Schepen konnen hier ter plaats alleenlijk *Vignaux* hebben: maar zy moeten een weg maaken van Dennenboomen, van het water af, bestaande in Schavotten, welke gestadig opwaarts reizende voortloopen, tot de hoogte van twaalf of vijftien vademen, waar langs zy hun Visch moeten draagen om ze op de *Vignaux* te droogen te leggen.

Vaarende van het *Eiland van Goeder Geluk* en van het *Doorboorde Eiland* af, komt men in de *Bakkeljaanwbaay*, welke vier mijlen wydte, en drie mijlen diepte heeft. De Kust, die sich aan 't *Doorboorde Eiland* hegt, bestaat in die Bergen, welke sich al nederwaarts daalende tot aan het eind deser Baay strekken, alwaar de mond van een kleine Rivier is. De Chalopen komen 'er niet in als met mooy weer. De zee loopt al vry ver van den ingang droog, gelijk 'er ook met laage zee niet veel water van binnen in is, sijnde 'er slechts een klein kanaal voor Canoos. 't Is een groote uitgestrektheid van Banken en Beemden, welke de Jagt overvloedig maaken,

't *Isle de Bonne Avanture*, of 't *Eiland van Goeder Geluk*.

Baye des Moluës, of de *Bakkeljaanwbaay*.

maa
De
naam
feer
Den
hun
haale
Va
Baay
heen
als aan
en eer
weini
klein
jaauw
land t
legger
len tot
plaats
een sc
't Lan
plaats
allerha
boome
daar m
een Lo
de Cor
gelokt
hadden
het was
liepen,
gantsch
overvlo
indien z
hebben.
willen o
doch ik
tende d

Tortelduiven, ord aanrechten, n Tuinen, daar a kweeken; en m sich lekker te at ons spreek en *Goeder Geluk*, ad af, en 'er te *Eiland*, van een n den omvang, boomen, onder onden werden. strikken des a- orgens ten min- zyn 'er in over- bezien, daar ze ngt, zy is 'er zo gemak is 'er zo- voor een Schip. a voor een klei- om. Alle d' an- jk *Vignaux* heb- bennenboomen, welke gestadig gte van twaalf h moeten draa-

en van het *Door- bay*, welke vier De Kust, die e Bergen, wel- eind deser Baay Rivier is. De weer. De zee jk 'er ook met jnde 'er slechts te uitgestrekt- gt overvloedig maaken,

maaken, gelijk ook de vangst van allerhande Schelpvisch. De Zalm komt 'er in menigte. Dese plaats is seer aange- naam, 't land goed, en 't Geboomte van allerhande soort seer dik en swaar: onder anderen heeft men 'er schoone Dennenboomen. Zo de Visschers ook eenig mangel aan hun Mastwerk hebben, gaan zy 'er hier maar hout toe haalen.

Van hier de Kust volgende, om na het ander eind der Baay te vaaren, moet men vier of vijf mijlen langs een Kust heen zeilen, die gestadig opwaarts rijst, maar zo hoog niet als aan d' andere zyde. 't Zyn Rotfen, bedekt met Dennen-, en eenige kleine Berken- en Esschenboomen. Men vind 'er weinig grooten. Dese Punt heet *le Forillon*. Daar legt een klein Eiland voor, daar de Visschers van *Gaspé* den Bakkel- jaauw gaan soeken als hy begint te verloopen. Van dit Ei- land tot in de *Rivier van Gaspé*, daar de Schepen ten anker ^{Rivier van Gaspé.} leggen, rekent men vier goede mijlen, te weeten twee mij- len tot aan den ingang der Rivier, en twee mijlen tot aan de plaats daar de Schepen leggen. De Visschers hebben daar een schoone *Grave*, bekwaam voor twee groote Schepen. 't Land rondom dese *Grave* is seer hoog, en heeft een groote plaats gantsch bedekt met gras, en verder Geboomte van allerhande soorten, doch niet heel dik, en veele Dennen- boomen. Een mijl hooger op in de Rivier is een Inham, daar men te land kan gaan; en boven aan de plaats daar men een Loodmijn heeft willen doen vinden. Mijn Heeren van de Compagnie hebben 'er kosten toe gedaan, daar toe aan- gelokt door dat sekere personen hen 'er eenige brokken af hadden meedgebracht, welke waarlijk goed waren; maar het was alleenlijk uit eenige kleine aderen die door de Rots liepen, welken de kracht der Zon gefuiverd had: want de gantsche Mijn is niet anders als Antimonie, en noch niet overvloedig. Ik kende ze wel van over twintig jaaren; en indien ze goed had geweest, ik sou ze niet onnut gelaaten hebben. 'k Heb lieden genoeg gevonden, die het hebben willen onderneemen, op de staaltjes welken ik 'er af toonde: doch ik heb 'er hen nooit toe willen aanmoedigen, wel wee- tende dat ik hen bedroogen sou hebben; 't geen een saak is

84 *Nauwkeurige Beschrijving der Kusten*

daar ik niet bekwaam toe ben, indien ik self niet eerst be-
droogen was sonder het te weeren. Boven aan dese Rivier
siet men niet als groote Bergen, staande van malkander af-
gesonderd, altemaal bedekt met Geboomte. Men vangt
Haring, en seer veel Makereel in den ingang, rondom d' an-
kerplaats der Schepen. De Bakkeljaauwvangst is 'er goed, en
die der Tortelduiven van gelijken.

Vaarende uit dese Rivier, passeert men een groote Kaap;
en drie of vier mijlen van daar heeft men *Cap des Roziers*, of
de *Roozenboomenkaap*, 't geen d' uiterste paal van mijn Oetroy
is. 'k Heb aan die kant niet geweest; 'k heb ze alleenlijk van
verre gezien zo als ik na *Kebec* voer. Zy maakt den ingang der
grootte Rivier van *S. Laurens* aan de Zuidzyde, en bepaalt mijn
Oetroy aan de Noordzyde. Ziet daar d' uitgestrektheid der
Kusten van *Nieuw Engeland* af tot aan de grootte Rivier van *S.*
Laurens, mitsgaders der Eilanden, immers der voornaamsten.

EINDE des I. DEELS.

NATUUR-

uften

niet eerst be-
n dese Rivier
malkander af-
Men vangt
rondom d' an-
t is 'er goed, en

groote Kaap;
des Roziers, of
n mijn Octroy
alleenlijk van
den ingang der
n bepaalt mijn
strektheid der
e Rivier van S.
voornaamsten.

NATUURLYKE HISTORIE
Der Volkeren, Dieren, Boomen,
en Planten van
NOORD-AMERICA.

Mitsgaders van des zelfs verscheidene
Klimaatē.

*Door den Heer DENTYS, Gouverneur Lieutenant
Generaal voor den Koning van Frankrijk, en Eigenaar
van alle de Landen en Eilanden welke gelegen
zijn van Cap de Campseaux af tot aan
Cap des Roziers.*

T W E D E D E E L.

NATUUR-

N

Hand
die
Vr
kon

der felv
des Aan
bekwaan
voortbr
gen is.

De R
en-veert
grootc 2
veertig
Frankrijk
lengte v

NATUURLYKE HISTORIE
 VAN
 NOORD-AMERICA.

I. HOOFDSTUK.

Handelende van het onderscheid, en d' overeenkomst, die 'er is tusschen de Klimaatn van Nieuw en Oud Vrankrijk, met redenen waarom deze Landen alles kunnen voortbrengen 't geen in Vrankrijk groeit.

A d' uitstrekking der Kust van Nieuw-Vrankrijk, van Nieuw-Engeland af tot aan den ingang der groote Rivier van S. Laurens, getoond, en alles van Haven tot Haven, van Inham tot Inham, en van Rivier tot Rivier aangewezen te hebben, mitsgaders wat op ieder plaats te vinden is, van soorten van Boomen, der selver grootte en dikte, de hoedanigheid en goedheid des Aardrijks, enz. moet ik tegenwoordig toonen, dat het bekwaam is om alles voort te brengen 't geen Vrankrijk voortbrengt, dewijl het onder de selve Klimaatn gelogen is.

De Rivier van *Pentagonet* is gelegen op de breedte van drie-en-veertig graaden en een half, en het ander eind aan de groote Rivier van S. Laurens op de breedte van negen-en-veertig graaden. Dese gantsche uitgestrektheid van Nieuw-Vrankrijk begrijpt dan maar vijf graaden in haar geheele lengte van Kust, die omtrent twee honderd vijftig mijlen beslaat.

Klimaatn
 van Oud en
 Nieuw
 Vrankrijk.

bestaat. En *Bayonne*, 't geen het eind der *Kusten van Frankrijk* aan de Zuidzyde is, legt op drie-en-veertig graaden en vijf-en-veertig minuten; en *Calais*, zynde het eind aan de Noordzyde, is gelegen op een-en-vijftig graaden. De *Kusten van Frankrijk* moeten derhalven veel kouder wesen als die van *Nieuw-Frankrijk*, dewijl ze twee graaden en een quart aan de Zuidkant Zuidelijker leggen. En *Cap Breton* legt op vijf-en-veertig graaden en twee darden, 't geen den grooten ingang der groote *Baay van S. Laurens* maakt, tusschen de gemelde *Kaapen Cap de Rayes*. Van de geseide *Cap Breton* af tot aan den ingang der groote *Rivier*, vind men maar twee graaden en vijftig minuten onderscheid Zuidelijker als *Frankrijk*. En dewijl de *Rivier van Nantes* gelegen is op zeven-en-veertig graaden en vier-en-twintig minuten, en *Calais*, zynde het eind aan de Noordzyde, op een-en-vijftig graaden, 't geen een verschil maakt van drie graaden en zes-en-dartig minuten; moet de gratsche uitgestrektheid der landen, welke van *Nantes* tot aan *Calais* gelegen zyn, alzo koud en kouder wesen, als de geenene die van *Cap Breton* tot aan de groote *Rivier van S. Laurens* reiken, en zelfs al het overige des Landts; vermits de *Zon*, die de meesten van alle de *Gestarnen* is, de selve werking op d' eenne plaats moet doen als op d' andere, voor zo veel de warinte belangt. Maar daar zyn toevallen, welke de werkingen van sijn macht afwenden, gelijk men ziet dat men onder een selve *Klimaat Landen* heeft die d' eenen veel beter zyn als d' anderen. d' Eenne plaats zal niet als *Rotsen* hebben; een andere sal niet anders voortbrengen als *Hey*; aan een anderen oord sullen niet zyn als *Bergen*; en in de *Valeyen* niet als *Marassen* en *Beemden*: en tusschen dit alles vind men goede *Landeryen*, bekwaam tot *Koorn*, tot *Vruchten*, en tot alle andere goede planten. 't Is dan de schuld der *Zon* niet, zo alle de *Landen*, welke onder een selve maat van hette leggen, niet een selve werking hebben. Met *Nieuw-Frankrijk* is het even eens gelegen. Men vind'er *Bergen*, *Rotsen*, *Marassen*, *Beemden*, *Hey*, en goede *Landen* die alles kunnen voortbrengen, zo wel als in *Frankrijk*. Noch heeft men 'er een ander toeyal door de *Koude*, welke men

segt

segt dat
der *Sneeuw*
te veran
ander o
blijft dan
gesteld i
Voor
de en de
nigte de
gantsche
Sneeuw
neemt, e
tember o
eerst niet
te heeft
men reg
Lucht ve
Frankrijk,
maakt he
kwamen,
in sijn beg
na de selve
l'heiliger
Boschen e
looren, e
door het *C*
alles, 't ge
seggen doe
langduurig
de *Lente* d
in de *Bos*
ben, te do
Sneeuw in
maar door
haast als de
van onder
de goedheid
sen, welke

seggt daar grooter te zyn als in *Vrankryk*, en versfeld van meerder Sneeuw. 't Is waar, mits dat het zy sonder van Klimaat te veranderen; want indien ik van het eene Klimaat tot het ander overging, zou al mijn redeneering niet deugen. Ik blijf dan in de zelve uitgestrektheid, welke ik hier voor valt getfeld heb.

Voor eerst sal ik mijn reden gaan geeven wegens de Koude en de Sneeuw van *Nieuw-Vrankryk*; en ik segg, dat de me- Relen wegens de Koude en Sneeuw van Nieuw-Vrankryk. gantsche Aardrijck bedekt is met Geboomte; en dat de Sneeuw, welke in die Gewesten valt, 't geen aanvang neemt, even als in *Vrankryk*, bywijlen op het eind van September of half October, na dat de jaaren sich draagen, in 't eerst niet altemaal op d' aarde blijft, vermits zy noch warmte heeft die de selve doet smelten. Op andere maalen heeft men regenachtige jaaren; 't geen uit de getfeldheid der Lucht voortkomt, welke gemeenlijk ginder is gelijk als in *Vrankryk*, daar ik verscheidene reizen aanmerkingen op gemaakt heb, door het bericht der gener die uit *Vrankryk* kwamen, welken ik na den staat des Winters vraagde, zo in sijn begin, als in sijn midden en eind; en ik vondt altijd byna de selve overeenkomst. Al de Sneeuw, die omtrent Allerheiligen ginder valt, smelt niet meer, ter oorsak der Bosfchen die ze bewaaren, en dat d' aarde haar warmte verlooren, en de Zon niet krachts genoeg meer en heeft om ze door het Geboomte heen te doen smelten. Aldus vergadert alles, 't geen 'er na dien tijd valt, sich op malkander; 't welk seggen doet, dat men 'er ses maanden Sneeuw heeft. Dese langduurigheid der Sneeuw komt ook daar van daan, dat in de Lente de kracht der Zon niet warmte genoeg heeft om ze in de Bosfchen, welke hun bladeren al eer hernomen hebben, te doen smelten. 'k Heb ook selfs aangemerkt, dat de Sneeuw in de Bosfchen nooit door de kracht der Zon smelt, maar door de warmte der aarde, welke verwarmd word zo haast als de Lente aankomt, en maakt dat de Sneeuw eer van onder als van boven smelt. 't Is geen kwaad teken van de goedheid des Aardrijcks. Ik segg ook noch, dat op de plaatfen, welken men tot de landbouw bekwaam gemaakt heeft,

de Sneeuw wel vijf of zes weken eer gesmolten is als in de Boffchen; hoewel de Boffchen, die 'er dicht by leggen, hen noch veel van hun koude mededeelen. Dit fiet men gemeen genoeg in *Vrankrijk*, alwaar alle de landen, welke dicht by de Boffchen zyn gelegen, de vorst veel meer onderworpen zyn, als die 'er ver afleggen. Men kan dit noch beter bewyfen met het voorbeeld van *Kebec*, 't geen twee maanden winters minder heeft, als het had eer de landen daar beploegd waren; 't welk my verfekerd is door verfehiedene oude Inwoonders van *Kebec*. Indien de Boffchen eenmaal verder van hun landen afgewyderd komen te zyn, zal men 'er geen meer winter hebben als te *Parys*; en by gevolg heeft men geen reden meer om dit Land zo lelijk af te fchilderen wegens de groote Koude, en de menigvuldige Sneeuw. De redenen, die ik hier te berde breng, zyn klaar genoeg om te doen begrypen dat *Nieuw-Vrankrijk* alles voort kan brengen, zo wel als 't Oud: maar men zou volk moeten hebben om aan d'ontbraaking en de landbouw t'arbeiden. Daar zyn 'er zo veel in *Vrankrijk*, welke naauwelijks de middelen kunnen vinden om 'er te bestaan; en indien het de Voorzienigheid Godts niet en deed, welke aan *Vrankrijk* een zo grooten overvloed van Koorn, van Wijn, van Vruchten, en wat diergelijks meer is, geeft, daar zou 'er niet weinig van honger moeten vergaan, gelijk men gefien heeft in het jaar 1661. in het grootste gedeelte der Provincien van *Vrankrijk*: en dat 'er nochmaals zodanig een Hongersnood kwam, fou de geen, die de middelen niet heeft om te bestaan, sig wel gelukkig mogen rekenen dat hy in *Nieuw-Vrankrijk* was, alwaar men met een weinig arbeidts geen nood heeft van honger te fterven. Zou het niet veel beter zyn, dat zo veel arme Lieden in die Gewesten het land gingen bebouwen, en fich gelukkig maaken; in die Gewesten, zeg ik, daar zy maar twee jaaren arbeidts van nooden hebben om Koorn, Erweten, Boonen, en allerhande Peulvruchten in te famelen, als hier te leggen hongerbrokken? want behalven dat zy lijden, doen zy ook anderen lijden. Zy betaalen geen fchatting aan den Koning, en beletten de geenen, die iets hebben, en die hun fchattingen alsdan gemakkelijker fouden kunnen betaalen, voorfpoed te maaken.

De

De g
my teg
len en
trachte
beste g
houd,
gelijk n
ik hen o
winnen
gen, w
woordig
zyn 'er,
'er ook
alles te
wyl zy
genwoo
nieuw L
aan het
men niet
naamste
twee of
gelegent
tijd kryg
bewoond
als hier te
met den V
dingen di
gekomen
heeft t' an
foekt alle
om het te
kanten ko
het ook n
't Is omtr
geen Tuin
Peulvruch
Vruchten
en geld; e

De geenen, welke liever willen drinken als eeren, sullen my tegenwerpen, dat 'er geen Wijn valt. Ha! ha! Keulen en Aken is op geen een dag gemaakt; en die lieden be- trachten niet, dat ter plaatfen daar geen Wijn groeit, de beste gedronken word. Een ander, die veel van Vruchten houdt, fal my feggen, dat 'er geen en zyn. Aldus fal een iegelijk my na dingen vraagen volgens zyn geneigdheid; daar ik hen op antwoord, dat alles 't geen men in *Vrankrijk* kan winnen, ook in dit Land groeit. Hier op fal men my vraagen, waarom hebt gy het dan niet? en dewijl het 'er tegenwoordig niet en is, fal men terftond het Land wraaken. Daar zyn 'er, welker vraagen my niet verwonderen; maar ik zie 'er ook, die verftand willen hebben, en die fich inbeelden alles te weeten: doch zy hebben feer weinig oordeels, dewijl zy wel fouden willen dat alles daar ginder waar als tegenwoordig in *Vrankrijk*, fonder te betrachten, dat het een nieuw Land is 't geen noch niet bewoond is, dat men eerst aan het noodzaakelijke moet arbeiden, als Koorn 't geen men niet kan ontbeeren, en Peulvruchten, zynde het voornaamfte van 't leven; en dit hebbende, gelijk men het in twee of ten langften in drie jaaren kan hebben, heeft men gelegenheid om Bier te maaken. De reft kan men metter tijd krygen, even als men gedaan heeft toen *Vrankrijk* eerst bewoond begon te worden. 't Was niet als bosch, zo wel als hier te Lande. Onfe Voorouders hebben niet begonnen met den Wijngaard, met de Vruchten, en met alle andere dingen die onfe fmaak vleyen: dit alles is al langfaamer hand gekomen. En zo men, federt dat men 'er aan begonnen heeft t'arbeiden, niet alles heeft 't geen men wenscht; men foekt alle dingen wat 'er lekkers in de vreemde Landen is, om het te hebben. Men doet Wyngaardplanten van alle kanten komen, daar goede Wijn waft; en even eens gaat het ook met de Vruchten, en andere diergelijke dingen. 't Is omtrent dartig of veertig jaaren, dat men te *Parys* byna geen Tuinen en maakte, als voor Kool, Moeskruiden, en Peulvruchten; en tegenwoordig vind men 'er feer fchoone Vruchten; 't meefte komt echter noch niet als door konft; en geld; en zo ze de fraaiheid al hebben, de fmaak is 'er echter

ter niet als in de geenen die in het Land groeyen daar men ze van daan haalt. Waarom? Om dat men ze van Klimaat verandert, en dat ze de kracht der Zon niet hebben als in hun Geboorteland. Hebben wy in *Vrankrijk*, te *Hieres*, het Suikerriet niet gekweekt, gelijk ook d' Oranjeappelen van *Portugaal*, welker oorspronk uit *China* gekomen was? en de Cassia en Tuberoze zyn die niet uit *Spanjen*, en andere noch heeter klimaaten gebracht, zo wel als de Jasmynen en Tulpen? welke Vruchten en Blommen sich en door hun smaak, en door hun reuk, zo seer genaturaliseert hebben, dat het geen, 't welk ons eertijds zo raar was, insonderheid te *Parrys*, daar seer gemeen geworden is. Beschuldigt *Nieuw-Vrankrijk* dan niet meer van ondankbaarheid, en begint met verstand te betrachten, dat 'er een goed Land af gemaakt kan worden, en zo vruchtbaar in alle dingen als oit in *Vrankrijk*.

Hoewel ik gesegt heb, dat de goede Wijn gedronken word ter plaatzen daar ze niet en groeit; trekt 'er daarom geen gevolg uit om het Land te berooven van dese zoete vrucht te kunnen voortbrengen, en zo aangenaam als de de geene die in *Vrankrijk* word gedronken. Indien men 'er noch geen Wyngaarden geplant heeft, 't is om dat het noodzakelijke altijd voor gaat, 't welk zo veel tijds niet vereifcht om het te hebben als de Wijn, daar men ses of seven jaaren toe van nooden heeft eer een Wyngaard in zyn dragt kan wesen, 't geen hy van te vooren draagt van weinig belang zynde; want een, twee, drie, of vier voeders, die men 'er af trekken kan voor een geniet, dat heeft niet veel om 't lijf. Dit betoont wel, dat het veel noodzakelijker is Koorn te zaayen, als Wyngaard te planten; behalven dat de Wijn zo kwalijk niet te vervoeren is als 't Koorn, en dat men lichter den Wijn als het Brood kan ontbeeren.

Laat ons nu zien, of 'er de Wyngaard tot volkomene rijpheid kan komen. Voor eerst is het zeker, dat het Land den Wyngaard van natuure voortbrengt, en dat hy Druiwen draagt die t' eenemaal rijp worden; zo groot van korl als de Muskadel mag wesen. Wat het sap belangt, 't is zo aangenaam niet, zynde wild; en de schel is ook wat harder:

maar

maar
Vrankrijk
 fen. I
 stok v
 fou dr
 van de
 dyen;
 groeye
 ontren
 overtu
 niet me
 'k H
 Oorder
 Koude
 noodza
 het Lar
 Sneeuw
 sal dan
 noemd
 Men vi
 Zuiden
 kwaam
 belangt
 Geweste
 wijs mee
 nen is w
 warme L
 te drink
 veel lekk
 veel kou
 men ont
 om den V
 Landen b
 spuitfels
 zynde be
 de vezele
 graaft m
 en aan st

maar indien hy verplant en gekweekt werd, gelijk men in *Frankrijk* doet, 'k twijfel niet of de Wijn zou al zo goed wesen. Doch laat ons dat daar laaten, en eens zien of de Wynstok van *Frankrijk* ginder gevoerd zynde, zo goeden Wijn sou draagen als hy hier doet. Men behoef niet te spreken van de Wijnstok van *Nantes*, noch van de *Cider* van *Normandyen*; men zal genoegzaam gelooven, dat 'er die kunnen groeyen: maar laat ons spreken van den Wynstok van omtrent *Parys*, *Bourgoone* en *Champagne*. Indien men eens overtuigd is dat dit gelchieden kan, sal men zo veel moeite niet meer hebben om al het overige te gelooven.

'k Heb alreeds de beschryving der Klimaat en alle die Oorden gemaakt, en aanwysing gedaan van d'oorzaak der Koude en langduurigheid der Sneeuw. 't Is derhalven niet noodzaakelyk het te herhaalen, om u te doen gelooven dat, het Land bebouwd zynde, alle dese toevallen van Koude en Sneeuw daar niet meer souden wesen. Dit zo zynde, wat sal dan beletten dat de Wyngaard, dien ik hier voorge noemd heb, niet zo wel ginder sou kunnen tieren als hier? Men vind 'er een selve grond, Bergen leggende tegen 't Zuiden en beschut voor de kwaade wind, en Heuvelen bekwaam om 'er den Wyngaard te planten. Wat de manieren belangt, zy kunnen daar onderhouden worden als in die Gewesten van *Frankrijk*, daar men 'er op een gantsch andere wijs mee leeft als in de warme plaatsen; 't geen een der redenen is waarom de Wynen beter vallen in de koude als in de warme Landen, ten minsten lekkerder en aangenaamer om te drinken. Zodatig zyn de Wynen van *Champagne*, welke veel lekkerder vallen als die van *Provence*, hoewel ze in een veel kouder Klimaat groeyen. Wat de handeling belangt, men ontbloot den wortel des winters in de warme Landen, om den Wyngaard te doen overwinteren; en in de koude Landen bedekt men den wortel, en begraaft de jonge uitspruitfels, om ze voor de felle vorst te beschermen: want zynde begraven en bedekt, bevroezen d'uitspruitfels, en de vezelen des wortels niet. In 't begin der Lente ontgraaft men hem weer; waar na men hem dan snoeit, en aan staaken zet, om tot zyn dracht te komen. Ziet daar

daar de maniere, welke men allefins in *Champagne* gebruikt.

Wat *Bourgogne* belangt, 'k weet niet of men 'er op de felve wijs mee leeft als in *Champagne*. Mogelijk dat 'er zo veel fneeuw niet en is, en dat 'er meer regen valt. Indien dat zo is, moeten zy een andere manier hebben van hun Wyngaarden te berechten; 't geen men lichtelijk te weeten kan komen om het felfde te doen. Te *Parys* draagt men fich daar omtrent even eens als in het overige van *Vrankrijk*, uitgefondert de fnoeying, welke eenig onderfcheid heeft. Tot befluit, 't geen den goeden Wijn maakt, is het goed klimaat, de Zon, de grond, en de goede beftiering, waar van men het gebruik moet weeten volgens de plaatfen daar hy geplant word. Maar de grond en de Zon zyn het voornaamfte; want men fiet plaatfen, daar de Wijn veel beter is als op anderen, hoewel d' afstand van d' eene plaats tot d' andere van weinig belang zyn.

Belangende d' andere landen, welke fich strekken van *Cap Breton*, 't geen op vijf-en-veertig graaden en twee darden legt, tot aan de *Rivier van Pentagouet*, welke gelegen is op drie-en-veertig graaden en een half, 't geen omtrent honderd vijftig mijlen Kufte maakt; defe Klimaat en vallen veel warmer als de geen en daar ik zo even af heb gefproken, welke byna zyn als die van *Nantes* tot aan *Bayonne*. *Nantes* legt op feven-en-veertig graaden en vier-en-twintig minuten, en *Bayonne* op drie-en-veertig graaden en vijf-en-veertig minuten; 't geen weinig onderfcheidts is. Ik befluit dan, dat alles, 't welk in *Vrankrijk* in dese uitgeftektheid van land kan groeyen, ook in die van *Nieuw-Vrankrijk* groeyen kan, om de redenen welken ik hier voor te berde heb gebracht, de toevallen weg genomen zynde, gelijk ik gefegt hebbe. Wat het Zout belangt, 't kan 'er al zo fchoon en goed gemaakt worden als in *Brouage*. 'k Weet het by ondervinding; want men heeft 'er de proef af genomen. 'k Heb 'er Zout gefien, 't geen gemaakt was in *Maraffen*, uitdrukkelijk daar toe bereid, welke terftond daar na weer gebroken wierden. Men heeft fich vernoegd met te weeten, dat het 'er gemaakt kon worden. Ik verftaa my een weinig op het goed Zout,

Nieuw-
Vrankrijk
bekwaam
om Zout te
maaken.

Zout,
wefen.
dat het
ook in
den or
malkar
kom te
een zo l
d' ooge
nen. 't
goed L
aan te p
ongeluk
arbeider
als dat z
ander k

Verhaal
kan u
groen
gege
gen,
aanm

NA ge
den.
zyn
het meer
trekken k
uit spruite
Laat on
zo bekend

Zout, en de hoedanigheid die het hebben moet om goed te wesen. 't Is ook noch een bewijs van mijn seggen, te weten dat het geen, 't welk in het eene Land voortgebracht word, ook in het ander voortgebracht kan worden, zynde alle beiden onder een selve Klimaat gelegen, hoe ver zy ook van malkander mogen leggen. My dunkt, dat alles, 't geen ik kom te seggen, meer als genoeg is om den geenen, welke een zo kwaad gevoelen van *Nieuw-Frankrijk* opgevat hebben, d' oogen te verlichten, en hen hun dwaaling te doen erkennen. 't Is echter niet om iemand de geener, welke in een goed Land zyn, daar zy de middelen hebben om te bestaan, aan te prikkelen tot het selve te verlaaten: maar zo veel arme ongelukkigen, die gefond zyn, en die wel fouden kunnen arbeiden, fouden die niet gelukkiger daar te Lande wesen, als dat ze hier te naauwer nood van het eene brood tot het ander kunnen geraaken?

II. HOOFDSTUK.

Verhaal van de voordeelen, welken men trekt en trekken kan uit het Land door het middel van de Visschery des groenen of blanken Bakkeljaauws, zo als ze te Parys gegeeten word; mitsgaders de manier van ze te vangen, 't ontmyen, en te zouten, beneffens meer andere aanmerkelijke byzonderheden.

NA getoond te hebben, dat dit Land bewoond kan worden, en zo wel als *Vrankrijk* alle noodfaakelijkheden tot zyn onderhoud voortbrengen; moet men toonen, wat het meer heeft als *Vrankrijk*, de voordeelen die men 'er af trekken kan, en ook alle jaaren af trekt, en waar de selven uit spruiten, 't geen ik op orde sal gaan verhaalen.

Laat ons dan een aanvang maaken met de Bakkeljaauw, zo bekend in *Vrankrijk*, en die door geheel *Europa* vertierd word,

Champagne ge-

'er op de sel-
dat 'er zo veel
Indien dat zo
un Wyngaar-
eten kan kom-
men sich daar
yk, uitgeson-
est. Tot be-
goed klimaat,
waar van men
n daar hy ge-
et voornaam-
el beter is als
s tot d' ande-

trekken van
en twee dar-
ke gelegen is
een omtrent
naaten vallen
o gesproken,
nne. *Nantes*
wintig minu-
vijf-en-veer-
k besluit dan
heid van land
roeyen kan,
eb gebracht,
eflegt hebbe.
en goed ge-
ndervinding;
Heb 'er Zout
itdrukkelijk
proken wier-
at het 'er ge-
op het goed
Zout,

word, infonderheid te *Parys*. Gy moet dan weten, dat de groene of blanke Bakkeljaauw, en de gedroogde of Stokvisch maar een selve foort van Visch is, welkers naam geen verschillendheid heeft als ter oorzaak der verscheidene manieren daar ze op bereid word, de verscheidene plaatfen daar ze hier te Lande word gevangen, en hun verscheidene grootte. De grootste vind men gemeenlijk op de Grootte Bank, en is niet bekwaam om te droogen, als de kleine die aan de Kust gevangen, en aan land gelouten en gedroogd word, gelijk ik hier na sal verklaren.

Dese gantsche Vischery geschied op de Kusten van *Nieuw-Vrankrijk*; want alles, 't geen 'er elders af gevangen word, heeft niet veel om 't lijf. Hoewel deze Visch een soort van onverdroogelijke Manna zy, kan ik my echter niet genoeg verwonderen dat ze voor zo weinig geldts verkocht werd, aangesien de moete die men 'er toe aanwend, en de gevaaren die men 'er in de heen en weertocht loopt, welke zo groot zyn, dat men het naauwelijks sal kunnen gelooven. Ik sal mijn uiterste best doen om u hier, zo naauwkeurig als 't my mogelijk sal wezen, te verhaalen het voornaamste 't geen 'er gepleegd word omtrent de Vischery des Bakkeljaauws van beide de soorten. De geenen, die weten wat het is, su. 'er mee lagchen; maar die 'er niet af onderrecht zyn, zullen het mogelijk gaarne weten: en 't getal van desen is sekerlijk veel grooter als dat der anderen.

Beschryving
der Grootte
Bank van
Terre-Neu-
ve.

'k Zal een begin maaken met de groene Bakkeljaauw, die de geene is welke men te *Parys* eet, en die op de Grootte Bank van *Terre-Neuwe* gevangen word. De Bank, die desen naam voert, is een grootte Berg in de zee gelegen, en onder het water, omtrent vijf-en-twintig mijlen van het Eiland *Terre-Neuwe*, waar van daan de groene Bakkeljaauw zyn naam neemt. Dese Bank beslaat omtrent honderd vijftig mijlen van het een eind tot het ander, en stijf vijftig mijlen in de grootte breedte. Dese Berg, die in de zee legt, heeft boven sich op sijn hoogste vijf-en-twintig vademen waters, en op andere plaatfen dertig, vijf-en-dertig, veertig, vijftig, en zestig vademen; en is rondom als steil afgesneden.

In

In dese
honder
te des I
hoewel
Bakkel
cen mee
De Bak
over all
wils van
geraakt
ve van h
slikken.
wijlen h
ken een
infwelgt
het geva
weder.
dat zy he
weer uit
keert, la
kan wese
plaats sch
schery u
andere kl
en *Calais*,
Aulnis. D
en twee h
is byna ni
lën. Daar
tig duisen
honderd v
'er onder r
tien Man v
schen in he
Een Ka
moet voor
maanden v
der Manne

In desen omvang vind men geen grond op twaalf en vijftien honderd vademen. Hier uit kunt gy oordeelen van de hoogte des Berghs, die van Rotssteen is. Al het opperste is plat, hoewel hy schuins nederwaarts gaat. 't Is de plaats, daar de Bakkeljaauw gevangen word, die daar tot zyn onderhoud een meenigte van veelerhande Schelp- en andere Vifch vind. De Bakkeljaauw is seer gulfig, en sijn gulfigheid strekt sich over alles uit, selfs over de geenen van zyn soort; en dikwils vangt men 'er, die, na dat ze aan den hoek vast zyn geraakt, en terwijl men hen ophaalt, niet en laaten een halve van huns gelijken, zo hy hen onderwege ontmoet, in te slikken. Zy vinden niets te hard. De Vifschers laaten bywijlen hun Messen, Wanten, of andere dingen vallen, welken een Bakkeljaauw, zo hy ze in sijn weg vind, terstond inswelgt; en menigmaal vangen zy den Bakkeljaauw, die het gevallene ingeslikt heeft, en vinden het in zyn maag weder. Dese Vifch heeft noch een eigenschap, te weeten, dat zy het geen, 't welk zy inswelgt en niet verteeren kan, weer uit haar maag doet komen, die zy buiten haar keel omkeert, latende daar alles uitvallen 't geen' haar schadelijk kan wesen, waar na zy ze weer intrekt, en op haar voorige plaats schikt. De geenen, welke gemeenlijk op dese Vifschery uitgaan, sijn Normandyers van *Honfleur*, *Diepe*, en andere kleine Havens van *Normandyen*, selfs ook van *Boulogne* en *Calais*, van *Bretagne*, *Olonne*, en het gantsche Land van *Aunis*. Dit alles brengt wel een getal uit van twee honderd, en twee honderd vijftig Schepen alle jaaren; en al hun vangst is byna niet als voor *Parys*, ten minsten de drie vierde deelen. Daar zyn Schepen, welke tot dertig, veertig, en vijftig duifend Bakkeljaauwen meebrengen; en een Schip van honderd vat, by voorbeeld, sal, als men selfs den Kapitein 'er onder rekent, niet meer als vijftien, of ten hoogsten achten Man voeren, en twintig ja vijf-en-twintig duifend Vifsch en hebben.

Een Kapitein, die uit *Vrankrijk* na dese Vifschery gaat, moet voorraad van Leeftocht opdoen ten minsten voor ses maanden voor al zyn Scheepsvolk, 't geen in meer of minder Mannen bestaat, na de grootte van zyn Schip. Hier na gaan

Gulfigheid
des Bakkel-
jaauws.

Lieden die
op dese Vif-
schery uit-
gaan, en ge-
tel der Sche-
pen.

Voorraad
van een Ka-
pi ein, zo
tot het on-
derhoud van
zyn Volk als
tot de Vif-
schery.

gaan zy hun Zout haalen in *Bronage*, t' *Oleron*, *Ré*, of in *Bretagne*, 't geen tien, elf, of twaalf guldens het mudde kost. Dese Viſchery neemt veel Zouts weg. Daarenboven moet men Lynen of Snoeren hebben, zo dik als de ſchagt van een pen, en tachtig vademen lang, acht of tien voor ieder Man, en bywijlen tot twaalf: doch de Hoeken moeten in veel grooter getal weſen; want daar worden 'er dikwils verlooren daar de Bakkeljaauw mee heen gaat. Noch moet hy voor ieder Man hebben twaalf of vijftien Looden, ieder van ſes ponden, welke aan het eind der Lynen gedaan worden, om ze te grond te doen gaan; mitsgaders Meſſen om den Bakkeljaauw te openen, en anderen om ze t' ontwyen, 't geen is tot aan de ſtaart toe opensnyden, gelijk men ze te *Parys* ſiet. Na dat hy aldus uitgeruſt is, ſteekt hy onder zeil, en gaat met Godts genade om de Groote Bank te vinden; alwaar gekomen zynde, haalt men alle de zeilen in, en maakt het Schip tot de Viſchery gereed. Men bind de Roerpen aan d' eene zyde vaſt, ſulks dat het Schip blijft leggen als of het voor anker lei, hoewel het echter niet en laat af te dryven als 'er wind is. Hier na ſmyten d' eenen terſtond de Lynen in zee, om te ſien of de Viſch bijt; en d' anderen arbeiden om een (a) Schavot of Stellazie aan d' eene zyde, van buiten om, langs het Schip heen te maaken, indien het goed weer niet toegelaaten heeft ſulks gedurende de reis, of in 't naderen aan de Bank, te doen. Op dit Schavot ſet men Vaten, welke ter hoogte van den gordel komen. Ieder Viſcher gaat in het zyne ſtaan. Zy hebben ook een groot leere Schootſvel, 't geen van den hals af tot aan de knien reikt, en met het eind over het Vat heen hangt, op dat de vuiligheid in 't ontwyen van de Viſch daar niet in kome te vallen. Dusdanige Vaten en Schootſvellen hebben zy ook in de Chaloepen, om te beletten dat het water, 't geen de Lijn in 't ophaalen van de Viſch met ſich voert, in 't Vat loopt. De Viſcher nu de diepte gepeild hebbende, maakt ſijn Lijn vaſt aan het Vat, daar hy in ſtaat, ſulks dat het Lood op omtrent twee vademen na niet aan de grond raakt; en het moet ook een vadem ſcheelen, dat het eind der Lijn, daar de Hoek is; welke omtrent een vadem beneden het Lood aangeflagen

Eerſte werk
der viſchers
en manier
van viſchen.

(a) 't Is de
plaats daar
Bakkeljaauw
om ontwyd
word.

geflag
Bakk
der V
nu als
tong u
Lijnen
derdaa
Schip
Eer
honde
gewel
'er teg
vademe
haald.
konner
vinden
dartig
hoofd
het Aas
ſtuk va
een glin
jaauw
toe. Da
darmen
ſten: m
verteere
van Haa
Daar
hun Viſ
terwijl
ſullen zy
Scheper
een klein
gen de w
of ook da
nen ſich
Bakkelja
het groot

geflagen word, daar niet aan reikt. Men vangt maar een Bakkeljaauw te gelijk; en om het getal te weeten, heeft ieder Vifcher een klein fcherp Yfer by zich leggen. Zo haast nu als hy de Vifch van de Hoek los maakt, fnyd hy ze de tong uit, en steekt se aan dit Yfer. Elke Vifcher heeft twee Lijnen; en terwijl hy d' eene ophaalt, laat hy d' andere nederdaalen, als 'er overloed van Vifch is ter plaatse daar het Schip legt.

Een goed Vifcher kan 'er tot drie honderd vijftig en vier honderd op een dag vangen; maar dat vermoeit de armen geweldig. De Bakkeljaauw is swaar, behalven noch dat hy 'er tegenspartelt: en ten anderen dartig, veertig, ja zestig vademen Lijns, na dat 'er diepte is, sijn zo haast niet opgehaald. Indien sy fulks alle dagen deden, souden sy 't niet kunnen uitharden. Daar is meenig een dag dat zy 'er geen vinden. Op andere tijden fullen zy 'er maar vijf-en-twintig, dartig, veertig, honderd, of twee honderd ieder voor sijn hoofd daags vangen. 't Hangt altemaal aan 't geluk. Wat het Aas belangt, men steekt op de punt van den Hoek een stuk van een Haring, wiens vel een sekere glans heeft die een glinstering in de zee van sich geeft, welke de Bakkeljaauw niet zo gaauw gewaar is geworden of ze schiet 'er na toe. Daarenboven bewind men den Hoek t' eenemaal met darmen en ingewand van Bakkeljaauw, zo dik als twee vuisen: maar als men Schelp- of andere Vifch, die noch niet verteerd is, in zyn maag vind, dient men 'er sich af in plaats van Haaring.

Daar sijn Schepen, die gelukkig genoeg fullen wesen om hun Vifchery in een maand of ses weeken te verrichten; terwijl anderen daar drie, vier, en vijf maanden mee besig fullen zyn: 't sijn dingen die van 't geluk afhangen. Alle de Schepen ankeren nooit op de Bank. Over dag hebben zy een klein vierkantig zeil op het achterkasteel, om stand tegen de wind te kunnen houden, en het afdryven te beletten, of ook dat het Schip over zy gaat, in welk een geval de Lyenen sich al te ver souden afwyderen, en de grond, daar de Bakkeljaauw is, niet kunnen bereiken. 's Nachts setten zy het groot zeil by; en alle de geenen, die op de Bank zyn, hou-

houden het altijd aan een selve kant, op dat de Schepen hun afdryving gefamenerhand mogen doen, en door diſt middel vermyden tegen malkander aan te loopen; vermits zy anders in gevaar ſouden zyn van te vergaan, te weeten als zy met geweld tegen malkander aankwamen.

Men moet ook noch weeten, dat de Groote Bank ſelden ſonder een Nevel of Miſt is, en bywijlen zo dik dat men van het een eind des Schips niet tot het ander kan ſien. Dit verplicht hen deſe voorſorg te neemen, om de ſchipbreuk te vermyden.

Naarſtighe-
den der Viſ-
ſchers en
voordeelen
daar uit
ſpruitende,

Als de Viſſchers, welke op deſe Groote Bank zyn, ſien dat de Vaſte nadert, gaan de geenen, die de helft of de twee darden van hun vangſt hebben, voort, om te trachten d'eerſten in *Vrankrijk* te komen, ter oorſaak dat de verkooping alſdan beter is als op een ander tijd.

In de Lente vertrekken ſy ook met minder laading; want de geenen, die van d'eerſten aankomen, vinden ook noch de verkooping beter, zynde de vertiering daar af te *Parys* t'eenemaal zeker. 't Is 't geene 't welk men daar den Nicuwen Bakkeljaauw noemt.

Deſe naarſtigheid beſchikt hen noch een ander voordeel, te weeten dat zy in het ſelve jaar, zo haalt als ſe los zyn, een tweede tocht ondernemen; en zo ſy een goede vangſt op de Bank hebben, kunnen zy noch tijds genoeg weer te rug weſen om hun Viſch met de Vaſte te verkoopen. Maar alle deſe voordeelen ſijn gevallen. Gelukkig dien ſe te beurt vallen. En noch heeft men kommer en armoede genoeg te lijden; vermits het op de Groote Bank in de maand van Juny kouder is, als in *Vrankrijk* in de maand van September.

Korte Zo-
mer op de
Groote
Bank, en
oorzaak
daar af.

't Is 't alles dat 'er weſen kan, drie maanden Zomer, welke noch byna altijd met een dikke en koude Miſt verſeld zyn. Deſe groote koude der Lente ſpruit voort uit het Ys, komende van de kant van 't Noorden, na *Sweden* en *Deenmarken* toe, daar de zee ſeer dik bevroeft; en gelijk het onweer het ſelve in ſtukken doet breeken, welken de ſtroom weg ſleept, en dat de Noorde wind, die in dien tijd gemeen is, hen na de Groote Bank voert, vrieft de zee, die 'er onder wege tegen aan ſlaat en over heen ſpoelt, daar op vaſt, 't geen

't ge-
bove
word
Men
Onſe
ſiet n
Schip
ruikt
van ſi
Als
te Ban
goede
ontmo
Klip a
heden
zyde v
'er bo
na de w
groot
wind v
na land
honder
twee n
koelte
Zy vaar
daar hu
moeten
Anders
komen;
Deſe
me wate
ſe door
en-twin
dan van
ven 't wa
kerd, da
op vijf-e
den omv

't geen het ys hoe langer hoe dikker maakt: en wanneer het bovenste swaarder is als het onderste, sulks dat het topfwaar word, tuimelt het om, en groeit aldus al gaande wegs aan. Men heeft 'er by wijlen Schotten hooger als de Toren van Onse Vrouwe Kerk te *Parys*; en als 'er de Zon op schynt, siet men se van achtien of twintig mijlen ver. Indien een Schip de selven ontmoet, en dat het beneden de wind is, ruikt het se wel zo ver, door het middel der koude welke zy van sich geeven, en des windts die haar derwaarts voert.

Als men in de maand en May, Juny, en July, na de Groot Bank of na *Nieuw-Vrankryk* gaat, moet men alle nachten goede wacht houden; want een Schip, 't geen een Schots ontmoette, sou aan stukken brecken, even of het tegen een Klip aan zeilde: en geen lijfberging in dusdanige gelegentheden. Men vind 'er vijftig of zestig mijlen in zee aan dese zyde van de Bank, by wijlen nader aan de Bank, by wijlen 'er boven op, somtijds aan geene zyde; kort om, se gaan na de winden die 'er heerfchen. Men siet 'er by wijlen een zo groot getal achter malkander, wordende door een selve wind voortgevoerd, dat 'er Schepen geweest zyn, gaande na land om gedroogde Vifch, die 'er ontmoet hebben van honderd vijftig mijlen lang, en langer, welke een dag of twee nevens de selven heen hebben gezeild, met een frifche koelte en alle de zeilen by, sonder het eind 'er af te vinden. Zy vaaren 'er zo langs heen, om eenige opening te vinden, daar hun Schepen door konnen; en indien zy 'er een ontmoeten, pafleeren zy 'er door, als door een engte of straat. Anders moeten se tot aan het eind toe vaaren, om aan land te komen; want het ys stopt den weg.

Dese Schotten of Velden smelten niet dan als se in de warme wateren omtrent het Zuiden komen, daar 'er, hoewel se door de wind na het land toe gedreeven worden, op vijf-en-twintig en dartig vademen waters vast raaken: oordeelt dan van hun hoogte; want dit is sonder 't geen dat noch boven 't water uitsteekt. Eenige Vifchers hebben my verferkd, dat zy 'er een op de Groot Bank vast gefien hadden op vijf-en-veertig vademen waters, die wel tien mijlen in den omvang had. Dese moet geweldig hoog zyn geweest.

Groote
Schotten of
Ysvelden.

De Schepen komen niet omtrent dese Velden. Men vrees't, dat ze van d' eene kant op d' andere mochten keeren, na de maal dat se sich ontlasten aan de kant daar se de meeste warmte hebben; want alsdan moet het lichtte onder het swaarste buigen. Dese Velden zyn voor een gedeelte d' oorzaak dat Canada voor zo koud gehouden word.

Armoele
van de Bak-
keljaauw-
vangst.

De Visschers op de Bank hebben by de ses maanden dat het water in 't optrekken aan hun Lijn bevroest; 't geen hen een groot verdriet en vermoeidheid veroorzaakt. 'k Weet niet, hoe 'er volk tot dese Visschery gevonden word, daar zy zo weinig voordeels by hebben: want als een Visscher dartig, vijf-en-dartig, of veertig rijksdaalders voor sijn reis wint, heeft hy sijn dingen al wel gedaan; en dese tochten zyn van vijf, ses, en seven maanden, daar onder begreepen de tijd der laading en lossing van 't Schip, gedurende den welke zy niets en winnen.

Manier van
zouten.

Laat ons nu komen tot de manier van den Bakkeljaauw te zouten. De tong uitgesneden hebbende, smijten zy de Visc'h op den overloop van 't Schip; alwaar de Jongens ze geeven aan de geenen die se ontwyen; 't welk gedaan zyn-
de, geeft men ze aan den Zouter, die se onder in 't Schip legt kop tegen staart: en 'er een laag af gemaakt hebbende van een vadem of twee lang, na dat hy siet dat 'er veel gevangen word om het altemaal op een hoop te stapelen, bedekt hy die met zout, zo veel dat ze, gelijk men segt, haar bekomt kan krygen. Vervolgens maakt hy 'er een andere laag boven op, welke op de selve wijs gezouten word; gaande al zo voort met de vangst van den gantschen dag: want men legt seer selden die van den eenen dag op den anderen. Hebbende aldus drie of vier dagen gelegen, tot dat haar water verlopen is en zy haar zout gevat heeft, neemt men se op, en schud 'er al het overgebleeven zout af; en hier na maakt men een andere laag op een andere plaats van het onderste des Schips, en men bedekt se nochmaals met nieuw zout, laag voor laag, waar na men 'er niet meer aan en raakt. En op dese wijs leeft men met al 'et overige, tot dat 'et Schip zyn laading heeft. Indien men se noch een ander maal van plaats veranderde, sou men 'er nochmaals nieuw zout op moeten doen.

Men

Men
vijf-en-
zo groe-
looft ke-
ders, P
lijk van
De L
dus geh-
leeven;
deren zy
in de zee
gesmeet
'er op a
om se te
Schip;
snaan. F
worden a
ne Lijn v
verforge
door het
Hoek ee
men kan.
de wie he
ben, krij
en aan bo
op sijn ho
bek is kro
hy iets van
heen byte
en dat men
weg; wan
Dese Vissc
De Kru
eten; ma
geheeten,
sen. Hun
len; want
bende d' ee

Men moet ook noch wecten, dat men op de Bank, die vijf-en-twintig mijlen van het naaste land afgelegen is, een Mengte van Vogels op de Bank. zo groote menigte van Vogels ziet, dat het nauwelijks geloof kan worden, als Leveryreeters, Kruiffers, Zeehoenders, *Pennegains*, en veele andere foorten: doch ik fal alleenlijk van desen spreken.

De Leveryreeters zyn feer gulfige Vogels. Zy worden aldus Leveryreeters. geheeten, om dat zy van de Levers der Bakkeljaauwen leven; en indien zy een Schip ter Vifchvangst sien, vergaderen zy'er in fult een menigte rondom, om de Levers, die in de zee vallen, te bekomen, dat, zo haast als'er een weg gefmeeten word, meer als een vijftig stuks van dese Vogels'er op aanvallen, en malkander dapper in de veeren fitten om se te krygen. Zy komen feer dicht aan het boord van 't Schip; en bywijlen kan men se met een lange ftok dood slaan. Hun gulfigheid maakt, dat ze lichtelyk gevangen worden aan Hoeken, welken men aan het eind van een kleine Lijn vast maakt, daar de Vifchers fich uitdrukkelyk af versorgen. Dese Lijn word boven op het water gehouden door het middel van een ftuk Kurk; en men slaat aan de Hoek een brok Levers, 't geen men zo ver uitwerpt als men kan. Straks vliegen dese Vogels daar na toe, vechten de wic het hebben fal; en na lang genoeg gevochten te hebben, krijgt het eindelijk een, die aldus in de bek gevangen, en aan boord gehaald word. Ondertuffchen moet men wel op fijn hoede zyn dat hy de hand niet en vat; want fijn bovenbek is krom, en reikt ver over den onderbek heen: en indien hy iets vat kreeg, 't zy de vinger of de hand, hy fou'er door heen byten. Als men hem van den Hoek los gemaakt heeft, en dat men hem op den overloop laat loopen, vliegt hy niet weg; want hy kan fich niet opheffen zo hy niet in 't water is. Dese Vifchery is feer vermaakelyk.

De Kruiffers zyn Vogels die ook komen om de Levers te Kruiffers. eten; maar fy naderen zo dicht niet. Zy worden Kruiffers geheeten, om dat zy altijd in de zee gints en herwaarts kruiffen. Hun vlucht is verscheelende van die der andere Vogel; want zy vliegen, om zo te seggen, over dwars, hebbende d'eene vleugel na de lucht en d'andere na de zee; fulks

sulks dat zy, als sy sich om sullen keeren, de bovende vleugel onder brengen. Men vind 'er altijd sedert dat men in-zee is honderd mijlen van land af tot aan *Nieuw-Frankrijk*. Daar gaat geen dag voorby of men siet 'er hier en daar een kruifsen. 't Is om eenige kleine Visjes, die boven op 't water swemmen, als de vliegende Visch, Haring, Sardijn, en anderen daar ze af leeven, tot hun voedsel te soeken.

Waterhoenders.

't Waterhoen word alzo genoemd, ter oorsaaek der gelijkheid welke het met dit Landdier heeft. 't Leeft ook van kleine Visjes en Levers, is niet gulsig, en makker als d' anderen. 't Vliegt altijd rondom het Schip; en als het eenig Ingewand ziet, valt het 'er op.

Pennegoi-
nen.

De *Pennegoin* is een andere Vogel gevlekt met wit en swart. Hy vliegt niet, en heeft maar twee stompfen van vleugels, daar hy mee op 't water slaat om te vluchten of te duiken. Men meent, dat hy tot op de grond duikt, om zyn aas op de Bank te vinden. Men siet 'er verder als honderd mijlen van 't land af, daar zy echter hun eyeren komen leggen, gelijk d' anderen. Als zy hun Jongen uitgebroid hebben, begeeven zy sich te water, met de Jongen op den rug, welken sy aldus tot op de Bank brengen, alwaar men 'er siet die niet grooter en sijn als Kiekens, hoewel se zo groot worden als Ganzen. Alle dese Vogelen sijn voor de Visschers goed om te eeten; doch wat my belangt ik vind 'er geen smaak in: sy stinken na de Traan, ter oorsaaek der menigte van Visch en Levers die sy eeten, daar de Traan af gemaakt word, ten welken einde de Visschers die ook vergaderen. Daar sijn Schepen, die 'er tot tien en twaalf quarteele af gemaakt hebben. Dit is 't byna alles, 't geen omtrent de Visschery des groenen Bakkeljaauws op de Groote Bank gepleegd word.

De m
vi
do
Ga

L A
V
ft

naam v
fy gem
'er bet
en by g
de wu
't geen
ke goe
heeftse
Land g
worder
dat 's te

On
Vissche
van Roc
landen v
deloizer
gen 'er
derd vij
ring is o
Koning
Men
als tot c
Messen,
ken heb
honderd

III. H O O F D S T U K.

De manier van den Bakkelsjaauw te vangen dien men Stokvisch noemt, den zelve t'ontwyen, te zouten, en te doen droogen; mitsgaders een beschrijving van al het Gereedschap, 't geen daar toe noodzaakelyk is.

Laat ons nu spreken van de Visschery der gedroogde Visch, welke altijd, gelijk wy in het voorgaande Hoofdstuk gezegt hebben, de selve Bakkelsjaauw is onder den naam van Stokvisch. Zy valt kleinder als de groene, waarom sy gemakkelijker bewaard kan worden; want het zout dringt 'er beter door als door de groene Bakkelsjaauw, die grooter en by gevolg dikker is, en die, ter oorsaaek zyner dikte, van de wurmen opgegeeten sou worden eer hy droog waar: 't geen men omtrent de kleine niet te verwachten heeft, welke goed op den duur is, en in de langste tochten en onder de heetste klimaatn tot leeftocht dient. Niet dat 'er aan het Land geen grooten, en grooter als op de Bank, gevangen worden; maar men laat die niet droogen: men houd ze groen, dat 's te zeggen, men zout ze, gelijk men op de Bank doet.

Onder alle de geenen, welke sich gemeenlyk met dese Visschery geeneeren, zyn de Biskayers de gaauwsten. Die van *Rochel* hebben den eersten rang na hen, mitsgaders d'Eilanden welke daar rondom gelegen zyn; vervolgens de Bourdeloizen, en daar na de Bretaniers. Van alle die plaatsn mogen 'er omtrent jaarliks honderd, honderd twintig, en honderd vijftig Schepen heen gaan, indien 'er geen verandering is door het mangel van Bootsgezellen, welke voor des Konings Schepen gehouden worden.

Men heeft tot dese Visschery veel meer kosten van doen als tot die van de Bank, daar men maar Looden, Lijnen, Messen, Zout, en ander Gereedschap, waar af wy gesproken hebben, toe van nooden heeft. Een Schip van twee honderd vat op de Bank zal maar vijf- en-twintig Man op hebben;

*Gaauwste
Visschers.*

*Onterscheit
tusschen de
groene en
gedroogde
Bakkelsjaauw.*

hebben; en tot de droogery zal men 'er ten minsten vijftig hebben moeten, met leeftocht voor acht of negen maanden. Wat het Zout belangt, het heeft niet half so veel van doen; behalven dat, zo een Schip van de Bank vijf-en-veertig of vijftig duifend Visschen in heeft, 't ander twee honderd duizend gedroogde Visschen in zal hebben. Belangende hun toerusting van Visschery, en de Leeftocht, die is seer verscheelende. Hun voornaamste Victualie is, vier quintaalen of vier honderd ponden Beschuit voor grooten en kleinen, en een pijp Wijn of twee oxhoofden; behalven Spek, Erweten, Boonen, Bakkeljaauw, Haring, Boter, Olie, Azijn, en andere kleine gemakkelikheden, ieder Schip na proportie van het getal der Visschers.

Conditien of
Verilagen
der Viss-
chers.

Wat hun conditien of verdingen belangt, die zyn verscheelenden. De Biskayers maaken verding by de Laading van 't Schip. Men reket het Schip na de quintaalen Vissch die het voeren kan. De Burgers of Reeders accordeeren met het Scheepsvolk, zynde twee of drie honderd parten, na het getal, en geeven aan den Kapitein een zeker getal van parten, volgens d' achtung welke hy in dit ambacht heeft; aan den Meester der *Grave* zo veel, aan den Stuurman zo veel, aan d' Ontwyers zo veel, aan de Chaloepmeefters zo veel, aan hun Roeyers zo veel, en aan de Jongens ieder zo veel parten. Als het Schip nu op zyn wederkomst het getal der quintaalen, wegens het welk men overeengekomen was, niet mee en brengt, kort men een iegelijk 't geen 'er ontbreekt pro rato af; maar indien het meer meebrengt, legt men 'er weer so veel op.

De meeste Bourdelooizen maaken verding by het darde deel der Laading, dat 's te zeggen, indien het Schip achtien duifend Visschen in heeft, dat 'er zes duifend voor het Scheepsvolk zyn, 't geen ook by de parten accordeert. Maar de Kapitein verdingt met het volk, en beloofst aan zyn Stuurman en Meester der *Grave*, zynde dikwils maar een man die beide dese bedieningen waarneemt, welke in zulk een gelegenheid so veel meer trekt, dus of zo veel parten, en aan een ieder vervolgens na sijn bediening. De Kapitein taxeert zich ook, maar alle de Jongens behooren hem toe, daar hy

niet

niet
voor
Daar
groot
loep
Die
ben m
ponde
Scheep
en de
Jonger
schikke
rijksda
Manne
lieden
waar to
ten om
darde is
man, b
dens krij
dien een
honderd
tuintig
Officiers
vijf-en-t
ze noem
altemaal
wijlen op
'er ook op
volk te he
gekreege
doen drin
lichten, o
penning t
ly hun rel
sterke Jon
daar een K
reis als zy

niet meer aan geeft als drie, vier, vijf, en zes rijksdaalders voor de gantsche reis, neemende ondertusschen hun part. Daar zyn dikwils vier, vijf, zes, en tien Jongens, na de grootte van het Schip; zulks dat 'er altijd voor ieder Chaloepeen Jongen is.

Die van *Rochel* en van d' Eilanden doen anders. Zy hebben maar het vierde van de Vangst, van twintig duisend ponden vijf duisend. De Kapitein verdingt ook met sijn Scheepsvolk; en sy hebben altemaal even veel, de Kapitein en de Jongens even als d' anderen, voor ieder Chaloepeen Jongen. De Burgers van 't Schip, die d' Eigenaars zyn, beschikken de Leeftocht, en geeven den Kapitein honderd rijksdaalders voor Chaloepegeld, in welker ieder altijd vijf Mannen zyn, de Jongens daar onder begreepen. Alle dese lieden moeten handgeld hebben, ieder na zyn bediening, waar toe de honderd rijksdaalders gebruikt worden, te weeten om het onderscheid, 't geen 'er tusschen een vierde en derde is, te vergoeden. Van dese penningen zal de Stuurman, by voorbeeld, honderd vijftig of twee honderd guldens krijgen, de Meester der *Grave* ook byna so veel; en indien een alleen de twee bedieningen waarneemt, zal hy drie honderd guldens hebben; de Chaloepeesters honderd twintig of honderd dertig guldens, naze goed zyn, (dese Officiers moeten de Visch komen ontwyen) de Roeyers vijf-en-twintig of dertig rijksdaalders; de *Bossants*, gelijk sy ze noemen, vijf-en-twintig, dertig, en veertig guldens; altemaal volgens hun bekwaamheid. De Kapitein wint bywijlen op dese honderd rijksdaalders, bywijlen verliest hy 'er ook op; vermits de Kapiteinen hun glorie stellen in goed volk te hebben, 't geen zy altemaal kennen, en 't geen niet gekreegen word als met het meeste handgeld, en met hen te doen drinken, en zelf ook dikwils met hen den beker te lichten, om te trachten hen te krijgen, en hen den Godtspenning te geeven, waar na zy vast zyn. Somtijds weeten sy hun rekening by de *Bossants* te vinden; want het zal een sterke Jongen wezen, die het Bootsgezelschap wil leeren, daar een Kapitein niet meer aan zal geeven voor de gantsche reis als zyn handgeld, trekkende daar tegen sijn part. De

Busfchieter kan ook een Chaloezman zyn, in welk een geval men fijn handgeld vermeerdert. Wat de Timmerlieden belangt, zy hebben ook een handgeld van dartig en veertig rijksdaalders; en de Kok van gelijken. Noopende den Wondheelder of Barbier, hy heeft fijn Kift tot handgeld, waar voor men hem twee of drie honderd guldens geeft, vermiddels welke fom hy fich moet beforgen van Medikamenten, Instrumenten, en alles 't geen hy van nooden heeft om het gantsche Scheepsvolk te geneefen; en op de wederkomst blijft de Kift aan hem. Hy heeft ook noch twintig ftuivers van ieder Man om hem den baard te fcheeren, en fijn part in de vangft gelijk d' anderen; maar hy moet ook te land dienen, en zyn dingen omtrent de Vifch waarneemen fo wel als de minfte Bootsgezel: want hy is een der geener die de koppen affnyden.

Als de Kapitein nu al fijn Volk heeft, doet hy fijn Zout en Wijn laaden, mitsgaders alles 't geen hem tot de Viffchery noodfaakelijk is; en de wind hem gunftig zynde, fteekt hy onder zeil. Na omtrent honderd of honderd en vijftig mijlen afgelegd te hebben, begint hy te denken om een goed gedeelte van de noodwendigfte faaken tot de vangft klaar te doen maaken. Hy geeft aan ieder Chaloepmeeft'er doek en garen om fijn Zeil te maaken, mitsgaders fijn Roeyer en Jongen: want hoewel fe altemaal verzeckert zyn, als ze uit *Frankrijk* vertrekken, van den dienst welke zy op de plaatfen fullen moeten bekleeden, weeten echter weinige fekerlijk met wie zy dienen fullen, voor dat de Kapitein het hen verklaart; en bywijlen laat hy 'er hen om looten. Noch geeft hy aan ieder een Touw, wat dikker als een rotting welke men in de hand draagt, van feftig of tachtig vademen lang, en een foort van een anker, byna van gedaante als een haak daar men het vleefch aan ophangt, en bekwaam om in defe Viffchery te gebruiken; mitsgaders aan elke Chaloepez Lijnen, te weeten twee voor ieder Man, en een douzein Hoeken met de daar toe behoorende Looden. Thans begint een iegelijk t' arbeiden om fijn dingen gereed te maaken, ten einde klaar te wefen om 'er fich af te dienen als zy ter plaatfe der Viffchery gekomen fullen zyn, alwaar fy den tijd niet fullen

fuller
Loge
fchijn
ftaan
klopp
dit du
Laa
welke
Chalo
wyde l
den.
zo dic
men.
met de
ter te k
heen;
d' eigen
komt a
trokker
felve ft
toe reik
mannen
ten min
willen l
Daar
ben, en
des ande
uit doen
weeft ha
De R
Bootsge
fo wel n
rusting h
De meef
kensche l
als de go
mitsgader
en leere o

sullen hebben; ter oorzaak dat zy alsdan de Schavotten en Logementen moeten maaken. Als zy hier mee bezig zyn, schijnt het dat 'er meer als vijftig Smeden op het ambeeld staan te slaan; sulks een geraas maaken zy: want d'eeren kloppen op d'ankers, d'anderen op de stukken Kanon; en dit duurt drie of vier dagen.

Laat ons nu spreken van de toerusting der Visschers, welke tot de Visschery dient. Ten dien einde hebben de Chaloepmeefters en al hun Volk ieder een paar sterke en wyde Laarsen, sulks dat men se van de beenen af kan schudden. Dese Laarsen sijn kort, en sonder kniestukken; maar zo dicht dat 'er niet de minste droppel waters door kan komen. Noch hebben sy een lange Rok van Schaapevel bereid met de wol, waar van de leersyde wel geolyd is, om het water te kunnen wederstaan. Dese Rok hangt over de Laarsen heen; en over de selve trekken sy een ander kort Rokje van d'eigenste stof, en insgelijks waterdicht, 't geen wat laager komt als de gordel, en een Kap heeft die over 't hoofd getrokken word. Hier binden sy een groot Schootsvel van de selve stof over heen, 't welk van den hals tot ter halver been toe reikt. Ziet daar de toerusting van ieder der drie Chaloepmannen, als sy in zee gaan om den Bakkelijauw te vangen, ten minsten de geenen die sich voor den regen en het water willen beschermen.

Daar sijn weinig Biskayers die niet al dese toerusting hebben, en zelfs hebben veele se dubbeld, welke als se nat syn, des anderendaags de drooge aantrekken. Als se dese plunje uit doen, sijn se niet natter dan of se niet uit een Kamer geweest hadden, hoe sterk het ook regenen mag.

De Rochellooisen, Bourdelooisen, en Eilanders, of Bootsgefelln van d'Eilanden *Dien*, *Oleron*, en anderen, sijn so wel niet voorsien. Men vind 'er eenigen die dese toerusting hebben, maar seer selden verschooning of dubbeld. De meesten vernoegen sich gemeenlijk met hun kleine lakenfche Kapotten, welke hen een weinigje laager komen als de gordel, en van gelijken met een Kap voorsien zyn; mitsgaders een Schootsvel van Schaapenleer, als d'anderen; en leere of geteerd-zeildoekfche Mouwen. Wat de Laarsen belangt,

belangt, die hebben se altemaal. Ziet daar hun toerusting tot de Visschery, welke sy op hun eigene kosten koopen.

IV. H O O F D S T U K .

Behelzende 't geen gebruikelijk is als de Schepen omtrent de plaats komen daar de Visschery moet geschieden, de manier van hun plaatsen te hebben, wat 'er gedaan word als men aan land gaat, en hoe men het Volk te werk stelt.

Admiraal-
schap onder
de visschers,
en hoe het
verkreegen
wordt.

TErwijl alle dese bereidselen tot de Visschery in het Schip gemaakt worden, vordert het echter zyn weg; en zynde dicht aan land, en omtrent de plaats daar sy hun dingen meenen te gaan verrichten, gebeurt het bywijlen dat zich twee of drie Schepen by malkander vinden, welke altemaal in een zelve Haven hun vangst willen gaan aanstellen, soekende ieder daar Admiraal te wezen. Om dit Admiraalschap te hebben, zetten sy des nachts, als sy noch acht, tien, of twaalf mijlen van 't land afzyn, een Chaloepe in 't water, voorzien met hun beste Roeyers en goede riemen. Indien zy goede wind hebben, die hen snelder voortvoert als de riemen souden kunnen doen, dienen zy sich van 't zeil; en so ze by dag gewaar worden, dat anderen ook derwaarts stuuren, ontzien sy sich niet weer te rug te keeren, en om het snelt tegen malkander te zeilen, ten einde de voortocht te winnen. 't Water spoelt somtijds over de boord van de Chaloepe heen. Ondertusschen durft zich niemand verroeren, mit vrees van 'er de streek door te verliezen, uitgesondert de geen die 't water uithooft; en 't gaat met dit zeilen gemeenlijk so grof toe, dat weinig hen gezelschap souden willen houden. Zo 'er geen wind is, moeten ze roeyen; en alsdan kan men hen d' armen treffelijk zien uitrekken: want daar sijn geen Galeyroeyers die so sterk aan de riem trekken als zylieden. Men spreekt van eten noch van drinken, uit

zorg

zorg v
altijd
d' Eer
raalsch
men da
zie te
hout v
zyn, 't
lijk oob
of voor
't Sc
van bed
neemt d
vertrek
rende de
se der V
tijd stuu
sijn Chal
land heef
'er, of b
dat hy 'er
houdens
sicher hel
macht van
staat: wa
recht op e
geenen di
terentie a
Schepen,
lijk na he
hun komf
't Eiland 7
ry komen
genoegsa
geeft aan c
hooden hel
of Procurat
De Tim

toerusting tot
oopen.

J K.

en omtrent de
heden, de ma-
gedaan word
Volk te werk

Chery in het
ter zyn weg;
e plaats daar sy
urt het bywij-
vinden, wel-
llen gaan aan-
Om dit Ad-
sy noch acht,
Chaloep in 't
goede riemen.
er voortvoert
ch van 't zeil;
ok derwaarts
eeren, en om
de voortocht
boord van de
mand verroe-
n, uitgeson-
met dit zeilen
schap soudent
e roeyen; en
ekken: want
riem trekken
drinken, uit
zorg

van NOORD-AMERICA.

III

zorg van 'er eenige verachtering door te lijden. Daar is 'er
altijd een die een oogenblik eer aankomt als d' anderen.
d' Eerste die te land springt, verkrijgt het recht van Admi-
raalschap voor sijn Kapitein, die alsdan sijn plaats mag nee-
men daar het hem goed dunkt, so om sijn Schavot of Stella-
zie te maaken als om sijn Schip te leggen. Zo hy aan de kust
hour vind van de Schavotten, welke 's winters gebroken
zyn, 't geen de zee daar gevoerd heeft, neemt hy het, ge-
lijk ook alles 't geen hy tot sijn gerijf vind, met preferentie
of voorrecht boven alle d' anderen.

't Schip daar gekomen zynde, veranderen zy altemaal
van bediening, behalven de Kapitein; en ieder van hen
neemt de geene, daar hy volgens sijn verbintenis vóór sijn
vertrek toe geschikt is: invoegen dat sulc een, die geduu-
rende de reis maar Bootsgezel was, dikwils, als hy ter plaat-
se der Visschery komt, Chaloepmeeester word. Ter selve
tijd stuurt de Kapitein alle sijn Timmerlieden aan land, om
sijn Chaloeppen metter haast gereed te maaken, zo hy 'er te
land heeft: doch zy gaan selden op een plaats, of zy hebben
'er, of brengen 'er. Zo 'er een stuk of twee ontbreekt, en
dat hy 'er aan de Kust vind, neemt hy se met preferentie, be-
houdens echter dat 'er de Chaloeppen geen Meeester, of Vif-
scher hebben, die se eigent, of als Eigenaars, of dóór vol-
macht van hen, daar het merk der Chaloeppen in uitgedrukt
staat: want dit recht van Admiraalschap geeft gantsch geen
recht op de Chaloeppen van een ander, maar alleenlijk op de
geenen die als niemand toebehooren, daar hy sich met pre-
ferentie af kan dienen; waar na, indien 'er genoeg zyn, de
Scheppen, die in de selve Haven sijn gekomen, achtervolg-
lijk na hen het selve recht hebben, volgens den rang van
hun komst, uitgesondert *Plaisance*, 't geen een Haven aan
't Eiland *Terre-Neuve* is, alwaar veele Scheppen hun Vissche-
ry komen aanstellen, in de welke, als den Admiraal sich
genoegsaam van Chaloeppen voorsien heeft, hy d' anderen
geeft aan die 't hem goed dunkt van de geenen die 'er van
nooden hebben, doch altijd met uitsondering der Eigenaars
of Procuratiehebbers.

De Timmerlieden aan land zynde, arbeid de Kapitein om
sijn

zijn Schip zo wel te doen plaats en als hy immers kan, en het wel vast te doen leggen; waar na hy den Stuurman met seven of acht man al het loopende Want laat afneemen, even of hy in een Haven in *Frankryk* was om 'er t' overwinteren, sulks dat 'er niet als de Hoofd tuwen blyven. Dese orders gegeven zynde, gaat het Volk aan land.

Logement
of Huizing
der Visschers
aan land.

Straks vallen hier eenigen aan het maaken van een Logement of Visschershuizing, zyde gelijk een Hal, overdekt met een zeil van het Schip. De zyden beneden langs heen syn gemaakt van Dennentakken, gevlochten om staaken of paalen, staande in d'aarde, van vier of vijf voeten hoog; en zo ver als desen sich uitstrekken, so ver strekt sich ook het zeil. Wat de twee einden belangt, welke als de gevels van dit Gebouw zyn, men set 'er ertelijke Dennenhoute latten of ribben, staande een voet van malkander, die insgelijks met takken van den selven Boom omvlochten werden, so dicht als het immers mogelijk is, sulks dat 'er de wind nauwelijks door kan komen. In 't midden van binnen worden eenige dikke ribben over eind geset, een mans langte van malkander, welke het dak draagen, daar vervolgens andere ribben dwars over heen gelegd worden, die men op ieder afstand vast spijkert, sulks dat het niet en kan verwaggelen. Zy maaken 'er twee verdiepingen af boven malkander, alwaar sy hun bedsteden plaats en, en twee aan twee slaapen. De grond of 't onderste hunner bedsteden is van touwen, welken sy als een raket door malkander vlechten, doch met veel wijder gat. Hun bed is een bultsak gevuld met hooy, en hun deken sodanig als sy se meebrengen; want veele hebben geen ander dekiel als hun Kapotten. Wat hun kisten belangt, die setten sy langs de heiningen of zyden van het Gebouw en hun bedsteden heen. Ziet daar het maakfel van der Visschers Huizing, daar men sich de lange af moet inbeelden na het groot zeil van 't Schip, 't geen 'er over heen legt.

Kapiteins
Huizing.

Terwijl men aan dit Gebouw arbeid, arbeiden anderen aan dat van den Kapitein, 't geen op de zelve wijs gemaakt word: maar in het midden is een beschutsel van ribben staande nevens malkander, daar men een deur in maakt, die met

een

een sle
leggen
der me
wijlen
fak en M
Aan

Jongen
den bed
kander,
af tot b
boomen
ken de j
d'andere
opzicht
drie dage
Bosch ge

Terw
de Stuur
in 't Bos
dy, van
ten einde
arbeiten
brengen v
len van d
Jaaren on
men. Da
dat men 'e
ze drie, v
der, moe
meer, of d
worden.
ieder, w
men, en
Van het o
behoeft m
en drinken
wijl men a
Schavot op

een sleutel sluit. d' Eene zyde dient om 'er de leeftocht te leggen, en d' andere begrypt zijn tafel en bedstée, van onder met rouwwerk gevlochten als d' anderen, doch ook bywijlen met planken of onderlaagen belegd. Hy heeft Bult-fak en Matras.

Aan d' andere kant arbeid de Kok met een gedeelte der Keuken Jongens om de Keuken te maaken, die met groote aarde zoodanig bedekt word, leggende als tighels of schalien op malkander, sulks dat het 'er niet door en regent; en van het dak af tot beneden toe heeft men rondom takken van Dennenboomen, door malkander gevlochten als d' anderen, welken de Jongens uit het Bosch gaan haalen, zo wel als voor d' andere Gebouwen. De Barbier heeft hier gemeenlijk het opsicht over; en dit alles geschied te gelijk, en is in twee of drie dagen gedaan, hoewel alle dese takken en ribben uit het Bosch gehaald moeten worden.

Terwijl dit alles geschied, gaan de Meester der *Grave* en Schavot of Stellazie, de Stuurman, die tien of twaalf mannen by zich hebben, in 't Bosch, om Dennenboomen te hakken, zo dik als een dy, van twaalf, vijftien, sestig, en twintig voeten lang, ten einde hun Schavotten en de Logementen te maaken. Zy arbeiden 'er altemaal aan. Men moet ze tot op den oever brengen van zeven of acht honderd schreeden ver, en bywijlen van duifend of twaalf honderd; want men houdt 'er alle Jaaren om ver, en de naasten worden altijd d' eersten genomen. Daar zyn plaatsen, daar 'er so veel om ver gehakt zyn, dat men 'er tegenwoordig geen meer en heeft; weshalven sy ze drie, vier, vijf, en ses mijlen ver, en somtijds noch verder, moeten gaan haalen. Men vind 'er byna geen plaatsen meer, of de gemelde Boomen moeten 'er van vry ver gehaald worden. Zy gaan 'er heen met Chalopen van drie Mannen ieder, welke dag en nacht niet anders doen als gaan en komen, en 'er elk niet meer als vijftig of sestig konnen voeren. Van het oogenblik af dat men desen arbeid begonnen heeft, behoeft men byna niet meer te spreken van slaapen, eeten en drinken, als steelswijze, uitgesondert des avondts. Terwijl men al dit hout aanvoert, arbeiden d' anderen om het Schavot op te rechten.

V. HOOFDSTUK.

Algemeen verhaal van de Zittende Bakkeljaauwvangst; de profijten, die'er de geenen, welke de zelve hebben ondernomen, af getrokken hebben; de voordeelen die men'er by kan doen; d'oprechting der zelve, gesteld zijnde dat het Land bevolkt word met'er Colonien te stuurén.

NU hier voor verhaald te hebben 't geen gebruikelijk is omtrent de Visschery des gezouten en gedroogden Bakkeljaauws, en hoe de Visschers, welke alle jaaren ten dien einde van de kusten van *Frankrijk* vertrekken, zich daar in draagen; heb ik gedacht, dat het niet ongerijmd sou wezen hier iets te zeggen van de Zittende Visschery der selve Visch. 'k Heb de geene, welke gedaan kan worden door d' Inwoonders of Coloniers die sich daar neder zullen slaan, also genoemd; en ik begon ze in 't werk te stellen van de tijd af dat ik ondernam my met den *Commandeur de Razilly*, daar ik in 't begin van mijn *Eerste Boek* af gesproken heb, in *Nieuw-Frankrijk* ter neer te zetten. 'k Heb ook daar ter plaatse de redenen verhaald, welke my belet hebben het werk voort te stuuwen, en tot een grooter volkomenheid te brengen: maar gelijk ik het altijd seer voordeelig geoordeeld heb voor de geenen, welke in het Land woonachtig mochten wezen, heeft my sulks gelegenheid gegeven om'er af te spreken in de redenvoeringen, die ik met verscheidene personen over dit onderwerp gehad heb, welke weder met anderen daar over hebben gesproken; 't geen in veelen de begeerte heeft doen ontstaan van het t' onderneemen; behalven dat men my niettegenstaande alle mijn verliezen volstandig heeft zien blijvén om my in het Land te bevestigen, en'er huizingen te maaken. Maar ik heb noch nooit opening gegeven, hoe men sich omtrent de bevestiging zou moeten draagen; en op wat wijs men de zelve best sou aanvangen. 'k Heb alleenlijk schetsen of ontwerpen getoond, gegrond op

op de
ren on
by der
d' E
weest,
kwam
neurs v
nam ee
jaauw a
guet ge
woonpi
Bakkel
niet vo
stuurde
die zyn
komen,
's Wint
bleeven
groot vo
van *Touss*
heb, ge
volgende
veriterki
en deed z
maal na
geen pro
niet af, o
't geen d'
uit *Frank*
geluk, da
het weini
verliet da
ooit weer
Vervol
willen on
Nantes, v
zyne Viss
welke her

op de gewoonlijke Vischery, welke voordeelig genoeg waren om de lust te doen ontstaan van dese Zittende Vischery by der hand te vatten.

d' Eerste die ze ondernomen heeft, is eenen *Rivedou* geweest, aan *Cap de Sable* of de *Zandkaap*, die zich aldaar neer kwam slaan met zyn Vrouw, onder commissie des Gouverneurs van *Nieuw-Engeland*. Hy ging te schep te *Rechel*, en nam een goed getal van Vischers mee, zo voor den *Bakkeljaauw* als voor de *Zeewolven*, welke aan d' *Eilanden van Tousquet* gevangen worden; en aan *Cap de Sable*, daar hy zyn woonplaats verkoos, deed hy zyn Vischers terstond op de *Bakkeljaauw* vangst uitgaan: maar dese eerste tocht was hem niet voordeelig; hy was 'er ook wat laat gekomen. Hy stuurde zyn Schip na *Frankrijk*, om 'er de *Visch* te brengen die zyn Volk gevangen had, en het volgende jaar weder te komen, hoopende dat het hem alsdan beter sou gelukken. 's Winters vond hy een gedeelte der *lieden*, die hem overgebleeven waren, om *Zeewolven* te vangen, daar hy ook geen groot voordeel by had; hebbende d' *Engelschen* d' *Eilanden van Tousquet*, daar dese dieren, gelijk ik hier boven gelegt heb, gevangen worden, verwoest. Zyn Schip kwam het volgende jaar al vroeg weer te rug, met goede leefstocht en versterking van volk. Hy stuurde dan weer ter *Vischery*, en deed zo veel, dat hy sijn Schip laadde, en het ten tweede maal na *Frankrijk* zond. De *Visch* verkocht zynde, wierd 'er geen profijt op gevonden: in tegendeel kwam 'er zo veel niet af, dat hy de helft van sijn kosten goed kon maaken; 't geen d' oorzaak was dat hy het volgende jaar geen retour uit *Frankrijk* kreeg. Daarenboven had hy ook noch het ongeluk, dat de brand in sijn *Wooning* kwam; waar by hy het weinige, 't geen hem noch overig was, verloor. Hy verliet dan sijn gantsche onderneeming, sonder lust van ze ooit weer by der hand te vatten.

Vervolgens heeft den Heer *de la Giraudiere* dit werk willen onderneemen. Hy rusteden een Schip toe te *Nantes*, verkoos zyn verblijfplaats te *S. Maria*, en deed zyne *Vischery* aanstellen in de Haven van *Campseaux*, welke hem niet beter gelukte als den gemelden *Rivedou*;

Eerste onderneeming der Zittende Bakkeljaauw vangst door den Heer Rivedou.

Door den Heer de la Giraudiere.

want hy verloor 'er alles by 't geen hy 'er aan te kost gelegd had.

Door Dou-
blier.

Daar na kwam eenen *Doublier* van *Normandyen*, die sich inbeelde gauwer te wesen als alle d' anderen. 't Is waar, als men hem hoorde swetsen, dat hy bekwaam was tot veele dingen. Hy had *Visschers* des Landts van dese *Visschery* hooren spreken, hoe men 'er sich omtrent draagt, en wat 'er al by gebruikelijk is. Ziet daar een wijs Man door hooren seggen. Hy beelde sich terstond in de kennis te hebben om dese *Zittende Visschery* te verstaan. Hy vervoegde sich dan te *Rouan*, sprak 'er af met verscheidene lieden, en deed zo veel door zyn redeneeringen, dat hy een *Compagnie* maakte, om sich op d' *Eilanden van Magdalena* te gaan nederzetten. Hy verkreeg door het sijner *Medegenooten* van d' oude *Compagnie* van *Nieuw-Vrankrijk* een *Octroy* wegens d' *Eilanden van Magdalena*, op voorwaarde van geen handel met de *Wilden* te dryven. Vervolgens rufte hy twee *Schepen* toe, met alles 't geen hy tot hun bevestiging noodsaakelijk geloofde te wesen. Hy kwam aan *l'Isle Perce* of het *Doorboorde Eiland*, en verstond, dat dese *Eilanden* my toebehoorden, daar hy sich niet veel mee bekreunde. Om kort te gaan, hy geraakte aan *Magdalena*, alwaar hy sich neersloeg, en alle sijn *Visschers* in 't werk stelde, *Biskayers* en *Normandyers*. Alles nu in trein zynde om voortgang te neemen, kwam hy my vinden te *S. Pieter* op het *Eiland van Cap Breton*, met een groote toerusting, en zei my, dat hy my zyn *Octroy* van de *Compagnie* kwam aankondigen. Hy verhaalde my zyn voorneemen, de middelen die hy sou houden om sijn zaak te doen gelukken, en alle die groote gewaande profijten. Ik vraagde hem vervolgens, of hy geen andere middelen had als die; daar hy my op antwoordde, dat ze onfeilbaar waren, en dat men zyn oogmerk op geen andere wijs kon bereiken. Ik ben blyd, zei ik hem, dat ik uw meeningen weet. 'k Ben nu buiten ongerustheid. 'k Zal de moeite niet behoeven te neemen van u te gaan verdryven uit een plaats, welke de *Compagnie* u niet heeft kunnen vergunnen, dewijl zy 'er my al over meer als tien jaaren af in besitting gesteld heeft. Binnen drie jaaren sult gy 'er uit gaan, verweesen

fen tot
verliese
van hem
hy voor
py afge
haar ing
Alle
de geene
by hebbe
koop aan
ten met
meenlijk
ken, die
boven de
ondertus
heid niet
moet lieg
nieuwe on
ten en voe
ze de lied
geweest f
wantrouw
rige reden
Bakkelja
zyn om di
gevonden
ondervind
geenen die
brengen da
die ondert
neemingen
is om nade
trouwenst
den hebben
Laat ons
dat, zo me
en vlijt der
de zelve vo

fen tot de kosten; en uw Medegenooten sullen 'er alles by verliezen, 't geen zy 'er by sullen opsetten. Ik nam afscheid van hem, en liet hem zyn gang gaan. Na twee jaaren ging hy voort, gelijk ik hem voorseggt had, zynde syn Maatschappij afgeschrikt door de verliezen daar dese hubtsche kwant haar ingewikkeld had.

Alle dese redenen dienen niet als om te toonen, dat alle de geenen, welke dese Viischery ondernomen hebben, daar by hebben verlooren; en dese laatsten hebben 'er geen beter koop aan gehad. 't Geen my moeit, is dat alle dese weetnieten met hun geswets ongelijk aan d' anderen doen; en gemeenlijk vertrouwt men sich liever op die groote blaaskaaken, die viermaal meer belooven als ze kunnen houden, en boven de geenen dryven die niet bedriegen willen; en die ondertusschen niet geloofd worden, vermits hun ervarenheid niet ondersteund word als door hun oprechtheid. Men moet liegen om iets te doen, en een bedrieger zyn om in nieuwe onderneemingen te wikkelen, dapper van de profijten en voordeelen swetsen, en de kosten verkleinen, op dat ze de lieden niet afkeerig maaken. En gelijk het natuurlijk geweest sou zyn sich eer van hun weinige ervarenheid te wantrouwen, als geloof te geeven aan hun ydele en wijldlustige redenen, is het ook waar te zeggen dat, zo 'er met de Bakkeljaauwvangst profijt te doen is, en dat 'er middelen zyn om dit profijt te vermenigvuldigen, dese middelen eer gevonden sullen worden door een persoon uitgeleerd door ondervindingen van dertig en veertig Jaaren, als door de geenen die metter haast verzinnen sich dingen in 't hoofd te brengen daar sy naauwelijks af hadden hooren spreeken, en die ondertusschen niet en laten de lichtgeloovigen in onderneemingen te wikkelen, waar af het kwaad gevolg bekwaam is om naderhand de bestgeneigden af te schrikken, en wantrouwens te geeven van de geenen die maar bystand van nooden hebben om het werk tot een goed eind te brengen.

Laat ons weder tot onse Viischery keeren. 't Is gewis, dat, zo men niet een ongemeen middel heeft om de kracht en vlijt der menschen te vermenigvuldigen, de geenen, die de zelve volgens de gewoonte alle Jaaren sullen gaan doen,

hun rekening daar beter by sullen vinden, als die welke de Zittende Vischery sullen onderneemen, gelijk ze de geenen ondernomen hebben daar wy af hebben gesproken, dewijl men weinig Vischers zal vinden, die daarop hun huisgesin, 't welk zy in *Vrankrijk* hebben, sullen willen verlaten; en als zy 't al doen wilden, 't geen niet onmogelijk is met hen den maat vol te meeten; en 'er hen voordeel by te doen zien, sullen zy vier of vijf maanden van 't Jaar tot last der geener moeten wezen, die hen sullen gebruiken, en in al dien tijd niets uitrechten: in plaats dat sy met de gewoonlyke Vischery niet so haast weer in *Vrankrijk* zyn gekomen, of men is hen van den hals quijt. Niet dat zy niet gaarne gebruikt souden worden, en het gantsche Jaar winnen; maar dat kan niet geschieden, noch met de gewoonlyke noch met de Zittende Vischery, gelijk ze tot noch toe ondernomen is geweest. Men moet dan een middel hebben, door het welk men hen gestadig sou kunnen gebruiken, en in het gantsche jaar door dan winnen; doch tot noch toe heeft niemand dat uitgevonden, mogelijk om dat 'er niemand zyn gedachten heeft over laten gaan: ten minsten wy hebben 'er noch geen uitwerkingen van gezien, hoewel men ons al over ettelijke Jaaren diergelyke middelen voorgesteld heeft; maar het zyn slechts ontwerpen die noch niets te weeg hebben gebracht. Voor my, die al de gelegenheid gehad heb om 'er my toe te beyveren, mijn gedachten 'er over te laten gaan, en tot verscheidene maalen een middel te beproeven, waar door tien Mannen meer Visch op een dag kunnen vangen, als vijftig door de gemeene en gewoonlyke wegen souden kunnen doen; op de zelve wijs als het sich toedraagt omtrent de Getouwen en Molens, welken men sedert weinig tijds ingevoerd heeft, zo voor de zyde Kousen als Linten en andere diergelyke dingen, waar in men de naartigheid der menschen vermenigvuldigd heeft sonder het getal 'er af te vermeerderen: ik geloof mijn tijd niet t' eenemaal verlooren te hebben, hoewel ze door duisend rampen gedwardsboomd zy geweest; dewijl ik, behalven het middel van de Zittende Vischery op een sekere wijs te bevestigen, 't geen mijns oordeels het eenigste middel is 't welk haar met nut kan doen geluk-

geluk
te doe
de gro
Visch
woon
zynde
mensc
seer aa
der ged
Bootsg
ter zee
te neer
Wester
't geen
gedwe
heid van
dig aan
noch an
de het h
met te v
ning by
ter zelve
arbeiden
kening r
niet met
zen, en
welken r
stigheid,
zing der h
van de V
Eer wy
om te bew
de Visch
nen die ze
jaaren van
hebben als
ly geen Tr
Vilich sich

gelukken, ook noch het middel gevonden heb van het Land te doen bewoonen, volgens het oogmerk des Konings, door de groote voordeelen die d' Inwoonders welken de winst: Visschers, en de Visschers welken de groote profijten Inwoonders sullen maaken, daar af zullen kunnen trekken; zynde het profijt het *primum mobile* van alle de staaten der menschen. Daarenboven zal 'er de Koning ook noch een seer aanmerkelijk voordeel by vinden; dewijl de Visschery der gedroogde Visch in 't toekomende met een darde minder Bootsgezellen gedaan wordende, d' overigen sich niet als ter zee konnende geneeren, genoodzaakt sullen wesen dienst te neemen, of op zyn Vlooten, of op zyn Oostersche en Westersche reisen, of op d' andere Koopvaardyschepen; 't geen den handel ter zee sal verlichten, de Bootsgezellen gedweeger maaken, en hen brengen tot de noodsaakelijkheid van dienst te zoeken, in plaats dat men hen tegenwoordig aanfoeken moet. De Koning zal uit dese oprechting noch andere aanmerkelyker voordeelen trekken; maar zynde het hier de plaats niet om die te zeggen, besluit ik slechts met te verzekeren, dat het onmogelyk is dat men zyn rekening by de Zittende Visschery sal vinden, so men ze ook niet ter zelve tijd doet vinden aan de geenen die daar aan sullen arbeiden, van den eerste tot den laatste; en dat 'er dese rekening niet by gevonden zal kunnen worden, indien men niet met voorsichtigheid den tijd en de plaats weet te verkiezen, en so men de konst niet en heeft van alle de voordeelen, welken men trekken kan en van het land, en van de naarstigheit, en van d' ondervindingen, hervat door de verkiezing der havens, der saisoenen, en der verscheidene looppen van de Visch, tot zyn profijt te keeren.

Eer wy dit Hoofdstuk eindigen, so laat ons noch zeggen, om te bewijzen 't geen wy gezegt hebben wegens de Zittende Visschery op de gewoonlyke manier; en van alle de geenen die ze sullen onderneemen, dat de Schepen, welke alle Jaaren van *Vrankrijk* ter Visschery gaan, meer voordeels hebben als de geenen die ze Zittende sullen maaken, indien sy geen Inwoonders zyn; gelijk ik gezegt heb; dewijl de Visch sich op alle de kusten van *Nieuw-Vrankrijk* niet eer en ver-

ver-

vertoont als in de maand May, en so weinig in April dat het niets om 't lijf heeft; en zo de Schepen, die uit *Vrankrijk* vertrekken, in April op de kust kunnen wesen, zyn zy 'er so gaauw als de Zittenden, die aldus gantsch geen voordeel op hen sullen hebben. De goede Vischery heeft niet meer als de maanden May, Juny, July, Augustus, en September; en noch is dese laatste maand maar om sich tot de wedertocht gereed te maaken: en indien hun laading niet vol is, hebben zy groote moeite om ze te voltrekken, dewijl de winden onguur zyn, en het saisoen al te straf om Chaloeppen op de grond te stuuren. En noch vinden sy geen drie dagen in de week om 'er te gaan: en so zy 'er gaan, hebben sy niet meer als een uur of anderhalf tijds om op de grond te blijven, vangende ondertusschen ieder reis omtrent vijftig of sestig Bakkeljaauwen. Niet dat 'er geen Bakkeljaauw aan de kust is; maar het weer laat den Visschers niet toe met het anker op de grond te blijven, en voornaamentlijk een zo klein vaartuig als een Chaloepp. Aldus, gelaaden of ongelaaden, de maand September vertreeken zynde, moeten ze weer na huis keeren; behalven dat de koste, welke sy doen souden, meer sou bedraagen als de vangst sou kunnen opbrengen. Daarenboven willen 'er de Visschers in desen tijd niet op uit, hoewel het hun voordeel zy wel te laaden: maar den overmaat van de moeite, gevoegd by de begeerte van hun Vrouwen en Kinderen weer te zien, behoud alsdan d' overhand boven de hoop van winst.

Zegt my dan, wat voordeel sullen de Zittenden meer hebben, als de geenen die alle Jaaren uit *Vrankrijk* vertrekken? In tegendeel sullen zy minder hebben; want d' anderen in *Vrankrijk* gekomen zynde, worden van hun Visschers ontlast: in plaats dat men den Zittenden den gantschen winster kost en loon zal moeten geeven. Ik stel, dat men hen laat arbeiden: maar laat ons eens zien, of hun arbeid de kosten en het loon sal kunnen ophaalen. 's Winters kunnen zy niet maaken als deelen, en hout hakken om tot brand te verkoopen. Weet by ondervinding, dat zy 'er op ver na hun kosten niet kunnen uithaalen; daar het zo niet mee gelegen is als zy voor sich en voor hun klein Huisgezin werken: want

want
ke sy
plaats
lijk te
aanme
Land
doen v
ongem
hier vo
Inwo
Vissch

Van d'
kome
en hu

NU
Zee
der
d' Eilande
doch zy
op het z
Baayen v
komen a
die hen d
Men trek
ven. De
welken z
ook om h
ven kom
ver van a
of wel op
is 'er altijd

want alsdan doen zy 't uit genegentheid; en de winst, welke sy by de Visschery vinden, maakt hen vlijtig om sich ter plaatse, daar sy zo veel voordeelen ontmoeten, gemakke-lijk te geneeren. Aldus, om een Zittende Visschery met aanmerkelijke profijten t' onderneemen, moet men het Land doen bewoonen: maar ook om het Land bewoond te doen worden, moet men maaken, dat de Visschery een zo ongemeen profijt voortbrengt, dat de Visschers, gelijk ik hier voor gezegt heb, daar wel met hun Huisgefinnen voor Inwoonders willen komen, en dat 'er d' Inwoonders wel Visschers willen worden.

VI. HOOFDSTUK.

Van d' andere Zeewolven; van de geen en die aan land komen; hun gevechten; de manier van hen te vangen, en hun hoedanigheden.

NU sal ik gaan spreken van de manier, op de welke de Zeewolven Zeewolven; en manier van de zelve te vangen. gevangen worden. Daar zyn 'er van twee derhande soorten. Van d' eerste heb ik gesproken aan d' Eilanden van *Tousquet*. De tweede soort is veel kleiner, doch zy werpen hun Jongen ook te land op dese Eilanden, op het zand en op de klippen, en vertoon en sich overal daar Baayen van zandgrond zyn. Men heeft plaatsen daar ze meer komen als op anderen. Daar is byna niemand als de Wilden die hen den oorlog aandoen, dewijl ze goed zyn om te eeten. Men trekt 'er Traan af, doch niet als van d' andere Zeewolven. Dese Traan is hen een lekkerny op alle de gasteryen, welken zy onder malkander aanrechten. Zy gebruiken ze ook om hun hair mee te besmeeren. Dese soort van Zeewolven komt in allerhande saisoenen aan land, en wijkt 'er niet ver van af. By schoon weer vind men ze aan een zandkust, of wel op klippen, alwaar sy in de zee leggen te slaapen. Daar is 'er altijd een die de wacht houd, om d' anderen, zo sich er-
gens

gens iets opdoet, 't zy een Cano of eenig Mensch langs de kust, daar af te verwittigen, met terstond in 't water te springen, daar hy van alle d' anderen in nagevolgd word; waar na zy weer dicht aan land komen swimmen, rechtende sich ondertusschen van tijd tot tijd op hun voorste pooten, met het hoofd buiten 't water, ziende aan alle kanten of zy ook iets in 't oog kunnen krijgen. Zo zy niets gewaar worden, keeren eenigen weer aan land, d' anderen blijven in zee.

Men heeft plaatsen daar 'er dikwils twee en drie honderd te gelijk komen; en zo 'er klippen sijn langs de kusten of in winkels daar ze sich gemeenlijk onthouden, vind men z' 'er in de zon op leggen slaapen. Hier zyn ze gemakkelijk te dooden, dewijl 'er maar twee of drie op een klip leggen, sonder schildwacht. Men vaart 'er stilletjes met een Cano na toe; en indien men hen doodelijk kwetst, vallen ze in 't water, en spartelen so wat, daar men hen vervolgens uithaalt: maar zo men hen mors dood slaat, en dat ze in 't water vallen, gaan ze te grond als een baksteen, en men verliest ze dikwils ter oorzaak dat 'er te veel diepte aan de voet der klippen is.

Al de Traan die sy kunnen leveren, is omtrent hun blaas vol, daar de Wilden ze in doen, na dat sy ze hebben laten smelten. Dese Traan is goed om varsch te eeten, en om visch te bakken. Zy is ook uitsteekend om te branden, hebbende noch reuk noch damp, niet meer als de Boomoly; en zy laat in de vaten geen vuiligheid of droeffem op de grond. Indien men ze te *Parijs* bracht, sy sou seer wel verkocht worden.

Zeekoeyen
of Beesten
met de groo-
te Tand.

Men ziet ook Zeekoeyen, anders geheeten Beesten met de groote Tand; vermits zy twee groote tanden hebben, so dik en lang als de helft van den arm. d' Andere tanden zyn omtrent vier vingerbreed lang. Daar is geen Ivoor schoonder. 'k Heb 'er af gesproken aan *'Isle de Sable*, of het *Zand-eiland*, en hoe d' Engelschen hun best gedaan hebben om ze te vangen. Dese kleine Zeewolven komen ook aan het zelve Eiland. Indien men de konst gevonden had van ze te vangen, 't sou een groot profijt op brengen. Ik geloof een onfeilbaar middel tot de Zeekoeyen en Wolven gevonden te hebben; doch dewijl ik het niet en heb gezocht, zal ik 'er niets meer af zeggen, om niet te versekeren 't geen my noch onze-

onze
bepr
de V
D
twee
na v
schre
men
fy vi
dijn,
seer v
niet a
't
sille no
vind z
land,
maakt
gefrik
Schaap
Me
Lamp
vis, S
welke
Als
andere
geen V
't is d
vervlo
dien ze
so ze ni
men ze
fig te zy
tuigen i
pen, w
hebben.
dat 's de
mijn oo
daante,

onzeker is. Indien ik op de plaats geweest had, ik sou het beproefd hebben, zynde de kosten niet groot. Dit sijn alle de Visschen die aan land komen.

De geenen, die aan land naderen, sijn de Zeevarkens van Zeevarkens, tweederhande soorten. De grootsten zyn gantsch wit, en byna van grootte als een Koe, welke omtrent van honderd schree tot honderd schree al springende door de zee swimmen, bywijlen verder bywijlen dichter, na het aas 't geen sy vinden, te weeten de Makereel, de Haring, en de Sardijn, daar ze meer op vallen als op iets anders. Zy geeven seer veel Traan, ieder byna een vat vol; doch dewijl ik 'er niet af gegeeten heb, zal ik van hun smaak niet spreken.

't Ander Zeeswijn is dat, 't geen men in 't Fransch *Pour-sille* noemt. Dese gaan altijd met groote benden; en men vind ze door de gantsche zee. Zy naderen ook dicht aan 't land, volgenden het aas, en sijn goed om t' eeten. Men maakt beulingen en penslen van hun ingewand. De krawey gefrikasseerd is uitsteekend lekker. 't Hoofd is beter als een Schaapen-, maar so goed niet als een Kalfshoofd.

Men heeft ook noch in dese Zeën Zalm, Elft, Voorn, verschiede-
ne soorten
van Vissch. Lamprey, Spiering, Zeeaal, Makereel, Haring, Anchovis, Sardijn, en veele andere soorten van kleine Visschen, welke altemaal dicht aan land met het net gevangen worden.

Als men twee of drie mijlen in Zee is, kent men noch geen Elbitans, anderen als die met de lijn worden gevangen; dewijl 'er noch geen Visschers zyn als in *Frankrijk*. Wat de *Flatans* belangt, 't is de naam dien 'er de Visschers aan geeven, welke hen vervloeken ter oorzaak dat ze so geweldig groot vallen) indien ze met de lijn gevangen worden, moet ze goed wesen to ze niet breekt, of dat ze niet met het aas doorgaan; en als men ze ophaalt, dient 'er al het volk van de Chaloep aan besigtig te zyn, om z' 'er met handspaaken en diergelijken werktuigen in te krijgen, en terstond de graad of staart af te kappen, waar toe sy uitdrukkelijk een bijl in hun Chaloepen hebben. Dese tijd verachttert hen veel in hun Visschery; en dat 's de oorzaak waarom sy ze vervloeken. De *Flatans* is, na mijn oordeel, een soort van Tong, hebbende de zelve gedaante, boven swart en onder wit, en den bek op de zelve

wijs gemaakt. Hy heeft maar een graad in 't midden, en rondom vinnen met kleine graadtjes, als de Tong. Dit eeten de Visschers, zynde het lekkerste en het vetste van de visch. Men snijdt dese vinnen rondom after breedte van vier groote vingers, en vervolgens aan schyven, welken men aan het spit steekt, en braaden laat, waar na men ze met azyn eet, zynde vet genoeg van sich selven. Doch ik wil daarom niet zeggen, dat ze ook niet seer goed souden wesen gekookt, en met boter en alle andere sausen welke tot de Tong gebruikt worden. Zelfs is ook het ligchaam, toebereid met kort sop daar men goede kruiden en wat oranjeschel ingedaan heeft, niet ontmaakelijk. 'k Heb 'er bywijlen gegeten, die ik heel goed vond. Daar word 'er sulck een groote menigte gevangen, dat men 'er de walg afkrijgt; en ze sijn so afgrijpselijk groot, dat men het nauwelijks zal kunnen gelooven: want een *Flairan* is bekwaam om veertig of vijftig persoonen te voeden. Twee mannen hebben genoeg te doen om 'er een op een berry te draagen.

Rog.

Men vind 'er drierhande soorten Roggen, Steenrog, gemeene Rog, en Vleet. d' Eerste is de beste, daar na de tweede, en de derde niet seer goed. Men eet 'er van drierley slag in *Frankrijk*; doch ik oordeel, dat dezen iets aange-naamers in de smaak hebben.

Steur, en ma-
nier van den
zeive te van-
gew.

Laat ons nu ook iets zeggen van de Steur, welke ik geloof dat de Visch is die men Dolsijn noemt. Daar zyn 'er van acht, tien, elf, en twaalf voeten lang, so dik om 't lijf als een Schaap. Hy heeft op het hoofd een Kroon, een duim breed verheven; 't ligchaam bedekt met schobben, zo groot als het rond van een tafelbord, een weinigje ovaalswijze; 't vleesch goed, als Ossenvleesch, en byna zodanig van draad, en het vet geel. 't Moet vier of vijf uren lang koken om gaar te zyn. Dese Visch komt tot in de monden der Rivieren, en springt van tijd tot tijd uit het water, so hoog als hy is. Men vangt hem met een harpoen, gemaakt als een heugel, van acht of tien duimen lang, scherp aan het een eind, en met een gat aan 't ander, daar men een touw aan vast maakt. Hier na steekt men ze in een hout, om 'er mee te kunnen schieten. Dese soort van Visschery geschied by nacht,

t midden, en
ong. Dit ee-
t vefte van de
reedte van vier
, welken men
en ze met azyn
ik wil daarom
den wesen ge-
ke tot de Tong
toebereid met
njefchel in ge-
wyjlen gegee-
ulk een groote
igt; en ze fijn
ks zal kunnen
ertig of vijftig
genoeg te doen

n, Steenrog,
te, daar na de
er van drier-
zen iets aange-

, welke ik ge-
aar zyn 'er van
ik om 't lijf als
on, een duim
oben, zo groot
e ovaalswijze;
i zodanig van
aren lang koo-
le monden der
ater; fo hoog
emaakt als een
rp aan het een
een touw aan
t, om 'er mee
y gefchied by
nacht,

nacht, en aldus. Twee Wilden treden in een Cano. De voorfte staat overeind, met de harpoen in de hand; enden ander zit achter in om te ftuuren, houdende een toorts van berkenboomenschors, en latende de Cano voor de ftroom afvaaren. Als de Steur het licht gewaar word, komt hy 'er rondom fwemmen, keerende fich van d' eene zyde op d' andere. Zo haaft als de Harpoenier den buik ziet, fchiet hy hem ter plaatfe daar geen fchobben zyn. De Vifch fich getroffen voelende, fwemt met een groote verwoedheid; zynde de lijn voor aan de Cano vast, daar hy fo snel als een pijl mee heen fchiet. De geen; die achter is, moet recht ftuuren, na dat de Steur fwemt. Anderfins fou hy de Cano om ver haalen; 't geen bywijlen wel gebeurt. Dese verwoede loop ftrekt fich niet verder als honderd en vijftig of twee honderd fchreedden; waar na men de lijn inpalmt, en de Vifch dood tegen de Cano aan trekt. Thans laat men hem een touw langs 't lijf met een ftrik om de ftart, en haalt hem aldus op 't land; want fy kunnen hem in de Cano niet bergen, ter oorfaak dat hy te groot en te fwaar is.

Daar zyn 'er kleinder, 't geen een andere foort is, hebbende echter het vleefch even eens, maar van beter fmaak en malffer. Van dese Vifch word de meefte Vifchlijm gemaakt. Dit fou al iets waard zyn; en indien het Land bewoond was, fou men 'er een groote menigte vangen.

d' *Encornet* is een andere Vifch, byna van gedaante als de *Encornet*. Zeekat. Hy heeft baarden rondom het hoofd van omtrent een halve voet lang, daar hy de vifchen mee vangt om te eeten. Om hem te vangen, maakt men vuur aan land, op den oever. De zee by nacht vloeyende komt hy te land; en de eb het water vervolgens weer doende afloopen, blijft hy op het droog zitten. Men ziet 'er den gantschen oever bywijlen mee bedekt. Hy is omtrent een voet lang, gantsch rond, dikker in 't midden als voor en achter; en fcherp aan 't eind van de ftart, daar een rand rondom heen loopt van twee vingeren breed, even als een klein rondasje. Hy is goed om t' eeten, gebraden, gekookt, en gefrijt. Men vind van dese Vifchen in de zee fo dik als een ton; doch defen komen niet aan land, daar men niet en ziet als kleinen in de Lente en in den Herfft.

Goberge of
S. Pieters
Vifch.

Noch heeft men de *Goberge*, dien de Vifchers *S. Pieters Vifch* noemen, ter oorfaak van twee zwarte vlekken welken hy boven de twee zyden des hoofds heeft, 't geen men zegt de plaats te fijn daar onfen Zaligmaaker hem vatte. Hy is van gedaante als een kleine Bakkeljaauw, uitfteekend goed om t'eten; en men laat hem ook felfs droogen als Bakkeljaauw.

Zeeſchol.

De Zeeſchol vind men dicht by land, op zandgronden, als de zee laag is. Om ze te vangen, neemt men een ſtok met een puntig yzer aan 't eind, voorſien van een kleine weerhaak, en het uitſchieten te beletten als 'er het yzer in zit. Zy is veel beter te eten als de Rivierſchol, zynde harder en van beter ſmaak.

Zee kreeft.

Men heeft 'er ook noch Zeekreeften, waar van men 'er ziet welker ſchaaren ſo groot zyn, dat ze een pint wijn konnen houden. Zy worden aan de kuſt rondom de klippen gevangen, en met het ſelve yzer als de Zeeſchol. Zy komen in de Lente, en duuren tot aan de Winter. 't Is een ſeer goed eten met allerhande ſauſen. Wy hebben ze om hun lekker-ny Zeepatrijzen genoemd.

Swaardviſch

De Swaardviſch is een groote Viſch als een Koe, ſes of acht voeten lang, verminderende na de ſtaart toe. Hy heeft op de neus een ſwaard, daar hy de naam af draagt, 't geen omtrent drie voeten lang, en ſtijf vier vingeren breed is. Aan beide de zyden van dit ſwaard fijn punten van een duim lang, ſtaande even ver van malkanderen, en na het eind toe loopt het allengskens ſnalder. 't Buigt niet, en is ſeer ſtijf en hard. Daar is 'er eens een dicht by het Fort op droog geraakt. 't Is een ſeer uitfteekend eten, en met allerhande ſauſen. 't Hoofd is ſo goed als een Kalſshoofd, hoewel grooter en vierkantiger. d' Oogen fijn groot als vuiſten. Deſe Viſch is de vyand van de Walviſch. Zo fymalkander tegenkomen, moeten ze vechten. 'k Heb 'er my eens omtrent gevonden, en had 'er het vermaak af omtrent een uur lang, ſonder 'er nader te komen als op een aſtand van drie of vier honderd treden; dewijlik alſtoen maar een Bark had, die de ſlagen van des Walviſchen ſtaart niet ſou hebben konnen verdraagen. Ik kon ze genoeg zien. 't Is de Swaardviſch die aantast, zynde

zynde
tegen
hooge
met d
chaam
duikt
daar m
en fek
ſchadig
neerſch
te doer
ſich d'
ſwaard
alle bei
als fijn
van bei
was d'
dwong
weer op
doen k
ſwaard,
daar in
hegten,
ken. H
malkand
den Wa
weder te
water ve
tig.
Men
Bootsge
Hy is vij
lende all
lang hoof
den rug
ſeven rye
of dat hy
ſich daar

zynde gauwer als de Walvisch. Zy waren met hen beiden tegens een Walvisch. De Swardvis springt uit 't water hooger als hy lang is; en zynde in de lucht, keert hy sich met de neus om laag, en tracht in 't neervallen in het lichaam van den Walvisch te booren, die byna steil nederduikt, en, den staart in de lucht hebbende, uit al sijn kracht daar mee op 't water slaat, soekende sijn vyand te treffen; en seker indien hy hem raakte, sou hy hem niet weinig beschadigen: maar ter selve tijd als de Swardvisch op hem neerschiet, daalt hy fluks na de grond om hem weer boven te doen komen. Zo haast nu als hy sich weer vertoont, heft sich d' andere Swardvisch op, die hem insgelijks met sijn sward in den rug soekt te steeken. Sometijds hieven sy sich alle beiden te gelijk op, en vielen op den Walvisch, die niet als sijn staart tot verdediging had; en so rad niet zynde, geen van beiden raaken kon; want eer de Walvisch sijn slag deed, was d' ene Swardvisch al met hem beneden in 't water, en dwong hem weer boven te komen. Thans sich alle beiden weer opgegeeven om hem te beleedigen, 't geen sy niet doen konnen, zynde het spek dikker als de langte van het sward, 't welk niet tot aan het vleesch kan reiken; en so sy daar in raakten, souden de punten sich 'er in konnen vast hegten, en aldus den dood der Swardvischen veroorsaaken. Hun gantsche strijd spuit maar uit een haat, sonder malkander quaat te konnen doen. Niettemin dwongen sy den Walvisch te vluchten, die na de grond dook, en niet weder ten strijd kwam: immers ik sag hem niet weer op het water verschijnen, maar wel de Swardvischen als zeeghavig.

Men siet 'er ook noch een Visch, welke de Fransche Bootsgefallen *Requiem*, en de Spanjaarden *Tiburou* noemen. Hy is vijf of ses voeten lang, dunder als de Steur, versmalende allenskens na de staart toe; heeft een puntig en seer lang hoofd, en den bek onder de kin, sulks dat hy sich op den rug moet keeren om te byten. Dese bek is voorsien met seven ryen seer scherpe tanden. Zo iemand in 't water viel, of dat hy besig was met swemmen, en een deser Vischen sich daar omtrent vond, zou hy groote moeyte hebben om

Gevecht van
twee Sward-
vischen te-
gens een
Walvisch.

Requiem of
Tiburou.

'er

'er sich van te bevryden, of hy moest dapper na 't land toe swemmen, tot zo ver dat hy met den buik op het zand raakte; want zo hy hem den tijd gaf om sich te können omkeeren, sou hy hem byten, en alles weg rukken 't geen hy in den bek kreeg, 't sy een arm, een dy, of het hoofd. Wy hebben geen been so hard, daar hy niet door heen bijt als door een raap. Indien men in 't water gevallen was op een plaats daar men niet aan land kon raaken, sou men het niet können ontkomen, so men niet spoediglijk geholpen wierd. Men heeft 'er door de gantsche zee, en aan de Kusten. 't Vel is seer scherp. Men kan het gebruiken om hout te polijsten. 'k Heb 'er nooit af gegeten, noch iemand gesien die 'er af gegeten had, of die lust gehad heeft om 'er aft' eeten. De Bootsgefallen hebben 'er een gruwel van.

Zeehond.

Men heeft 'er ook Zeehonden, die even eens van gedaante syn als de *Requiem*, maar niet dikker noch langer als een arm. Zy byten het volk niet: ook hebben sy geen tanden, en syn goed om t' eeten.

Riviervisch.

Wat de Rivier- of Poelvisch belangt; 'k heb 'er seer weinig gesien. Wy hebben so veel Zeevisch by de Forten, dat men de moeite niet en neemt van de Poelen te gaan soeken; behalven dat men daar een bysonder soort van netten toe sou moeten hebben, t'er oorzaak van de groente en 't hout 't geen 'er in menigte is. In eenige Rivieren kan men met de gemeene netten visschen. 'k Heb 'er grootte en kleine Barbecelen en Grundeling gevangen.

Schildpadden.

's Winters sijn mijn lieden wel na eenige Poelen gegaan, hebben een gat in 't ys gemaakt, en met een lijn en aas Elf-ten van ontrent een voet lang gevangen. Men vangt 'er wel een honderd op een namiddag; en ze sijn seer goed. In de selve Poelen vangt men ook Schildpadden. Men vind 'er so groot als de rand van een hoed. De bovenste schild is gestreept van rood, wit, en blaauw. 't Is een seer goede visch. Gekookt zynde; neemt men 'er de schilden af; daar na schilt men ze, snijdt ze aan stukken, en set ze te stooven of te frikassieren met een witte saus. Daar sijn geen Hoenderen die 'er tegen opmogen.

Vreemde manier van

'k Heb in 't Eerste Boek van Oesters gesproken; maar ik heb

heb u
is als de
d' Inha
ben, m
lange l
reiken.
den, fu
Hier ha
Men ga
gen, ce
leggen z
met hun
per of no
een seer
ieder zy
licht sleë
spannen
de sneeu
gers. Als
minder sv
voor zo k
te *Parijs*
voor de w

V

Beschrijv
ten en
vernuf
Bever

D Aar
vier-
ben;
gcoorlofd

heb u niet gezegt, dat het een groote Manna voor de winter is als de tijd niet toelaat op de vischvangst te gaan. Zy zyn in d' Inhammen, of aan de kust, dicht by land. Om ze te hebben, maakt men een groote opening in 't ys, waar na men lange latten neemt, om op de grond van 't water te kunnen reiken. Men bind 'er twee aan malkander omtrent in 't midden, sulks dat men ze open en toe kan doen als een nijptang. Hier haalt men ze mee uit het water, en smijt ze op het ys. Men gaat hier niet op uit als met zyn veelen. d' Eenen vangen, een ander maakt vuur, een ander opent ze; anderen leggen ze op de koolen, twee of drie in een groote schelp, met hun eigen water, kruim van brood, en een weinigje peper of nootemuskaat. Men laat ze aldus braaden; en 't geeft een seer goed eten. Als men wel verzaadigd is, neemt een ieder zyn vangst mee, welke in een zak gedaan, en op een licht sleetje gelegd word, daar een Hond voor loopt, ingespannen gelijk een paard. Zy gaan altijd over het ys, of over de sneeuw. Dese Honden voeren al de toerusting der Jaegers. Als men 's winters buiten gaat slaapen, maakt men 'er minder swaarigheid in als in *Frankrijk*, hoewel men het Land voor zo koud uitkrijt. 'k Heb 'er minder koude geleeden als te *Parijs*, insonderheid als men in het bosch is beschermd voor de wind.

VII. HOOFDSTUK.

Beschrijving der Viervoetige Rivierfisschen, hun gedaanten en hoedanigheden; mitsgaders de naarstigheit, het vernuft, en andere gedenkwaardige byzonderheden der Bevers.

Daar sijn noch in dit Land drierhande soorten van Ri- Muskusrat;
vier- of Zoetwaterfisschen, welke vier voeten hebben; de Muskusrat, den Otter, en de Bever. 't Is gooriofd de selven geduurende de Vasten te eten, als den

R

Otter

Otter in *Vrankrijk*. De Muskusrat is een weinigje dikker en langer als de Waterrat van *Vrankrijk*. Zyn element is het water; maar hy laat daarom niet bywijken op 't land te komen. Hy heeft een platten staart van acht of tien duimen lang en een vinger breed, bedekt met kleine swarte schobben; een bruinroste huid; zeer fijn en lang hair; en draagt nieren dicht by de ballen, welke een seer aangenaamen reuk van muskus hebben, die niet ongemakkelijk is voor alle de geenen welken de muskus ongemak aanbrengt. Indien men ze 's winters dood terwijl de huid goed is om te voeren, ruiken de nieren niet. In de lente beginnen ze hun reuk weer aan te neemen, die tot aan den herfst duurt. Als ze in de goede tijd gedood zyn, ruiken de nieren altijd; en om hun goeden reuk t' onderhouden, moet men ze met een weinig oly bevochtigen: andersins als men ze by sich draagt, worden ze droog, en de mot komt 'er in, die ze bederft. De huid is goed bont om te voeren. Wat het vleesch belangt, het heeft geen smaak van muskus. 't Is uitstekend goed om te eeten, gebraden of gefrikasieerd met een witte saus.

Otter.

Den Otter is een bekende Visch in *Vrankrijk*, en word daar van veele lieden gegeten. De smaak is byna de zelve; maar d' Otters hier te lande verscheelen van die van *Vrankrijk* daar in, dat ze altemaal in 't gemeen langer en swarter vallen, doch d' eenen veel meer als d' anderen: men heeft 'er zo swart als git. Toen ze geld gekost hebben, zynde in een goed saisoen gedood, heeft men 'er verkocht tot acht, tien, en twaalf goude Louizen het stuk. De schoonsten worden noch wel gesocht, maar zyn zo duur niet meer.

Bever.

De Bever is een Visch als den Otter, doch niet zo lang. Hy is byna van langte en dikte als een Schaap; maar de pooten zyn korter, en d' achtersten met een vlies aan malkander gehegt gelijk die van een Gans. De voorsten hebben de gedaante van handen. De Staart is als een Schol, bedekt met kleine swarte schobbetjes. 't Binnenst is een vast vet, gelijk Kalfslil, en een seer goed eeten gekookt en gesmoord. 't Vleesch word ook gekookt gegeten: maar de dyen en schouders zyn veel beter gebraden, en sweemen niet kwalijk na een gebraden Schaapenschouder en dyharst. 't Vleesch

't Vleesch
 eenig
 hun ke
 trekke
 somtijd
 eertijdt
 trek; d
 echter
 andere
 in *Musk*
 niet: h
 't geen v
 van een
 te bescha
 tot voc
 geen 't w
 In *Vr*
 te hebbe
 word gel
 te maake
 kan segg
 maar wel
 heid en g
 swaarlijk
 't geen ik
 'er niet di
 Alle de
 vernuft a
 deren, m
 ren zyn n
 gelijkijng
 iodanig m
 Meiren ex
 welke in d
 Bevers ge
 enige eng
 tusschen tv
 de, en alle

't Vleesch is ook van de selve koleur; doch in de smaak is eenig onderscheid: anders sou het geen visch wesen. Wat hun koleur belangt, zy sijn gemeenlijk donkergrauw, trekkende na den swarte, of wel na den roffe. Men vindt 'er somtijds swarten, en ook selfs witten. Dese vellen hadden certijds, toen men de Kastoorhoeden droeg, grooten af-trek; doch tegenwoordig zo veel niet. Men gebruikt ze echter tot voering in *Duitschland, Poolen, Muskovien*, en andere koude Plaatsen daar men se heen stuurt, hoewel 'er in *Muskovien* zyn; maar het hair is zo schoon noch zo lang niet: behalven dat zy een geheim in dit Land hebben, 't geen wy in *Vrankrijk* noch niet en hebben, te weten, dat sy van een Bevershuid al de wol afhaalen sonder het groot hair te beschaadigen. Aldus dient de huid met het groot hair hen tot voering, en zy stuurden de wol in *Vrankrijk*, zynde het geen 't welk daar Muskovische Wol genoemt word.

In *Vrankrijk* snijdt men het hair van den huid af om de wol te hebben, en het groot hair is verlooren; maar de huid word gebruikt om 'er Paleispantoffels of muilen te *Parys* af te maaken. Dit is 't alles 't geen men van de huid en 't vlees kan seggen; doch geensins het aanmerkelykste in dit Dier: maar wel sijn arbeidsaame en tuchtigen aart, en sijn vlytigheid en gehoorsaamheid in den arbeid; sulks dat men beswaarlijk sal kunnen gelooven 't geen ik 'er af gaa seggen, en 't geen ik selve beswaarlijk sou kunnen gelooven, indien ik 'er niet dikwils ooggetuige af had geweest.

Alle de Dieren, daar men het meest de naarstigheit en het vernuft af geroemd heeft, sonder selfs den Aap uit te sonderen, met alles wat men hem leeren kan, en alle d'anderen zyn maar 't geen se zyn, dat 's te seggen beesten in vergelijking van den Bever, die maar voor een Visch gaat. Als sodanig moet hy water hebben. Ten dien einde maakt hy Meiren en groote Poolen; en de meesten der geener, welke in dese oorden van *Nieuw-Vrankrijk* zyn, sijn door de Bevers gemaakt. Hier toe soeken sy een Vliet, die door eenige enge plaats loopt, waar af de kanten hoog zyn, als tusschen twee bergen of heuvelen, en daar het hout, d' aarde, en alle de materialen bekwaam tot hun arbeid gevonden

Gelenk-waardige byzonderheden betreffende het vernuft en den arbeid der Bevers.

den worden. Thans maaken zy een Dijk. Men fiet 'er van honderd vijftig en twee honderd treden, en langer; en van acht, tien, elf, en twaalf voeten hoog, en ook zo breed aan de voet, met een opgaande schuinte geëvenaard na de hoogte, sulks dat se sterk genoeg zy om de swaarte des waters te kunnen tegenhouden.

Tot desen arbeid vergaderen zy met hen twee, drie, en vier honderd Bevers, en meer, so grooten als kleinen. Men moet voor eerst weten, dat de Bever maar vier tanden heeft, twee boven en twee beneden. De grootsten zyn van de langte van twee vinger breed: d'anderen hebben zy na de proportie van hun grootte. Zy hebben ook steenen om se te slypen, vryvende de selven daar heen en weer over. Met dese tanden werpen zy boomen om ver zo dik als halve oxhoofden. Zy gaan 'er met hen twee bysitten; en een Man sou ze met een byl niet gaauwer om ver hakken, als zy met hun tanden doen: en altijd doen zy den boom aan die kant vallen, daar 't hen best gelegen komt.

Om alle dese Arbeiders aan 't werk te stellen, en hun arbeid wel te doen, moeten zy een Boumeester en Opsichters hebben. Desen zyn d'ouden, die daar eertijds aan hebben gewerkt. Na het getal zyn 'er acht of tien Opsichters, welke echter altemaal van een alleen afhangen, die d'orders geeft. 't Is de Boumeester, die dan het werk van den een, en dan van den ander gaat opneemen; en altijd in besigheid is. Als hy de plaats verkoozen heeft, daar men den Dijk moet maaken, gebruikt hy een seker getal van Bevers, om al wat hinderlijk zou kunnen wesen, weg te neemen, als om ver gekapt hout, 't geen loop onder den Dijk sou kunnen geeven, en het water doen wegvlieten: Desen sijn de Metselaars. Hy doet 'er ook anderen stellen, om boomen om ver te smyten, daar na 'er takken af te snyden van omtrent twee voeten lang, of langer na de dikte van den tak: Desen sijn de Timmerlieden. Anderen worden gebruikt tot het hout ter plaatfen van den arbeid te brengen, alwaar de Metselaars zyn, en neemen aldus het ampt van Opperlieden waar. d'Anderen syn geschikt om d'aarde aan te voeren: 't zyn d'ouden, die de breedste staarten hebben; en desen dienen

menen
handen
vers aa
laaden.
bemoe
Opsich
wijft h
wijft h
sich ied
ze nala
hun plie
Alles
gaat cer
gaan sy
ten twe
die hen t
by nacht
Laat o
ken. Da
hout, ge
gens sijn
op d'ach
de Metse
hun staart
gaan se r
grond ne
treden,
len als se
die aldus
recht over
Metselaar
houten; ne
laag af ma
den Dijk
leggen, ne
op smijten
hout te vu
met de sta

n fiet 'er van
nger; en van
zo breed aan
d na de hoog-
des waters te

ee, drie, en
leinen. Men
standen heeft,
n van de lang-
zy na de pro-
a om se te fly-
r. Met deie
alve oxhoof-
n Man fou ze
s zy met hun
kant vallen,

, en hun ar-
n Opfichters
s aan hebben
hters, wel-
lic d' orders
van den een,
in besigheid
en den Dijk
Bevers, om
men, als om
fou kunnen
sijn de Met-
boomen om
van omtrent
rak: Defen
dikt tot het
aar de Met-
Opfierlieden
te voeren:
; en defen
dien

menen tot Kruyers. Men heeft 'er ook die d' aarde met hun
handen uitgraaven, daar men met recht den naam van Gra-
vers aan mag geeven. Daar zyn 'er weer anderen om se te
laaden. Ieder doet syn werk, sonder sich met iets anders te
bemoeyen. Elke Arbeiders van een ambacht hebben een
Opfichter by hen, die het oog op hun werk heeft, en hen
wijft hoe ze doen moeten. Den Opfichter der Metfelaars
wijft hen het hout en d' aarde wel te leggen; en aldus draagt
sich ieder omtrent de geenen, die onder zijn bevel staan. Zo
ze nalaatig zyn, straft, slaat, en bijt hy hen, om hen tot
hun plicht te brengen.

Alles aldus geschikt zynde, 't geen wel haast gedaan is,
gaat een ieder des morgens aan syn werk. Ten elf uuren
gaan sy eeten soeken, en komen niet eer weder als omtrent
ten twee uuren. 'k Geloof dat het is ter oorfaak der hette,
die hen tegen is; want zo de Maan schijnt, arbeiden sy meer
by nacht als by dag.

Laat ons hen dan altemaal sien werken om hun Dijk te ma-
ken. Daar de Metfelaars zyn, brengen d' Opperlieden het
hout, gefneeden in de langte. Ieder draagt zijn stuk, vol-
gens zijn kracht, op zijn schoulers, gaande recht over eind
op d' achterfte pooten. Hier zynde, leggen sy het stuk by
de Metfelaars neer. De Kruyers doen het zelfde, dienende
hun staart hen tot een kruiwagen. Om gelaaden te worden,
gaan se recht over eind staan; en hun staart legt plat op de
grond neer. De Laaders leggen 'er d' aarde op, die se vast
treeden, en se te beter te doen houden, en so hoog opstape-
len als se kunnen, loopende boven schuin toe. De geenen,
die aldus gelaaden zyn, gaan vervolgens met hun laft heen,
recht over eind, sleepende den staart na sich, dien sy by de
Metselaars ontladen; welke materiaalen hebbende, hun
houten nevens malkander beginnen te leggen, en 'er een
laag af maaken van de langte en breedte als sy den grond van
den Dijk willen hebben. Na de maat dat d' eenen het hout
leggen, neemen anderen aarde met de handen, welke sy 'er
op smijten, en in trappen om de holligheden tusschen het
hout te vullen; en boven het hout oprijfende, slaan sy 'er
met de staart op om se vast te maaken. Dese laag van aarde en
hout

hout ter langte van den Dijk gemaakt zynde, leggen fy 'er weer hout en vervolgens aarde overheen als van te vooren, en gaan se also voort gestadig verhoogende. Ondertusschen word de kant van 't water, na dat de Dijk sich begint te verheffen, met aarde voorsien, om de gaten, welken het hout sou hebben konnen maaken, te vullen; en na de maat dat dese aarde daar tegen aan gesmeeten word, gaan sy met het gat op de kant van den Dijk sitten, sulks dat hun staart benedenwaarts ahangt, welke gestadig oplichtende, slaan sy 'er mee tegen d' aarde aan, om se stijf en gelijk te maaken, en se in de gaten; welke aan d' einden van het hout aan de kant des waters souden konnen wesen, te doen dringen, en also te beletten dat het selve daar ingang mocht vinden. Zelfs smijten sy 'er tot twee of drie maalen aarde tegen aan, welke sy op de gemelde manier met hun staart gelijk en vast kloppen; sulks dat het water op geenderley wijs door hun Dijk heen kan dringen. Als sy aldus met den staart kloppen, hoort men hen een mijl ver in de bosschen.

Om nu op hun Dijk te konnen klimmen, en 'er hun materialen te brengen na de maat dat sy ze verhoogden, maaken zy aan beide d' einden een opgang van binnen en van buiten, aan den Dijk vast, welke allengskens opwaarts na het midden van den Dijk loopt. Zy maaken 'er aan beide de zyden, dewijl men de materialen van beide de zyden aanbrengt. Men zal konnen seggen, dat het water tegengehouden wordende, over den Dijk heen kan loopen, en hun arbeid beletten; maar gelijk het geen groote Vlieten zyn, gebeurt dit niet: behalven dat zy hun arbeid in de Zomer en in den Herfst, en terwijl de wateren laag zyn, verrichten. En sy voorderen hun werk meer als het water rijzen kan, ter oorsaaak van des selfs uitgestrektheid. Maar eindelijk moet het water hooger klimmen als den Dijk; behalven dat het in de Winter en in de Lente, wanneer de sneeuw aan 't smelten is, opswelt: en alsdan sou het den Dijk verbreeken, indien het geen doortocht had. Om dit onheil nu voor te komen, maaken zy op een sekeren afstand groeven, op de wijs als gooten, door de welken het water sich ontlast; en aldus loopt het over den Dijk heen sonder den zelve te beschaadigen,

gen, c
aan ka
Al H
waters
om te si
te is, t
ken sy r
in den
'er hun
zyn als
van het
welffel
wel en h
ge verdr
door eer
is, en he
den sijn g
't Hun
want de
van Ype
den een b
hem in hu
stuk, en
de gantsc
het bened
stapelen
werven si
een gat 't
sy dikke b
Huis laate
vooral nie
Ieder M
deren, w
d' andere,
pen in de le
ze twee of
ten ze ech
Als de Mo

gen, die ook fo wel verforgd is dat 'er het water zelden leed aan kan doen.

Al hun arbeid geëindigd zynde, laten fy den Poel vol waters loopen, tot zo ver dat het over den Dijk heen loopt, om te zien hoe hoog de kant des waters in zijn grootste hoogte is, ten einde aan hun Huifingen te gaan arbeiden, welken fy rondom den Poel maaken, 't en zy 'er eenig hoog land in den Poel is, daar sich eenige Bevers na toe begeeven, en 'er hun Huiften oprechten, welke van buiten van gedaante zyn als Ovens. Zy maaken ze van takken van boomen, waar van het een eind in d' aarde steekt, en d' andere, die het gewelfel maaken, door malkander gevlochten zyn, altemaal wel en hegt verforgd. Thans maaken fy van binnen een hooge verdieping: Het benedenste is verdeeld in tweedeelen door een affchutfel, waar van het eene gedeelte in 't water is, en het ander op het land staat. Al het bovenste en de zyden zijn gemetsfeld van aarde, even als een Swaluwenest.

't Huis genaakt zynde, doen fy hun wintervoorraad op; want de Bevers eeten geen wach. Zy leeven van Ichorffen van Ypenboomen, 't geen een ier licht hout is. Zy arbeiden een boom om ver, en doorzaagen hem in de langte, om hem in hun Huis te konnen leggen. Hier na draagt ieder zijn stuk, en gaat in door d' opening te land, vervullende aldus de gantsche bovenste verdieping met dit hout, gelijk ook het benedenste gedeelte 't geen niet over 't water staat. Zy stapelen het zo net, als de stapels zyn die men op de Houtwerven fiet; en hebbende alles vol gemaakt, uitgefondert een gat 't geen ze open laten om te land te gaan, arbeiden fy dikke boomen om ver, welken zy rondom heen en op hun Huis laten vallen, hol over bol, op dat het niet gefien, en vooral niet genaderd mag worden sonder gerucht te maaken.

Ieder Mannetje en Wijfje hebben hun Huis met hun Kinderen, welken zy by sich houden van d' eene dracht tot d' andere, zynde gemeenlijk de tijd van een Jaar; en fy werpen in de lente. Dese Jongen fuigen, en eeten niet voor dat ze twee of drie maanden oud zyn; en hoewel ze eeten, laaten ze echter niet te fuigen tot dat ze groot zijn geworden. Als de Moeder geworpen heeft, worden alle de Jongen van het

het voorgaande jaar uit den huife gedreeven; en alsdan koppelen zy sich te famen, en soeken een plaats om een Huis te maaken, so zy 'er hier of daar niet een gemaakt vinden.

Als zy in hun Huifen zyn, 't geen 's winters is, hebben zy altemaal het achterste in 't water, en het hoofd in de lucht; want zy kunnen niet lang wesen sonder adem te scheppen. Wat hun voedsel belangt, zy neemen een stuk of twee van het gemelde hout, na dat ze groot zyn; etten 'er de schors netjes af; en stooten daar na het hout door het gat, daar zy met hun achterste in sitten, in 't water, om hun Huis niet te belemmeren. Dit hout, 't geen hun voedsel is, legt droog en wel; want indien het nat wierd, sou de schors bederven, en niet meer deugen om te etten: en 't is d'oorzaak waarom zy hun Huifen bemetselen, gelijk ik hier voor gezegt heb.

Wat de zomer belangt, dan doen sy geen voorraad op. Zy gaan aan land etten, en houden sich den meesten tijd in 't water. Maar 's winters, als hun Poel toevriest, zyn ze genoodsaakt in huis te blijven. Indien sy dan te water gingen, gelijk sy doen kunnen, onder het ys, souden zy 'er niet kunnen leeven, zynde overal in 't naauw, en geen opening om adem door te kunnen scheppen.

Na dit alles laat ik u oordeelen, of d'ingeeving, welke men aan de rest der Dieren toeschrijft, in desen veel verscheelende is van de reden en het verstand. Wat my belangt, 'k weet wel dat 'er veele Menschen zyn, selfs gaauwerts in verscheidene saaken, die sich geweldig verlegen souden vinden indien zy hun eigene huifen moesten maaken, insonderheid als 'er zo veele en so gewichtige voorzorgen tot de behoudenis van hun leven te neemen waren, gelijk omtrent de Bevers d'ademing, 't voedsel, 't water, en de zorg om sich aan de ken is der Jaegers t'ontdekken.

'k Z

d' E
koensch
Gans,
'er rokl
dat ze ni
niet vo
veertien
op Eilan
neer. D
hun Jong
of van d
een of in
water, z
nachts b
te neeme
oorzaak d
Daar-i
het overi
seer uitst
sop 'er af
belangt,
veel harde
gelegte hel
Hun kost
soeken in
ver der zo
die lange
tigit zand
schiet, en

VIII. HOOFDSTUK.

Van de Zeevogels, en hun eigenschappen.

Z Al nu van de Zeevogels gaan spreken, 'k wil seggen van de voornaamsten; want het getal is al te groot om ze my altemaal te kunnen erinneren.

d' Eerste is de Trapgans. Zy is van grootte als een Kalcoensche Haan, heeft donkergrauwe vederen, gelijk een Gans, en het onderst van de keel wit. De Wilden maaken ^{Trapganzen} 'er rokken af. Zy broeit maar om de twee Jaaren; en 't jaar dat ze niet en broeit, ruit ze. De Jonge Trapganzen leggen niet voor dat ze vier jaaren oud zyn. Hun broedsel is van veertien, vijftien, en sestiën eyeren. Zy maaken hun nesten op Eilanden, of in Marassen, gemeenlijk vlak op d' aarde neer. Daar zyn 'er echter die ze in Boomen maaken; en als hun Jongen uitgekijpt zyn, gaan ze op de rug van den Vader of van de Moeder sitten, welke hen in 't water voeren, in een of in twee reizen. Die van 't land brengen hen ook in 't water, zo haast als ze uit den dop zyn gekomen: doch des nachts brengt de Moeder ze weer aan land, om ze onder haar te neemen, en altijd op eenige Eilanden of in Marassen, ter oorzaak der Vossen die hen den oorlog aandoen.

Daar is een andere soort, welke kleinder zyn; doch wat het overige belangt, 't is het zelfde. 't Vleesch is goed, en seer uitsteekend om gebraden en gekookt te eeten, en 't sop 'er af blank. 't Is ook noch goed gesouten. Wat de smaak belangt, zy is beter als van een Gans, die buiten dat ook veel harder valt om te verteeren. De geenen, die noch niet gelegd hebben, zyn veel lekkerder van smaak als d' anderen. Hun kost is niet als gras, en diergelyk kruid. Zy gaan ze zoeken in de Marassen, of in de beemden, welke op den oever der zee leggen. Maar daar ze 't meest af houden, is van die lange smalle groente, welke in de plaatsen van slijkachtige zandgrond ter hoogte van een vadem en hooger opschiet, en met de toppen tot boven aan 't water komt. In

S

dese

dese plaatfen mist men 'er nooit te vinden; behalven dat ze liever in 't water als op 't land zyn; uit vrees van overrompeling.

Waar ze ook wesen mogen, is 'er altijd een of twee, zo ze in groot getal zyn, die op schildwacht staan, en niet eeten, gaande of swemmende heen en weer, en kijkende aan alle kanten. Indien zy in het Bosch iets sien of hooren, geeven ze terstond een schreeuw. Hier op beuren alle d' anderen het hoofd op, en blijven een tijd lang in dat postuur. Zo de Schildwacht geen geluit meer en slaat, vallen ze weer aan 't eeten: maar zo hy iets verders hoort of gewaar word, geeft hy noch een schreeuw, en vliegt op; en alle d' anderen volgen hem terstond.

Cravans.

De *Cravan* is niet veel kleinder als de kleine Traggans, en ruim zo goed van smaak gebraden en gekookt; doch niet gesouten. Zy is bruinder van vederen, korter van hals, en niet wit onder de keel. 't Is een gaande en komende Vogel. Zy komt niet eer in 't Land als somers, en gaat 's winters weer voort. Men weet niet waar ze van daan komt, noch waar ze heen gaat; en men heeft ook nooit gezien, dat ze jongen uitgebroeid heeft. 't En ware de smaak, die veel beter is als van Schollebaar, 'k sou seggen dat z' 'et was. De veeren gelijken 'er seer wel na. Maar dese Vogels in de Vaste te eeten, dat sou al te groote lekkerny zyn. Zy leeven ook van kruiden, van eenige kleine Schelpvisch, of van Wurmen die in het zand gevonden worden.

Endvogels.

d' Endvogels sijn altemaal gelijk in *Vrankrijk*, voor zo veel de vederen en de goedheid belangt. Die blaauwe vleugels en roode pooten hebben, zyn de besten. De graauwpooten, die ook blaauwe vleugels hebben, verscheelen niet veel in goedheid. Daar zyn 'er van een andere soort, die geen blaauwe vleugels hebben, welke zo goed niet vallen. Men siet 'er ook noch anderen met lichtgrauwe veeren. Van dit slag is het Mannetje of de Woord wit, en heeft het eind der vleugels swart. 't Mannetje en het Wijfje zyn nooit te samen, en komen niet by malkander als in de lente, wanneer ze tochtig of heet zyn; en als de Wijfjes hun nesten beginnen te maaken, scheiden ze weer. De Mannetjes swemmen in benden

benden alleen, en de Wijfjes van gelijken. Zo men op de Wijfjes fchiet, en dat ze niet terftond dood zyn, verliest men ze, want fo haast voelen ze fich niet getroffen, of ze duiken na beneden; en 't minfte kruid 't geen ze vinden, vatten se met de bek, en sterven 'er aan, sonder weer boven te komen. Zy sijn ook niet goed, hebbende een traanachtige smaak, gelijk de Schollevaar.

Wat de Teeling belangt, zy is in *Frankrijk* gemeen. Men weet 'er de waarde af, als van de Duiker, en de Merkoet; weshalven ik 'er niet meer af tal spreek.

Men siet 'er noch een menigte andere soorten van Vogel-
 len van grootte als d' Endvogels, gelijk de *Palonne*, die een bek van omtrent een voet lang heeft, van vooren rond als een Ovenpaal: d' *Aigrette*, die drie kleine pluimpjes recht op sijn hoofd draagt: de *Zagbek* alzo geheeten ter oorzaak dat hy een bek heeft van gedaante als een zaag: de *Cacouy*, om dat hy dit woord tot sijn geluid gebruikt: de *Marionnetten*, om dat ze al dansende swammen: de *Gode*, een Vogel die so snel vliegt als een pijl; met witte en swarte vederen: de *Waterraven*, die men op de vischvangst kan africhten. Men bind hem den hals toe dicht by de maag, 't geen hem belet neer te swelgen; en tam zynde, brengt hy sijn vangst te land.

Daar sijn drierhande soorten van Leeuwerken. De grootste zyn van grootte als een Meerl, en hebben lange pooten. d' Anderen; die niet veel kleinder vallen, hebben een langer bek. En die van de dardé slag sijn als Mossen of kleine Virken. Al dit Gevogelte vliegt gestadig met gantsche benden omtrent de kanten van 't water.

Men heeft 'er ook noch *Chevaliers*. 't Is een soort van Waterfchnippen, met seer lange bekken. Zy leeven van 't afval van visch, en anderen dingen die sy op het zand op den oever der zee vinden. Zy sijn van de selve grootte en hebben even sulke lange pooten, doch roffer vederen als de Waterfchnippen. d' *Esperlais* zyn andere Vogelen, so groot als Duiven. Zy leeven van visch, en vliegen gestadig in de lucht; en zo zy hun aas sien, vallen zy 'er op meer als een steen, grijpen 't in de bek, en slikken het in.

Goislan.

De *Goislan* is veel grooter, leeft van visschen en lever, of ingewand van Bakkeljaauw; maar krijgt niets dan 't geen dat op 't water drijft.

Reigers.

Daar zyn noch veelerhande andere soorten, die ik my niet te binnen kan brengen. Alle dese Vogelen sijn goed om t'eten, en selfs ook hun Eyeren, uitgezondert die van den Waterraven. Men vind door het gantsche Land een menigte van Reigers, welke sich altijd op den oever der Zee of der Poelen onthouden, en van kleine visje. leeven, die zy vinden in gaten daar het water in blijft als de Zee affloopt, of aan de kant van 't water in de Poelen. Zy maaken hun nesten in groote Bofschien, welke op sommige Eilanden gevonden worden. Wijders zyn zy goed om t'eten, hoewel altijd mager, en hebben seven gallen; doch de kleinen zyn beter, en altijd vet.

IX. HOOFDSTUK.

Beschrijving van alle de soorten van Boomen, welke diep in het Land zyn; hun eigenschappen; en de voordeelen die men 'er af kan trekken.

NA het grootste gedeelte der Visschen, en der Zeevogelen, beschreeven te hebben; moet ik spreeken van het Aardrijk, van de meeste Boomen die het draagt, en van de voordeelen die men 'er af kan trekken; want 't geen ik 'er alreeds af gezegt heb, betreft maar de Kusten: 't welk niets is in vergelijking der geener, die diep in het Land en boven aan de Rivieren zyn; volgens het verhaal der Wilden, waar af ik de waarheid heb ondervonden op een plaats daar ik vijf-en-twintig of dertig mijlen door Bosch gegaan ben; 't geen my geloof doet geeven aan de verhalen, die zy 'er my af gedaan hebben. Men vind door het gantsche Land een groote menigte van Beemden en Poelen, en de Boomen veel schoonder in hoogte en dikte, en derhalven so dicht

dicht
nen ad
sou ko
daar on
't geen
van V
en gem
't Land
boome
Galey
mitsga
ten heb
te bren
om de S
gen het
water,
feer niet
wils gel
zyn.

De
hout is
de bekle
niet te se
van Ro
van een S
goed toe
niet in de
tuigen af
hoewel n
de koude

Laat o
niet tot S
is, hoew
houden,
dat de dr
stuk Eike
eene eind
de spog op

dicht en verward niet. Men sou 'er een Eland te paard konnen achter na jaagen; zynde 'er niets 't geen verandering sou konnen bybrengen, als eenige oude Boomen die hier en daar onder de voet zyn gevallen, dewijl 'er geen volk is 't geen ze wegneemt, gelijk d' arme lieden in de Bosschen van *Vrankrijk* doen. De Landeryen zyn 'er ook veel beter, en gemakkelijker om te bebouwen, als op den oever der zee. 't Land is 'er schoonder. Men vind 'er uitsteekende Beukenboomen, zo wegens hun hoogte als hun dikte, daar men ^{Berkenboom} Galeyriemen van veertig en vijftig voet lang af kan maaken, ^{men} mitsgaders anderen voor de Visschers die 'er seer veel moeten hebben, welken zy genoodsaakt zyn uit *Vrankrijk* mee te brengen. Men kan 'er ook goed houtwerk af maaken, om de Schepen van onder mee te bekleeden, 't geen wel tegen het Eikenhout op sou mogen; want het verrot niet in 't water, en is niet minder sterk, en het barsten en splijten zo seer niet onderworpen: 't welk omtrent het Eikenhout dikwils gebeurt, daar reeten in komen die niet licht te stoppen zyn.

De *Mignagon* is een soort van Berkenboom, maar het hout is rooder. Men kan 'er insgelijks goed houtwerk tot de bekleeding der Schepen af maaken, sijnde het splijten niet te seer onderworpen. Men gebruikt het tot de Laaden van Roers. 't Zou ook goed wesen om tot het bovenwerk van een Schip te gebruiken; daar de Berkenboom ook seer goed toe sou zyn: want hy is lichter, en splijt noch barst niet in de Zon, of altijd seer weinig. 'k Heb 'er eenige Vaartuigen af doen maaken, die sich heel wel gehouden hebben, hoewel men ze 's winters op 't land haalt. Zy kunnen tegen de koude en de herte, sonder te bederven.

Laat ons nu spreken van den Eikenboom, dien men segt ^{Eikenboom} niet tot Schepen te deugen; 't geen mijn gevoelen niet en is, hoewel hy niet goed en zy tot Vaten om natte waaren te houden, maar slechts tot droogen, vermits hy te vet, en dat de draad bygevolg te dik is. 't Is waar, zo men in een stuk Eikenhout van vijf-en-twintig of dertig voet aan het eene eind spuuwt, en dat men aan het ander eind blaast, sal de spog opborlen: dat 's wel voor de draad van 't hout, maar

niet in syn dwarsheid genomen. Als ik gefegt heb, dat Vaten van dit hout de natte waren niet en houden, dat is, dat men om een vat te maaken een kroos moet hebben, zo 'er de bodem op sal sluiten. Dese kroos word in de duigen gekratft, en snijd den draad des houts dwars af; sulks dat de vocht, daar het Vat vol af is, in dese kroos loopt, en vindende den draad des houts afgesneeden, langs heen door de duigen dringt: 't geen maakt, dat het Vat aan d' einden lekt. Maar de vocht dringt niet dwars door de duigen, noch door de samenvoegingen heen; en derhalyen d' Eikenboom van *Nieuw-Frankrijk* niet als dit gebrek hebbende, laat hy daarom niet goed te zyn tot het bouwen van Schepen.

Daarenboven indien een Schip niet als van Eikenhout ge- maakt kon worden, hoe stellen 't dan de geenen, die 'er sulke goeden en schoonen in d' *Indien* maaken, daar geen Eikenboomen zyn? Indien ik 'er eens wel bevestigd ben, sal ik toonen, dat men 'er goede Schepen kan maaken, en van zo goede geduurzaamheid als die van *Frankrijk*; dewijl ik 'er alreeds tot verscheidene maalen de proef af heb doen neemen.

Pijnboomen
Dennenboomen,
enz.

Daar zyn ook Pijnboomen om planken of Deelen te maaken, bekwaam tot de vervaardiging van Overloopen, en diergelijke dingen; mitsgaders Dennenboomen, tot gieraad en beeldwerk, en om de Kamers te beschieten. Noch heeft men in het Land Boffchen van kleine Pijnboomen, Pruiffen, en Dennenboomen, die my Pek en Teer fouden beschikken, van welker hoedanigheden ik alreeds gesproken heb. 'k Heb een seker middel om 'er het Masthout noch beter af te maaken, als het tegenwoordig is.

Wat het Zeildoek en Touwerk belangt, 't Land sal 'er zo veel af geeven als men begeert, wanneer men 'er sich maar toe wil beyveren. Nu resteert my niet meer als Yfer en Koper, om alles te hebben 't geen tot de volbouwing eens Schips van nooden is: en ik geloof, indien het Land wel bewoond was, dat ik 'er het Yfer en het Koper sou vinden, zo wel als de Kalksteen, die 'er niet bekend is geweest als sedert vijftien jaaren dat ik ze gevonden heb, gelijk ook de Pleister.

Belan-

Belangende de Roopaarden van 't Geschut, daar zyn seer schoone Olmboomen, om de raderen en alles 't geen 'er meer toe van nooden is af te maaken. De Masthoutenboom is ook noch een goed hout, 't geene daar mee toe gebruikt sou kunnen worden. Dese Boom heeft het sap verschillende van alle d' anderen. Men maakt 'er een drank af seer aange-naam om te drinken, van kolcur als de Spaansche Wijn, maar zo goed niet. Zy heeft een zoetheid, die haar een seer goeden smaak byzet. Zy doet de maag geen ongemak aan, en gaat zo schielijk door als de Wateren van *Pougue*. Ik geloof, dat ze goed sou wesen voor de geenen, die den steen hebben. Om se te krijgen in de Lente en in den Herfst, wanneer de Boom in sijn sap is, maakt men een diepe snede van omtrent een half voet, een weinig dieper in 't midden om het water t' ontfangen. Dese snede heeft omtrent een voet hoogte, en byna de selve breedte. Vijf of ses vingerbreed beneden de snede maakt men een gat met een boor of fret, 't geen zyn loop heeft na het midden der snede daar het water in valt. Men steekt 'er een schacht van een pen in, of twee op malkander zo een niet lang genoeg is, waar van het onderste eind over eenig vat hangt om het water t' ontfangen. In twee of drie uuren sal de Boom drie of vier mengelen vochts geeven. 't Is de drank der Wilden, en selfs der Franschen die 'er seer gretig na zyn.

Olm- en
Masthouten-
boomen.Drank uit
Masthouten-
boom.

Wat den Esschenboom belangt, men siet 'er schoonen en seer rechten. Men gebruikt ze in *Biskayen* om 'er pieken af te maaken; en men zou 'er selfs alle de Legers des Konings af kunnen verzorgen. Indien de geenen, die het gebied in dese Landen voeren, of voeren sullen, geneigdheid tot de Mechanische konsten, en een uitvindenden geest hebben, sullen zy noch veele dingen vinden, daar zy den selve toe te werk sullen kunnen stellen, en hun talenten doen gelden; behalven den Koophandel en de Visschery, welke de beste middelen zyn om het Land te doen bevolken.

Essche-
boom.

X. HOOFDSTUK.

Handelende van de Dieren, Vogelen, en kruipende Beesten; der zelve hoedanigheden; en de manier van ze te vangen.

NA gesproken te hebben van de Boffchen, en de verscheidene soorten van Boomen die de selven maaken, zal het niet ongerijmd wesen een woord of twee te seggen van de verscheidene Dieren, daar ze door bewoond worden, welke zyn den Eland, de swarte Beer, de Los, het Yzervarken, de Vos, de Maarter, de *Quacajou*, d' Eekhoorn, d' Armelij, de *Pinois*, de Wezel, en de Slangen.

Elanden.

Den Eland is so kloek als een Muilezel, en heeft het hoofd byna van de selve gedaante, den hals langer, doch zo dik niet, lange seer drooge beenen, gespleetene voeten, en een klein eindtje van een staart. d'Eenen hebben lichtgrauw hair, d' anderen ros en swart; en als ze oud worden, is het hair yl, een vinger lang, en goed om matrassen af te maaken, en paardezaalen mee te voeren. 't Pakt sich niet op malkander, en geeft sich op zo haast als men 'er op slaat. Hy draagt groote hoorns op het hoofd, plat, en vorkswijze als de gedaante van een hand. Men fiet 'er die boven aan weinig minder als een vadem breedte hebben, en die tot honderd en honderd vijftig pond weegen. Dese hoorns vallen hen af, gelijk den Harten. Dit Dier is de vallende siekte onderworpen. De Wilden seggen, dat, als het ze voelt aankomen, het stil staan blijft, en sich met d' achterste slinker voet achter 't oor krabt tot dat 'er bloed uit komt, 't geen het geneesmiddel tegens dese kwaal is. Men fiet 'er ouden, welker klauwen een voet en meer lang zyn. Al wat 'er aan is, is goed om t' eeten. 't Mannetje is vet in de zomer, en het Wijfje in de winter. Vol zynde, draagt het een, en somtijds twee Jongen. Men eet 'er af gebraden en gekookt. Ook soufmen het vleesch van dese Dieren, om het te be-
waaren.

waar
sijn b
zo ve
smaak
genaa
klein
nood
of klo
of nat
De
Varken
lang ha
of zo w
wen. H
doode k
met Kr
sijmt, v
gekwe
Kalfsvl
Des win
boom,
te leeve
dan het
een uitst
De L
klimt o
pen kan.
om te vo
't Yze
maar kor
zo dik als
doet; sch
men met
en indien
men 't 'er
ligchaam
gestadig o
raakt hee
ort

waaren. Het doet de maag geen ongemak aan. Men kan 'er
sijn bekomt af eeten; en een uur daar na sou men 'er noch
zo veel af eeten kunnen: want het beswaart nooit. Wat de
smaak belangt, 't is een weinig wild, en ten minsten so aan-
genaam om te eeten als Hartenvleesch. In het hert zit een
klein beentje, 't geen de Vrouwen der Wilden in baarens-
nood gebruiken, om den arbeid te verlichten, stampende
of kloppende het tot poeyer, en drinkende het in met water
of nat van 't Beest.

De Beer is gantsch swart, en van hoogte als een groot ^{Beeren;}
Varken, niet zo lang maar dikker van ligchaam. Hy heeft
lang hair, een groot plat hoofd, kleine ooren, geen staart,
of zo weinig dat men ze byna niet sien kan, en groote klau-
wen. Hy klimt in de boomen, leeft van ekels, eet zelden
doode krenge, en gaat langs d' oevers der zee, daar hy sich
met Kreeften, en andere visschen welken de zee op het droog
smijt, verzaad. Hy sal een Mensch niet aandoen, zo hy niet
gekwetst is. Zyn vleesch is goed om te eeten, blank als
Kalfsvleesch, en van al zo goede smaak; ja zelfs lekkerder.
Des winters verbergt hy sich ses maanden in het hol van een
boom, geduurende al welken tijd hy niet anders doet, om
te leeven, als sijn pooten likken; en ondertusschen is hy als-
dan het vetste. De Jongen van vijf of ses maanden zyn van
een uitsteekende smaak, en seer kort.

De Los is een soort van een Kat, maar veel grooter. Hy ^{Lossen.}
klimt ook in de boomen, en leeft van Dieren die hy betrap-
pen kan. Zyn hair is lang en lichtgrauw, zynde goed bond
om te voeren, en zyn vleesch blank en seer goed om te eeten.

't Yzervarken is van grootte als een middelmatige Hond, ^{Yzervarkens}
maar korter. Zyn hair is omtrent vier duimen lang, wit, en
zo dik als een stroo, wijders stijf hoewel yl. Als men het aan-
doet, schiet het zyn hair van uit sijn rug. Dit hair, 't geen
men met al zo goede reden pijlen sou mogen noemen, steekt;
en indien het maar eenigzins door het vel heen gaat, en dat
men 't 'er niet metter haast uittrekt, 't zy in de hand of in 't
ligchaam, of op wat plaats het ook mag wesen, dringt het
gestadig dieper in, en zal eindelijk, ter plaatse daar het ge-
raakt heeft, door heen dringen. Men doet alles wat men
kan

kan om de Honden te beletten sich 'er op te werpen; want sy bederven ze, zo ze niet spoediglijk bygestaan worden. 't Is een seer goed ceten. Men braad het op de rooster als Varkensvleesch; maar de Wildinnen trekken alvorens al het rughair uit, 't geen het langste is, daar ze schoone werken af maaken. Zynde geblakerd, gewasschen, aan 't spit gesteecken, en wel gebraden, is het zo goed als een Speenvarken. 't Is seer goed gekookt, doch zo goed niet als gebraden.

Vossen.

Wat de Vossen belangt, daar zyn 'er van verscheidene soorten wegens de de koleur. Men vind 'er gantsch swart, doch desen sijn raar. Daar zyn 'er swarten vermengd met wit; maar meer graauw en wit; en noch meer altemaal graauw, en altemaal rood, trekkende na den roffe. Desen zyn 'er seer gemeen. Alle dese soorten hebben de neiging van Vossen, zynde loos en subtiel om de Trapganzen en Endvogels te betrappen. Indien zy 'er eenige benden af over zee sien vliegen gaan sy op den oever, en maaken een heen en weerloop van dertig of veertig schreden, springende nu en dan eens helder om. 't Gevogelte, 't geen hen dese sprongen siet doen, komt al sachtjes na hen toe. Als zy ze sien naderen, loopen en springen ze noch eens so lustig; en blijvende wijders eenslags staan, gaan zy op de rug leggen wentelen. De Trapgans of Endvogel komt al gestadig nader; en heel dicht by zynde, verroeren sy niet meer als de staart. Dese Vogelen sijn so zot, dat sy hen willen pikken; en alsdan springen de looze gasten op, en krijgen 'er altijd een die hen hun moeite moet betaalen.

Geestige ma-
niet van Vo-
gelen te van-
gen, geleerd
van de Vos-
sen.

Wy richten onse Honden af om het selfde te doen, welke insgelijks het Gevogelte na sich doen komen. Ondertuschen verbergt men sich ergens, daar men niet gesien kan worden; en de Vogels wel onder schoot zynde, geeft men 'er vuur op. Daar blijven 'er gemeenlijk vier, vijf, en ses, en somtijds meer. De Hond den slag gehoord hebbende, springt terstond in 't water, en haalt voor eerst de verfte, gelijk men hem geleerd heeft, welke hy te land brengt, en vervolgens d' anderen, stuk voor stuk.

Quincajous.

De *Quincajou* gelijkt wel een Kat, is bruinros van hair, heeft

heeft een
drie kru-
de boom-
wacht da-
by komt
wen om
alsdan in
dat hy he-
pen, en
nooit los-
loopt hy
indien hy
hegt sich:
moet. De
weeten in
water so ha-
'er sich in-
zyn rug af-
omtrent vi-
grootte Ve-
beet. Des
den achter
meer als d'

De Voss
Quincajou he-
Bosch door
maakende o-
ontmoeten
vonden heb-
den, doen s-
ken de bekv-
Ondertusich
van een bo-
de Vossen w-
in de ruimte
achter hem l-
Indien het B-
jou legt, ma-

heeft een lange staart, welke opheffende maakt hy 'er twee of drie krullen mee over zijn rug, en klaauwen. Hy klimt in de boom, gaat zo lang als hy is op een tak leggen, en verwacht daar den eenen of den anderen Eland. Zo 'er een voorby komt, springt hy hem op den rug, vat hem met de klaauwen om den hals, omringt hem met zijn staart, en bijt hem alsdan in den hals een weinig beneden d' ooren, tot zo lang dat hy hem doet ter aarde vallen. Den Eland mag wat loopen, en sich tegen de boomen vryven; de *Quincajou* laat nooit los. Zo het Beest niet dicht voorby hem heen komt, loopt hy het na, volgt het overal, en verlaat het niet; en indien hy het achterhaalen kan, springt hy het op 't lijf, hegt sich aan zyn hals, en bijt het so lang, dat het vallen moet. Den Eland om sich van zyn Vyand t'ontslaan, wel te weeten indien hy 'er de gelegenheid toe heeft, loopt na 't water so hard als hy kan, en werpt sich daar in; doch eer hy 'er sich inwerpt, verlaat hem de *Quincajou*, en springt van zyn rug af, want hy wil sich niet te water begeeven. 't Is omtrent vier jaaren geleeden, dat dusdanig een Dier my een groote Veers van drie jaaren betrapte, en hem den hals afbeet. Des anderendaags morgens sonden wy hem onse Honden achter aan. Wy vonden den Veers, daar hy noch niet meer als d' oogen en de tong afgegeeten had.

De Vossen en de *Quincajou* gaan te samen ter Jagt. De *Quincajou* heeft den reuk niet goed, gelijk de Vossen, die het ^{Elandsjagt door de Vossen en den Quincajou;} Bosch doorkruiffen om het spoor van den Eland te vinden, maakende ondertusschen gantsch geen gerucht. Zo zy het ontmoeten, volgen sy het zo lang tot dat sy het Beest gevonden hebben. Indien zy het weidende of leggende vinden, doen sy het niets; maar wyken 'er wat van af, en zoeken de bekwaamste plaats om het door te laten passeeren. Ondertusschen gaat de *Quincajou*, die hen volgt, op den tak van een boom in belaaging leggen. Geplaatst zynde, gaan de Vossen weer na den Eland toe, en stellen sich in 't Bosch in de ruimte, aan beide sijn zyden, terwijl een andere Vos achter hem loopt, bassende sachtjes om hem te doen opstaan. Indien het Beest recht toe na de plaats loopt daar de *Quincajou* logt, maaken de geenen, die aan sijn syde zyn, gantsch geen

geen geluid; doch zo het een anderen weg neemt, beginnen die, welke aan de kant zyn daar het heen loopt, te baffen, om het te doen afwijken. Om kort te gaan, zy maaken 't zodanig, dat sy het doen paffereen daar de *Quincajou* legt, die fijn slag niet en mist; fich om fijn hals werpt, en het zo lang byt, dat het nedervalt. Thans gaan zy 'er altemaal rondom fitten, en eten 'er zo lang af als het Beest duurt.

Maarters.

Wat den Maarter belangt, hy is genoeg bekend. Men fiet 'er in *Vrankrijk*; maar fe zyn veel rooder als die van dit Land, en hebben fulk fijn hair niet. Zy houden fich gemeenlijk diep in de Bofchen. Men fiet 'er op de Kust geen als om de twee of drie jaaren. Als zy 'er komen, is 't in groot getal; en als de Wilden ze fien, verheugen fy fich, vermits het een teken van een goed jaar is, dat 's te zeggen veel sneeuw, sonder de welke zy geen goede Jagt konnen maaken. Zy mist hen dikwils. Dese gantsche kuff van *Nieuw-Vrankrijk* is niet overvloedig in sneeuw; en in de sneeuwjaaren bevinden wy, dat het Koorn beter groeit.

Eekhoorns.

Laat ons een woord of twee feggen van d' Eekhoorns. De grootte is gelijk die van *Vrankrijk*, en van het zelve hair. Daar is een foort een weinigje kleinder, die *Suifer* genoemd worden, vermits ze t' eenemaal geftreept zyn van het hoofd af tot de staart toe, met witte, roffe, en zwarte ftreepen, altemaal van een felve breedte, te weten omtrent de helft van een vinger. De derde foort is van grootte als de tweede, en byna van hair als die van *Vrankrijk*, doch een weinigje fwarter. Dese vlieden, hebbende vleugels die hen van d' achterfte tot de voorfte pooten reiken, en fich ter breedte van twee goede vingers openen. 't Is een klein feer dun vel, van boven bedekt met korte windharen. Hun gantsche vlucht kan fich in de langte niet verder ftrekken als dartig of veertig fchreden; maar indien ze fchuin nederwaarts van den eenen boom na den anderen vlieden, ftrekt ze wel eens zo ver. Alle dese Dieren werden met weinig moeite tam gemaakt: maar de vliedenden zyn raarder als d' anderen. Zy leeven van grein van Beukenboomen. Hier verfamelen zy in den herfit hun voorraad af tegen de winter in eenige holle boomen, daar de sneeuw niet inkomt. Dit vliend Dier is feer

curicus.

curicus,
ruyer, lDen
weinig
waar af
der Vog
geltjes.De P
Pitons fw
fel. Alle
groot en
fy betrapMen
Slangen
weet me
kwaad g
Zy doenMen m
Land aan
landén, a
ningen at
ken, en f
wijken.sporen in
haag van t
tochten in
kenboomhangt mer
wetjes. M
nederwaareen lange
het fwaar
om te belet
de lat hang

Van dartig

minften: tw

geweest is,

sneeuw is g

curicus. 'k Heb 'er te *Parijs* een gefien by Mijn Heer *Bermyer*, hiervoor Bewindhebber der Compagnie van *Canada*.

Den Armelijn is van grootte als den Eckhoorn, doch een Armelijn. weinigje langer; heeft fchoon wit hair, en een lange staart, waar af het uiterfte tipje zo fwart is als git. Hy eet d' eyeren der Vogels, als hy fe krygen kan, en zelfs ook de kleine Vogeltes.

De *Pitais* en de *Wefel* is byna het felve Dier, als dat de Pitais en Wefels. *Pitais* fwart hair heeft, en niet zo dik maar langer als de *Wefel*. Alle beiden voeren fy den oorlog tegens de Vogelen, groot en klein, tegens de Hoenders, de Duiven, en alles wat fy betrappen kunnen. Zy komen vry in de huifen loopen.

Men vind ook het gantsche Land door een meenigte van Slangen van allerhande koleuren in de Boffchen. Echter weet men noch niet, dat zy ooit Wilden of Franfchen kwaad gedaan hebben, hoewel men 'er op getreden heeft. Zy doen in dese Landen geen kwaad.

Men moet de Konynen niet vergeten, daar het gantsche Konynen. Land aan alle kanten vol af is, zo het groote land als d' *Eilandén*, als men maar op plaatsén gaat die wat van de *Wooningen* afgelegen zyn, dewyl de Honden 'er Jagt opmaken, en fe zelfs opeeten; 't geen hen noodfaakt van daar te wijken. Men jaagt se niet als 's winters, wanneer men de spooren in het sneeuw kan sien; of men maakt een seer lange haag van takken, daar men op sekere afstandén kleine doortochten in laat. Op dese plaatsén set men takken van *Berkenboomen*, zynde 't geen dat se 's Winters eeten; en hier hangt men strikken aan, bestaande maar uit seer dunne touwetjes. Men hangt de strik aan het eind van een tak, die men nederwaarts buigt; of by gebrek van een tak, necmt men een lange lat, die men over een *Vork* heen legt, sulks dat het swaarste eind het lichtste hoog genoeg doet opspringen om te beletten dat het Konyn, in de strik die aan 't eind van de lat hangt gevangen zynde, van de *Vossen* gegeten word. Van dertig strikken sal men des anderendaags morgens ten minsten twintig Konynen hebben, indien de nacht goed geweest is, dat 's te seggen koud, en dat 'er geen regen noch sneeuw is gevallen; want by sulc een weer komen de Konynen.

nen niet voor den dag. Zy zyn niet van gedaante als die van *Vrankrijk*, hebbende d' achterste pooten grooter, maar het vleesch even eens. 't Is een goed eeten gebraden, en selfs ook gekookt. Wyders zyn se somers ros, en 's winters gantsch wit. Zy verhairen byna altijd; 't geen d' oorzaak is dat se niet deugen om te voeren. 't Hair is sijn: ik geloof, dat het echter goed sou wesen om hoeden af te maaken. Men heeft 'er, mijns wetens, noch niet af in *Vrankrijk* gebracht, om 'er de proef van te neemen.

Arenden. Wat de Vogels van dit Land belangt, de grootste is den Arend. Hy heeft een witte kraag of kring om den hals. Hy grijpt de Konynen met sijn klauwen van d' aarde op, en vliegt 'er mee heen. De kleinste soort heeft geen kring, en vliegt op Vogels die so groot niet zyn als een Endvogel. Hun vederen sijn graauwachtig, de bek groot, en de klauwen sterck.

Valken, Gieren, Tuffels. De Valk, de Gier, en de Tuffel, zyn van vederen als de geenen welken men in *Vrankrijk* siet, en hebben de klauwen en bek even eens. Zy vliegen op de Perdryzen, de Tortelduiven, en andere Vogelen van die kracht. De Tuffel heeft den klauw niet goed voor de Perdryjs, maar wel voor de Tortelduif, en voor d' andere kleine Vogelen. Men vind 'er een andere soort van Valken, die niet als Visch vangen. Zy vliegen altijd over 't water; en zo sy een Visch sien, schieten zy 'er op neer, snelder als een steen kan vallen, grijpen ze met den klauw, en vliegen 'er mee op een boom om ze te eeten.

Perdryzen. Daar sijn drierhande soorten van Perdryzen; rooden, graauwen, en swarten. De roode is de beste, en die van *Vrankrijk* gelijk wegens het vleesch en de smaak. De graauwe heeft een andere smaak als die van *Vrankrijk*, te weeten wilder. Eenigen vinden de smaak beter als van de roode. De swarte heeft het hoofd en d' oogen van een Fazant, het vleesch bruin, en de smaak so wild, dat ik ze minder goed vind als d' anderen. Zy ruikt na Geneverbefien met een smaak van Dennenhout; want zy eet van die greinen: 't geen d' anderen niet en doen. Alle dese soorten van Perdryzen hebben een langen staart, dien zy openen als een Kalkoen

waayers-

waayers
bruin- e
wen, 't e
en swart
aan eeni
laten m
Zy stang
de af op
kan krijg
genoeg z
men 'er
touw of li
hals legt.
stuk leev
in een ka
't geen ze
konnen k
tot twee m
schen weg
nadert, k
lucht hen t
Daar sijn
Men vind
Alle de
't Geschree
als een Ho
Men vin
die van *Vran*
wen. Hun
rijk. Zy sch
na zy sich l
op d' aarde:
van goed w
Den Uil
en heeft een
niet evener
Vogelen doe
em te eeten

CRONE

waayerswijs. Zy zyn seer schoon; 't rood is vermengd met bruin- en graauwrood; het graauw met twee andere graauwen, 't een licht en 't ander donker; en het swart met graauw en swart. Men heeft 'er in *Vrankrijk* gebracht, welken men aan eenige Juffers heeft gegeven die 'er waayers af hebben laten maaken, so gielijk als men ze sou konnen begeeren. Zy stangen altemaal, en sijn zo sot, dat, zo men 'er een benede af op een boom siet, men z' 'er altemaal stuk voor stuk af kan krijgen, sonder dat ze weg vlieden: en selfs so ze laag genoeg zyn, en dat men 'er met een lat by kan reiken, moet men 'er maar een van affnyden, en aan het eind der lat een touw of lint met een strik vastmaaken, dien men hen om den hals legt. Op dese manier trekt men ze altemaal stuk voor stuk leevendig na beneden, brengt zet' huis, en set ze maar in een kamer neer, daar men hen wat graan voorwerpt, 't geen ze terstond oppikken; maar ze moeten 'er niet uit konnen kómen, anders souden ze wegvlieden. 'k Heb 'er tot twee maal toe in *Vrankrijk* soeken te brengen. Den gantschen weg over zyn ze fris en wel; maar als men aan *Vrankrijk* nadert, sterven ze: 't geen my gelooven doet, dat onse lucht hen tegen moet welen.

Daar sijn ook Houtsnippen, maar ze zyn 'er niet gemeen. Houtsnippen.

Men vind 'er bywijlen aan de bronnen der fonteinen. Ravens.

Alle de Ravens van dese Landen zyn t' eenemaal swart. Ravens.

't Geschreeuw is niet eveneens. Zy sijn so goed om te eeten als een Hoen. Vischarenden.

Men vind 'er ook Vischarenden, doch niet zo groot als die van *Vrankrijk*. Somers hoort men hen des avondts schreeuwen. Hun geschreeuw is zo onaangenaam niet als in *Vrankrijk*. Zy schreeuwen vliegende seer hoog in de lucht op, waarna zy sich laten vallen als een steen op een groote vadem na opd' aarde: thans reisen zy weer om hoog, en 't is een teken van goed weer.

Den Uil is van vederen en grootte als die van *Vrankrijk*, Uilen. en heeft een kleine witte kring om den hals. Zyn schreeuw is niet eveneens, maar daar is weinig onderscheid in. Alle de Vogelen doen hem den oorlog aan. Hy is beter en lekkerder om te eeten als een Hoen, zynde altijd vet. Hy voed sich met

met kleine Aardmuisjes, welke in de Bosschen zyn; en hier doet hy sijn voorraad af op tegen de winter, steekende hien in holle boomen, na dat hy hen alvorens de voorste pooten afgebeeten heeft, op dat sy niet tegen het hout kunnen opklimmen, en 'er also uirkotaen. Ondertusschen vergadert hy in een anderen boom grein van Beukenboom, om hen te voeden; daar hy hen alle dagen hun voorraad af brengt, terwijl hy sijn buik met dese kleine Dieren vult; na de maet dat ze vet worden.

Meerlen.

Daar is ook een Vogel, die men Meert noemt. Hy gelijkt iets na den Spreeuw, zynde so swart niet als de Meert, en so graauw niet als de Spreeuw. Hy is niet kwaad om te beten.

Houtpikkers, en Markolven.

Men vind 'er ook Houtpikkers, schoonder van vederen als die van *Frankrijk*, en van de selve grootte. Daar zyn 'er anderen, welken men Markolven of Roetaards noemt. Zy hebben schoone vederen, en gantsch rood hoofd, en een recht vuurverwigen hals.

Mouches.

De Vogel *Mouche* is een klein Vogelje, niet grooter als een Kever. 't Wijfje heeft goudgroene vederen; en het Mannetje van gelijken uatgefondert de keel, die bruinrood is. Als men het op een sekeren dag fiet, schiet het een vuur van sich leevendiger als de Robijn. Zy leeven niet als van honig, dien zy op de bloemen versamelen. Hun bek is lang, en van dikte als een kleine speld. De tong hangt 'er een weinigje uit, en is seer dun. Hun vlucht is snel, en van een groot gesnor. Zy maaken hun nesten in boomen ter grootte van een stuk van vijftienstuivers. Hun eyeren zyn omtrent zo groot als erveren. Zy leggen 'er drie, vier, of vijften hoogsten. Men heeft 'er soeken op te brengen; maar het heeft niet willen lukken.

Swaluwen.

Wat den Swaluw belangt, 't is de selve als in *Frankrijk*. Hy komt in de lente, en gaat weer weg op het eind van den herfft. Zy maaken hun nesten aan de huisen, of tegen eenige rotsen aan, daar ze niet nat kunnen worden.

De Vleermuis is ook van de selve soort als die men in *Frankrijk* heeft, maar veel grooter. Hy vertrekt sich des winters in gaten van boomen, of in rotsen, en komt niet voor den dag als somers.

Handel
JaarN A c
de
Vogelen
zal wesenDe vic
of gelijk
langer ach
aan de N
den twint
len van de
echter niet
maand Ma
meer; ma
wanneer d
den dag isDe Zor
Daar valt b
en somtijdt
laater als to
schijnt de
lucht. Da
bywijlen deWat den
is schoon.
De koude b
kroksneeuw
smelt.De Wint
noch mistig
schoone Zor
t Sneeuw t

XI. HOOFDSTUK.

Handelende van de verscheidenheid der Getijden van 't Jaar, en van de verscheidene soorten van Vruchten.

NA de beschryving van 't Land, van de Klimaat, van de Kusten, van de Rivieren, en van de Visschen en Vogelen gemaakt te hebben; geloof ik, dat het niet kwaad zal wesen ook iets van de Getijden te zeggen.

De vier Getijden des Jaars zyn in dese Landen niet egaal of gelijk, niet meer als in *Frankrijk*. De Lente blijft 'er wat langer achter, en vangt niet eer aan als in de maand April aan de Noordkant; en aan de Zuidelijker kant van *Acadia*, den twintigsten of vijf-en-twintigsten Maart. De beginse-
 len van de Lente zyn gemeenlijk regenachtig; doch sodanig-
 echter niet, of daar zyn tusschenpoozen van mooy weer. De
 maand May gekomen zynde, is 'er de regen zo gemeen niet
 meer; maar het mist 'er des morgens tot negen of tien uren,
 wanneer de Zon dese nevelen optrekt: en het overige van
 den dag is het weer schoon en helder.

De Zomer is 'er gemeenlijk altijd schoon en seer heet. Daar valt bywijlen wel een regentje, maar 't duurt niet lang; en somtijds mist het 'er ook noch wel 's morgens, doch niet laater als tot seven of acht uren: al het overige van den dag schijnt de Zon helder, sonder eenige betrokkenheid van lucht. Daar zyn Jaaren dat de mist duurt tot tien uren, en bywijlen den gantschen dag; doch z' is niet ongezon-

Wat den Herfst belangt, men heeft weinig Jaaren of hy is schoon. 'k Heb op Allerheiligen lieden zien swemmen. De koude begint niet eer als half-November, en met kleine kroksneeuw die niet op d'aarde blijft, en aanstonds wegs-
 smelt.

De Winter is aangenaam daar in, dat ze niet regenachtig, noch mistig en rijmig is. 't Is een altijd drooge koude en schoone Zon. Men ziet 'er niet een wolkje aan den Hemel. Sneeuw 'er zelden langer als vier-en-twintig uren ach-

ter een, en gemeenlijk niet langer als een dag of een nacht. Men is acht- en veertien dagen, en zelfs drie weeken sonder te sien sneeuwen, gedurende welken tijd het altijd mooy weer is. Dit belet niet dat 'er niet by wijlen afgrijpselijke winden waayen, die boomen uit d' aarde rukken; doch ze duren niet lang. Noopende d' Aardbeevingen, 'k heb nooit gehoord dat 'er by menschen gedenken geweest waren, als een die ik over negen of tien jaeren bygewoond heb: noch was het zo weinig, dat men het naauwelijks gewaar kon worden. 't Gaf maar drie kleine stooten; en sonder het rammelen van ons keuken- en schotelwerk, sou men het niet bemerkt hebben. Daar waren eenige Wilden die ze voelden; doch zy hadden 'er gantsch geen verbaasdheid over. Zy was schrikkelijk te *Kobec*, daar ze mogelijk begon: maar ik spreek van die Landen niet, en laat 'er het verhaal afaan de geenen, die 'er de werkingen af gevoeld hebben.

Van het einde der Lente af, en gedurende den Zomer en den Herfft, heeft men 'er dikwils stormen; doch ze houden niet lang aan. Niettemin slaat de blixem by wijlen in de Bosschen, daar alles zo droog is, dat 'er de brand in vliegt, die daar drie weeken en een maand lang in blijft; en indien 'er geen overvloedige regens vallen, brand 'er by wijlen tien, twaalf, en vijftien mijlen boomen weg. Des avondts en 's nachts siet men 'er de rook tien en twaalf mijlen ver af. Na de zyde daar de wind ze heenvoert, siet men ze ook wel zo ver. Aan d' oorden daar dit gebeurd, vluchten alle de Beesten vijftien en twintig mijlen; en indien het op den oever der zee is, dat het water der regenen daar heen kan loopen, schiet al de Visch weg, en daar zal het volgende jaar geen vangst, noch Gevogelte op de kust wesen, sulks dat de Visschers wel andere plaatsen mogen soeken, indien ze wat op willen doen. 'k Heb dit ook sien gebeuren niet door het vuur des Hemels, maar door het ongeluk van een Buschieter, die te *Miscou* zyn kruid droogende, en een pijp tabak in den mond hebbende, een vonk vuurs 'er in liet vallen, waar door een goed gedeelte van het Geboomte des Eilandts in d' asch gelegd zynde, kwam 'er het volgende jaar geen Bakkeljaauw aan de kust, sulks dat de Visschers genoodsaakt waren elders Visch te gaan soeken.

Boschbran-
den door de
Blixem ver-
oorzaakt.

Wat l
worden :
vrucht n
siet 'er n
ten insge
d' openc
wy beplo
de selven
De Braam
en veel b
naauwelij
hebben, l
hebben, e
waar af de
en bebouw
brengen al
wesen kan
dat men 'er
Men siet
zieboomen
van Frankri
sijn 'er die n
bezie, well
niet gemeec
ruigheid he
doch dese n
van Kruisbo
d' Appelb
groeyen ma
Mirthboom
d' eene zyde
peltjes kom
goed om te
nueuw en de
Men heeft
siet als de V
het ontmoet
noet, en dat

Wat belangt de Vruchten, welke in dit Land gevonden worden: men heeft 'er wilde Karstboomen, waar af de vrucht niet groot is, en eenigfins na een Kars smaakt. Men fiet 'er noch andere Boomen, van de welken alle de vruchten insgelijks klein vallen. Daar sijn Braambezen in alle d'opene plaatsen der Bosschen, en zelfs in de landeryen die wy beploegd hebben; en indien men maar een jaar is sonder de selven te bebouwen, staan ze overal vol Braamboomen. De Braambezen sijn heel groot, van een seer goede smaak, en veel beter als die van *Frankrijk*. Men kan 'er het land naauwelijks af suiveren. Zo men, na se wel uitgerukt te hebben, het land noch laat leggen sonder het bebouwd te hebben, en het te bezaayen, brengt het Hazelaaren voort, waar af de Nooten seer goed zyn. Rooit de Hazelaaren uit, en bebouwt het land noch niet, sal het Geboomte voortbrengen als van te vooren. 't Land is 'er zo goed, dat het niet wesen kan sonder iets voort te brengen; daar by gevoegt, dat men 'er selden Distelen of Doornen vind.

Men fiet 'er ook noch verscheidene soorten van Kruisbezieboomen. Daar sijn van die groote groene Kruisbezen van *Frankrijk*, die niet goed zyn dan als se week zyn: daar sijn 'er die niet goed sijn dan als ze paars zyn. De roode Kruisbezie, welke voor den dag komt gelijk die van *Frankrijk*, is niet gemeen. Daar sijn 'er andere diergelijken die eenige vrugtheid hebben. Noch fiet men 'er witten, en blaauwen; doch dese slag vind men niet seer gemeen. Alle dese soorten van Kruisbezen sijn goed om te eten.

d' Appelboomen van dit Land kruipen langs d'aarde. Zy groeyen maar een half voet hoog, en hebben een blad als de Mirthboom. De vrucht is omtrent als een Hazelnoot, aan d'eeene zyde gantsch rood, en aan d'andere wit. Dese Appeltjes komen niet voort als in den Herft, en sijn niet heel goed om te eeten als in de Lente en de Zomer, als 'er de nieuw en de Winter overgegaan zyn.

Men heeft 'er ook noch een Wortel, die iets zodanigs uitschiet als de Veil of Klimop, 't geen sich hecht aan alles wat het ontmoet; doch het klimt zo hoog niet. Zo gy het ontmoet, en dat gy in d'aarde graaft, sult gy aan den voet de wortel

wortel vinden , welke Bezien heeft zo groot als Kastanien , en aan malkander gehecht op de wijs van een Paternoster , staande de Bezien omtrent een halve voet van malkander. Daar syn van dese Wortels die men twaalf of vijftien schreedden ver sal oplichten , altijd versien : d' eene ontbrekende , vind gy terstond een andere. De Wilden syn 'er seer greetig na. Zy smaaken als Kastanien wanneer se gekookt zyn , en heeten *Chicamins*.

XII. HOOFDSTUK.

Betreffende de Zeden der Wilden , hun Politie en Gewoonten , hun manier van Leeven , hun en hunner Kinderen Geneigdheden , hun Huwelijken , manier van Bouwen , Kleeden , Vertoogen doen , en meer andere byzonderheden.

NU resteert my noch aan mijn Leezer te toonen de Zeden der Wilden , hun Geaardheid , de manier van Leeven , de Huwelijken , de Begraavingen , den Arbeid , de Danffen , de Jagten , en hoe sy sich in den voorleeden tijd bestierden , gelijk ik 't van hen heb konnen te weetten komen , mitsgaders hun wijs van leeven over sefen of achtendertig jaaren toen ik in dit Land kwam. Zy hadden hun gewoonten noch weinig veranderd ; maar sy gebruikten al Ketels , Bylen , Messen , en Yzer tot hun Pijlen : doch daar waren 'er noch weinig die Schietgeweer hadden.

Hooge ouderdom der Wilden.

Zy leefden noch langen tijd. 'k Heb Wilden gezien van honderd twintig en honderd veertig jaaren , die noch op de Elandsjagt gingen. d' Oudsten , welke , volgens hun rekening , aan de honderd seftig jaaren naderde , gingen 'er niet meer. Zy rekenen by Maanen.

Eer ik van hun tegenwoordige manier van leeven spreek , moeten wy eerst de voorgaande verhandelen. Hun spijs was

Vifch

Vifch en
te braad
stok , d
Feder ha
gaar was
een Beer
mee te k
Mes van
gevoerd
geeten ha
voor 't v
de selve v
geeten ,
duurde se

Zy had
touw van
dien sy bo
leiden , of
maakte h
daar men
lijke ma
't geen een
weer aan
aan 't eete
gaande daa
was. Zy b

Wat de
tene stokke
maar ze mo
de Kindere
spleet ene st

Al dit g
recht , ten
ondertuffch
was van hou
Om ze te ma
die om ver g
daar geen b

Vifch en Vleefch, gebraden en gekookt. Om het Vleefch te braaden, fneeden fy het aan fchyven, en spleeten een stok, daar fy het aan ftaken, en mee voor 't vuur leiden. Ieder had 'er de fijnen aan. Als nu een fchijf aan d' eene fy gaar was, beetten fy 'er in, en fneeden de brokken af met een Been, 't geen fy fcherp maakten op de rotfen, om 'er mee te kunnen fnyden; en dit Been verftrekte hen voor een Mes van yfer en ftaal, waar af wy 'er federt het gebruik ingevoerd, en aan hen geweeſen hebben. Als fy 'er alles afgegeten hadden 't geen gaar was, leiden fy het raauwe weer voor 't vuur, namen een andere stok, en leefden 'er mee op de ſelve wijs. Hadden zy al het Vleefch van een stok afgegeten, fy leiden terftond weer anderen in de plaats; en dit duurde fo den gantſchen dag.

Manieren van braaden.

Zy hadden noch een andere manier van braaden met een touw van boomschorſen, vaſt gemaakt aan een lange ſtok, dien fy boven over hun hut heen, of tuſſchen twee boomen leiden, of wel tuſſchen twee in d' aarde ſtaande vorken. Men maakte het vleefch aan het onderſte eind van dit touw vaſt, daar men een ſtok door heen ſtak, waar mede men het ettelijke maalen omdraaide, en alſdan liet men het loopen, 't geen een tijd lang duurde. Liep het niet meer, teeg men weer aan 't draayen; en als het buitenſte gaar was, vielen fy aan 't etten, en fneeden de brokken vlak by de mond af, gaande daar alſo mee voort tot dat het altemaal opgegeten was. Zy brieden ook noch op koolen.

Wat de Viſch belangt, zy leiden ze te braaden op gefpleetene ſtokken, welke tot roofter dienden, of wel op koolen; maar ze moeft t' eenemaal gaar weſen eer zy 'er af aten. Alle de Kinderen brieden op de ſelve wijs als d' anderen, met gefpleetene ſtokken en op koolen.

Al dit gebrad was maar, om zo te ſeggen, het eerſte gerecht, ten einde den appetijt te verwekken. De Ketel ſtond ondertuſſchen aan een andere kant te kookken. Deſe Ketel was van hout, gemaakt als een groote bak of ſteene mortier. Om ze te maaken, namen zy den voet van een dikken boom, die om ver gevallen was. Zy beſchaafden ze niet, hebbende daar geen bekwaam gereedſchap toe; en alzo weinig kon ze

Maakzel hunner ketels.

Kaſtanien, aternofter, malkander. ien ſchree preekende, eer greetig ke zyn, en

K. ie en Ge- en. hunner, manier en meer

en de Zee- r van Lee- en Arbeid, leeden tijd etten ko- facht-en- en hun ge- tenal Ke- laar waren

geſien van noch op de hun reke- en 'er niet

en ſpreek, n ſpijs was Viſch

verdraagen worden: doch om in dit ongemak te voorzien, hadden zy 'er byna op alle de plaatfen gemaakt, daar ze gewoon waren te gaan. Zy gebruikten ten desen einde steene bijlen, die wel gesleepen waren, staande met het eind tusschen twee gesplectene houten, wel vast te samen gebonden; en met dese bijlen hakten zy het bovenste van 't hout een weinigje af, ter hoogte als sy de Ketel wilden hebben. Dit gedaan zynde, leiden zy 'er vuur boven op, en deeden den boom inbranden, ter diepte van omtrent vier vingeren, waar na sy 'er het vuur afnamen, en al het ingebrande met scherpe steenen en groote puntige beenderen uitschrabden. Thans leiden zy 'er weer vuur af, en schrabden vervolgens het ingebrande nochmaals uit; 't geen sy zo lang deeden tot dat de Ketel na hun zin groot genoeg was, maar liever te groot als te klein.

Manier van
daar in te
kookten.

De Ketel nu gemaakt zynde, moest men ze gebruiken. Zy vulden ze dan met water, en leiden 'er in 't geen sy wilden laten kookten: maar om het water, dewijl 'er van onder niet gestookt kon worden, aan de kook te krijgen, gingen zy aldus te werk. Zy hadden groote stukken rotssteen, welken sy in het vuur te gloeyen leiden, waar na zy z' 'er met het behulp van sekere houten uitnamen, en in de ketel smeeften, die door dit middel aan 't kookten raakte; en terwijl 'er desen in waren, lagen 'er al weer andere diergelijke steenen in 't vuur te gloeyen, die, zo haast als d' eersten hun hette verloren hadden, in der selver plaats in de Ketel gesmeeten wierden: 't geen so lang gedaan wierd tot dat het vleesch gaar was.

Daar was altijd seer veel nat, 't welk hun meeste drank was. Zy dronken weinig rauuw water, zo wel toen als tegenwoordig. Hun grootsten arbeid was wel te eeten, en ter jagt te gaan. 't Ontbrak hen aan geen Beesten; want sy doodden 'er geen meer als zy van nooden hadden, en aten dikwils Visch, insonderheid Zeewolven, om 'er de traan af te hebben, zo om sich te besmeeren als om te drinken, mitsgaders Walvisch, die dikwils aan de kust komt, na welkers spek sy geweldig gretig waren. Hun grootste lekkerny was, zo toen ter tijd als ook nu, vet. Zy eeten 't als brood, en drin-

Daar

Daar
leefden
Zy dron
dat hen
sy soude
de Vrou
hoe kou
waar na
een plan
de door
maaken
nen, 't g
droog ver
t'ontfang
en-twint
hun ligch
vriest hen
mentlijk
als de Me
een rien v
de, hangt
'er de Mo
ook niet d
sonder dat
kan worden
meer. Indi
sy ze verft
plaats neen
maar zo eer
Kind zoog
vermenigv
daar ze sich
heim houde
seggen zy,
voeden, de
ten, en twe
te eeten gee
gckauwde b
lijke gewoor

Daar waren toen ter tijd veel meer Wilden als nu. Zy leefden sonder zorg, en aten noch gefouten noch gepeperd. Zy dronken niet als van het vetste vleefchnat. 't Was 't geen dat hen zo lang deed leven. Zy teelden wakker voort; en fy fouden noch veel meer voortgeteeld hebben, 't en ware de Vrouwen, zo gaauw als ze verloft zyn, hun Kinderen, Bakering der Kinderen, en meer andere byzonderheden hoe koud het ook wesen mag, in koud water wiefchen, en op een plank binden. Zo 't een Jongetje is, steeken fy zyn roede door een gat, daar de pis door wegloopt; en een Meisje maaken ze een gootje van een stukje fchors tuffchen de beenen, 't geen de pis uitwerpt: en onder hun aars leggen ze droog verrot en vermolfemd hout, om d' andere vuiligheid t' ontfangen, fulks dat fy fe niet los maaken als om de vier-en-twintig uren. Maar gelijk fy het gevoeligste deel van hun ligchaam gedurende de vorft in de lucht laaten, bevriest hen dit deel, 't geen 'er veelen doet fterven, voornamentlijk Jongens, welke daar meer voor bloot gesteld zyn als de Meisjes. Aan dese plank is boven aan beided' einden een rienvast; welke fich dwars over het voorhoofd leggen. de, hangt hen de plank achter de fchouders; en aldus heeft 'er de Moeder d' armen niet door belemmerd, en word 'er ook niet door verhinderd t' arbeiden of in 't bosch te gaan, sonder dat het Kind in 't voortgaan door de takken beledigd kan worden. Zy hebben drie of vier Vrouwen, en fomtijds meer. Indien 'er een onvruchtbaar word bevonden, mogen fy ze verftooten zo 't hen goeddunkt, en een andere in de plaats neemen; en aldus kunnen fy veele Kinderen hebben: maar zo een Vrouw fich beswangerd voelt, terwijl ze een Kind zoogt, drijft fy haar vrucht af; 't geen ook noch de vermenigvuldiging belet. Zy hebben een sekere droogery, daar ze fich ten dien einde af dienen, welke fy onder fich geheim houden. De reden waarom zy hun vrucht afdryven, is, seggen zy, om dat fy geen twee Kinderen te gelijk kunnen voeden, dewijl het Kind uit fich selve de borst moet verlaaten, en twee of drie jaaren lang zuigen. Niet dat fy hen niet te eten geeven van 't geen dat zy hebben, steekende hen gekaauwde brokken in den mond; maar 't is een onveranderlijke gewoonte, en als een staale wet.

Hun

N.B. Den Auteur heeft in dit Hoofdstuk veel dingen in praesentigefield, die met een praterium sibynum te veresfchen; doch of zulke gefchied is om dat omgen der zilver noch tegenwoordig onder de Wilden gebruike-lik zijn, weet ik niet, en heb ze derhalven gelaten ge-lyk ze in 't Original staan.

Hun Kinderen zyn niet stout, dewijl sy hen alles geeven 't geen ze begeeren; sonder hen ooit ergens na te laten schreyen. De grootsten wijken voor de kleinsten. De Vader en Moeder neemen sich de beet uit den mond, zo een Kind ze begeert. Zy hebben hun Kinderen seer lief, en vreezen nooit dat sy 'er te veel sullen krijgen; want het zyn hun rijkdommen. De Zoonen helpen den Vader ter jagt gaan, en voeden het Gezin. De Dochters arbeiden, helpen de Moeder, gaan in 't bosch water haalen, de gedooode beesten in de bosschen opsoeken, en brengen ze in de hut. Daar is altijd eenige oude Vrouw by de Dochters, om ze te bestieren; en hen de wegen te wijzen; want dikwils leggen dese beesten, die sy moeten gaan soeken, vijf of ses mijlen van de hut af; en daar zyn geen gebaande wegen. De Man sal alleenlijk seggen d'afgelegeneheid van den weg, de bosschen die zy door moeten gaan, de bergen, rivieren, vlieten, en beemden, indien 'er onder wege zyn, en de plaats beduiden daar het beest legt, alwaar hy drie of vier takken afgebroken heeft om ze te kennen. Dit is hen genoeg om het te vinden; sulks dat zy het nooit missen, maar altijd meebrengen. Bywijlen slaapen ze daar het beest legt, maaken geroost vleesch, en komen des anderendaags weer t' huis.

Als sy eenigen tijd op een plaats gewoond; en het rondom hun hut kaal gegeten hebben, gaan sy sich vijftien of twintig mijlen van daar neder slaan. Alsdan moeten de Vrouwen en Dochters de hut opneemen, en pak en sak, en alles wat sy hebben mogen, meevoeren; want de Mannen en de Zoonen draagen niets: 't geen ook noch tegenwoordig by hen in gebruik is.

Ter plaatse gekomen zynde daar ze willen woonen, moeten sy, te weeten de Vrouwen en Dochters, de hut oprechten. Ieder doet 't geen ze doen moet. d'Eene gaat sparren in het bosch haalen, d'andere takken van Dennenboomen afbreken. De kleine Meisjes brengen ze aan. De Meesteres of opperste Vrouw, welke de geene is die den eersten Zoon ter wereld gebracht heeft, gebied slechts, en gaat niets in het bosch haalen: men brengt haar alles. Zy stelt de sparren om de hut op te rechten, en selikt de Dennentakken

om

Hun arbeid
by hun Ouderz.

Verhuizingen.

om de pl
voettapi
groot is
zo niet,
in plaats
dekt zyn
De ronde
zo veel.
langen aa

Om de
Berkenbo
Zy hakke
af, zo hoo
Thans spl
hun beene
wefen om
yen sy se n
aan vijf. H
men, wel
de hoepels
als se wille
pen als esk
schorsen n
en hier wo
rollen sy se
draagen te
verhuisen.
selven stoo
se te buigfa
den, rollen
droogte bre
Tegenw
goede bylen
licht te draa
lieden is, d
fen daar de
dig niet mee
van verloor

om de plaats te maaken daar een iegelijk sitten gaat. 't Is hun voettapijt, en het vederwerk van hun bed. Zo het gesin groot is, maaken sy ze lang om twee haartsteden te hebben; zo niet, rond, even als de krygstenten, uitgesondert dat se in plaats van zeildoek met schorsfen van Berkenboomen bedekt zyn, zo wel te samengevoegt dat 'er geen regen in valt. De rondon begrypen tien of twaalf perfoonen, de langen eens zo veel. In de rondon is de haartstee in 't midden, en in de langen aan beide d' einden.

Om dese schorsfen te hebben, verkiesen sy alle de swaarste Berkenboomen die sy kunnen vinden, van dikte als een ton. Zy hakken met hun steene bylen de schors rondom den boom af, zo hoog als sy kunnen, en daar na ook om laag aan de voet. Thans splijten sy se van boven tot beneden, en lichten se met hun beene messen rondom den boom af, die in het sap moet wesen om se wel af te lichten. Als sy 'er genoeg hebben, naayen sy se met d' einden aan malkander, vier aan vier, of vijf aan vijf. Hun gaarn is gemaakt van wortels van Dennenboomen, welken sy in drie splijten, even als de teenen daar men de hoepels der oxhoofden mee bewind. Zy maaken het zo fijn als se willen. Hun naalden sijn beenen, die sy zo scherp slypen als elsen. Met dese naalden stecken sy gaaten door de schorsfen nevens malkander langs de gaantsche breedte heen, en hier word dese wortel doorgehaald; 't welk gedaan synde, rollen sy se op zo dicht als se kunnen, om te gemakkelijker te draagen te zyn als sy se van hun hutten afneemen om te gaan verhuifen. Nu, hoewel se door het vuur, 't geen men in de selven stookt, gedroogd sijn, warmen sy se echter noch om se te buigsaamer te maaken; en na de maat dat se warm worden, rollen sy se op: andersins souden se door de al te groote droogte breeken.

Tegenwoordig doen se noch het selfde; maar sy hebben goede bylen, bekwaamer messen tot hun arbeid, en ketels die licht te draagen zyn; 't geen een groot gemak voor de Vrouwen is, dewijl se nu niet meer behoeven te gaan ter plaatsen daar de houte ketels stonden, waar af men 'er tegenwoordig niet meer en siet, hebbende het gebruik 'er t' eenemaal van verlooren.

Maniër van
Huwelyken.

Wat hun Huwelyk belangt, certijds was een Jongman, die een Dochter wilde hebben, gehouden den Vader ettelijke jaaren volgens het verdrag te dienen. Zyn dienst bestond in ter jagt te gaan, en te toonen dat hy een goed Jaager was bekwaam om sijn Vrouw en Huisgesin wel te voeden; maakende boogen, pijlen, het hout der raketten, ja zelfs een Canoo: dit is den arbeid der Manspersoonen. Alles 't geen hy gedurende sijn tijd deed, was voor de Dochters Vader; maar in geval van noodsaakelijkheid had hy 'er ook het gebruik af. Zyn Vryster vlocht de raketten, maakte sijn rokken, sijn schoenen, en sijn kousen, tot teken dat se handig in het werk was. De Vader, de Moeder, de Dochter, en de Knecht, sliepen altemaal in een selve hut; de Dochter dicht by de Moeder, en de Knecht aan d'andere zy, de haartstêc altijd tusschen beiden. d'Andere Vrouwen en Kinderen sliepen 'er ook. Daar geschiedde nooit eenige ongeregeltheid; want de Dochters waren alstoen seer kuis, en altijd bedekt met een wel bereide Elandtshuid, die hen tot beneden de knien hing. Zy maakten kousen en schoenen van den selven huid voor de zomer. 's Winters droegen se rokken van Beversvellen; en de schaamte der Dochters was in dien tijd zodanig, dat sy hun water liever 24. uren opgehouden souden hebben, als sich in dese daad door een Jongman laten sien.

De tijd verstreken zynde, moest men van het huwelyk spreken. d'Ouders van den Jongman kwamen die van de Dochter vinden, en vragden, of het hen aangenaam sou syn. Zo de Dochters Vader 'er in bewilligde, moest men van de twee partyen weeten, of zy 'er mee te vrede waren; en zo een van beiden het huwelyk niet en begeerde, was 'er niets gedaan. Men dwong hen niet. Indien alles wel was, bestemde men een dag om de bruiloft aan te rechten. Ondertussen ging de Jongman ter Jagt, en deed sijn uiterste best om de gantsche vergadering wel t'onthaalen, zo met gebraden als met gezooden, en voornaamentlijk veel vet vleeschnat te hebben.

De dag gekomen, de Maagen en Genoodigden vergadert, en alles gereed zynde, traden de Mannen en de Jongelingen altemaal in de hut, en wierden d'oude Liederen aan het hooger eind

eind by
als men
toe. Da
der van
sittende
stuur, b
se schote
soonen v
tel was s
tel; en a
een groot
drinken
wel gele
het selfde
gevuld.
een stilsta
lof van de
sche gesla
de of twa
Hy verhe
den oorlog
de raden
aanmerke
afdaalende
den Bruid
perheid sijn
toog geëin
schreeuwe
hen bedan
ders, en h
Vervolgen
liedjes, di
moed en dap
en alles 't g
nam hy een
grootte stok
steekt, wa
beesten doo

eind by d' Ouders gefet. 't Hooger eind is de flinker hand als men in de hut treed, gaande rondom na de rechterhand toe. Daar kwam geen andere Vrouwspersoon in als de Moeder van den Jongman. Ieder fijn plaats genomen hebbende, fittende altemaal op het gat als Aapen, want het is hun poffuur, bracht de Bruidegom de fpijs aan in een groote fchorfse fchotel, verdeelde fe, en lei fe in zo veel fchotels als'er perfoonen waren, zo veel als fe houden mochten. In ieder fchotel was fpijs voor twaalf menfchen. Hy gaf aan elk fyn fchotel; en alsdan viel men aan 't eeten. De Bruidegom had ook een groote fchotel met vleefchnat, waar af hy den eerfte te drinken gaf zo veel als hy verfwelgen kon, welke fijn dorst wel gelefcht hebbende, de fchotel aan fijn gebuur gaf, die het zelfde deed; en als ze ledig was, wierd fe terftond weer gevuld. Wel gegeeten en gedronken hebbende, kwam 'er een ftilftand. Ondertuffchen deed d' oudfte een vertoog tot lof van den Bruidegom, en maakte het verhaal van fijn gantsche geflachtregister, waar in hy fich altijd vond in het tiende of twaalfde lid van eenigen grooten Kapitein af te daalen. Hy verhefte alles 't geen zy treffelijks gedaan hadden, zo in den oorlog als ter jagt; 't verftand 't geen fy hadden; de goede raden die fy hadden gegeeven; en al wat zy in hun leven aanmerkelijks hadden gedaan. Hy ving aan met den oudfte, afiaalende van lid tot lid, en eindigde met den Vader van den Bruidegom, dien hy daarna vermaande niet van de dapperheid fijner Voorouders t'ontaarden. Hebbende fijn vertoog geëindigd, gaf het gantsche gezelfchap twee of drie fchreeuwen, leggende *han, han, han*; waar na de Bruidegom hen bedankte, beloovende zo veel en meer als fijn Voorouders, en het gefelfchap gaf nochmaals de feive fchreeuw. Vervolgens begon de Bruidegom te dansen, en zong krijgsliedjes, die hy voor de vuift wegmaakte, verheffenden fijn moed en dapperheid, 't getal der beesten die hy gedood had, en alles 't geen hy noch meende te doen. Onder het dansen nam hy een boog en pijlen in zyn handen, mitsgaders een groote ftok daar een Elandtsbeen met een fcherpe punt in fteekt, waar mee fy des winters, als 'er veel sneeuw legt, de beesten dooden. Dese dingen nam hy d' eenen na d' anderen

in zijn hand, hebbende ieder zyn lied. Ondertusſchen ſtelde ſich aan als een dol menſch, en ſcheen alles om 't leven te willen brengen; en als hy een eind van dit werk had gemaakt, begon de gantſche vergadering weder hun *han, han, han*, 't geen blijdfchap en vernoeging betekent. Hierna beginnen ze weer te eeten en te drinken, tot dat ſe 't eenemaal vol zyn. Thans roepen ſe hun Vrouwen en Kinderen, die niet ver van daar maakten te weſen. Zy kwamen terſtond, en ieder gaf hen ſijn ſchotel, daar zy op hun beurt uit gingen eeten.

Indien 'er eenige Vrouwen of Dochters onder waren, die haar ſtonden hadden, moeſten ſe aan kant gaan; en d' andere gaven hen elk hun deel. In dien tijd eeten ſy nooit als alleen. Zy doen niets, en durven nergens aan raaken, inſonderheid ſpijs, moerende ſich altijd aan kant houden.

Zy hebben aldus het verhaal hunner geſlachtregisters, zo in de vertoogen welken ſy op de Huwelijken als in de geenen die ſy op d' Uirvaarten doen, in een gewoonte gebracht, om 'er de geheugenis af te bewaaren, en de historie hunner Voorouders, en het voorbeeld van hun braave daaden en aanmerkelykſte hoedanigheden, by overlevering van vader op zoon te behouden, dat hen anders ſou kunnen vergeeten, en hen de kennis van hun maagſchappyn doen verlieſen, welke zy door dit middel bewaaren, 't geen hen dient om hun geſlachtrekeningen op de nakomelingen over te ſetten, waar in ſy geweldig ſorgvuldig zyn, inſonderheid de geenen die van oude Kapiteinen komen, 't welk ſy bywijlen van meer als twintig leden ver weeten te verhaalen, en hier door worden zy van alle d' anderen meer geacht.

Zy onderhouden ſekere trappen van maagſchap onder hen, die hen beletten te ſamen te trouwen. Aldus geſchiedt 'er nooit huwelyk tuſſchen Broeder en Zuſter, noch ook tuſſchen Zuſterlingen, dat 's te ſeggen in het twedelid; want daar beneden mogen ze wel trouwen. Indien een jonge Vrouw in den tijd van twee of drie jaaren haar Man geen Kinderen baart, mag hy haar verſtooten en wegjaagen, om een andere te neemen. Hy is niet gehouden tot den dienſt, als voor d' eerste. Hy geeft ſlechts geſchenken van rokken, huiden, of porceleinen, (Ik zal op zyn plaats ſeggen wat

porce-

porcele
Dochter
Zo ze
haar Ma
trouwt
haar nie
als ze w
ders full
die twee
al hun b

In all
ſchikten
de Mann
en van b
geren br
in de lang
heen en
ren, na c

Zy ma
met viſch
bereide b
heet op c
de bander
gelegt zy

Om hu
ze uit in
zyde van
nen zy ze
die daar u
een vel ber
gens vryve
ſy ze nu w
ſy ze op ee
doet om d
maakt op
heel hande
ze uit met
maaken; c

porcelain is) en moet een gastmaal voor den Vader van de Dochter aanrechten, doch zo plechtig niet als d' eerste reis. Zo ze swanger word, recht men een groote gastery voor haar Maagen aan; zo niet, jaagt hy haar weg als d' eerste, en trouwt een andere; en sijn Vrouw swanger zynde, siet hy haar niet meer. 't Is hierom dat ze so veel Vrouwen neemen als ze willen, als ze maar goede Jaagers, en niet luy zyn: anders sullen de Vryfters hen niet neemen. Men siet Wilden, die twee of drie swangere Vrouwen te gelijk hebben; en 't is al hun blijdschap een groot getal van Kinderen te hebben.

In alle dese verheugingen van bruiloften en gasteryen, schikten zy sich op met hun beste kleederen. Somers hadden de Mannen rokken aan van welbereid Elandtskudden, wit, en van boven tot beneden belegt met passementen twee vingers breed. Anderen hadden drie ryen om laag, d' eenen in de langte, en d' anderen over dwars; anderen met gieren heen en weer slangswijze, of bezaaid met figuren van dieren, na de zinlijkheid van de Werkster.

Zy maakten alle dese fatsoenen van rood, paars, en blaauw, met vischlijm op den huid vastgehegt. Zy hadden daar toe bereide beenen van verscheidene soorten, welken zy gantsch heet op de kolcuren drukten, byna op de selve wijs als men de banden der boeken vergult. Als 'er dese kolcuren eens op gelegd zyn gaan z' 'er met water niet af.

Om hun huiden te bereiden, maaken sy ze nat, en sprengen ze uit in de zon, latende de selven wel heet worden aan de zyde van het leer om 'er het hair af te haalen. Hier na spannen zy ze ergens op, en schrabben 'er het hair af met beenen die daar uitdrukkelijk toe gemaakt zyn, gelijk de geenen die een vel bereiden om 'er parkement af te maaken; en vervolgens vryven sy ze met vogelle ver en een weinigje traan. Als sy ze nu wel tusschen hun handen gevreeven hebben, leggen sy ze op een glad hout genaakt als een Ezelrug, gelijk men doet om de huiden te bereiden daar men handschoenen af maakt op een yzer, en vryven ze so lang dat ze buigzaam en heel handelbaar worden. Thans wasschen sy ze, en vringen ze uit met een stuk hout, tot so lang dat ze het water wit maaken; en alsdan sprengen sy ze uit om ze te laaten droogen.

Bereiding
van Huiden.

Wat de huiden belangt bereid met het hair, sy gebruiken 'er niet als lever toe, daar sy ze met de hand wel mee vryven, leggende de selven wijders op hun hout om ze wel te bereiden. Zo se niet sacht genoeg zyn, doen sy 'er noch eens lever op, en beginnen ze weer te vryven tot so lang dat ze handelbaar zyn; waar na sy ze laten droogen. Alle dese Rokken, 't sy voor Mannen of voor Vrouwen, sijn gemaakt als een deken. De Mannen hangen ze om de schouders, en binden de twee einden met leere banden onder de kin toe. Al het overige is niet geslooten. Zy toonen hun gantsche lichaam, uitgesondert hun schaamelijke deelen welke bedekt sijn met een seer sacht en dun vel, 't geen tusschen hun beenen door gaat, en met de twee einden vast is aan een leeren gordel, dien sy om 't lijf hebben.

De Vrouwen hangen dese Rokken om op de wijs der Heidinnen. d'Opening is op de zyde. Zy binden se op twee plaatsen toe met banden, die een eindje van malkander af staan, sulks dat zy 'er het hoofd midden door kunnen steeken, en d'armen aan beide de zyden. Hier na slaan sy de twee einden over malkander heen, en binden 'er een gordel stijf om, dat se niet los kunnen gaan. Door dit middel zyn se gantsch bedekt. Zy hebben ook Mouwen van diergelijke huiden, welke achter aan malkander gehegt zyn; mitsgaders Kouffen sonder voetelingen. De Mannen dragen se eveneens.

Zy maaken ook Schoenen van hun oude Elandsrokken, die vet gesmeerd en beter sijn als nieuwen. Hun Schoenen zyn van vooren rond; en de sool kromt sich om over het eind van de voet heen, en is gefronst zo dicht als de kraag van een hemd. Dit is seer net gemaakt. De Dochters maaken 'er voor sich vergierd met koleuren, en de steeken beset met Egelspennen, welken sy rood en paars verwen.

Zy hebben seer schoone Verwen, insonderheid hun Vuurrood, 't geen alles te boven gaat wat wy hier daar af sien. 't Word gemaakt met een klein worteltje zo dun als een draad gaarn. Wat het blad belangt, dat willen ze niet laten sien. 't Is raar onder hen. Dit waren ten naaste by hun Zomerklederen. In de winter sijn hun Rokken van Bevers, Otters, Maarters, Lossen, of Eekhoorns, altijd geschilderd.

Zelfs

Fasoen der
Rokken.

Schoenen.

Verwen.

Zelfs
beste kle
ken sich
neus, be
hair met
schoonste
mers. D

X

Van hun
de vry
trent
verma
Mann
zighea

O M de
Vrye
sten l
draagen he
beide de zy
't met Ege
binden het
willen we
soort van
vierkant b
lerhande k
scheering v
Egelshair,
lijk men de
de selve dra
verscheiden
noch wit en
fels af, daar

Zelfs zyn hun aansichten, als sy in plechtigheid met hun beste kleederen gaan, rood of paars geschilderd; of zy maaken sich lange en korte streepen, na hun zinlijkheid, op den neus, boven d' ooggen, langs de wangen, en besmeeren hun hair met traan, om het te doen blinken; en desen sijn de schoonsten onder hen. Zy gelijken wel Maskaraden of Mommers. Dit sijn hun optooifelen op de dagen van verheuging.

XIII. HOOFDSTUK.

Van hun Hoofddracht, cieraaden, en fraayigheden; Van de vreemde manier van sweeten, en de grillen die omtrent de zieke Wilden gebruikelijk waren; Van hun vermaakeligheden en vertellingen; Van den arbeid der Mannen en der Vrouwen, en van hun gewoonlijkste bezigheden.

OM de Mannen en de Vrouwen door de cieraaden van de Vryers en de Vrysters t' onderscheiden, draagen d' eersten het hair onder d' ooren afgesneeden. De Vryers draagen het heel lang, en binden 't met leere banden aan beide de zyden knevelswijze. De sindelijksten doorvlechten 't met Egelshair. De Vrysters draagen het hair ook lang, en binden het met de selve banden van achteren: maar die mooy willen wesen, en wel weeten te werken, maaken sich een soort van Mütten of kappen van een voet of acht duim in 't vierkant breed, gantsch geborduurd met Egelshair van allerhande koleuren, gewerkt op het getouw, waar af de scheering van draaden van Elandtsleer is, en den inslag van Egelshair, 't geen ze door dese draaden heen arbeiden, gelijk men de Tapijten doet. Rondom maaken se een franje van de selve draaden, insgelijks doorvlochten met dit Egelshair verscheidentlijk gekoleurd. In dese franje werken se ook noch wit en paarsch porcelein. Zy maaken 'er ook Oorhangfels af, daar zy op twee of drie plaatsen gaten in hebben.

Dit

Dit Porcelein is anders niet als de tanden van een sekere Visch, die door de Wilden van *Nieuw-Engeland* gevangen word, welke in dien tijd onder hen seer raar, en veel waardig was; doch tegenwoordig is 't gemeen. Ieder grain is een halve vinger breed lang. 't Was al hun gieraad in allerhande werk, 't geen met de naald-gearbeid moest worden, welke die els was daar ik hier voor af gesproken heb, zynde eigentlijk een beene priem wel scherp gesleepen. Met dese priem maakten se een klein gaatje, daar se den draad door heen trokken, gemaakt van een Elandszenuw die langs het rugbeen heen loopt. Dese zenuw wel geklopt zynde, kan men se draadswijze van malkander trekken, so dún als men begeert. 't Is hier mee dat zy alle hun rokken naayen, welke nooit los gaan. Zier daar het gieraad der Vrysters. Zo haast als se getrouwd zyn, snijd de Moeder, als zy se aan den Man overlevert, haar het hair af, 't geen het teken des huwelijks is; en het selfde word ook omtrent den Man gedaan.

De wet, welke sy eertijds onderhielden, was die van aan een ander niet te doen dan 't geen zy begeerden dat aan hen gedaan wierd. Zy hadden gantsch geen Godtsdienst. Altemaal leefden sy in goede vriendschap en verstand. Zy weigerden malkander niets. Indien een Hut of Huisgezin niet levensmiddelen genoeg had, besorgden de Gebuuren 'er af, hoewel se selven niet over hadden; en van alle andere dingen insgelijks. Zy leefden in de suiwerheid. De Vrouwen waren hun Mannen getrouw, en de Dochters seer kuisch. Zy waren geen siektens onderworpen, en kenden de koorts niet. Indien hen eenig ongeluk gebeurde met vallen, met branden, met hout hakken, by gebrek van goede Bylen, hadden zy geen Heelmeester van nooden. Zy kenden kruiden, daar sy sich ten dien einde af dienden, en seer wel mee genazen. Zy wisten van geen jigt, gravel, steen, koortsen, of sinkingen. Hun algemeene remedie was sich te doen sweeten, 't geen zy alle maanden deden, en selfs meer maalen: 'k spreck van de Mannen; want ik heb nooit gehoord, dat de Vrouwen sich deden sweeten. Ten desen einde maakten zy een kleine ronde hut, om een getal van vier, vijf, ses, seven, of ten hoogsten acht personen te bevatten. Dese

Manier van
sweeten der
Wilden.

hutzen

hutzen
en over
ning on
heen ge
kef rot
liet: wa
op den a
gaven hu
nen, me
der om v
hen leide
te, maak
waar doo
sweeten.
De steen
andere g
om te sw
wel dat l
tijd tot tij
als se kor
lang. Ged
sprookjes
gaan, st
schoon al
wierpen f
rokken w
frisch en
op de selv
sonder dat
Landen hi
op de jagt
schooten
heid in ma
in 't water
aan te trek
selfs geen
Als zy t
dat sy eenig

hutten waren bedekt met schorsfen van boven tot beneden, en overal wel dicht toegestopt, uitgesondert een kleine opening om in te komen. Hier wierden hun rokken noch overheen gelegd; en terwijl men dit deed, had men groote stukken rotssteen, welken men in 't vuur lei, en wel gloeyen liet: waar na de geenen, die sweeten wilden, gantsch naakt op den aars in het ronde neder gingen zitten. Ondertusschen gaven hun Vrouwen of Jongens hen van dese gloeyende steenen, met een groote schotel vol water, en een andere kleinder om water op de steenen te gieten, die in 't midden van hen leiden. Dit water, 't geen men op dese steenen uitstortte, maakte een damp, die de hut vervulde en verwarmde; waar door zy aan 't sweeten raakten. Als sy begonden te sweeten, stortten zy 'er geen water meer op als nu en dan. De steenen koud zynde, wierden se weg genomen, en weer andere gloeyenden in de plaats gelegd. Zy haastten sich niet om te sweeten, maar verwarmden sich allengskens, en zo wel dat het water hen van alle kanten afliep; 't geen zy van tijd tot tijd met de hand afveegden. Zy bleeven daar so lang als se konden, en hielden 'er sich anderhalf en twee uren lang. Geduurende dien tijd songen zy liederen, en vertelden sprookjes, om malkander te doen lagchen. Wilden sy uitgaan, strecken zy 't water van boven na beneden af, zo schoon als ze konden; en vervolgens een loopneemende, wierpen sy sich in de zee, of in een rivier: waarna sy hun rokken weder omhingen, en na hun hut toe wandelden; zo frisch en bezadigd als voorheen. Onse Franschen doen sich op de selve wijs sweeten, en loopen insgelijks in 't water, sonder dat sy daar eenig leed door ontvangen. 't Water deser Landen hindert de gezondheid niet. 's Winters als ons volk op de jagt gaat, hebben ze somtijds geen honden om het geschooten Wild te gaan haalen; daar ze seer weinig swaargheid in maaken: want die swimmen kunnen, springen maar in 't water, en gaan vervolgens na huis om andere kleeren aan te trekken, sonder dat zy 'er eenig ongemak af krijgen, selfs geen verkoudheid.

Als zy tot stervens toe sick waren, of van ouderdom, of dat sy eenig ander ongemak hadden gekreegen van een boom,

Ing beelde
handel met
den Manitou,
of Duivel,
omtrent sie-
ke lieden.

of iets anders 't geen op hen gevallen was, daar men uiterlijk niets aan sien kon, waren 'er sekere Gryzaards, die voorgaven met den *Manitou* te spreken, dat 's te seggen den *Duivel*, welke hen kwamen blaazen. Dese Liederen brachten hen veel bekommelingen in 't gemoed, van eenigen der welker ik hier voor gesproken heb; en dewijl se eenige loosheid meer hadden als d' anderen, maakten zy hen wijs alles 't geen sy begeerden, en wierden voor hun Geneesmeesters of Docters gehouden. Zy kwamen den sieke bezoeken, en vragden hem, waar het hem scheelde. Na dat sy alles ter deeg onder-vraagd hadden, beloofden sy geneesing met hem te blaazen; en ten dien einde teegen sy aan 't dansen, spreekende tegen hun *Manitou*. Zy dansten met sulke een verwoedheid, dat hen het schuim een vuist hoog ten mond uitborde. Ondertusfchen gingen sy nu en dan eens by den sieke, en leiden den mond op de plaats, daar hy gezegt had de meeste pijn te hebben, blaazende een tijd lang uit al hun kracht daar op. Thans vielen sy weer aan 't dansen; en een wijltje daar na keerden sy weder na den sieke, om het selfde te doen als voorheen. Eindelijk seiden zy, dat het de *Manitou* was die hem daar vat had; dat hy op eenige plaats had geweest daar hy de gewoonlijke hulde niet en had bewezen, of eenige andere diefge-lijke sotternyen; en dat sy hoopten metter tijd hem 'er uit te doen gaan. Dit duurde bywijlen seven of acht dagen; en ten laaften maakten sy den schijn van hem iets uit het lichaam te neemen, 't geen sy met subtielheid verborgen hadden, en alsdan toonden, seggende, daar is hy, daar is hy, hy is 'er uit, nu is hy geneezen. En in der daad, sy genazen dikwils door inbeelding; en zo se niet genazen, vonden se eenige andere uitvlucht, te weeten, dat 'er verscheidene *Manitous* waren, dat sy 'er niet hadden willen uitgaan, en dat sy hen al te seer versmaad hadden. Kort om, zy maakten hun zaak altijd goed: sulks dat men echter niet en liet hen iets te geeven, doch zo veel niet als of de sieke t' eenemaal geneezen had geweest. Dese Docters waren oude luyardts, die niet meer ter jagt wilden gaan, en alles van hen kreegen 't geen sy van doen hadden. Zo 'er eenige schoone rokken, of andere raare dingen in een hut waren, 't was voor Mijn Heer den Doctor.

Doctor
alle de
geneeze
sy gem
niet vo
malle g
geneeze

De W
en van
Gryzaar
aan de
de hunne
dere Die
ren leere
die sprak
stig ware
Grootva
nigen, d
gehad van
Als sy ga
hadden,
berde bra
gantfcher
poofen va
Als icma
toe met e
lagchen,
zy niet te
van het bl
der. Zy li
vier vinge
en seer zo
loosheid e
subtielhed
groot ver
men in na
Wat de
Boogen te

Doctor. Als 'er beesten gedood wierden, stuurde men hem alle de beste brokken. Wanneer sy drie of vier perfoonen geneezen hadden, ontbrak hen niets meer; en dit konden sy gemakkelijk doen; dewijl de grootste siekte der Wilden niet voort en sproot als uit inbeelding: en als men hen dese malle gedachten uit den geest wegnam; waren ze terstond geneezen.

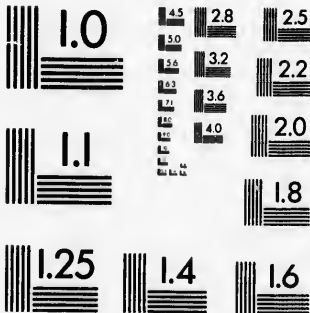
De Wilden hielden geweldig veel van dese bedriegeryen, en van sprookjes te hooren vertellen. Daar waren van die Gryzaardts, die 'er verfinden even als de geenen welken men aan de Kinderen vertelt, met dit onderscheid nochtans dat de hunnen altijd speelden op d' Elanden, de Vossen, en andere Dieren; seggende, dat zy 'er gesien hadden die d' anderen leerden arbeiden, gelijk de Bevers doen; en gehoord, die spraken. Zy verhaalden sprookjes, die aangenaam en geestig waren; en altijd was 't door hooren seggen van hun Grootvader. Onder anderen vertelden zy 'er bywijlen sodanigen, daar men uit afmeeten kon, dat zy kennis hadden gehad van den Zundvloed, en van de zaaken der Oude Wer. Als sy gasteryen aanrechtten, en dat se genoeg gegeten hadden, was 'er altijd den een of den ander, die 'er een te berde bracht zo lang dat z' 'er genoeg aan hadden voor den gantschen dag en den avond, te weeten met de tusschenpoofen van lagchen. In der daad, zy waren groote lagchers. Als iemand een sprookje verhaalde, luisterden sy altemaal toe met een groote stilswygentheid; en zo sy begonden te lagchen, was 't een algemeene lach. Ondertusschen lieten zy niet te rooken. Sy hadden een sekere groene Tabak, waar van het blad niet langer was als een vinger, noch ook breeder. Zy lieten se droogen, en maakten 'er een koek af, van vier vingeren dik. De rook was niet sterk, de tabak goed, en seer zoet. Dese Sprookjesvertellers, die kwanfuis meer loosheid en subtielheid hadden als d' anderen, hoewel hun subtielheden maar vodderyen waren, lieten echter niet een groot vermaak te geeven aan de geenen, welke plaasier namen in na hen te luisteren.

Wat den arbeid der Mannen belangt, die bestond in hun Boogen te maaken, welke van Mastboomenhout waren; Arbeid der Mannen.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

waar toe zy sich dienden van hun bylen en messen, en om se te polijsten, van Oester- of andere sodanige schelpen, daar sy se zo glad mee schraapten als men met glas sou kunnen doen. Hun Pijlen waren van Cederhout, 't geen seer recht splijt, en hadden omtrent een halve vadem langte. Zy beverden se met Arendtsstaarten; en in plaats van yzer, staken zy 'er scherpe beenen voor aan. Hun Rakethouten waren van Beukenhout, van gedaante als de geenen daar men mee in de Kaatsbaan speelt, doch langer en breeder, maar sonder handvatfel of steel. De hoogte, als ze recht op en neer tegen het lijf aan stonden, was gemeenlijk van den gordel tot beneden. Sy staken 'er twee houten over dwars in, staande de langte des voets van malkander. Sy waren gevlochten met reepen van daar toe bereide Elandtschuiden, welken men seer lang, en dik en dun sneed. De dikken wierden in het midden gezet, tusschen de gemelde twee houten, daar de voet op rustte, en de dunsten aan beide d'einden; en men schikte alles zodanig, dat dese Raketten in 't voortgaan niet achter opgelicht konden worden, maar slechts sleepten. Het waren gemeenlijk de Vrouwspersoonen die se vlochten.

Hun Werpfokken waren ook van Beukenhout, en hadden aan 't eind een groot scherp been, 't geen zy den beesten in 't lijf wierpen, als 'er veel sneeuw lei.

Merkzel d:r
Canoos.

Om hun Canoos te maaken, sochten zy de swaarste Berkenboomen, die zy vinden konden. Sy lichtten 'er de schors af ter langte van de Canoo, die van drie tot vijfdehalve vadem was, en de breedte van omtrent twee voeten in het midden had, loopende allengskens smalder, en eindelijk voor en achter met een punt toe. De diepte was dat het boord met d'oxels van een sittend man omtrent gelijk kwam. De binnenste voering, om se te versterken, bestond uit latten zo lang als de Canoo, en vier vingeren breed, loopende na d'einden smalder, op dat se sich te samen konden voegen. 't Binnenst van de Canoo was 'er overal mee voorfien, en rondom van het een eind tot het ander. Dese latten waren gemaakt van Cederhout, 't geen licht is, en 't geen sy zo lang en dun spleeten als sy 't begeeren. Noch maakten sy van het selve hout halve kringen, om tot kromhouten te dienen, en gaven hen hun gedaante voor 't vuur.

Om

Om de Canoo te naayen, namen zy Dennenwortelen van dikte als een pink, en noch dunder, welke seer lang waren, en waar van zy de diksten in drie of viere spleeten; want dese wortelen spijten lichter als de teenen daar men de manden en korven af vlecht. Zy maakten 'er pakketten af, die zy in 't water leiden, op dat se niet te droog souden worden. Nu moesten zy noch twee stokken hebben van de langte der Canoo, gantsch rond, en van de dikte eener dikke rotting, mitsgaders vier andere korter stokken van Beukenhout. Dit alles gereed zynde, namen zy hun schorsen, vouwden se, en stelden se in zodanig een postuur als de Canoo wesen moest. Hier na leiden zy 'er de gemelde twee lange stokken langs heen, en naaiden se van binnen met de gedachte wortelen aan het boord vast.

Om te naayen, staken zy een gaatje door de schors met een priem van een puntig been, haalden het een eind van de wortel door het gat heen, en trokken aldus den stok zo stijf tegen het boord aan als zy konden. De twee lange stokken nu rondom vast genaaid zynde, moesten 'er ook de gemelde korte Beukeuhoute stokken in gefet worden, 't geen over dwars geschiedde, een in 't midden, waar van d' einden slooten in gaten gemaakt in de stokken daar de Canoo mee geboord was, en drie anderen voorwaarts staande ieder omtrent een halve vadem van malkander, en loopende hoe langer hoe korter na de gedaante van de Canoo. Drie eyen zodanige stokken wierden ook achterwaarts geplaatst op de selve afstand; en alle dese stokken slooten, even als de middelste, in de stokken die langs beide de boorden heen gingen, daar se zo vast in gehegt waren dat de Canoo sich niet verwijderen noch vernaauwen kon.

Vervolgens maakte men 'er die groote latten in vast, daar men al het binnenste van boven tot beneden mee bekleedde, en die sich altemaal in malkander voegden. Om se te houden, leiden zy 'er die halve kringen over, waar van d' einden onder tegen malkander aankwamen, en boven aan die lange stokken reikten daar de Canoo mee geboord was. Dese halve kringen of kromhouten wierden 'er met geweld ingedreeven, en de gantsche Canoo van 't een eind tot het ander 'er

mec voorflen, en zodanig geftijfd dat ze nergens kon buigen of vervrikken.

Daar waren naaden; want om fe aan beide d' einden te verfmallen, fpleeten zy de fchors van boven tot beneden: waar na zy de twee cinden over malkander leiden, en ze te famen naaiden. Maar om te beletten dat het water door de naaden heen drong, kaauiden de Vrouwen en de Dochters alle dagen gom van Dennenboomen, tot zo lang dat fe als een zalf wierd, welke fy met vuur langs de naaden heen ftrecken; 't geen beter ftopte als werk. Dit alles gedaan zynde, was de Canoo gemaakt, die zo licht was dat een man alleen ze op zyn hoofd kon draagen.

De Riemen waren van Beukenhout, het blad zo lang als een arm en omtrent een halve voet breed, ende fteel een weinig langer als het blad, altemaal uit een ftuk. Drie, vier, en vijf perfoonen, zo Mannen als Vrouwen, roeiden te famen; fulks dat dese Vaartuigen uitfteekend snel voortgingen. Zy gebruikten ook fomtijds zeilen, welke eertijds van fchorfen waren, maar meeftentijd van een welbereide jonge Elandtshuid. Als zy den wind gunftig hadden, zeilden fy zo snel als de wurp van een fteen; en een Canoo voerde bywijlen tot acht en tien perfoonen.

Arbeid der
Vrouwen.

Den arbeid der Vrouwspersooen was, de Beesten te gaan zoeken na dat fe gedood waren, de felven te villen, en ze in ftukken te fneiden om te kookken. Ten desen einde leide zy de fteenen te gloeyen, deeden ze in en uit de ketel, vanderden alle d' Elandtsbeenderen, floegen fe met fteenen op een andere feer breede fteen tot gruis, fmeeten het in hun ketel, en kookten het, 't geen een vet boven op het water gaf, 't welk zy 'er met een houten lepel affchepten. Zy lieten dit gruis zo lang kookken, tot dat 'er eindelijk niets meer uitkwam; fulks dat fy uit de beenen van een Eland, fonder het merg te rekenen, vijf of zes pont vet kreegen, zo blank als sneeuw, en zo vast als was. Hier maakten zy al hun voorraad af om te leeven als fy ter jagt gingen. Wy noemen 't *Elandis Boter*, en zy *Boter van Cacamo*.

Zy maakten hun groote en kleine fchorffe Schotels, en naaiden ze met Dennenwortelen, fulks dat fe waterdicht waren.

waren.
ten zy
vlochte
en roe
ander h
Hut fte
maakte
nen; v
ken ze a
binnen
den, u
niet bel
malkan
hebben
en matr

De v
waar va
deeden
Zy had
ging, d
varich h

Als zy
te gaan r
ters, gr
Men gev
en tot al
nenboor
de tande
fers van
fouden
hier aan
echter zo
welke ge
Canoos t

Het w
de felven
in te sette
den. Zy

waren. Zy vercierden 'er eenigen met Egelshair. Ook maakten zy Zakken van platte biezen, welken sy door malkander vlochten; gingen in 't Bosch droog hout haalen, 't geen niet en rookt, om sich te warmen en in de hut te branden. Alle ander hout was goet voor de Ketel, dewijl se altijd buiten de Hut stond. Zy gingen water haalen; bereidden de Huiden; maakten de Rokken, de Mouwen, de Kouffen, en de Schoenen; vlochten de Raketten; rechtten de Hutten op en braken ze af; gingen het Dennenhout opsoeken, daar sy al het binnenst van de Hut ter dikte van vier vingeren mee beleiden, uitgesondert het midden daar de haartstêe was, 't geen niet belegt wierd. Zy voegden dit Dennenhout zo net in malkander, dat men het altemaal te gelijk opgenomen sou hebben. Het diende hen, behalven het sitten, tot bultzak en matras om op te slaapen.

De veeren waren een Beeren- of een jongen Elandts huid, waar van het hair seer lang en dik is. Als zy gingen slaapen, deeden zy hun rokken los, welken hen tot dekens dienden. Zy hadden altemaal de voeten na het vuur, 't geen niet uitging, dewijl sy het gestadig onderhielden met 'er t' elkens varich hout in te leggen, waar af de voorraad aan de deur lei.

Als zy van plaats veranderden, om sich op een andere stêe te gaan neder slaan, droegen de Vrouwen alles. Hun Dochters, groot en klein, droegen ook volgens hun krachten. Men gewende hen ten dien einde van jongs op tot den arbeid, en tot alles 't geen 'er te doen viel, zelfs tot de gom van Dennenboomen te kaauwen. Ook hadden zy nooit tandpijn, en de tanden wel geregeld, en zo wit als sneeuw. Indien de Juffers van *Vrankryk* dese gom gebruikten, ik twijfel niet of zy souden 'er de selve voordeelen af genieten: want men moet hier aanmerken, dat de Mannen, die op de selve wijs leefden, echter zo schoone tanden niet en hadden als de Vrouwen, welke gehouden waren de gemelde gom te kaauwen om hun Canoos te kaléfateren.

Het werk der Mannen was hun Rakethouten te maaken, de selven te buigen en te polijsten, de twee dwarshouten 'er in te setten, en se in staat te brengen van gevlochten te worden. Zy maakten hun Boogen, Pijlen, en de Houten om hun

Werk der Mannen.

hun groote beenen in te steeken, daar sy d' Elanden en de Bevers, en meer andere Dieren mede doodden; mitsgaders de Planken, daar de Vrouwen hun Kinderen op bonden, en alle andere werken van hout.

Zy maakten ook hun Pijpen om tabak te rooken, somtijds van hout en de schar van een Zeekreeft; somtijds van een sekere groene steen, gelijk ook van een andere die rood is, altemaal uit een stuk.

Versehide-
ne soorten
van Tabaks-
pijpen.

Om de Pijp door te booren, gebruikten zy hun beenen, waar af de punt een weinigje plat en snijdende was; en door lang te booren en te draayen, holden zy de steen allengskens uit, en kreegen 'er eindelijk het gat in. Al hun werk was nooit haastig; en 't geen sy deden, was alleenlijk tot hun tijdverdrijf.

Wat d' andere soorten van Pijpen belangt, zy waren van twee stukken. De buizen of rieten waren gemaakt van een seker hout, 't geen onse Matroozen *Bois de Calumet* noemen. Zy maakten 'er rieten af van een voet en anderhalve voet lang. Om ze te doorbooren, sneedden sy een kring een duim breed van het eind, daar zy al het hout rondom af weg namen tot het midden toe, 't geen zy omtrent so dik lieten als het lemmer van een kaars; en dit scheen het pit wel van het hout te wesen, hoewel het geen pit en heeft, of zo weinig dat men het byna niet sien kan. Dit endtje namen sy tusschen de tanden, en hielden het wel stijf vast, terwijl sy het hout met de handen allengskens en seer zoetjes omdraiden, waar door het dan eindelijk gebeurde, dat dit lemmer, om zo te seggen, los raakte, tot so ver dat sy 'er het al draayende uit kreegen. Thans beschaafden zy het hout, polijstten het, en maakten het van de dikte als het wesen moest om in het gat van de ketel te gaan, zynde somtijds van hard hout, somtijds van Elandtsbeen, van een Zeekreefreschaar, en van alle andere dingen, na dat het hen in 't hoofd schoot.

Jagt a

D E

m
geen v
geen m
als sy to
de beest
de hut t

d' El

Wilden

vinden.

'er het f

volgden

reuk, o

was. Zy

waren;

of beem

den gang

Thans m

was, om

Eland ge

sachtjes,

hem kon

waren, n

van de so

den is.

pijl nede

gen. By

Zy volgd

merkend

t' onderk

XIV. HOOFDSTUK.

Jagt der Elanden, Beeren, Bevers, Lossen, en andere Dieren, volgens de getijden des Jaars.

DE jagt der Wilden was certijds licht. Zy doodden geen meer beesten als se van nooden hadden; en d'ene soort moe zynde, gingen se op een andere uit. Wilden sy geen vleesch meer eeten, vingen se visch. Zy vergaderden geen meer Elandts-, Bevers-, Otters-, of andere huiden, als sy tot hun gebruik moesten hebben. De rest lieten se daar de beesten gedood waren, en namen de moeite niet van se in die hut te brengen.

d' Elandtsjagt geschiedde des somers met verrassing. De Elandtsjagt. Wilden wisten ten naasten by de plaatsen, daar men se kon vinden. Zy kruisten dan daar omtrent door het bosch, om 'er het spoor af op te soeken; en hebbende het gevonden, volgden sy het, kennende aan dit spoor, ja zelfs ook aan de reuk, of 't een mannetje of een wijfje, en of het oud of jong was. Zy wisten ook aan het spoor, of se dicht by het beest waren; en alsdan keeken se rondom of 'er ook eenige haag of beemd omtrent waar, daar het beest kon wesen, volgens den gang dien het hield. Zy vergiften 'er sich seer zelden in. Thans maakten sy een omkring rondom de plaats daar het was, om beneden de wind te komen, ten einde niet van den Eland gerooken te worden. Vervolgens naderden sy heel sachtjes, uit vrees van gerucht te maaken, tot zo lang dat sy hem konden ontdekken; en indien se noch niet dicht genoeg waren, naderden zy al voorders, tot dat hy onder het bereik van de schoot was, die van vijf-en-veertig of vijftig schree-den is. Thans losten sy op het beest, 't geen selden met een pijl nederviel; weshalven zy het op het spoor moesten volgen. Bywijlen bleef het staan, hoorende geen gerucht meer. Zy volgden het ondertusschen al sachtjes achter aan; en bemerkende sulks aan den gang, trachtten sy het nochmaals t' onderkruipen, en schooten 'er een tweede pijl in. Zo dese

Z

het

het niet deed vallen, moesten zy het noch tot aan den avond volgen; in welk een geval sy omtrent het beest bleeven slaapen. Des morgens gingen sy het wedervinden; en zynde traag om op te staan, ter oorzaak van het bloed't geen het verlooren had, gaven zy het een darde schoot, en maakten het also van kant: waarna sy eenige takken afbraken tot aanwijzing van de plaats, om het door hun Vrouwen te laten haalen.

Maar na de twee eerste schooten 'er op geloft te hebben, trachtten sy het den pas af te snyden, om het na hun hut te doen keeren, vervolgende het zo lang al naderende tot dat het by gebrek van krachten dood neerviel. Dikwils brachten sy het aldus tot dicht by de hut. Zy vonden 'er altijd ettelijken by malkander; maar des somers konden zy 'er niet meer als een volgen.

In de lente geschiedde de jacht ook noch op de selve wijs, uitgefondert als de Wijfjes ritfig worden; want alsdan wierd se op een gantsch andere wijs aangesteld, te weeten by nacht op de Rivieren met Canoos. De Wilden, in de Rivier zynde, bootsten het geschreeuw van het Wijfje na, en schepten vervolgens water in een schorffe schotel, 't geen sy van boven neer in den Vloed lieten vallen; op welk gerucht het Mannetje aan kwam loopen, meenende dat het Wijfje piffte. Ten desen einde dreeven zy soetjes met het water af; en zo 't in 't opvaaren der Rivieren was, roeiden sy gantsch sachtjes, en lieten van tijd tot tijd water vallen, bootfende gestadig de stem van het Wijfje na. Ondertusschen voeren zy langs den oever der Rivier heen. Zo 'er nu eenig Mannetje in het bosch was, 't geen het gerucht van dit water hoorde, kwam het 'er terstond na toe loopen. De geenen, die in de Canoo waren, hoorden het komen, door het gerammel't geen het beest in het bosch maakte, en bootsten het geschreeuw van het Wijfje al gestadig na, tot dat het dicht by hen gekomen was. Ondertusschen stonden sy altemaal gereed om 'er op te schieten, en misten het ook niet. De donkerste nachten waren de besten tot dese jacht, gelijk ook het stilste weer; want de wind belette het gehoor van 't gerucht, 't geen het water in het vallen maakte.

's Win-

's
oorfa
daar i
op de
's mo
tijd d
ver,
verm
On
schen
gege
van he
vonde
daar w
looper
de gro
groot
veele
stelden
groot
ter; en
niet me
achter
sich in
wanne
een die
'er al
bosch,
altijd
Honden
niet een
meer als
maat dat
schery g
De B
Bosche
in de w
plaatfen

's Winters geschiedde de Jagt op een andere manier, ter oorzaak der sneeuw. Men gebruikte alsdan van die raketten, daar ik hier voor afgesproken heb, door welker middel men op de sneeuw gaat sonder in te zakken, voornaamentlijk 's morgens ter oorzaak van de vorst des nachts; en op dien tijd draagt ze de Honden: maar den Eland loopt niet seer ver, vermits hy in de sneeuw fakt, 't geen hem geweldig vermoeit.

Om d' Elanden te vinden, liepen de Wilden in de boschen gints en herwaarts, kykende of 'er ook ergens hout af gegeeten was; want in dien tijd eten se niet als uitspruitsels van het hout des voorgaanden jaars. Daar sy hout gegeeten vonden, ontdekten zy wel haast de beesten, die niet ver van daar waren, en naderden se lichtelijk, dewijl se niet hard loopen konden. Zy smeeten hen een werppijl in 't lijf, zynde de groote stok daar ik afgesproken heb, voor in dewelke een groot puntig been stak zo scherp als een degen: maar als 'er veele Elanden te samen waren, deden zy se vluchten. Thans stelden alle d' Elanden sich staart tegen staart; maakten een groote kring van anderhalf of twee mijlen, en bywijlen groter; en trapten de sneeuw al draayende zo plat, dat z' 'er niet meer infakken konden. De voorste moe zynde, ging na achter toe; maar de Wilden, die looser waren als zy, stelden sich in hinderlaag, en verwachtten hen in 't voorbyloopen, wanneer zy hen een werppijl in 't lijf smeeten. Daar was 'er een die hen gestadig vervolgde. By ieder verwisseling bleef 'er altijd een; maar eindelijk verstrooiden zy sich in het bosch, d' eenen hier en d' anderen daar. Daar sneuvelden 'er altijd vijf of ses; en als de sneeuw kon draagen, volgden de Honden hen, hoe veel 'er ook mochten wesen: daar kon 'er niet een af ontkomen. Maar toen ter tijd doodden zy 'er niet meer als tot hun voorraad, en gingen niet ter Jagt dan na de maat dat sy vleesch van doen hadden: want al hun Jagt en vischery geschieden maar tot nooddruft.

De Beverjagt geschiede des Somers met pijl en boog in de Beverjagt Boschen daar men se ving, of wel in de Meiren of Poelen, in de welken de Wilden met hun Canoos op verborgene plaatsen gingen leggen, om se waar te neemen als se boven 't

den avond
bleeven slaa-
; en zynde
d't geen het
en maakten
ken tot aan-
ven te laten

te hebben,
a hun hut te
ende tot dat
kwils brach-
'er altijd et-
n zy 'er niet

se selve wijs,
alsdan wierd
en by nacht
Rivier zyn-
en schepten
n sy van bo-
gerucht het
Vijfje pitte.
af; en zo 't
ch sachtjes,
de gestadig
en zy langs
netje in het
de, kwam
n de Canoo
't geen het
reeuw van
a gekomen
m 'er op te
achten wa-
eer; want
het water

water kwamen om lucht te scheppen: maar de gemeenste en fkerfte manier was hun Dijk te breeken, en het water te laten wegloopen. Alsdan vonden de Bevers sich op droog; en hun huisingen stonden van alle kanten bloot. Ondertuschen losten 'er de Wilden hun pijlen op, en smeecten 'er hun werpspiessen op uit; en hebbende hun voorraad 'er af, lieten se de rest vaaren.

De Bevers geen gerucht meer hoorende, kwamen weer by malkander, en begonden hun Dijk te herstellen. Wy hebben hen hier voor aan de selve sien arbeiden: doch ik houd den arbeid van hun Dijken geheel uit de grond op te maaken zo swaar niet, als se te herstellen wanneer se in het midden gebroken zyn.

's Winters geschiedde de Jagt op een andere manier, dewijl de Meiren en Poelen alsdan t' eenemaal toegevroofen zyn, en de Dijk zo hard dat se niet gebroken kan worden. By dese gelegentheid gebruiken de Wilden hun Honden, zynde een soort van Boerhonden, maar zo dik en swaar niet, met een Vosslekop en sonder blaf, hebbende slechts een gehuil 't welke geen groot gerucht maakt. Wat de tanden belangt, se zyn langer en scherper als die der Boerhonden. Dese Honden, gelijk ik hier voor gesegt heb, dienen tot d' Elandtsjagt in de Lente, de Zomer, de Herfst, en de Winter, als de sneeuw hen draagen kan. Daar sijn geen Jaegers die 'er niet een seven of acht hebben; en sy houden 'er uitsteekend veel af. Zo sy Jongen hebben en dat de Moeder se niet voeden kan, laten de Vrouwen se zuigen. Zyn ze groot, geeven ze hen vleeschnat: maar als ze bekwaam zyn dienst te doen, geeft men hen niets meer als het ingewand der beesten die men dood. Zo ze in acht dagen geen beesten dooden, zyn ze ook zo lang sonder eeten. Noopende de beesten, men geeft 'er hen geen, uit vrees van hun tanden te bederven, noch ook selfs die van Bevers. Indien zy 'er aten, fouden de Wilden, volgens hun gevoelen, daar door belet sijn geworden meer anderen van die beesten te dooden, selfs ook indien men ze liet verbranden: want men moet hier aanmerken, dat de Wilden daar omtrent supersticien of bygeboovigheden hadden, welken men hen naauwelijx met groote

Inghonden
der Wilden.

mocite

mocite
hadder
maal g
verfch
woord

Ma
rijkd
achtter
hadden
een uit
schen e
'er seer
vleesch
om 'era

Als z
d' Eland
nen hier
volgde
terhaale
hulend
sich daar
Alle d'
schooter
aan. De
wijl de
krijgen.
te hem,
de wind
het de v
'er een
Honden
insgelijk
op loste:
den muil
de Wild
want dik
De Wild
stieed her

moeite uit het hoofd heeft weeten te praaten. Zo zy een Aal hadden doen braaden, geloofden zy, dat zy 'er op een andermaal geen meer fouden kunnen vangen. Zy hadden eertijds verscheidene diergelijke bekommelingen, welken zy tegenwoordig niet en hebben, en daar wy hen af hebben gezien.

Maar om weer tot hun Honden te keeren. Zy waren hun rijkdom; en om aan een Vriend te betuigen, hoe seer sy hem achtten, gaven zy hem den Hond te eeten, dien zy 't liefst hadden, tot teken van hun vriendschap. Men zegt, dat het een uitsteekend eeten is. Zy doen het noch; en onse Franschen eeten het ook als sy op hun gasteryen zyn, en weeten 'er seer veel af te seggen, roemende het boven Schaapenvleesch. Echter heeft het my nooit begeerig kunnen maaken om 'er af te proeven.

Als zy hun Honden in de lente, de zomer, en de herfft op d' Elandtsjagt leidden, liepen de Honden een tijd lang d' eenden hier, en d' anderen daar. De geen, die eenig spoor vond, volgde het sonder gerucht te maaken. Zo hy het Beest achterhaalde, liep hy voor uit, en sprong het voor de neus heen, huilende ondertuschen zo luid als hy kon. Den Eland hield sich daar mee op, en socht hem met de voorste pooten te slaan. Alle d' andere Honden, zo haast als ze dit gehuil hoorden, schooten terstond derwaarts, en tastten hem van alle kanten aan. Den Eland verweerde sich met zyn voorste pooten, terwijl de Honden hem in den muil of in d' ooren vat sochten te krijgen. Ondertuschen kwam de Wild aangaan, en trachtte hem, sonder sich te laten sien, onder schoots, en beneden de wind te naderen; want zo het Beest hem sag of rook, nam het de vlucht, en lachte met de Honden: zo niet, loste hy 'er een pijl op. Gekwetst zijnde, kon het sich niet van de Honden ontslaan, welke het gestadig volgden, en de Wild insgelijks, die het noehmaals naderde, en 'er een tweede pijl op loste: maar bywijlen hadden de Honden hebbende het by den muil of by d' ooren gekreegen, het al onder de voet eende Wild kwam. Zy fouden het geensins verlaaten hebben; want dikwils hadden ze in seven of acht dagen niet gegeeten. De Wild 'er bygekomen zynde, bracht het voorts om hals, sneed het den buik open, en gaf al het ingewand aan sijn Honden;

Bysonderheden betrefsende d' Elandtsjagt.

den; 't geen hen geweldig heet op de jagt maakte. 's Winters als het op de sneeuw geregend had, en dat ze de Honden kon draagen, gebruikten sy ze gelijk ik hier voor gezegt heb; vermits sy alsdan zo veel moeite niet hadden om d' Elanden te betrappen, konnende zo hard niet loopen: want dewijl ze veel svaarder waren als de Honden, fakten ze in de sneeuw, en konden niet meer voort als met sprongen.

Vervolg van
de Beverjagt.

Wat de Beverjagt belangt, zy geschiedde des Winters ook met de Honden; maar de Wilden dienden 'er sich niet af als om hun huisingen op te soeken, daar zy de Bevers door het ys heen rooken. Als ze die nu gevonden hadden, hakten de Wilden een gat in 't ys, zo groot daar de Bever door kon. Vervolgens maakten sy noch een ander vijf-en-twintig of dertig schreeden van daar in de breedte van 't Meir of de Poel. Hier sette sich een Wild of twee met boog en pijl, aan welkers eind een beene harpoen met weerhaaken was, byna als de geene die men in de Steurvangst gebruikte, maar kleiner. Aan dese pijl was ook noch een touw vast, waar af de Wild het eene eind in sijn hand hield. Thans liep een andere Wild na het eerste gat, dicht by het huis der Bevers, en ging met de buik op het ys leggen, steekende den arm in het gat, om d' opening der Bevers te vinden, door de welke zy hun staart in het water hangen. Hier sitten ze altemaal tegen malkander aan, dat 's te seggen alle de geenen van een Bevershuisgefin. Dese opening gevonden hebbende, streek de Wild tot verscheidene maalen sachtjes met de hand langs den rug van den eenen of den anderen Bever heen; en naderende allengskens aan de staart, trachtte hy hem te vatten. 'k Heb Wilden hooren seggen, dat ze zo lang met den arm in 't water hadden geweest, dat 'er het ys rondom aan vast vroom. Als sy nu den staart vat hadden gekreegen, rukten zy den Bever eenslags uit het water op het ys, en sloegen hem terstond met de bijl op de kop dat hy dood bleef leggen, uit vrees dat hy hen mocht bijten; want daar een Bever de tanden in zet, dat moet voort. Hebbende aldus 'er een uit getrokken, voelden sy na een ander, daar ze op de selve wijs mee leefden: want als men de Bevers sachtjes langs het lijf strijkt, vluchten ze niet, dewijl ze meenen dat ze malkander

der ra
den,
niet la
de da
Meir
haalen
gen he
nig eer
gens in
te gaan
den; d
Wild tr
het eind
hem te
ander, d
een gan
Wilden
noch kl
Beesten
den. M
kleinen
voegen
Mannetj
gen dat
want ge
eeten vo
Wat d
sten sy se
men of 'e
z' 'er uitk
klommen
pijlen doo
den sy se
daar in ee
den Beer
was, loste
gens met b
dat z' 'er o

der raaken. Maar als fy 'er aldus drie of vier weg gerukt hadden, sprongen d' anderen in 't water: doch vermits ze daar niet lang in konnen blijven sonder adem te scheppen, deed de dag, die door het gat kwam, 't geen in 't midden van 't Meir gemaakt was, hen derwaarts swimmen, om adem te haalen. d' Andere Wilden, die daar in hinderlaag waren, zagen hen niet so haast boven komen, of ze schooten 'er sodanig een pijl in, als ik gezegt heb, welke getand zynde, ergens in den Bever hegte, sonder dat se nood had van 'er uit te gaan. De Bever sich gekwetst voelende, schoot na beneden; doch het vluchten wierd hem wel haast belet: want de Wild trok hem met het touw, 't geen ik gezegt heb dat aan het eind van de pijl vast was, door het gat op het ys, en sloeg hem terstond dood. Een wijtje daarna kwam 'er weer een ander, die op de selve wijs gevangen wierd; sulks dat 'er van een gantsch huis dikwils niet een ontkomen kon: want de Wilden waren sodanig van aart, dat se niets en spaarden, noch klein noch groot: zy doodden alles, wat soort van Beesten het ook wesen mocht, als fy se maar betrappen konden. Men moet hier aanmerken, dat se gretiger waren na de kleinen als na de grooten, wat Dieren het ook waren; invoegen dat zy dikwils, als se twee Elanden naliepen, een Mannetje en een Wijfje, het Mannetje verlieten, als se zagen dat het Wijfje met jongen was, om de jongen te hebben: want gemeenlijk draagen z' 'er twee, en 't is een Heeren-eeten voor hen.

Wat de Beeren belangt, so fy 'er 's winters doodden, moesten sy se op de jagt ontmoeten. Zy keeken in de dikke boom-^{Beerenjagt}men of 'er adem uit kwam op de wijs van damp; en siende dat z' 'er uitkwam, was 't een teken dat 'er de Beer in sat. Thans klommen sy op den boom, schooten hem van boven neer met pijlen dood, en trokken 'er hem alsdan uit. Des zomers volgden sy se op het spoor in de bosschen, of schooten se hier of daar in een Eikenboom, daar se ekels aten. De pijl nu deed den Beer wel haast na beneden komen; en so haast als hy daar was, loften sy 'er een andere pijl op, en sloegen hem vervolgens met bijlen dood. Zo sy hem op het land ontmoeten, en dat z' 'er op schieten, na dat de Beer gekwetst is vlucht hy, of

of komt na den geen toe die hem gefchooten heeft, welke hem wel haast een tweede pijl in het lijf jaagt; en dese hem noch niet doende vallen, vliegt de Beer toe, en sou den Wild wel haast met zyn klauwen verscheurd hebben: maar die; om sulks te vermijden, valt met het aanschicht op de grond. De Beer ruikt hem; en so de Man sich niet beweegt, keert hy hem om, en gaat met de neus op zyn mond leggen, om t'erkennen of hy ademt. Indien hy zyn adem niet en voelt, gaat hy met het gat op zyn buik sitten, en drukt hem met zyn pooten so veel als hy immers kan; en straks daar na legt hy de neus weer op zyn mond. Zo hy sijn adem niet gewaar word, en dat de Man sich niet verroert, laat hy hem leggen, en gaat 'er vijftien of twintig treden van daan op sijn gat sitten, siende of hy sich noch niet verroeren zal, in welk een geval hy heen gaat; maar so hy sich beweegt, komt hy weer na hem toe, drukt hem nochmaals een tijd lang op den buik, en gaat dan weder aan sijn mond ruiken. Zo hy bemerkt, dat hy ademt, sal hy hem zo lang drukken en trappen tot dat hy gelooft hem verftikt te hebben, indien hem ondertusschen sijn wonden niet neer doen vallen. Om sich hier voor te behoeden, moet men sich wel wachten van te ademen of te verroeren eer hy ver heen is. Zy doen geen ander kwaad; en als men Honden heeft, is men voor dit alles bevrijd.

Loffen.

Wat de Loffen belangt, indien de Wilden hen ontmoeten, en dat zy of hun Honden hen vervolgen, klimt dit Dier in een boom, daar het gemakkelijk te dooden is, terwijl de Honden het met hun geblas vervaaren. Alle d'andere Dieren zyn niet seer moeyelijk te dooden; en daar is 'er geen dat een Mensch zal aantasten so het niet eerst aangetast word. Zy schooten allerhande Water- en Landwild met hun pijlen, 't zy in de vlucht of op 't land. Wat den Eekhoorn, de Perdrijs, en ander klein Wild aangaat, dat was Kinderen werk.

Vogel.

ga
denZy
da
er

men en
ganzen
in, om
in zeker
sich de
sen die
brandde
alle dese
leggen,
stroom v
die 'er n
stuk hou
ven wien
nu midd
flags, wa
opvlooge
weldige g
inbeelde
altijd alte
ken een
de vlam,
vliegen m
len door a
neer viele
hen den h
kreegen.

XV. HOOFDSTUK.

Vogel- en Vischvangst, zo by dag als by nacht; mitsgaders de plechtigheden welke omtrent de begraaving der Dooden gebruikelijk waren.

ZY hadden noch een andere jagt, indien men dit woord daar toe mag gebruiken, welke by nacht geschiedde, en seer vermaakelijk was, te wecten in sekere Inhammen en Baayen die voor de wind beveiligd zyn. De Trapganzen, de *Cravans*, en d' Endvogels vertrekken sich daar in, om in de ruimte te slaapen; want aan land souden zy niet in zekerheid wesen ter oorzaak der Vossen. Hier vervoegden sich de Wilden twee of drie sterk in een Canoo, met toortsen die zy van Berkenschorsfen maakten, welke helderder brandden als waskaarsen. Ter plaats gekomen zynde, daar alle dese Vogelen waren, gingen zy in de Canoo plat neer te leggen, welke sy lieten dryven sonder sich te vertoonen. De stroom voerde hen recht in 't midden van alle dese Vogelen, die 'er niet vervaard voor waren, meenende dat het eenig stuk houts was 't geen van de zee gints en herwaarts gedreven wierd, gelijk sulks dikwils gebeurt. Als de Wilden 'er nu midden onder waren, onttaken sy hun toortsen eensflags, waar door de Vogelen verbaasd wierden, en altemaal opvloogen. De duisterheid des nachts deed dit licht een geweldige glans van sich geeven. Nu, 't zy dat de Vogelen sich inbeeldden dat het de Zon was, of iets anders, sy vloogen altijd altemaal door malkander rondom dese toortsen, welken een Wild in zyn handen hield, naderende gestadig aan de vlam, en zo dicht, dat d' andere Wilden ze in 't voorby vliegen met stokken doodfloegen: behalven dat dese Vogelen door al dit draayen sich zo seer verdoofden, dat ze als dood neer vielen; en alsdan greepen de Wilden hen, en draaiden hen den hals om, sulks dat sy in een nacht hun Canoo vol kreegen.

De Wilden dienden sich ook noch van dese toortfen tot de Zalmvangst. Daar zyn twederhande Zalmen; d' eenen als die van *Vrankrijk*; d' anderen hebben het benedenste kaakebeen puntiger, en een haak aan 't eind die opwaarts staat. Ik geloof echter, dat het de Vis is welke wy in *Vrankrijk* *Be-card* (a) noemen. Zy zyn niet minder goed als d' anderen. Alle dese Zalmen komen uit de Zee, en klimmen in de lente op in de Rivieren. Men vind in dese Rivieren seer veel Grachten, daar de Zalm, na 'er in opgeklommen te wesen, sich in verlustigt. Hier heeft ze al vry wat moeite toe, ter oorzaak der watervallen die 'er in zyn. Men heeft plaatsē alwaar het water van acht, tien, twaalf, en vijftien voet hoog valt, daar de Zalm in opklimt. Zy werpt sich in de waterval; en met vijf of zes staartslagen is ze in de hoogte. Niet dat 'er in alle dese Rivieren watervallen zyn, maar slechts in eenigen. Na dat ze zyn opgeklommen, vermaaken sy sich in dese Grachten; en hebbende 'er eenigen tijd gebleeven, klimmen ze noch hooger op. De Wilden voeren des nachts met hun Canoes en toortfen na dese rustplaatsen. Daar Grachten zyn, brachten sy hun Canoes door het bosch heen, ter plaatsē daar de Zalmen waren. Hier wesende, ontstaken sy een toorts. De Zalm de vlam siende, welke een schijnsel van sich op het water geeft, kwam sprong op sprong langs de Canoo maaken. De geen; die voor op stond met de harpoen in de hand, welke van de selve gedaante was als die sy omtrent de Bevers gebruikten, zag so haast niet een Visch voor hem opspringen, of hy smeet haar het yzer in 't lijf, 't geen seer selden miste. Maar somtijds hield de harpoen niet, ter oorzaak dat ze niet eenige graad en raakte; en aldus verlooren sy hun Visch. Doch dit belette echter niet dat zy 'er honderd vijftig en twee honderd op een nacht vingen.

Zy dienden sich noch van een andere vond in het engst der Rivieren, daar het minste water is. Zy maakten een staketfel van paalen dwars in de Rivier, om de Visch te beletten voort te swimmen, en lieten in 't midden een opening, daar zy een fuik voor setteden, van gedaante als die van *Vrankrijk*, sulks dat 'er de Visch noodsaakelijk in moest komen. Dese fuiken, die grooter waren als d' onzen, wierden twee of driemaal

(a) 't Wijfje van de Zalm.

drie
voor
herf
fy de
Al
van h
niet v
den,
hun U
een g
kwam
sonde
der sp
te geli
baaren
bescha
een ve
registe
goedts
den ho
die hy l
legenth
gedood
deelden
geschre
een wei
woorde
temaal
de geen
te kerm
't geen l
noch gar
altemaal
den over
eind nam
Hier n
een gaste
voldoeni

driemaal daags opgelicht, en waren altijd wel van Visch voorzien. 't Is in de lente dat de Visch opklimt, en in den herfst dat ze afdaalt, en weder na de zee keert. Alsdan stelden sy de monden van hun suiken na d' andere kant.

Alles 't geen ik tot hier toe van de zeden der Wilden, en van hun verscheidene manieren van doen, gesegt heb, moet niet verstaan worden als van 't geen 't welk zy certijds deden, daar ik hun begravingen en oude plechtigheden van hun Uitvaarten by sal voegen. Als 'er iemand stierf, was 'er een groot gekryt in sijn hut. Alle sijn Maagen en Vrienden kwamen hem beweenen, 't geen drie of vier dagen duurde, sonder eeten. Ondertusschen maakte men sijn lijken. Ieder sprak, den een na den ander: want nooit spreken se twee re gelijk, noch Mannen noch Vrouwen; waar in dese Barbaaren een schoone les geeven aan veele luiden, welke sich beschaafder en wyser achten als zy lieden zyn. Daar wierd een verhaal gedaan van des overleedens gantsche geslachtenregister, van lid tot lid tot op hem toe, en wyders wat hy goedts en fraais gedaan had, de vertellingen die zy hem hadden hooren seggen wegens sijn Voorouders, de gasteryen die hy had gehouden, d' erkenenissen welken hy by alle gelegentheden had betuigd, de beesten die hy op de Jagt had gedood, en alle d' andere dingen welken zy raadzaam oordeelden tot lof van den overleeden te seggen; waar na het geschrey en gekern sich verdubbelde, 't geen den Redenaar een weinig deed ophouden. De Mannen en Vrouwen antwoorden hem van tijd tot tijd met een algemeen geweent, altemaal te gelijk, en op een selve toon; en dikwils maakte de geen, die sprak, een stilstand, en begon met d' anderen te kermen en te schreyen. Eindelijk als hy alles gesegt had 't geen hy seggen wilde, ving 'er weer een ander aan, die noch gantsch iets anders zei als d' eerste. En alzo maakten zy altemaal na malkander ieder op zyn manier de lofreden van den overleeden, 't geen drie of vier dagen duurde eer het een eind nam.

Hier na moest men groote *tabagie* maaken, dat 's te seggen, een gastery aanrechten, en sich verheugen over de groote voldoening, welke den overleeden sou hebben wegens dat

hy alle ſijn Grootvaders, Maagen, en Vrienden ging beſoeken, en de blijdfchap die zy hebben fouden over hem te ſien, en hem op het heerlykſt te mogen onthaalen. Zy geloofden, dat, als zy dood waren, zy in een ander land fouden gaan, daar alles in overvloed fou wefen, en daar men niet en arbeide. 't Gaftmaal van de blijdfchap geëindigd zynde, moeft men bercidfelen maaken om den doode ter aarde te beftellen.

Ten dien einde gingen de Vrouwen ſchoone ſchorſen ſoeken, daar zy een foort van een kift af maakten, in de welke zy hem wel bewonden leiden. Daar na bracht men hem op een plaats, alwaar men uitdrukkelijk een ſtellazie oppgerecht had, ter hoogte van acht of tien voeten, op de welke zy de kift neerzetterden, en omtrent een jaar lang ſtaan lieten, tot dat de Zon het lijk t' eenemaal uitgedroogd had. Geduurende dien tijd beweenden de Vrouwen van den overleeden hem zo menigmaal als ſy ſich by malkander bevonden, maar zo lang niet als d' eerſte reis. Zelden hertrouwen de Vrouwen, immers niet voor dat het jaar verftreken was; en hebbende gemeenlyk kinderen die hen voeden konden, hertrouwen zy niet, en bleeven altijd met deſe Kinderen in den weduwlyken ſtaat.

't Jaar verftreken, en het lijk uitgedroogd zynde, nam men het van daar, en bracht het op een andere plaats, die hun Kerkhof was, daar men het in een nieuwe koffer of kift lei, ook van Berkenschorſen, en terftond daar na in een groote kuil, die zy in d' aarde gemaakt hadden, in de welke alle de Maagen en Vrienden boogen, pylen, raketten, werppylen, Elandts-, Otters- en Beversrokken, koufen, ſchoenen, en alles 't geen tot de jagt en kleeding van nooden was, ſmeeten. Alle de Vrienden van den overleeden deden hem ieder een geſchenk van het ſchoonſt en beſt 't geen ſy hadden; ſtrydende om 't ſeerſt wie hem de beſte gaaf fou geeven. Ten tijde dat zy van hun dwaalingen noch niet geneezen waren, heb ik hen ſnaphaanen, bylen, pijlyzers, en ketels aan den overleeden ſien geeven; want zy vonden dit alles veel gemakkelijker tot hun gebruik, als hun houte ketels, hun ſteene bylen, en hun beene meſſen tot hun dienſt in d' andere wereld geweest fouden hebben.

'Daar

D
twee
Fran
met
gaan
vero
dewi
maal
Vrou
op de
Men
gebru
Me
gen te
wees,
verro
den n
niets n
bewill
dat all
gantſch
aangek
en had
men h
en al h
den ov
heeft,
den tijd
ketel be
onſeen
re werel
hy, flaa
meer en
haar ziel
wy ze ge
Men h
maar no
ebbende

Daar zyn dooden by mijn tijd geweest, die voor meer als twee duifend guldens aan pelteryen mee namen; 't geen de Franschen met bedroefde oogen aanzagen, en mogelijk ook met begeerige herten. Men dorst se echter niet uit de graven gaan haalen; want dit sou een doodelyken haat en oorlog veroorzaakt hebben: 't geen niet voorsichtig was te waagen, dewijl de handel, dien wy met hen hadden, daar door t'eenemaal bedurven sou sijn geworden. Alle de begraavingen van Vrouwen, Jongmans, Vrysters, en Kinderen geschieden op de selve wijs; maar het geschrey duurde zo lang niet. Men liet echter niet by een iegelijk te leggen 't geen tot zyn gebruik dienstig was, en het met hem te begraven.

Men heeft groote moeite gehad om hen van dese dwaalingen te geneezen, hoewel men hen met bondige redenen bewees, dat alle dese dingen noodsaakelyk in d'aarde moesten verrotten, met byvoeging dat, zo sy slechts de moeite wilden neemen van 'er na te kijken, zy wel sien souden dat 'er niets met den doode ging. Men deed so veel, dat zy eindelyk bewilligden in een graf te openen, alwaar men hen toonde dat alles bedurven was. Daar was onder anderen een ketel gantsch van de roest doorgeeten, tegen de welke een Wild aangeklopt, en bevonden hebbende dat ze geen klank meer en had, begon hy luidts keels te schreeuwen, en zei, dat men hen bedriegen wilde. Wy sien de rokken wel, zei hy, en al het overige; en so zy 'er noch zyn, 't is een teken dat den overleeden ze in d'andere wereld niet van doen gehad heeft, alwaar sy diergelyke dingen genoeg hebben sedert den tijd dat men ze hen mee heeft gegeven: maar wat de ketel belangt, die sy van doen hebben gehad, zynde onder ons een gereedschap van nieuwe invoering, en daar d'andere wereld niet af verzorgd kan worden, liet gy niet wel, zei hy, slaande nochmals tegen de ketel aan, dat ze geen klank meer en heeft, en dat ze niet een woord en spreekt, vermits haar ziel haar heeft verlaaten, om den overleeden, aan wien wy ze gegeven hebben, in d'andere wereld te gaan dienen?

Men had groote moeite om sich te bedwingen van lagchen, maar noch grooter om hem beter t'onderrechten; want hebbende hem een andere getoond, die versleeten was, en

*Kluchering
redeneering
van een Wild
naopende de
ziel van een
Kopere Ke-
tel.*

gezeft dat ze ook niet een woord en fprak: ha, zei hy, 't is om dat ze dood is, en dat haar ziel gegaan is in het land daar de zielen der ketels gewoon zyn te gaan. Men kon 'er voor die tijd geen andere reden af krijgen. Echter heeft men hen eindelyk met groote moeite dese dwaaling uit het hoofd gepraat, d' eenen door een beweging van de Godtsdienft, d' anderen door het voorbeeld van onse gewoonten, en byna altemaal door de behoefte der dingen die van ons komen, en waar af het gebruik hen van een onafschuivelyke noodfaakelykheid is geworden, hebbende al hun keukenen ander gereedfchap de fchop ggegeven, 't zy door de moeite welke fy hadden zo om het te maaken en 'er fch af te dienen, als door dat ze van ons voor huiden, die hen byna niets kosten, dingen konden krijgen, welke hen onwaardelyk fcheenen, niet zo fcer om hun nieuwhed als om het gemak 't geen zy 'er by vonden. Inzonderheid heeft de ketel hen altyd, gelijk ook noch, het kostelykfte ding gefcheenen, 't geen fy van ons konden trekken; 't welk een Wild, dien de Heer *de Razilly* van *Acadia* te *Parys* getuurd had, opeen geestige wijs te kennen gaf: want gaande door de ftraat *Ambry-Bouché*, daar toen ter tijd veel Ketelboenders woonden, vraagde hy zyn Tolk, of ze geen Bloedverwanten van den Koning waren, en of het niet het ambacht van de grooffte Heeren des Rijks was. Dese kleine afwydering moet my niet doen vergeeten hier te seggen, eer ik dit Hoofdstuk wegens d' Uitvaarten eindig, dat om iets, wat het ook fou mogen wesen, 't welk geen dienft meer doen kan, uit te drukken, zy seggen, dat het dood is. By voorbeeld, als hun Canoo gebroken is, seggen zy, dat ze dood is; en fo ook met alle andere dingen die niet meer dienen kunnen.

't Om
D
i
ben la
veelvo
hulde
kwam
luk ge
en hun
beterd
hadden
ten bra
r' eener
belang
wils aan
fy de za
niet fou
Otters-
vinden
andere
gevond
te veel
te segge
ter noch
nochtan
ten met
den, de
men uitd
Werpfeh
een dege
daar zy f

XVI. HOOFDSTUK.

't Onderscheid 't geen 'er is tusschen d' oude en de tegenwoordige Gewoonten der Wilden.

DE tegenwoordige Wilden houden noch d' oude begraving in alle dingen, uitgesondert dat men niets meer in de graven legt, welke dwaaling zy t' eenemaal hebben laten vaaren. Zy hebben sich ook ontslagen van die so veelvoudige en gewoone offeranden, welken zy als door hulde aan hun *Manitou* deden; wanneer ze omtrent plaatsen kwamen daar eenig gevaar uit te staan, of daar eenig ongeluk gebeurde was; 't geen sy deden om alle rampen van sich en hun huisgezin af te wenden. Ook hebben sy sich noch gebeterd wegens andere kleine bygeloovigheden; welken zy hadden, als beenen aan de Honden te geeven; Aalen te laaten braaden, en verscheidene andere diergelijken, welke t' eenemaal vernietigd zyn, so seer door een beweging van belang als om eenige andere reden; want sy gaven 'er dikwils aan 't geen sy 't kostelijkst en raarst hadden: maar gelijk sy de zaaken, welke van ons komen, met sulck een lichteid niet souden kunnen krijgen, als sy wel hadden om Maarters-, Otters- en Bevershuiden, mitsgaders Boogen en Pijlen te vinden, en dat te bemerkt hebben, dat de Snaphaanen en andere dingen noch in hun Bosschen noch in hun Rivieren gevonden wierden, zyn se, so haast als hun offeranden hen te veel gekost hebben, minder godvruchtig, of, om beter te seggen, minder bygeloovig geworden. Zy oeffenen echter noch alle de selve manieren van jagt, met dit onderscheid nochtans, dat zy, in plaats dat sy hun Pijlen en Werpshichten met puntige en scherpsleepene beestenbeenen wapenden, de selven tegenwoordig met yzers voor sien, welken men uitdrukkelijk maakt om aan hen te verkoopen: en hun Werpshichten zyn tegenwoordig gemaakt van een stuk van een degen, staande in een stok van teven of acht voeten lang, daar zy sich des winters, als 'er sneeuw legt, af dienen om op

Elan-

, zei hy, 't is
a het land daar
n kon 'er voor
heeft men hen
het hoofd ge-
Godtsdienst,
woonten, en
en die van ons
nasschuivelij-
hun keuken-
door de moei-
sich af te die-
en byna niets
aardeerlijk
m het gemak
ketel hen al-
gescheenen,
Wild, dien
had, op een
de straat Au-
rs woonden,
rwanten van
van de groot-
ing moet my
Hoofdstuk
t het ook sou
kan, uit te
eeld, als hun
; en so ook
aen.

HOOFD-

Elanden, Zalmen, en Bevers uit te schieten. Men beschikt hen ook yzere Harpoenen, van welker gebruik wy hier voor gesproken hebben.

De Snaphaan dient hen meer als dit alles tot hun Lente-, Zomer- en Herfstjagt, so op de Beesten als op de Vogelen. Met een Pijl schieten ze maar een Trapgans; maar met een schoot van een Snaphaan vijf of zes. Met een Pijl moesten ze dicht aan het Beest wesen, met een Snaphaan jaagen z' 'er van verre een kogel oft twee in. De Bijlen, de Ketels, de Messen zyn hen veel gemakkelijker en draagbaarder, als 't geen dat sy in voorleeden tijd hadden, toen sy gehouden waren hun Hutten by hun monterachtige Ketels nêer te staan; in plaats dat ze sich tegenwoordig konnen gaan nederzetten daar se willen; en men kan seggen, dat d' onbeweegelijke Ketels toen ter tijd de voornaamste regel van hun leven waren, dewijl sy niet konden leeven als op de plaatfen daar se stonden.

Wat de Beyerjagt geduurende den Winter belangt, zy geschied op de selve wijs als eertijds; hoewel se tegenwoordig meer voordeel hebben met de Pijlen en Harpoenen, welke niet yzer gewapend zyn, als met d' anderen daar sy sich eertijds afdienden, en waar van sy het gebruikt ' eenemaal verlaaten hebben.

Noopende hun Gasteryen, zy draagen sich daar omtrent gelijk sy van oudts deden. De Vrouwen komen 'er niet in. Die hun stonden hebben, houden sich bysonder. Zy doen 'er altijd vertoogen, en rechten 'er danssen aan; maar d' uitgang is de selve niet. Sedert dat se Wijn en Brandewyn gedronken hebben, zyn se het vechten geweldig onderworpen geweest. Hun krakeel spruit gemeenlijk uit hun staat; want sat zynde, roemen sy sich altemaal groote Kapiteinen te wesen; 't geen geschillen onder hen veroorzaakt. In 't begin hadden se weinig Wijn of Brandewyn van doen om dronken te worden; maar tegenwoordig drinken se wel anders sedert dat se met de Visschers hebben omgegaan. Zy geeven niet meer na de Wijn, en willen niet als Brandewyn hebben. Zy heeten 't geen drinken zo se sich niet vol suipen, en gelooven niet gedronken te hebben zo se niet vechten en malkander

Genicgheldert tegenwoordige Wilden tot de dronkenschap, en de daat wie spuitende gevechten.

der
me
gen
Me
mal
wo
ders
En
kwe
Bosc
gen.
Vrou
ren d
heid
Hutt
toe te
ander
ne te
ander
Ind
geen,
hy dro
iemanc
kenten
soekt,
deren h
maaker
Huiden
geen ge
haan, si
gen; er
fullen zy
wyn gee
Brandew
hen dron
hebben c
niet full
Aldus be

der dood slaan. Niettemin, als ze aan 't drinken gaan, neemen hun Vrouwen de Snaphaanen, Bylen, geitokte Degenen, Boogen en Pijlen uit hun hutten weg, ja zelfs ook de Messen van hun hals; sulks dat zy hen niets laten, daar sy malkander mee kunnen dooden: en sy dulden het sonder een woord te seggen, indien het voor het drinken geschied; anders souden de Vrouwen niet in de Hutten durven komen. En zo haast als sy hen alles, daar sy malkander mee kunnen kwetsen, ontomen hebben, draagen sy het ver in het Bosch, daar sy sich met alle hun Kinderen in gaan verbergen. Hier na mogen se vechten zo lang als se willen, de Vrouwen komen 'er niet weer na omkyken voor des anderen daags morgens als se benuchterd zyn. By dese gelegentheid geschied hun gevecht niet als met de staaken van hun Hutten, die sy in stukken breeken om 'er malkander mee toe te dekken; en d' arme Vrouwen sijn genoodsaakt weer andere staaken en schorsen te gaan soeken, om het gebroke ne te herstellen: en se durven noch niet een woord kikken, anders souden se slagen krygen.

Indien 'er iemand onder hen gekwetst word, verfoekt de geen, die 't gedaan heeft, hem vergiffenis, seggende, dat hy dronken was; en daar mee is 't alles beslecht. Maar zo 'er iemand dood is gebleeven, moet de Moorder, buiten de bekentenis van sijn dronkenschap en de vergeeving die hy verfoekt, eenig geschenk aan de Weduwe doen, daar alle d' anderen hem toe veroordeelen, en om de volkomene vrede te maaken, noch een drinkgelag betaalen. Indien hy geen Huiden heeft, (dat 's even zo veel als of men zei, ik heb geen geld) om Brandewyn te koopen, moet hy sijn Snaphaan, sijn Deken, of iets anders verkoopen, om se te krygen; en 't geen hen dikwils vijf of ses Huiden gekost heeft, sullen zy aan de Visschers voor een fles of twee met Brandewyn geeven. Thans vallen zy weer aan 't drinken; en zo de Brandewyn, diën zy gekocht hebben, niet bekwaam is om hen dronken te maaken, sullen sy alles geeven 't geen zy hebben om noch meer te bekomen, dat 's te seggen, dat se niet sullen ophouden van drinken zo lang als se iets hebben. Aldus bederven de Visschers hen t' eenemaal. Want aan de

Hun handel
met de Vil-
schers toe-
naeel der
Wooningen.

Wooningen wil men hen zo veel niet geeven, dat se sich tot doodslaans toe vol kunnen suipen; en men verkoopt se hen duurder. 't Zyn de Kapiteinen en Matroozen die se hen beschikken, daar se niet meer aan komt te staan als den inkoop; en hoewel zy se beter koop geeven, winnen zy 'er echter veel op: want alle de kosten van het Schip worden door de Reeders gedraagen; boven dat het Scheepsvolk ook noch met de Wilden handel drijft met Beschuit, Looden, nieuwe Lijnen, Zeilen, en veele andere dingen, tot kosten der gemelde Reeders. Dit doet, dat zy twee of drie maal meer aan de Wilden geeven, als men hen aan de Wooningen geeft, alwaar niets en is van het welk de bloote vracht of o- vervoering niet festig guldens per vat kost, sonder den in- koop en de lekkasie; behalven dat men aan de Wilden, t' el- kens als se aan de Wooningen komen, een teug Brandewijn, een stuk Brood, en Tabak geeft, hoe sterk sy ook mogen wesen, Mannen en Vrouwen. Wat de Kinderen belangt, men geeft hen niet als Brood. Zy krygen ook noch het self- de als se weer weg gaan. Daarenboven moet men veele lieden buiten de kost met loongeld onderhouden. Alle dese be- leeftheden en gaven syn voorheen ingevoerd geworden om de Wilden aan de Wooningen te lokken, ten einde hen te gemakkelijker in het Geloof en den Christelijken Godts- dienst te kunnen onderwysen; 't geen men alreeds omtrent een groot getal had gedaan; door de forgen der Eerwaardige Vaders Jesuiten, die eindelijk weer voortgegaan zyn, siende dat 'er niets meer te doen was met lieden welken de verkee- ring met de Visschers in een gestadige dronkenschap onder- hield.

Tegenwoordig, zo haast als de Wilden in de Lente uit het Bosch komen, verbergen sy al hun beste Huiden, en bren- gen 'er eenigen aan de Wooningen, om hun recht van drin- ken, eeten, en rooken te hebben. Zy betaalen een gedeelte van 't geen men hen in den Herfst geleend heeft om af te be- staan: anders souden zy van honger moeten sterven. Zy seg- gen, dat het 't alles is 't geen hen hun Jagt geduurende de gantsche Winter voortgebracht heeft. Zo haast als sy ver- trokken zyn, gaan sy de Huiden, welken sy in de Boschen

verbor-

verb
de p
nu e
rook
op di
den,
ren,
geeft
hen a
Huid
zyn al
ben,
stuk d
men.
gehoo
schen
wacht
brenge
sten,
't geen
met he
als men
ging,
gemaak
Den
nige va
ken, m
stuuren
hen, c
wen wo
altijd m
te weete
ze drink
na het S
tig bescl
en Pefche
leere be
een geef

verborgen hebben, weerhaalen, en vervoegen sich omtrent de passazien der Visschers, daar se de wacht houden. Als se nu eenig Schip in 't oog krygen, maaken se een grooten rook, om hen te verwittigen dat se daar zyn. 't Schip nadert op dit teken aan het land; en de Wilden neemen eenige Huiden, en gaan in hun Canoos sitten, om het te gemoet te vaaren. Zy worden van het Scheepsvolk wel ontfangen; men geeft hen te eeten en te drinken, zo veel als se willen, om hen aan de gang te helpen; en men vraagt hen, of ze veel Huiden hebben, en of 'er geen andere Wilden in het Bosch zyn als zy lieden. Zo se seggen van ja, en dat se Huiden hebben, laat men terstond een kanonschoot met het grootste stuk doen, om hen te verwittigen dat se aan boord fullen komen. Zy blijven in geen gebreke, zo haast als sy het kanon gehoord hebben, en brengen hun Huiden mee. Ondertusschen kruist het Schip daar omtrent een dag of twee, verwachtende de Wilden, die hen een of twee Huiden komen brengen, en met de selve gier ontfangen worden als d' eersten, welke ook noch deel hebben aan het goed onthaal 't geen men aan de laatstgekomenen doet, en weer op nieuws met hen aan 't drinken tijgen. Men moet aanmerken, dat, als men maar blootelijk Huiden zegt, sonder andere byvoeging, men Elandtshuiden meent, daar de beste Kolders af gemaakt worden.

Den avond gekomen zynde, gaan sy weer na land met eenige vatjes Brandewijn, en beginnen met malkander te drinken, maar niet veel, uit vrees van dronken te worden. Zy stuuren maar Vrouwen weer aan het Schip, die een Huid heen, en Brandewijn weer te rug brengen; en dese Vrouwen worden van tijd tot tijd alzo heen gefonden, en komen altijd met Brandewijn beladen weder. Maar zo gy begeert te weten, waarom dat se niet opeen tocht zo veel haalen als ze drinken willen; 't is om dat de Vrouwen nooit een keer na het Schip doen, of ze brengen een vijf-en-twintig of dertig beschuiten mee, die hen voor eenige schorfie Schotelen en *Peschipotijs* vereerd worden. Dese *Peschipotijs* zyn vercierde leere beurlen om tabak in te doen, welken de Vrouwen op een geestige wijs weteen te werken.

Een *Peschipoty* is alles 't geen met een band of riem toegebonden of getrokken word, gelijk een beurs, mits dat het niet grooter en zy als een sak om een Getyboek in te draagen. Men maakt 'er van Maarters, Eekhoorns, Muskesratten, en andere kleine Dieren; anderen van Elands- en Zeewolvenhuiden: desen zyn so breed als een hand, en een weinig langer. d' Eene zyde word over d' andere gelegd, en met een leere band, die 'er verscheidene maalen omgaat, toegebonden; op de manier als de leere Brieventassen. Die van huiden hebben snoeren als de beurfen; en alle dese *Peschipotys* dienen om tabak of lood tot de jagt in te doen. De Wildinnen vermangelen ze aan de Vischers na de vellen en het gieraad, 't geen gemaakt word met rood en paarsch Egelshair, en somtijds met hun Porcelein, daar ik hier voor af gesproken heb. Hier krijgen ze veele dingen van de Matroozen voor; want daar is niemand die 'er niet een hebben wil ten koste van de korf, dat 's te seggen, van de Scheepsbeschuit en drank. Zy brengen ook Maarters, Eekhoorns, enz. tot bonte halsdoeken, en andere dingen welken de Juffers draagen. Niet dat se op ieder tocht alles verkoopen 't geen ze meebrengen; zy weeten hun tijd daar al te wel toe waar te neemen: maar alleenlijk om se te toonen, en de Scheepslicden happig te maaken. Zy belooven aan den een en den ander, en geeven niet een beet. Gedurende al desen handel doet men hen groote beloften, zo sy hen willen komen vinden ter plaatse daar se gaan ankeren om hun vischery aan te stellen; 't geen de Wildinnen niet en seilen met alle sekerheid toe te seggen: waarna icder Bootsgezel hen heimelijk, sonder dat het zyn makkers sien, noch wat beschuit in de hand duwt. Zy neemen alles aan, versekerende hen dat se hen by sullen komen; maar zy gaan 'er so haast niet, en verwachten eerst weer andere Schepen. Daar komen 'er geen voorby, van de welken zy niet op de selve manier twee of drie quintaalen Beschuit en goede vatjes met Brandewijn krijgen, voor twee of drie Huiden die zy geeven. En zo lang als se aan de Schepen kunnen gaan, drinken se sich nooit vol; want zy souden alsdan het oordeel niet kunnen behouden, 't geen van nooden hebben om de Matroozen en Kapiteinen

pitein
to lan
der d
weete
krijge
dien s
belang
op hen
De
aan lan
die der
wel ge
mee,
duur
ren in
dat al
gen na
veele
en niet
te doen
sich te
nenboe
Balsem
een ge
voorig
voegen
der aan
nemaal
pen, e
voor d
een ged
de kust
langs de
kenscha
De V
wijze,
De Boo
de geen

pitteinen te doeken, en hun brood te krijgen: behalven dat, so lang als sy in koelen bloede kunnen gaan, zy drinken sonder dat het hen iets kost, so Mannen en Vrouwen; en zy weeten 't sodanig te beleggen, dat se eindelijk de maag vol krijgen ten kosten van een ander, eer sy aan de Brandewijn, dien sy verhandeld hebben, raaken. Zo seer zyn sy op hun belang en vermaak geset, en so loos om de geenen, die sich op hen vertrouwen, te bedriegen.

De Schepen hen verlaaten hebbende, beginnen sy uit ernst aan land te drinken. Zo 'er eenige Vrouwen by hen blijven, die den drank gaarne meugen, hoewel ze verzekerd sijn van wel geslagen te sullen worden, bekommeren zy 'er sich niet mee, als ze sich maar vol mogen suipen. De geenen, die zo duur niet drinken willen, vertrekken sich met hun Kinderen in de Boschen; en komen niet weer te voorschijn voor dat al de dronkenschap over is, die bywijlen twee of drie dagen na malkander duurt sonder benuchtering; waar na sich veele hoofden, armen, en beenen seer beschadigd vinden, en niet weinig hair uitgetrokken. Daar valt dan niet anders te doen, dewijl een iegelijk getekend is, als te denken om sich te geneezen. Hun grootste remedie is die Gom van Dennenboom, welke souverain voor de wonden is, even als de Balsam, indien 'er geen beenen geïroken zyn; en in sulken een geval weeten sy sich ook al te helpen, en de selven in hun voorgigen staat te herstellen. Thans moeten zy sich weer voegen daar de Visschers zyn, alwaar sy het selve leven weder aanvangen so lang als ze te drinken hebben, en sich t'eenemaal naakt maaken, dat 's te seggen, dat se alles verkopen, en alles verdrinken, bewaarende alleenlijk beschuit voor de winter. Aldus brengen sy den gantschen zomer en een gedeelte van den herfst door, so lang als 'er Schepen aan de kust zyn; en daar gaat geen jaar voorby of daar worden langs de gantsche kust ses, seven, en acht Wilden door dronkenschap om 't leven gebracht.

De Vrouwen en groote Dochters drinken ook wel steelswijze, en gaan sich ten dien einde in de Boschen verbergen. De Bootsgezellen weeten de vergaderplaatsen; want sy zyn de geenen die den Brandewijn beschikken, en hen so dron-

Verdurven-
heid van zeden
door den
drank ver-
oorzaakt.

ken maaken, dat zy 'er alles mee doen kunnen wat se begeeren. Dese handel met de Schepen heeft hen t' eenemaal bedurven; sulks dat zy sich met de Religie gantsch niet meer bekommeren. Zy sweeren by God, zyn diefeggen en bedriegsters, en hebben die suiiverheid niet meer als voorheen, noch Vrouwen noch Dochters, immers de geenen die drinken. 't Is geen schande voor een Dochter Kinderen te hebben: zy word 'er te eer om genomen, dewijl men versekering heeft dat se niet onvruchtbaar is. De geen, die haar trouwt, neemt de Kinderen aan. Zy verstooten hun Vrouwen tegenwoordig niet, gelijk ze voorheen gedaan hebben, en hebben ook so veel Vrouwen niet meer, zynde geen goede Jaagers ter oorzaak van hun dronkenschap, en dat 'er de Beesten so overvloedig niet meer en zyn.

Behalven alle de snoodheden, daar ik af gesproken heb, hebben de Visschers hen geleerd sich van malkander te wrecken. De geen, die een kwaad hert tot zyn Makker draagt, sal hem in gefelschap doen drinken tot dat hy hem dronken gemaakt heeft, terwijl hy sich wel sorgvuldig wacht. Ondertusschen gelaat hy sich ook vol te zyn, gelijk d' anderen, en vangt een krakeel aan: 't Gevecht begonnen zynde, heeft hy een bijl, of eenig ander yzertuig 't geen hy van te vooren heeft verborgen, daar hy na toe loopt, en zyn man mee dood slaat. Hy vervolgt den dronkaart te speelen, en word de laatste wakker. Des anderendaags zegt men hem, dat hy den ander gedood heeft, daar hy sich moeyelijk over toont, brennende tot zyn ontschuldiging te berde, dat hy dronken geweest is. Indien de doode getrouwd was, doet of belooft dese valsche dronkaart een geschenk aan de Weduwe; en zo 't een Jongman is, betuigt hy het selve leedwesen aan den Vader en de Moeder, insgelijks met belofte van hen geschenken te doen. Maar so de Gesneuvelde Broeders of Maagen heeft, die hem beminnen, mag de Moorder sich wel verzekerd houden, dat men het selfde sal doen, en dat zy sich vroeg of laat op hem sullen wrecken.

Ziet daar een groot onderscheid tusschen hun tegenwoordige en voorleedene zeden. Indien sy altijd de vryheid hebben van de Schepen te hantieren, zal het in 't toekomende

noch

noch
waard
heid k
gelijk
't geen
Scheep
gen he
sehiete
waren
geleerd
hebben
verkeer
lijke pl
de oorl
ren heb
de bege
ten. 't
vertoon
rooven
wel on
niet af?
hebben
wy het
nooden
woordig
te bevo
steit een
sonder h
aan een
heeft ge
ren het
anders e
zo overv
den inge
groots o
bedurven
handhaav
'er af ge

noch arger gaan; want hun-Huiden zyn fo veel niet meer waard als voor defen: en konnende geen drank met goedheid krijgen, fal men ze hen met geweld moeten geeven, gelijk fy de Schepen, welken zy alleen hebben gevonden, 't geen dikwils gebeurt, alreeds gedreigd, en zelfs een klein Scheepje, 't geen alleen in een haven lag, daar toe gedwongen hebben, mitsgaders ettelijke Chalopen die in 't verfehieten van de Viſch ver van hun Schepen op de vangſt uit waren. Dit is de vergelding van alles, 't geen zy hen hebben geleerd; en de Wilden, welken de Viſchers in *Vrankrijk* hebben gebracht, hebben daar noch toe geholpen door de verkeering met de laſteraars in de herbergen, en ſchandelijke plaatſen, daar men hengebracht heeft; en vervolgens de oorlogen, welken de Franschen d' eenen tegens d' anderen hebben gevoerd, om malkander door hun eerzucht, en de begeerte van alles te hebben, uit hun beſittingen te ſtooten. 't Geen de Wilden wel weten te ſeggen, als men hen vertoont, dat men niet moet ſteelen, noch de Schepen berooven; want zy voeren ons terſtond te gemoet; dat wy het wel onder ons doen. Neemt gy malkander uw Wooningen niet af? ſeggen zy; en ſlaat gy malkander daarom niet dood? hebben wy 't u niet ſien doen? waarom wilt gy dan niet, dat wy het doen? Zo men ons niet geeven wil 't geen wy van nooden hebben, ſullen wy het neemen. Dit ſeggen ſy tegenwoordig; daar ik geen hulpmiddel toe zie als met het Land te bevolken, en, om daar toe te geraaken, dat Zyn Majeſteit een iegelijk hanthaave in 't geen dat hem toebehoort, ſonder het, na dat men het in een goeden ſtaat gebracht heeft, aan een ander te geeven, gelijk men byna altijd tot noch toe heeft gedaan, en de geenen bedurven die wel genegen waren het te bevolken, om 'er ſodanigen in te zetten die niet anders en ſochten als groote profijten van handel; 't welk zo overvloedig niet gevonden hebbende, als zy 't ſich hadden ingebeeld, hebben zy alles verlaaten, en met al hun groots opgeeven een hoop tijds verlooren, en zelfs het Land bedurven, 't geen tegenwoordig in ſtaat ſou zyn van ſich te handhaaven, en den Koning de groote voordeelen, die hy 'er af getrokken heeft, te behouden: gelijk hy z' 'er ook

noch

noch af sou trekken, zynde het Land zo goed als het is, in dien het bewoond was gelijk het behoorde te wesen. Waar over ik hoop dat God de geenen, die deel aan de bestiering van den Staat hebben, alle de betrachtningen zal inboezemen, welke hen kunnen brengen tot d' uitvoering van een voor den Koning zo glorieuse onderneming, als ze nut en voordeel kan wesen aan de geenen die daar belang in sullen nemen; 't geen ik wensch dat zy doen mogen, voornaamentlijk tot de eere Godts.

E Y N D E.

het is, in-
fen. Waar
e bestiering
hboezemen,
an een voor
ut en voor-
i fullen nee-
ornaament-

